ДЕЛА ОТАЦА ЦРКВЕ

ДЕЛА АПОСТОЛСКИХ УЧЕНИКА

БРАТСТВО СВ. СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

ДЕЛА АПОСТОЛСКИХ УЧЕНИКА

(АПОСТОЛСКИ ОЦИ — Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες)

Превео са грчког изворника и краће уводе и напомене написао
+ Епископ Захумско-Херцеговачки и Приморски АТАНАСИЈЕ

ДРУГО ИЗДАЊЕ

Врњачка Бања • Требиње
2002. година

У част 2000-годишњице ХРИШЋАНСТВА
800-годишњице Манастира ХИЛАНДАРА
780-годишњице ХУМСКЕ (Захумско-Херцеговачке) ЕПАРХИЈЕ

БИБЛИОТЕКА ОТАЦА ЦРКВЕ
КЊИГА 1.

Издавачи:
Манастир ХИЛАНДАР
Манастир ТВРДОШ
Братство СВ. СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ
Браћа СТАНИШИЋИ — Никшић

Слог, прелом и ликовно-графичко уређење:
Братство СВ. СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

Штампа:
ИНТЕРКЛИМА — Врњачка Бања

Тираж:
1000 примерака

❄ ❄ ❄

САДРЖАЈ

Предговор издавача 7

I *Краћи уводи о писцима и списима*

1. Дидахи — Учење Дванаесторице Апостола 13
2. Варнавина Посланица 25
3. Свети Климент, Епископ Римски 31
   а) О Климентовој Првој Посланици Коринћанима 36
   б) О тзв. Климентовој Другој Посланици Коринћанима 41
4. Свети Свештеномученик Игњатије Богоносац, Епископ Антиохијски: 45
   а) Посланице Светог Игњатија 63
   б) Богословље Светог Игњатија 66
5. Свети Свештеномученик Поликарп, Епископ Смирнски 77
6. О Папију Јерапољском 87
7. Свети Кодрат и његова *Апологија* 91
8. *Пастир* Јермин 93
9. Посланица Диогнету 99
10. Свети Иполит Римски и његово *Апостолско Предање* 103
11. О Канонима Светих Апостола 111
12. Ранохришћански Символи вере 119

II *Извори и литература* 125

III *Текстови*

1. *Дидахи — Учење Дванаесторице Апостола* 133
2. *Посланица* Варнавина 145

3. **Свети Климент Римски:**
– *Прва Посланица Коринћанима* 173
– *Друга Посланица Коринћанима* 211
4. **Свети Игњатије Богоносац:**
– *Посланица Римљанима* 227
– *Посланица Ефесцима* 233
– *Посланица Магнежанима* 242
– *Посланица Тралијанцима* 248
– *Посланица Филаделфијцима* 254
– *Посланица Смирњанима* 259
– *Посланица Поликарпу Смирнском* 265
Додатак: *Страдање Светог Игњатија* (текст из IV в.) 270
5. **Свети Поликарп Смирнски:**
– *Посланица Филипљанима* 275
– *Страдање Светог Поликарпа* 282
6. **Свети Папије Јерапољски:**
– *Речи Господњих објашњења* (сачувани одломци) 295
7. **Свети Кодрат:** *Апологија* (сачувани одломак) 307
8. **Јермин *Пастир*** 309
9. ***Посланица Диогнету*** 411
10. **Свети Иполит Римски:** *Апостолско предање* 427
11. ***Црквена правила Светих Апостола*** 459
12. ***Ранохришћански Симболи вере*** 479

ПРЕДГОВОР ИЗДАВАЧА

Благовољењем Оца, благодаћу Сина и дејством Духа Светога, ево, уочи 2000-годишњице рођења Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа, појављује се и на благословеном српском језику књига *Дела Апостолских Ученика* (као први том *Библиотеке Отаца Цркве*).

Преводилац и приређивач, Преосвећени Епископ Захумско-Херцеговачки и Приморски Атанасије, започевши још пре низ година, као професор Патрологије на Богословском факултету СПЦ у Београду, превођење *Апостолских Отаца*, тј. првих писаца из апостолског и постапостолског периода Ране Цркве, чији списи нису ушли у канонску збирку Новозаветних богонадахнутих књига Светога Писма али је несумњиво непосредно настављају, завршио је потпуни превод, са најнужнијим напоменама уз текст, целе збирке *Дела Апостолских Ученика*, чији је обим и садржај он сам одредио, па је благословом издавачâ њихов заједнички штампар, Братство Светог Симеона Мироточивог, сложио и преломио целу књигу још половином протекле 1998. године Господње.

Очекивало се још да Преосвећени Епископ, преводилац и приређивач, уради и опширнији *општи увод* у *Апостолске Оце* и *посебне уводе* за сваког писца и дело ових, као што рекосмо, првих ученика и наследника Светих Апостола. И поред многих послова у својој ратом разореној, богоспасаваној Захумско-Херцеговачкој и Приморској Епархији, Владика Атанасије је, са познатом му ерудицијом и свестраношћу, почео да припрема поменуте *уводе*, пишући их, како нам је говорио, комплексно и нашироко и скоро све упоредо и заједно, да би српском читаоцу

што боље и потпуније дочарао разноврсно богатство ранохришћанског црквено-богословског мишљења и сведочења о Христу, о Његовом Јеванђељу, о Његовој Цркви, о свакодневном морално-подвижничком и литургијско-мученичком животу првих хришћана.

На нашу жалост, уочи Ваведења Пресвете Богородице 1998. године, радећи око Манастира Тврдоша, Владика Атанасије се оклизнуо на херцеговачком камењару, и повредио вратне пршљенове, тако да је крај 1998. и почетак 1999. године дочекао у постељи и гипсу. Бог и Мајка Божија спасили су га тежих последица ове незгодне повреде кичме, па је у међудневици између Божића и Богојављења одлучио да предложи издавачима да крену у штампање већ сложених текстова *Дела Апостолских Ученика*, а сам је смогао снаге да јеромонаху Максиму (Васиљевићу), магистру теологије и докторанту Атинског универзитета, издиктира најкраће *уводе* за свештене писце и списе обухваћене овим, као што рекосмо, првим томом *Библиотеке Отаца Цркве*.

Што се тиче обима и садржаја ове књиге, тј. *опширнијег* броја списа који су унети у ову збирку текстова Апостолских Ученика, више него што је било уобичајено у свим до сада објављеним издањима *Апостолских Отаца*, то је био свесни избор самог преводиоца, да би српском, углавном мало упућеном читаоцу, помогао да схвати да се живо Апостолско Предање у Цркви, макар оно и не било записивано од почетка, органски продужавало из поколења у поколење кроз векове и обухватало све стране и све дубине литургијског, богословског, животно-етичког и канонског бића Цркве Христа Богочовека.

Преводилац је, такође, уз помоћ јеромонаха Максима, приложио и скраћени (из опширније припреманог) списак основних *извора* и *литературе*, тј. досадашњих најбољих издања *Апостолских Отаца*, са уводима, коментарима и посебним студијама познатих светских патролога, на више језика.

И преводилац и издавачи сматрају да ће за српског читаоца сасвим довољно подстицајно бити да, после основних обавештења о сваком писцу и делу ове непроцењиве по вредности збирке текстова Цркве Христове првога века и њеног живота и рада (од друге половине I до друге половине II века), пружи непосредан увид у саме текстове директних Апостолских Ученика и наследника, преведене течно али и тачно углавном са грчкога на савремени српски језик.

На самом је читаоцу труд и подвиг да уђе дубље у смисао и неизмериви садржај ових аутентичних сведочења и сведочанстава првих хришћанских послеапостолских поколења, која кроз ова дела сведоче Божанску, Богочовечанску Истину и Тајну, и стварност Божијег Откривења у Христу, кроз Цркву и у Цркви као Телу Христовом, једном дату и стално обнављану Духом Светим у свету ради спасења свега рода човечанскога и све твари.

Као и Свето Писмо, које је „*жива и делотворна Реч Божија, која оштрије од сваког двосјеклог мача продире све до раздиобе душе и духа, зглобова и сржи, и суди намјере и помисли срца људског*“ (Јевр. 4, 12), тако су живе и делотворне речи ових богонадахнутих Апостолских Ученика — Христових следбеника, и оне изискују лични, трезвени, умносрдачни напор и подвиг да би се разумеле и доживеле.

За њих, Апостолске Ученике и прве Оце Цркве, као и за саме Апостоле и Јеванђелисте Христове, подједнако важи савет и препорука Св. Апостола Павла: „Сјећајте се својих Наставника, који вам проповједаше Ријеч Божију; гледајте на свршетак њихова живљења и подражавајте вјеру њихову. Исус Христос је исти јуче и данас и у вјекове“ (Јевр. 13, 7–8).

Издавачи

I

КРАЋИ УВОДИ О ПИСЦИМА И СПИСИМА

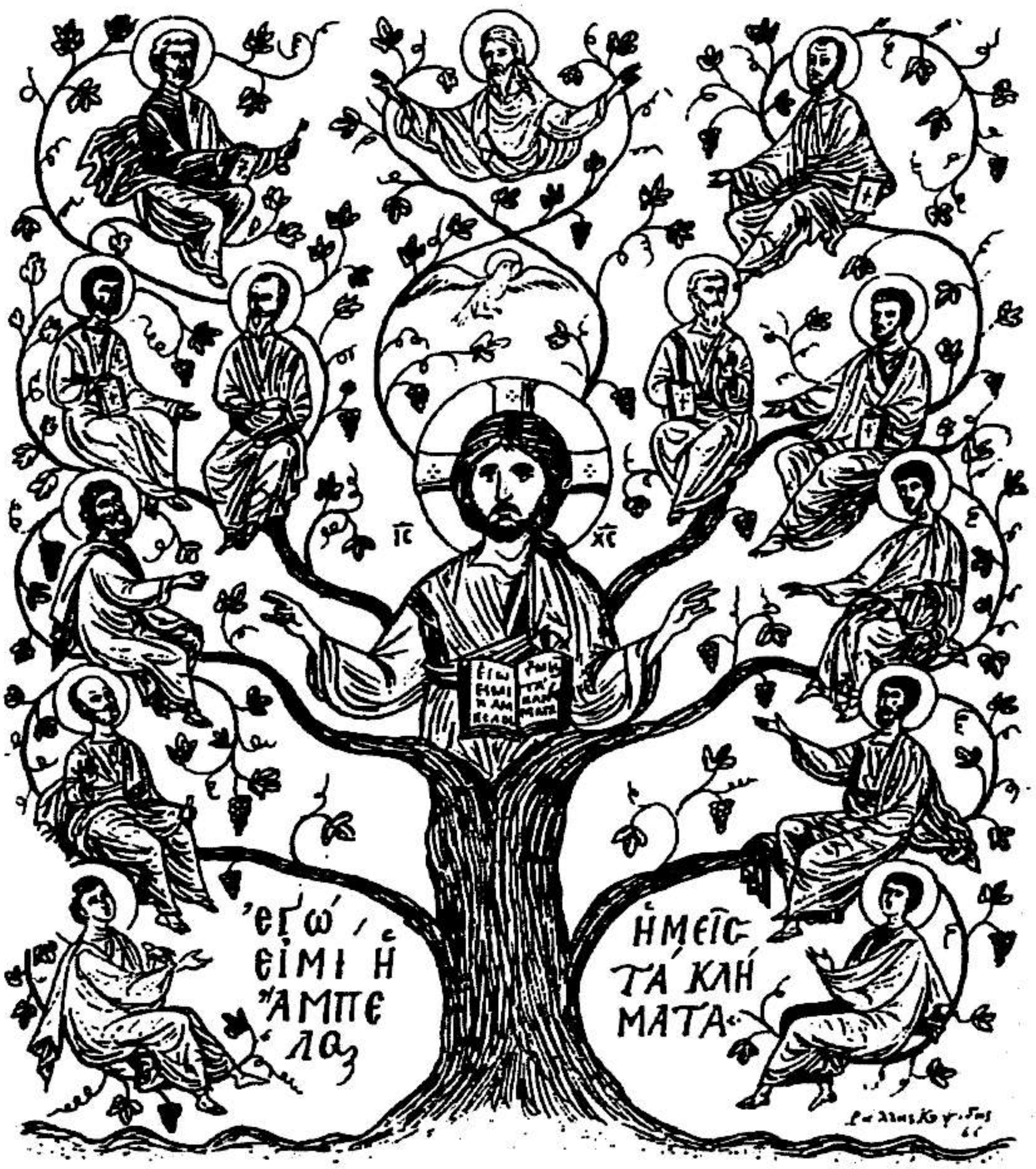
ΙΣ ΧΣ
ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος
ὑμεῖς τὰ κλήματα

Дидахи — Учење Дванаесторице Апостола

Ранохришћански спис под именом ΔΙΔΑΧΗ — *Учење* (или *Наука*) *Дванаесторице Апостола* потиче несумњиво из апостолског доба Цркве Христове и представља катихетски, литургијски и дисциплински приручник, који је саставио један апостолски ученик за једну локалну Црквену заједницу на Истоку. Највероватније је то био један од путујућих Апостола прве Цркве, какав се, на пример, спомиње у *Дидахи* (11, 3–6).

Може се рећи да *Дидахи* представља текст посреднички или прелазни између Новог Завета и Апостолских Отаца. У њему је непознати нам до данас ранохришћански писац желео да пред хришћане изнесе основне елементе апостолске науке: моралне поуке о животу, упутства за свршавање основних Светих Тајни и за уређење и управљање Цркве и, на крају, подсетник о есхатолошком ишчекивању Другог доласка Христовог.

У време када је овај спис настао у првој Цркви (друга половина 1. века), хришћанска наука о животу, пракса богослужења, организација Цркве и есхатолошки животни став хришћана чинили су једну целину (проф. П. Христу), па је зато и писац *Дидахи*-а, или његов коначни редактор, све те елементе саставио у један, иначе по обиму кратак спис. *Дидахи* није кодекс завршених уредаба, него садржи основна упутства, и зато је кратак и малоречив.

Пре но што проговоримо детаљније о садржају овог списа, да кажемо основне податке о тексту и како је дошао

до нас. Спис је био познат у древној Цркви. Највероватније га је знао већ Јустин Философ (полов. 2. века), а спомиње га Климент Александријски (*Стромата* I, 20, 100 = *Дидахи* 3, 5), и дело *De Aleatoribus*, 4 — које се приписује Светом Кипријану Картагенском, али је нешто млађе (око 300. године — PL 4, 830 B), затим Дидим Слепи и Руфин Аквилејски у свом преводу Јевсевијеве *Историје*. Сам пак Јевсевије Кесаријски у својој *Црквеној Историји* (III, 25, 4), набрајајући новозаветне књиге, спомиње τῶν Ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι Διδαχαὶ = *тзв. Науке* (= *учења, поуке*) *Апостола*, али их убраја у неаутентичне, тј. апокрифне списе. Међутим, треба рећи да је тај списак новозаветних књига код Јевсевија чудан и ваљда само његов. Много је у том погледу исправнији став Светог Атанасија Великог, који, набрајајући такође новозаветне књиге, правилније убраја Διδαχὴ καλουμένη τῶν Ἀποστόλων не у κανονιζόμενα него у ἀναγινοσκόμενα βιβλία, тј. не у *канонске*, него у *читане* (= *корисне за читање*) у Цркви књиге, и изричито наглашава да то нису апокрифне књиге (*Окружна посланица* 39, PG 26, 1437–40). Исто понавља и познати *Синопсис књига Св. Писма* (§ 76, PG 28, 432), који се иначе приписује Св. Атанасију, али је настао нешто касније. *Дидахи* је у другој половини 4. века укључен у *Апостолске Установе* (у књизи VII, 1–32) и у сиријску *Дидаскалију Апостола*, која је настала нешто пре половине 3. века, и такође је укључен и у *Египатски црквени канон* из 4. века. *Дидахи* је превођен у старини на ђурђијански (= *грузијски*) у целини, и у деловима на латински, коптски и египатски језик.

Међутим, *Дидахи* је у каснијим вековима некако заборављен и као посебан спис сматрао се изгубљеним све до 1873. године, када га је пронашао Митрополит Никомидијски Филотеј Вријеније у једном рукопису у библиотеци метоха Светога Гроба у Цариграду (данас је то рукопис *Hierosolimitanus 54* у Патријаршијској библиотеци у Јерусалиму). Вријеније је иначе био учени професор православ-

не теологије у Цариграду, па је 1875. г. изабран за Митрополита у Серезу, а затим је 1877. г. премештен на митрополију Никомидијску. Комплетни текст *Дидахи* на грчком Вријениј је први пут објавио 1883. године (види пун наслов у додатку *Литература*) са напред поменутог јерусалимског пергаментског рукописа из 1056. г. (који још садржи *Посланицу Варнавину* и *Прву* и *Другу Климентову*), пропративши своје издање опширним уводом и врло добрим коментарима, па је његово откриће и стручно издање *Дидахи*-а доживело највише оцене у научним круговима Европе и Америке. Током времена откривени су још и краћи одломци *Дидахи*-а сачувани на папирусу (*Дидахи* I, 3б–4а и II 7б–III), затим два фрагмента латинског превода из 3. века, коптски фрагмент из 5. века и један египатски фрагмент, а затим је објављен и георгијански превод из рукописа 19. века, али као препис рукописа из 11. века, који садржи неке интересантне податке, међу којима и податак да је *Дидахи* настао негде „године 90. или 100. по Господу Исусу“, али је текст овог грузијског превода још увек у науци споран.

Садржај Дидахи уопштено се дели на два дела: од 1–6 и од 7–16 поглавља, али овај други део сачињавају у ствари три посебна дела.

Ево, укратко, садржаја *Дидахи*-а: *Први део* садржи учење о два пута (гл. 1–6), и скоро да је истоветан са другим делом *Посланице Варнавине* (гл. 18–21), а сличан је, донекле, и са *Пастиром* Јерминим (*Заповести* 6–8). *Други део* у првом одељку садржи упутство о богослужењу, тј. о молитви и Светим Тајнама Евхаристије и Крштења (гл. 7–10). Други одељак говори о организацији Цркве, конкретно о служби путујућих Апостола и Учитеља и о сталним литурзима — Епископима и Ђаконима (гл. 11–15). Трећи одељак је најкраћи и садржи хришћанску есхатологију (гл. 16).

Сличност првог дела *Дидахи*-а и завршног дела *Посланице Варнавине* састоји се у излагању моралног учења о „два пута живота“, који су у *Дидахи*-у „пут живота и пут

смрти“ (1, 1), а у *Посланици Варнавиној* „пут светлости и пут таме“ (18, 1). Даљи ток излагања ове верско-моралне поуке је у *Дидахи*-у и *Посланици Варнавиној* толико сличан да се у патролошкој науци дуго расправљало ко је од кога позајмљивао, док није најзад откривен посебни латински текст *Doctrina Apostolorum*, који није превод ни *Дидахи*-а ни *Варнаве*, него самостални текст који највероватније има у позадини један јеврејски спис, којег онда сваки писац (*Дидахи, Варнава, Doctrina*) на свој начин користи и себи прилагођује, с тим што патролози већу изворност дају спису *Doctrina*, мада ова тема позајмљивања и узајамне зависности остаје у науци још увек отворена. Међутим, не треба много мудрости да се схвати да је тема о *два животна пута* у ствари библијска тема (5 Мојс. 27, 15; Пс. 1, 6; Приче 4, 18; 13, 23; Јерем. 21, 8; Варух 4, 1) и да су је наши писци отуда узели (а не из персијског дуализма, како неки мисле), као што су је користили и Есени у Кумрану. У сваком случају, аутентичност овог првог дела *Дидахи*-а није спорна.

Други део Дидахи-а излаже укратко у глави 7. правило крштавања. Почетне речи тог дела: „Пошто *претходно све ово кажете* онда крштавајте…“, као да претпоставља да је ту био читан кратак Символ вере или неке речи исповедања вере пре крштења (као што је код Св. Иполита у *Апостолском Предању*, 21). Затим следује Тројична формула Крштења као у Мт. 28, 19, и поука да и крститељ и крштавани треба претходно да посте неки дан. Глава 8. продужује тему о посту у среду и петак, па затим поучава о правој молитви и наводи Молитву Господњу *Оче наш* у целини (као у Мт. 6, 9–13).

Главе 9. и 10. излажу детаљније Тајну Свете Евхаристије = ранохришћанску Литургију. У излагању чина Евхаристије писац *Дидахи*-а као да више следује поредак Лукиног Јеванђеља: најпре чаша, па онда хлеб (Лк. 22, 17–20). Основни елементи наведене у *Дидахи*-у Свете Евхаристије очигледно одражавају једну јудеохришћанску средину, али већ

донекле јелинизовану. Реч је о Јеврејима који су поверовали у Христа, али су задржали добар део и свога богослужбеног наслеђа, док су хришћани из јелинства (многобоштва), прихватајући старозаветну традицију, лакше уносили новије, чисто хришћанске елементе. Контекст свршавања Св. Евхаристије у *Дидахи*-у очигледно је *вечера љубави—аг̄ап̄а*, а не, као што неки мисле (J.-P. Audet и S. Giet), да писац *Дидахи*-а описује само вечеру *аг̄ап̄е* (као што је Господ обавио пасхалну вечеру пре установе Свете Евхаристије) после које је тек долазило свршавање Евхаристије. Из текста *Дидахи*-а јасно је да је реч о хришћанској Литургији и о Причешћу у њој (9, 5 сасвим јасно помиње *Причешће* само крштених), мада је Литургија ту изложена у најкраћим потезима. Писац изоставља речи Христове о установљењу Свете Тајне Евхаристије („Узмите једите, ово је тело моје“ и „Пијте од ње сви, ово је крв моја“ — 1 Кор. 11, 23–26), које су иначе садржане у свим литургијским Анафорама древне Цркве, вероватно зато што су то познати и стални елементи Евхаристије па их не наводи, као што ни у почетку крштења није навео крштењски Символ, а вероватно још и зато што те речи у Евхаристији изговарају Пророци = *Литурзи* који их свакако знају напамет. Писац не спомиње ни Тајну Вечеру, ни страдање Господа Христа, али је то можда из разлога познате праксе disciplina arcana.

Наш је закључак из самог текста *Дидахи*-а, а то је и мишљење највећег броја патролога и тумача ових веома згуснутих поглавља *Дидахи*-а (9 и 10), да је овде недвосмислено реч о Светој Евхаристији, која је долазила одмах иза *аг̄ап̄е* — вечере љубави, које *аг̄ап̄е* су у најранијој Цркви увек имале евхаристијски карактер, али је у 2. веку (већ половином 2. века, као што то сведочи Свети Јустин, *Ап̄олог̄ија* I, 67) Евхаристија одвојена од *аг̄ап̄е* (ваљда и због злоупотреба које наводи већ Апостол Павле у Евхаристијском делу своје 1 Кор. гл. 10–14). Израз у 10, 1: „μετὰ τὸ ἐμπλησθῆναι“ који смо ми превели са „после *п̄ричешћивања*“

(мада би буквално требало: „после *насићења*“, тј. *ūосле јела*), може наизглед означавати да је претходила пуна вечера, али *Аūостолске усūанове* (VII, 26, 1) тај израз тумаче у смислу „μετὰ τὴν μετάληψιν“, што значи „после *ūричешћа*“, што је несумњиво и смисао овога места, па је зато оправдан наш превод „после причешћа“. (Додајмо узгред да и у Литургији Св. Василија постоји израз ἐνεπλήσθημεν у смислу: *ūричесūили* смо се).

Свакако да пада у очи да је садржај евхаристијских молитава у *Дидахи*-у сличан благословима изговараним за јеврејском (пасхалном) вечером, што само показује древност ових молитава у *Дидахи*-у. Зато неки патролози претпостављају да су ове ранохришћанске молитве узете од стране писца *Дидахи*-а као већ готове из литургијске праксе прве Цркве, највероватније из неке од црквених заједница у Палестини или Сирији (W. Rordorf–A. Tuilier, 47). Ако и јесу сличне јеврејским благословима, Евхаристијске су молитве овде битно хришћански модификоване. Оне су по садржају библијске, али новозаветно библијске; оне су: христолошке, еклисиолошке и есхатолошке. Оне старозаветну идеју *лозе Давидове* примењују на Христа у Евхаристији (9, 2) и тему *знања* и *живоūа* донекле супротне у првом рају овде сједињују у једном Христу као Новом Рају (9, 3 и 10, 2).

Христологија је у *Дидахи*-у архаична, јудеохришћанска, отуда и употреба библијског израза за Месију Христа: „Παῖς = *Слуга* Господњи“ (Ис. гл. 53), али тај израз значи и *Деūе* Божије, па је зато у Црквама из јелинства (= многобоштва) трајно замењен изразом „υἱός = *Син* Божији“. Еклисиологија је овде такође повезана са старозаветним месијанским позивом Израиља као изабраног народа, али се то овде односи на Нови Израиљ, на Цркву, у којој је доживљено искуство живог присуства Божијег сада и овде, а не само у прошлости или тек у будућности. Есхатологија је такође јако наглашена: ранохришћанска, жива и сва устрептала надом на скори Долазак Господњи, што јасно по-

казује и 10, 6 (израз *Маран аѳа*! већ је присутан у 1 Кор. 6, 22). Али и свецела Евхаристија у *Дидахи*-у је представљена као есхатолошки чин Цркве: сабрање свих у Христу, сабрање све Цркве Божије у Царство Божије (9, 4; 10, 5), откривење бића Цркве као есхатолошке заједнице и њеног учешћа у вечном животу самога Бога кроз Сина Његовог (10, 3). Сличан нашем је и закључак двојице приређивача најновијег издања *Дидахи*-а W. Rordof-a и A. Tuilier-a: „*Дидахи* садржи врло старе молитве, које за нас представљају неоцењиво богатство. Мада су инспирисане јудејском традицијом и остају блиске њој, ове молитве изражавају на карактеристичан начин испуњење спасења у личности Исусовој и очекивање парусије Христа васкрслог. Оне прокламују да ова парусија није само својствена крају времена, него је већ остварена у евхаристијском сабрању. Перспективе овог есхатолошког схватања су јако наглашене и у пуноћи откривају сво теолошко богатство евхаристијске установе“ (*SCh.* № 248, 101). Да додамо још и то да под изразом „*Благодаѳ Твоја*“ у 10, 6 треба свакако подразумевати Духа Светога.

На крају овог одељка о Светој Евхаристији у 10, 7 се каже: „А Пророцима дозволите да благодаре колико хоће“. Овако скоро исто, две генерације касније, каже и Св. Јустин Мученик и Философ (у својој *Аѳологији* I, 67): „А Предстојатељ узноси молитве и евхаристијска благодарења, колико моћи има.“ Пророк овде у *Дидахи*-у је Јустинов *Предстојаѳељ* у Евхаристији, дакле: *литург*, вршилац Евхаристије=Литургије. То што се он зове *Пророк* не значи да није био Епископ, јер је, опет две генерације касније, и Св. Поликарп назван *Пророком*, а знамо да је био Епископ Смирнски.

О тим Пророцима, Апостолима, Учитељима и о њиховим прејемницима (= *наследницима*) Епископима, говори следећи одељак *Дидахи*-а (гл. 11–15), тј. одређује место у хришћанској заједници, тј. Цркви, путујућих и сталних проповедника и свештенослужитеља. Није реч о Дванаесторици Апостола, него о путујућим Апостолима, који су наста-

вили рад Дванаесторице у проповедању Јеванђеља и оснивању хришћанских заједница, Цркава. Ти Апостоли се нису дуже задржавали у већ организованим заједницама, и зато се о њима даље, у гл. 13–15, више и не говори. Пророци, који имају важно место у гл. 11–13, били су постојања служба у већ устаљеној и организованој Црквеној заједници, и они су имали литургијску и пророчку службу, тј. богослужбену и надахнуту проповедничку. Њих ће, пошто и они као и путујући Апостоли већ са крајем апостолске епохе ишчезавају, наслеђивати Епископи, као стални *литурзи* и *предстојатељи* Црквене заједнице, како се и каже у гл. 15, 1. Реч је, дакле, у овом одељку, о изванредним харизматичким даровима и харизматичким службама које су, као што је познато, биле даване од Бога првој Цркви ради бржег ширења хришћанске вере и Цркве. О овим изванредним харизматичким даровима и службама говори Апостол Павле у својој 1 Кор. 10–14, и то, што је врло карактеристично, говори управо у евхаристијском контексту, дакле у контексту окупљене на једно место све Цркве ради свршавања богослужења (1 Кор. 14, 23), а оно је, како у првој Цркви тако и до данас у Православној Цркви на Истоку, све центрирано и сабрано око Св. Евхаристије=Литургије.

Ове три поменуте харизматичке службе: Апостоли--Пророци-Учитељи, убрзо ће ишчезнути у раној Цркви, али када и где, то ће зависити од локалних цркава (код Св. Игњатија их почетком 2. века већ скоро и нема). Међутим, њихово навођење у *Дидахи*-у показује да је то заиста врло стар ранохришћански спис, који описује епоху када су путујући Апостоли ишли и оснивали Цркве, а Пророци и Учитељи остајали у Црквеним заједницама и даље их литургијски и проповеднички руководили, али су врло брзо предавали те своје службе Епископима, Презвитерима и Ђаконима, које су те Црквене заједнице између себе изабирале за своје *достојанствеНике*, οἱ τετιμημένοι у 15, 1–2, што се буквално може превести са: *часници, почаствовани*, тј. истакнути

на прво место. Дакле: *Предстојатељи* заједнице, односно оно што ће се у даљем периоду живота Цркве назвати Јерархија и Свештенство.

Дидахи, као и одмах затим Св. Игњатије у својим *Посланицама*, јасно сведоче да прва хришћанска Црква није била само скупина харизматика, како су мислили извесни протестанти и како данас мисле неке секте попут пентикостала-ца, него је била литургијски структурирана (= *јерархијски орга̄низована*) заједница Народа Божијега, Тела Христовога, у којем је Бог поставио свакога на своје место, па се знало ко је глава а ко су остали, не мање важни, удови — како о томе опширно говори већ Свети Апостол Павле. (О овоме видети више у нашој студији *Еклисиолога̄ија Св. Ап̄. Павла*, наведена у *Литература̄*). Глава 15, 1 у *Дидахи*-у као да указује на започињање прелазног периода замене (субституције) путујућих служби сталним службама у локалној Цркви. Увођење ових служби као сталних понегде је вероватно изазивало и протесте и нереде, као што је био случај свега једну деценију касније у Коринту, што описује 1. Климентова Посланица Коринћанима, па писац *Дидахи*-а опомиње своје адресате да те *стална̄ служебнике* = литурге (код Климента се они зову *Презвитери*) „не пренебрегавају“ (15, 2). Не треба да нас чуди што су у 15, 1 поменути само Епископи и Ђакони, а нема Презвитера, као што је исти случај и у *Посланици* Ап. Павла *Филипљанима* 1, 1. Реч је о још неиздиференцираној терминологији за црквене *Службе* и *Служебнике* (= *литурга̄ије* и *литурга̄е*) у раној Цркви, што је савремена патролошка и црквено-историјска наука већ јасно показала и разјаснила (проф. Г. Конидарис, Ј. Зизиулас, А. Јевтић). Презвитери сигурно постоје, али некад значе само *ста̄рије* (= *ста̄решине*) у Црквеној заједници без прецизирања да ли су свештеници или епископи (ср. Д. Ап. 20, 17 и 28, где Ап. Павле једне исте црквене *ста̄решине* час назива презвитерима, час епископима).

У следећој генерацији после *Дидахи*-а, код Св. Игњатија Антиохијског, а на истом географском црквеном про-

стору, тј. у западној Сирији где је спис *Дидахи* и настао, и где је живео и епископовао Св. Игњатије, ствари су, по том питању сасвим јасне.

Биће да је у праву први издавач *Дидахи*-а, Митрополит Филотеј Вријеније када је устврдио да је писац *Дидахи*-а вероватно хришћанин из Јудејства, и да је свој спис намењо хришћанима из Јудејства, и то *свима верницима* у Црквеној заједници којој пише свој приручник (катихизис), па се зато не обраћа директно Презвитерима, Свештеницима, Свештенослужитељима, него свима верницима. Зато их све позива да се сви што чешће *сабирају заједно* (16, 2), што је у ранохришћанској литератури израз за окупљање на Свету Литургију, коју опет Литургију (= *Евхаристију*) наш писац нарочито везује за *Дан Господњи=Недељу* (14, 1), као што је уосталом добро познато да су се први хришћани и прва Црква од почетка окупљали да прославе тај дан као Дан Господњи (а не старозаветну суботу, како мисле савремени секташи суботари), јер је то био Дан Христовог Васкрсења и новог стварања, тј. новотворења за Живот Вечни. У овом истицању Недеље (у 14, 1) неки патролози виде код нашег писца својеврсну критику оних јудеохришћана који су још задржавали суботу, као што је сличан случај и код Светог Игњатија (*Магнежанима* 9, 1).

Последњи одељак (гл. 16) има есхатолошки карактер и подсећа на многа места из Новог Завета: на Христове (Мт. гл. 24) и Апостолске (2 Сол. 2, 4; 1 Сол 4, 14–17 и Откр. 12, 9) опомене, које наговештавају умножење лажних пророка, тј. јеретика, и уопште сваког зла пред долазак Антихриста, који ће претходити Другом и Славном Доласку Христовом.

Време и место настанка Дидахи-а разни патролози и проучаваоци овог списа различито су одређивали и лоцирали. Навођена могућа места су Египат, Палестина, Сирија, Мала Азија, али је већина мишљења, којему се придружујемо и ми, да је то западна Сирија, али не град Антиохија, него њена брдовита позадина (што показује и 9, 4), једна

руралнa средина, јудеохришћанска, али која је говорила грчки. Спис је вероватно зато врло рано био преведен на сиријски говорни језик, који је превод изгубљен, али је са њега настала врло рано коптска верзија, тако да то објашњава како је *Дидахи* врло брзо стигао и у Египат и тамо постао врло познат.

За годину настанка *Дидахи*-а разни научници одређују различите датуме. Док је први издавач Филотеј Вријеније стављао време писања оквирно између 120. и 160. године, новија наука помиче тај датум за бар пола века раније, између 90. и 100. г., или још раније између 60. и 80. године, (бар неке делове овог списа). У сваком случају, спис *Дидахи* је настао сигурно пре краја 1. века.

Што се тиче интегритета, тј. целовитости списа, међу патролозима постоји мишљење да је *Дидахи* састављен или из више делова, дакле од више писаца, па је само коначни редактор био један, или пак да је писан етапно од истог писца. Делови или етапе у том случају били би: *а*) главе 1–6; *б*) главе 7–13 и *в*) главе 14–16. Ако и било тако, нема у томе озбиљног разлога који би умањивао вредност овог више него драгоценог ранохришћанског списа, овог такорећи буквара за почетнике изучавања основних елемената Хришћанства, још тачније Хришћанске Цркве, и уживљавања у њену веру и морал, у њену молитву, Крштење и Литургију, у њену јерархијску (свештено-канонску) организацију, њено богослужење и њену есхатолошку устремљеност ка Долазећем Христу и Царству Божијем.

Пре нашег превода, *Дидахи* је преведен на српски језик од познатог професора Задарске богословије Јована Вучковића (и објављен у Задру 1885. године, дакле само две године после Вријенијевог првог издања овог новооткривеног ранохришћанског списа), којег богослова и овом приликом са молитвеним памћењем спомињемо, као и све остале српске преводиоце и проучаваоце Апостолских Отаца и њихових богонадахнутих дела.

ΒΑΡΝΑ
ΒΑΣ

Варнавина Посланица

Ранохришћански је спис и *Посланица Варнавина*. То је, судећи по поздраву на почетку и на завршетку, писмо — мада прилично опширно, тако да више личи на једну расправу. Приписује се Апостолу Варнави, тако да у неким рукописима има наслов: *Посланица Варнаве Апостола, сапутника Св. Апостола Павла*. Реч је о Варнави, једном од Седамдесеторице Апостола, о коме говоре Д. Ап. гл. 13–15 и Гал. 2, 13. Као *Варнавину* Посланицу спомиње је Климент Александријски, који, набрајајући Апостолске Посланице, каже: „Јуда (= *Јудина*) и друге Посланице Саборне, *Варнавина* и Апокалипсис приписиван Петру“ (Ὑποτύπωσις, цит. код Јевсевија *ЦИ 6*, 14, 1). После Климента цитира је и Ориген као Варнавину и назива је *Саборном* посланицом (*Против Целса* I, 63), а Јевсевије Кесаријски убраја је у спорне (*ЦИ 4*, 13, 6), а на другом месту у лажно насловљене (*ЦИ 3*, 25, 4), дакле, неаутентичне списе, док је Блажени Јероним признаје за Варнавину, али је убраја у апокрифне списе (*De viris ill.* 6). Очигледно да овде код Јеронима израз *апокрифни спис* нема негативну конотацију, јер сâм каже даље да је Варнава написао *Посланицу* „ради изграђивања Цркве“. У познатом светописамском рукопису *Codex Sinaiticus*, из 4. века, *Варнавина Посланица* се налази заједно са књигама Светог Писма Новог Завета одмах иза *Апокалипсиса*, што значи да јој је придаван велики значај, а то показује и врло стари латински превод из 2. до 3. века (али у њему

недостају главе 18–21). Грчки текст ове *Посланице* сачуван је, осим у поменутом Синајском, још и у Јерусалимском рукопису из 11. века, који је пронашао Митрополит Никомидијски Филотеј Вријеније, када је пронашао и *Дидахи*, а постоји још и у ватиканском рукопису из 11. века, где недостаје почетак од 1, 1 до 5, 7.

Садржај ове *Посланице*, која није Варнавина него му се само приписује, састоји се из два дела, с тим што на почетку има кратак поздрав (1, 1) и предговор (1, 2–8), а на крају опет завршни поздрав (21, 7–9). *Први део* обухвата од 2-ог до краја 17-ог поглавља, а *другӣ део* обухвата поглавља од 18. до 21, 6. Као што смо видели и у опису садржаја *Дидахи*-а, овај *другӣ део Варнавине Посланице* веома је сличан првом делу *Дидахи*-а и говори о *два пӯта живота*: путу светлости (гл. 19) и путу таме (гл. 20).

Први део излаже „савршено знање“ (1, 5), а то знање се односи на упознавање истине како цео Стари Завет говори у ствари о Хришћанству, тј. о Христу, у Коме је једино спасење. Зато писац детаљније расправља о правом смислу старозаветне заповести о посту (гл. 2–3) и правом смислу старозаветног завета (гл. 4). Даље излаже старозаветну типологију (= *ӣраобразе*) о Христовом оваплоћењу и смрти као темељу нашег есхатолошког спасења (гл. 5–8), а затим износи и типологију (= *ӣраобраз*) хришћанске вере и живота, тј. указује на прави смисао обрезања, и прописа о храни, и праобразу Крста Христовог и хришћанског Крштења у Христу, Који је не Давидов него Божији Син (гл. 9–12). И на крају долази казивање о смислу Старог Завета уопште, тј. да он има месијанско, новозаветно значење, тако да указује недвосмислено на предност Христа и хришћана над Мојсијем и јудејцима, па је ту и дат прави смисао старозаветне суботе и смисао старозаветног Храма (гл. 13–16). Кратак закључак из овог *ӣрвоӣ дела* дат је у гл. 17.

О *другӣом делу* (гл. 18–21), који говори о *два пӯта живота*, већ смо говорили напред, кад смо говорили о првом

делу *Дидахи*-а. Рећи ћемо још једном да је писац ове *Посланице* користио извесни јеврејски морални приручник о два пута живота, који је највероватније кружио у раном Хришћанству на више места, вероватно прво у Палестини, али већ христијанизован, па су га користили и наш писац и писац *Дидахи*-а, а и писац латинског списа *Doctrina Apostolorum*.

По своме усмерењу, *Посланица* сачувана под именом Варнаве Апостола јесте једна *йройивјудејска* расправа. Писац има одлично јудејско познавање Светог Писма Сатог Завета, слично Есенима у Кумрану, али он није ни рабин ни есен, него је ученик Апостола Павла и павловски тумачи цео Стари Завет. Професор Панајотис Христу (II, 404–405) сматра да је писац ове посланице врло близак писцу *Посланице Јеврејима*, која се сматра делом Апостола Павла, али постоји доста старо мишљење да ју је написао Павлов ученик и сапутник Апостол Варнава, у ком случају је разумљивије приписивање ове наше *Посланице* Варнави. За писца ове *Посланице* свуда је у Старом Завету присутно Исусово *Госйодсйво* (Κυριότης = *Божансйво*). Да би то доказао, он стално употребљава типолошки и алегоријски метод тумачења. У томе писац ове *Посланице* често и прегони. Не остаје трезвен и одмерен, попут Апостола Павла, него се често и сам заплиће у скрупулозни јеврејски егзегетски метод, и зато су његова тумачења Старог Завета понегде упрошћена, једностраћена и чак натегнута.

Вероватно да је писац користио неке постојеће збирке старозаветних христолошких текстова, који су били у употреби у раној Цркви, кад се Хришћанство сасвим одвојило од Јудаизма и кад су почеле међусобне полемике. Таква збирка сигурно да је настала у јудеохришћанској средини, али средини која је пре тога имала наслеђе јелинистичког Јудаизма. Наиме, како је показао у својим студијама Jean Daniélou (наведеним у *Лиšерашури*), јелинизовани Јудаизам (тј. оних Јевреја који су живели у грчкој средини и примили јелинске утицаје, али остали верни својој вери) био

је продужен и настављен од Јудеохришћанства (од Јудеја који су постали хришћани), и то најпре у Палестини и Сирији, а онда у Александрији и Египту, где је све више преовладавао јелински утицај. У Александрији је живео на почетку Хришћанства јелинизовани јеврејски философ Филон, који је користио алегоријски метод у тумачењу Св. Писма, па и наш писац при тумачењу Старог Завета има сличности са Филоном, као што ће их имати још више Климент Александријски. Али, наш писац зна добро и за рабинску јудаистичку традицију, а она је из Палестине а не из Александрије. Отуда се научници колебају да ли је наш писац био јудеохришћанин или хришћанин из јелинства (тј. из многобоштва).

Из текста *Посланице* види се да је њен писац био хришћански учитељ, који осећа одговорност за оне којима упућује своју *Посланицу*. Пројављује извесни ауторитет, али је то ауторитет духовни, учитељски. Своју *Посланицу* упућује не једном лицу него хришћанској заједници, а можда ју је намењио и за више таквих заједница, па су је зато стари писци упоређивали са *Саборним Посланицама* Светих Апостола.

Посланицу није писао један од Апостола, него неко од мање познатих апостолских ученика, и она представља својеврсну компилацију, али јој ипак не мањка оригиналност и сигурно да потиче из пера једнога писца. Дакле, њена целовитост није спорна. Највероватније да је написана у хришћанској средини у Египту. Зато J. W. Barnard (в. у *Литератури*) каже да је то задњи текст о јелинистичком Јудејству у Александрији. У прилог томе да је настала у Александрији или у околини иде и то што је спомињу само писци александријске школе, и то први Климент Александријски, што значи да је *Варнавина Посланица* постојала сигурно пре краја 2. века. С друге стране, писац спомиње (гл. 16, 3) да је Храм јерусалимски разрушен, што значи да је *Посланица* написана после 70. године. Да кажемо да постоје и мишљења

неких патролога да је *Посланица Варнавина* могла настати у Сирији или Малој Азији, али је то мало вероватно.

Као ближи датум настанка *Посланице Варнавине* неки (LIETZMANN) одређују кратко време пре 140. године, у доба цара АДРИЈАНА (117–138), јер сматрају да о томе говори 16, 3–4 ове *Посланице*, док други мисле да се то односи на доба цара НЕРВЕ (96–98), што је мање вероватно.

Постоји српски превод *Варнавине Посланице* објављен у *Гласнику Православне Цркве* у Краљевини Србији, 1905. године, којег је са јелинског изворника извршио ДУШАН ЈОВАНОВИЋ (види списак *Литературе*).

Свети Климент Епископ Римски

Један од најранијих Апостолских Отаца, то јест ученика Светих Апостолâ, јесте Свети Климент, Епископ Римски. Зна се да је Климент крајем 1. века засигурно био Епископ у Риму, као наследник тамо Св. Апостола Павла и Петра, а предање га везује особито за Апостола Павла, јер у *Посланици Филипљанима* (4, 3) Св. Павле спомиње једног Климента као Апостолског ученика: „Заједно са Климентом и осталим помагачима мојим, чија су имена у књизи живота". (Име једног Климента нађено је на старом епиграфу у граду Филипима).

О Светом Клименту и његовој *Првој Посланици Коринћанима* имамо опширно сведочанство Св. Иринеја Лионског, с краја 2. века, које гласи: „Основавши и изградивши блажени Апостоли (Петар и Павле) Цркву (у Риму), Лину уручише службу епископства, а овога Лина Павле помиње у Посланици Тимотеју (2 Тим. 4, 21); њега пак наслеђује Аненклит (латини кажу: *Анаклет*). После њега, на трећем месту после Апостолâ епископство наслеђује Климент, који је и видео блажене Апостоле и дружио се са њима (Флб. 4, 3), и још је имао гласно проповед и предање Апостолâ пред очима, не сам, јер је тада било још доста преосталих од Апостолâ научених. За време, дакле, тога Климента, пошто је у Коринту настала не мала буна међу браћом, послала је Римска Црква (ἡ ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησία) значајан велики спис (ἱκανωτάτην γραφὴν) Коринћанима измирујући их у миру и обнављајући веру њихову и предање које је (она) од младости (νεωστί) од Апостола примила" (*Против јереси* III, 3, 3).

Ово исто мањевише понавља и Јевсевије Кесаријски, који каже: „Лин, који је у Другој Посланици Тимотеју (4, 21) од Павла споменут као саприсутан с њим у Риму, први после Петра наследио је епископство Цркве Римљана, као што и напред рекосмо. А и Климент, и он је постао трећи Епископ Цркве Римљана, посведочен је од њега да је био сарадник и саборац Павлов“ (*ЦИ 3*, 4, 8–9). „Постоји његова једна опште призната *Посланица*, велика и предивна, која је као од Римске Цркве написана Коринтској (Цркви), пошто је у Коринту тада био раздор (= *буна*). Знамо да је она (= *Посланица*) издавана, а и у наше време читана народу у многим Црквама. А да је у време истог (= *цара Домицијана*) Коринт био захваћен раздором, веродостојни је сведок Игисип“ (*ЦИ 3*, 16).

После Јевсевија, и Блажени Јероним понавља слично сведочанство, с извесним новим моментима: „Климент, којег Павле Апостол спомиње у Посланици Филипљанима (4, 3), четврти после Петра био је Епископ Рима, јер је други био Лин, трећи Анаклет, мада многи Римљани сматрају да је други после Апостола Петра био Климент. Написао је од лица (ex persona) Римске Цркве Коринћанима Посланицу врло корисну која се у многим местима чита јавно народу … сличну у многоме Посланици Јеврејима. А наводи се и *Друга Посланица* с његовим именом, коју стари одбацују; и *Расправа* Петра с Апионом написана опширно, коју Јевсевије побија у трећој књизи *Црквене историје*. Скончао је (Климент) треће године царовања Трајановог (= *око 100. године*), и спомен његовог имена (et nominis eius memoriam) до данас чува Црква подигнута у Риму“ (De viris ill., 15). Исто ово укратко понавља и Свети Фотије у својој *Библиотеци* (cod. 113), с тим што се нешто дуже задржава на такозваним *Псевдо-Климентима*, а за годину смрти Климентове и он наводи *трећу годину* царовања Трајановог, али интересантно, и он као и Јероним, као и пре њих Јевсевије, не спомињу мученичку смрт Светог Климента.

Што се пак тиче смрти Климентове, видели смо да и Јевсевије Кесаријски наводи као годину његове смрти *трећу годину* царовања Трајановог. Говорећи о гоњењу хришћана од стране цара Домицијана („*други гонитељ хришћана, наследник Неронов у мржњи на Бога и у богоборству*“ — *ЦИ* 3, 17), не каже да је Климент био прогнан од Домицијана, и дакле *мученички* пострадао, него вели да је после царева Домицијана и Нерве (96–98. г.) дошао Трајан (године 98.) и „у Риму је у то време Црквом управљао Климент, трећи међу онима који су тамо добили Епископско достојанство, после Павла и Петра“ (3, 21), додајући мало касније (3, 34) да је „треће године Трајанове, Климент предавши службу епископства Римске Цркве Евариесту, завршио живот предстојећи (= *председавајући*) свега девет година у научавању божанске речи“. Ова *трећа година* Трајанова по Јевсевијевој *Хроници* је 99. (а не 100.) година.

Климента као Епископа Римског и његову *Посланицу Коринћанима* спомиње још раније Игисип (= *Хегезип*), већ споменути у напред цитираном одломку Јевсевија (*ЦИ 3*, 16), а за кога иначе Јевсевије сведочи да је био „из првог после Апостолâ времена“ (*ЦИ 2*, 23, 3), тј. рођен почетком 2. века, који је Игисип око 165. године посетио Коринт и том приликом сазнао тамо за *Прву* Климентову *Посланицу Коринћанима* (*ЦИ 4*, 22, 2), насталу у време Домицијановог гоњења (*ЦИ 4*, 22, 1 и 3, 16). Петнаестак година касније (око 170. године) Епископ Коринтски Дионисије, у свом писму римским хришћанима, у време римског Епископа Сотира (166–175. г.), како сведочи Јевсевије „споменуо је и Климентову *Посланицу* Коринћанима, показујући да је одувек, по старом обичају, она читана у Цркви“ (*ЦИ 4*, 22, 11). Дионисије Коринтски каже дословно: „Данас смо провели свети Дан Господњи (= *Недељу*) у који смо прочитали вашу (= *Римску*) Посланицу, из које ћемо, читајући, увек се поучавати, као што је то и она ранија нама од Климента написана“ (*ЦИ, 4*, 22, 11).

Већ смо навели Иринејево сведочење (који је био у Риму у време папе Елевтерија, 175–178. г.) о Климентовој *Посланици*, за коју Иринеј вели да ју је написала „Црква Римска хришћанима у Коринту". Исто то сведочи и Климент Александријски крајем 2. века цитирајући Климентову *Посланицу Коринћанима* (*Стромата* 1, 7) и називајући је „писмо Римљана Коринћанима", да би на другом месту рекао да је то *Климентова* Посланица. Да додамо на крају да Климентову *Посланицу* пре Јевсевија помиње и Ориген, који чак каже да је по мишљењу неких Климент редактор *Посланице Јеврејима*, или да је исту превео са арамејског језика (код Јевсевија, *ЦИ 6*, 25, 14; *3*, 38, 2–3).

Сва до сада наведена сведочанства показују Климента као *трећег по реду* Епископа Римског, после Лина и Анаклита, а то што га Јероним у 5. веку броји као четвртог Епископа Римског после Петра, показује већ развој идеје у Риму о истицању Петра као свог првог Епископа, мада знамо да ће још два века касније папа Св. Григорије Велики (+ 610. г.) у писму Епископу Антиохијском рећи да је Петар прво био Епископ у Антиохији па онда у Риму. У ствари, треба истаћи чињеницу да Свети Апостоли, иако су оснивали Цркве, нису у њима епископовали, него су постављали друге за Епископе као своје прејемнике.

Касније настали текстови, тзв. *Псевдоклиментине* (појављују се делом прво крајем 2. и у 3. веку, а коначно крајем 4. века) говоре за Климента да је пореклом од Клаудијеваца, дакле сродник (братић) цара Домицијана, што би значило да се поистовећује са конзулом Титом Флавијем Клементом, и да је 95–96. г., дакле у време Домицијана, али бар годину пре императорове смрти, погубљен као „*атеиста*", тј. као хришћанин, а са њим је погубљена и Домицијанова жена Флавија, такође као хришћанка (Dion Cassius, *Историја Рима* 67, 14; Светоније, *Domitien*, 15). У прилог тог схватања неки наводе и благонаклон став *Прве Климентове Посланице* према римској власти. Међутим, хришћански

извори ништа не говоре о том сродству, а да га је било може се претпоставити да би га макар споменули или јаче истакли. Уз то још, како смо видели код Јевсевија, Климент је надживео Домицијаново гоњење и умро на почетку владавине Трајанове.

Да ли у вези са овим податком о Климентовој припадности царској породици и његовом погубљењу од стране Домицијана, или независно од тога, црквена хагиографија од половине 4. века говори да је Климент као хришћанин био прогнан од Домицијана у тавријски Херсонес (= *Крим-ско полуострво*, које међутим, тада још није било римско), и да је ту *мученички пострадао* — бачен са котвом о врату у Црно море. Први *мартиролози* о Климентовом страдању написан је половином 4. века и у њему се спомиње Климент као „κόμης τῶν ὀφφικίων", али се зна да је та титула уведена тек 326. године. Додајмо и то да Свети Ирине ј ништа не зна о мученичтву Климентовом и у каталогу римских Епископа од Лина до Елефтерија (175–178. г.) наводи само Епископа Телесфора као мученички пострадалог (*Против јереси* III, 3, 3). Могуће је да је Свети Климент Римски поистовећен са неким од Мученика са истим именом.

Да је Климент Римски *Свештеномученик* до данас тако стоји у Агиологију Православне Цркве и као такав слави се 24. новембра (ког Грка, а код Словена, не знамо зашто, 25. новембра — види *Житија Светих* о. Јустина Поповића за *Новембар*). Света Словенска Браћа Кирило и Методије пренели су у 9. веку мошти под именом Св. Климента у Рим и оне су положене у познату древну базилику Светог Климента у Риму, која је, по предању, подигнута на темељу његове куће. Код нас у Херцеговини Свети Климент Римски је у великом поштовању (само код Требиња имамо две старе цркве њему посвећене, обе садашње грађевине су из 16. века, али вероватно на старијим темељима; једна од њих је фрескописана почетком 17. века), и то поштовање је највероватније у народу остало као свештено памћење мисио-

нарског рада на покрштавању нас Срба ове Св. Равноапостолне Браће и њихових Светих петочислених Ученика.

Руфин Аквилејски, око 400. г. први поистовећује Светог Климента Епископа са конзулом Климентом Флавијем, и тиме га сматра Свештеномучеником (*De adulter. libr. Origenis*), а то исто затим чини и папа Зосим (око 417. г. — *Epistola* II, 2). Ако је Климент Епископ Римски био сродник са конзулом Климентом Флавијем, онда би спомињање једног „Климента" у *Пастиру Јермином* (*Визија друга*, 4, 3) односила се на нашег Светог Климента, али у том случају проблем је што би *Визија* тада била антидатирана (писац *Пастира* живи бар пола века касније), осим ако је тиме писац хтео да истакне значај своје визије везујући је за несумњиво велики углед Климента Римског. Међутим, бројни научници истичу чињеницу да је име *Климент* било врло често име у Риму у 1. и 2. веку, тако да је лако могуће мешање истоимених личности.

Да је углед и ауторитет Св. Климента Римског био велики, види се по томе што су му уз *Прву Посланицу Коринћанима* приписани и придодати и бројни други списи: *Друга Коринћанима, Писмо девојкама, Апостолске Установе и Псевдоклиментине*. Тај углед и ауторитет Климентов свакако потврђује и чињеница да је *Прва Коринћанима*, а уз њу и *Друга Коринћанима*, придодата у познатом Codex Alexandrinus (с почетка 5. века) уз књиге Новог Завета.

а) О Климентовој Првој Посланици Коринћанима

Као што рекосмо, *Прва Посланица Климентова* је аутентични спис Светог Климента Епископа Римског, директног ученика Светих Апостола Павла и Петра. *Посланица* је писана на грчком, и њен текст нам је сачуван у *Александријском кодексу* (поч. 5. века, који је данас у Британском музеју у Лондону, али у *кодексу* недостаје један лист, те недостаје глава 57, 7 — 63, 4), на крају Новозаветних књига Светог Писма, и на том је месту Сиријска Црква и до данас

држи. Грчки текст ове *Посланице* садржан је и у *Јерусалимском рукопису* из 1056. год. који је (заједно са *Дидахи*-ем) открио 1873. г. у Цариграду Митрополит Никомидијски Вријеније и затим је објавио као посебно издање у Цариграду 1875. године. Постоји врло стари, вероватно већ из 2. века, латински превод, као и сиријски превод с краја 2. века, и два коптска превода из 5–8. века.

Посланица је написана у Риму на крају владавине Домицијана или у време цара Нерве, 96–98. године. Написана је као посланица „*Цркве Божије у Риму — Цркви Божијој у Коринту*" (1, 1), а тако стоји и у коптском преводу: „*Посланица Римљана Коринћанима*", и у њој се не спомиње дословно име Климентово, али је коринтска и римска традиција знала да је њен састављач Епископ Римске Цркве Климент, и зато је на крају *Александријског кодекса* и у старом латинском преводу с правом додато: „*Климентова Коринћанима Посланица прва*".

Садржај ове драгоцене ранохришћанске *Посланице* дели се на два дела, од којих 1. део (гл. 1–39) говори о расцепу у Коринту и његовим последицама, а 2. део (гл. 40–65) садржи поучавање како да се тај раскол превазиђе. Конкретније, садржај изгледа овако:

Први део: гл. 1–2 настанак реда од Бога; 3–6 настанак нереда (буне); гл. 7–19, 1 подстицање да се побуњени обрате, потчине и помире; гл. 19, 2–22 упућује на мир и подређеност (поредак); гл. 23–39 садрже упутства и савете.

Други део: гл. 40–44, које су и кључне главе *Посланице*, говоре о апостолском уређењу Цркве Христове; 44–47 разоткриће (разголићење) нереда и буне; 48–50 говоре о братској љубави; 51–55 о признању своје кривице; 56–59, 2 садржи поуке и упутства; 59, 3–61 молитва; 62–64 завршна поука и молба; и на крају гл. 65 има препоруку за тројицу посланих римских хришћана, и завршни благослов.

Већ је напред спомињано да је повод за настанак ове *Посланице* побуна извесних коринтских хришћана против

својих црквених старешина у Коринту, иначе бурном и немирном још из времена Апостола Павла, о чему сведоче његове две сачуване а, изгледа, и још једна или две несачуване посланице Коринћанима. Уз *Посланицу* из Рима је упућена и трочлана делегација римских хришћана (63, 3–65, 1). *Посланица* и посланство било је успешно, тако да су Коринћани, бар још два века, са захвалношћу читали редовно ову *Посланицу* јавно пред целом Црквом.

Значај ове аутентичне *Посланице* Светога Климента, аутентичног Апостолског ученика, врло је велики. Написана је бриљантним стилом на изврсном грчком језику. *Посланица* није идеолошки трактат него један духовни, хришћански, библијско-пастирски спис. (Мада је старија и опширнија, она подсећа донекле на Поликарпову *Посланицу Филипљанима*). Писац веома много користи и врло често цитира Стари Завет (по преводу *Седамдесеторице*; има око 120 цитата). Има извесних навода као да су „*из Писма*“, а у ствари су из апокрифа, вероватно зато што још није био прецизиран новозаветни канон, мада је писцу позната већина Новозаветних списа, од којих највише сличности и чак позајмица има из Посланице Јеврејима. Теологија му је теологија хришћанина из јудејства, јер је и сам писац можда јудеохришћанин, али је спис отворен и за световну грчку мисао, што су већ чинили и Јевреји у јелинистичко доба, тј. користили, као и наш писац, предање и мудрост јелинске околине. Јудаизам и Јелинизам се сусрећу и плодотворно спајају у овој Климентовој *Посланици*, али је ипак јаче присутан утицај јудејског наслеђа, који је очигледно био снажан и у Римској хришћанској заједници, где је дошао преко Синагоге. Апостол Павле је скоро увек своју проповед Јеванђеља незнабошцима започињао проповеђу у синагогама дотичних места. Можда је и сам Климент био јудеохришћанин.

У Климентовој *Првој Посланици*, нарочито у поглављима 40–44, јасно иако не сасвим развијено, присутно је еклисиолошко схватање о *канонском* уређењу Цркве Хри-

стове, о Апостолском прејемству презвитерске (=*епископске*) службе (*функције=литургије*) у Цркви Христовој, и та установа је дата од самога Бога и Христа и Апостола. Климент нема изражен став против римског цезара и уопште римске власти (као што је то случај, нпр. у скоро савременом му *Апокалипсису* Св. Јована), али као некако узгред ипак спомиње на почетку *Посланице* Домицијаново гоњење под именом „невоља и неприлика" (2, 3–8; ср. 1 Петр. 5, 9). Црква, по Клименту, има своје самосазнање као израз и дело Божије спасоносне воље, откривене у Христу. Црква као заједница верујућих има „Једнога Бога и Једнога Христа и Једнога Духа Благодати, Који је изливен на нас, и једно звање у Христу", тако да представља Тело Христово у коме су сви хришћани *удови Христови*, али постављени и распоређени на места и службе које им је Бог одредио (46, 6–7 и 41, 1; 42, 1–5). Овим задњим наведеним цитатом јасно је назначено и *тријадолошко* исповедање вере њеног аутора и укратко његова Еклисиологија.

У Климентовој *Првој Посланици Коринћанима* нема ни говора о римској теорији права, јурисдикцији, или још мање о неком *примату* Рима или Римског Епископа над другима. Римокатолички теолози, који су покушавали да овој пастирско-еклисиолошкој *Посланици* придају смисао неког „доказа" да је Рим још тада, тобоже, имао примат, само злоупотребљавају овај ранохришћански документ братске љубави и хришћанске солидарности и опште црквене бриге и самосвести. То што је *Посланица* написана из Рима у Коринт, тј. „*од Цркве Божије која привремено борави* (ἡ παροικοῦσα) *у Риму, Цркви Божијој која привремено борави* (τῇ παροικούσῃ) *у Коринту*" (1, 1), не значи никакву власт, него „свезу љубави Божије у Христу" (49, 1–6), какву су имали и пројављивали „у бризи за све Цркве" (2 Кор 11, 28) сви Свети Апостоли и сви истински Апостолски Ученици и њихови прејемници и следбеници. Ако је смирени Климент Епископ Римски крајем 1. века написао

једну *Посланицу Коринћанима*, непун век касније написаће смирени Епископ Коринтски Дионисије (друга половина 2. века) седам *саборних* посланица Црквама: у Лакедемонији, у Атини, у Никомидији, у Гортини, у Амастрији, у Кнососу и у Риму, да би пројавио љубав према браћи и бригу за очување правоверја и правопоретка у Цркви Христовој. Ово потврђује и још један пример који ћемо навести. Када се у време аријанске јереси, почетком 4. века, пред Први Васељенски Сабор, Свети Евстатије Архиепископ Антиохијски умешао у проблеме неких суседних Цркава, па му је за то била стављена примедба, на то је, нешто касније, одговорио његов ученик и беседник Свети Јован Златоуст (у *Беседи* о Светом Евстатију): „Ко му је дао право да се меша у ствари друге Цркве? — Молитва! Јер кад се молимо за све Божије Цркве, позвани смо и да водимо бригу о њима".

Да напоменемо савременом српском читаоцу да је још почетком овога века *Прва Посланица Климентова* била преведена са грчког на српски језик од Димитрија Алексијевића у *Гласнику Православне Цркве у Краљевини Србији* 1906. године.

Што се тиче других мањих списа или већих дела: два *Писма девојкама*, *Апостолске установе*, *Двадесет омилија*, *Писма Јакову брату Божијем*, и остале, такозване ***Псевдоклементине***, све то нису дела Светог Климента Епископа Римског, него каснијих, других анонимних писаца списи и компилације (с краја 4. века), при том са доста уметнутих јеретичких и, посебно, аријанских какодоксија, како их карактерише 2. канон Трулског сабора и Свети Патријарх Фотије Велики (*Библиотека*, 113). О тим списима не намеравамо сада овде да опширније говоримо. Проговорићемо укратко само о тзв. „*Климентовој Коринћанима Посланици другој*", која није дело Светог Климента, али јесте под тим насловом (*псевдепиграфон*) објављено дело једнога анонимног Апостолског ученика из половине другог века.

б) О тзв. Климентовој Другој Посланици Коринћанима

Текст овог ранохришћанског списка, који се приписује Св. Клименту Римском, али сигурно није његов, и није ни *посланица* него је пре једна *беседа*, налази се на грчком у познатом напред поменутом *Александријском кодексу* из 5. века (данас у Британском музеју у Лондону) одмах иза *Прве Климентове*, али како у *Кодексу* недостају последњи листови, ту имамо сачувани текст ове *Посланице-Беседе* само до гл. 12, 5 (тј. око три петине), али се зато комплетни њен грчки текст налази у *Јерусалимском рукопису* из 1056. г. који је пронашао и објавио Митрополит Никомидијски Филотеј Бријеније у Цариграду 1875. године, а такође и у старом сиријском преводу (у рукопису из 12. века) који је настао најкасније крајем 2. века.

Ову *Другу Посланицу* као Климентову спомиње први Јевсевије Кесаријски, који каже: „Треба знати да постоји и *друга нека посланица* која се назива Климентовом, али знамо да она није тако позната као *Прва*, нити знамо да су је стари употребљавали“ (*ЦИ 3*, 380). Међу ове „*старе*“ свакако да треба убројати Дионисија Коринтског (око 170. године) који толико хвали *Прву Климентову*, док „*Другу Посланицу*“ уопште не спомиње. После Јевсевија Блажени Јероним изричито каже да ову „*Другу Посланицу*“ с његовим (Климентовим) именом стари одбацују (*De viris ill.* 15).

Као што смо већ споменули, ово дело није Посланица него *омилија*, и то једна од најранијих омилија у послеапостолском добу Цркве, која је очигледно изговорена и то чак *читана* својим слушаоцима (17, 3; 19, 1). Поједини научници сматрали су да је настала у Александрији, и да јој је писац Климент Александријски, јер садржи извесне идеје александријског богословља, и још зато што ова *Беседа* спомиње и користи апокрифно *Египатско Јеванђеље* (12, 2). Али у том случају остаје тешко објашњиво како је *Беседа* доспела у Коринт и придодата као *Друга Посланица* уз *Прву Климентову*. Зато већина патролога (J. B. Light-

foot, F. X. Funk и др.) сматра да је ова Беседа-Омилија написана и изговорена у Коринту, поготову што она говори о „духовној борби“ (= *подвигу*), имајући вероватно у виду телесне *борбе* (= *такмичења*) у Коринтском каналу (гл. 7, 3–4). Могуће да је првобитни наслов *Беседе* био само „Коринћанима“ (Πρὸς Κορινθίους), па је њен преписивач, додавши је уз *Прву Климентову Посланицу*, назвао и њу *Посланицом*, иако то она није, него је *Беседа* упућена, тј. изговорена Коринћанима. Беседа је највероватније одржана почетницима, катихуменима, који се спремају за Свето Крштење (19, 1). Одржао ју је *Предстојатељ* црквеног сабрања на Литургији, Презвитер или можда и Епископ (17, 3; 15, 1; 19, 1).

Написана је и изговорена око половине 2. века, највероватније око 140. године, и убрзо преведена на латински и сиријски језик. Сиријска Црква је и овај спис, заједно са *Првом Климентовом*, ставила унутар књига Светог Писма Новог Завета, после Саборних Посланица, а пре Павлове Посланице Римљанима. Зато неки износе мишљење да је овај спис настао у Антиохији.

Садржај *Беседе* је укратко овај: Почиње са поуком о Исусу Христу као о Богу, Судији и Спаситељу (гл. 1), Који је Цркву из незнабожаца, некада неплодну, позвао и спасао (гл. 2). Христос нас је позвао из заблуде и дао нам „знање Оца Истине“ и зато треба да Христа исповедамо као Господа, и да Га се не одрекнемо (гл. 3) — што је јасан доказ да је *Беседа* настала у време гоњења хришћана. Беседник даље саветује да имамо истинску љубав према Христу и међусобно (гл. 4). Христов долазак у свет био је кратког трајања, али је Његово обећање велико и вечно (гл. 5), те зато треба да се држимо непролазних добара, и пре свега држимо Свето Крштење чисто и неупрљано (гл. 6), и да се подвизавамо да сви добијемо наградне венце (гл. 7). Покајање је врло важно и потребно, јер оно држи тело наше чистим, а после смрти неће бити могуће покајање (гл. 8). У ова два задња одељка (7. и 8.) писац под „печатом“ (σφρα-

γῖδα) свакако подразумева Свете Тајне Крштења и Миропомазања. Затим излаже укратко доказе о васкрсењу тела нашег, на основу Христовог Оваплоћења и Васкрсења (гл. 9). О васкрсењу тела беседник говори и даље у гл. 14, 5 и 19, 3. Треба чинити добро и избегавати зле науке, вели се даље (гл. 10); служити Богу са стрпљењем (гл. 11) и очекивати Царство Божије (гл. 12). Не треба људима угађати, него се покајати за грехе наше, због којих се хули име Божије међу неверницима (гл. 13). У гл. 14. излаже се идеја о „првобитној духовној Цркви, која је створена пре сунца и месеца“, па се затим говори о браку Христа и Цркве, пошто је Црква тело и невеста Христова. Ово поглавље као да подсећа на гностичке утицаје, али пре ће бити обратно: да је читава ова беседа усмерена антигностички. Поистовећење Христа са Духом Светим у истом поглављу није ретка појава у списима Апостолских Ученика (види нашу *напомену* уз гл. 14). У следећим пасусима (гл. 15–16) беседник похваљује врлине уздржања, милостиње, поста, љубави и молитве. Затим позива слушаоце да чешће посећују Дом Божији (=*храм, цркву*) и да напредују у заповестима Господњим. Ко се одрекне Исуса биће мучен у огњу неугасивом (гл. 17), — што опет указује да је *Беседа* настала у време гоњења Хришћанства — па зато препоручује слушаоцима да пазе да се не нађу међу безбожницима, него да се боје будућега суда (гл. 18). Најзад, и мукотрпан труд побожнога око стицања праведности биће награђен у будућем времену (гл. 19). У закључку *Омилије* писац-беседник позива своје слушаоце речима: „Верујмо, браћо, да испробавани од Бога подвизавамо се и вежбамо се у садашњем животу, да бисмо у будућем задобили венце“, јер то је право богопоштовање (гл. 20).

Писац ове *Омилије* као да још не познаје све списе Новозаветне, нпр. скоро да не наводи *Јеванђеље* Јованово, али није тачно да не зна ни за Посланице Св. Апостола Павла (што доказују од нас наведена упоредна места на маргинама

превода ове *Беседе*). Његова Христологија је јасна, али још неразрађена (нпр. мешање Христа и Светога Духа), као и код још неких Апостолских мужева (Јерма, Теофило Антиохијски и др.). Писац истовремено полемише и са јудаистима и са гностицима, остајући у оквирима хришћанске црквене вере у Оваплоћеног Христа, Који је Бог, Судија живих и мртвих и Спаситељ. Заступа идеју преегзистенције Цркве (гл. 14, 1–3), као и *Пастир* Јермин, кога наш писац и иначе доста користи кад наглашава покајање, али је он ипак можда под утицајем неких гностичких идеја, које настоји да уклопи у хришћанско схватање Цркве као *Тела Христова*, што је главна тема еклисиологије Св. Апостола Павла.

Све у свему, ова *Беседа-Омилија* важно је дело некога од Апостолских Ученика, па и ако није Климентова, није ни апокриф, него *црквени* спис, те је отуда и стављена уз аутентичну *Прву Климентову Посланицу*.

Св. Свештеномученик Игњатије Богоносац Епископ Антиохијски

Да проговоримо о овом величанственом Апостолском Мужу, наследнику Светих Апостола, Светом Оцу Цркве Божије, Богоносцу и Свештеномученику Христа Распетог и Васкрслог Богочовека, како можемо боље него наводећи оно што је за њега рекао његов Антиохијац ученик, следбеник и равноапостолни Епископ, Свети Јован Златоуст, у својој *Похвалној беседи*, изговореној над Игњатијевим Светим моштима у храму у Дафнима, предграђу Велике Антиохије (после 380. г.).

Беседа је насловљена као „*Похвала* (ἐγκώμιον) *Светом Свештеномученику Игњатију Богоносцу, који је био Архиепископ Велике Антиохије, и у Рим одведен и тамо пострадао, и отуда опет у Антиохију пренет*“ (PG 50, 592–4) и у њој Свети Златоуст говори овако:

„Игњатије предстојаваше (= *епископоваше*) нашој Цркви храбро и са таквом тачношћу какву Христос жели. Јер какво Онај рече да треба да је највеће мерило и правило епископства, такво је мерило и правило овај (Игњатије) делима својим показао. Јер је Христос рекао да *Пастир Добри душу своју полаже за овце* (Јн. 10, 11), а овај ју је са сваком храброшћу и положио за овце своје. Дружио се изворно са Апостолима, и напајао се њиховим духовним водама. Игњатије је био са Апостолима и имао заједницу у њиховим речитим и неизрецивим тајнама … Игњатије је одложио тело са таквом лакоћом, како неко други одлаже своје одело … Имао је праву апостолску науку, коју је кроз све

своје пројављивао, и тачност врлине којом је уређивао (ᾠκονόμισεν) првостојатељство (= *епископство*) у Цркви — зато је добио троструки венац: Мученика, Епископа и Апостола. Епископско началство добио је од Апостола, јер су руке блажених Апостола дотакле се блажене главе његове, али то не значи да је добио неку већу (од других) вишњу благодат ... Блажени Игњатије је имао све оне врлине Епископа које потребује за Епископа Апостол Павле пишући својим ученицима Титу (1, 7–9) и Тимотеју (1 Тим. 3, 1–3) ... Игњатије је савршено управљао Црквом у време када њен пут још није био добро утрвен. Он је управљао Црквом наше отаџбине, таквог великог града, и мноштвом народа од двеста хиљада. Пре Игњатија, Петар, настојатељ (ἐπιστάτης) све васељене, овде је (у Антиохији) дуго времена боравио, као да је наш брод (Цркве) био противтежа целе васељене. А Игњатије је после њега наследио началство те Цркве. Као када неко вади неки велики камен из темеља, па се стара да уместо њега други, противтежан (= *равнотежан*) овоме стави, ако неће да сву грађевину помери и наруши, тако и кад је Петар требао да оде одавде, другога, равнотежног Петру учитеља, уместо њега увела је благодат Духа Светога, да не би већ изграђену грађевину слабошћу наследника учинио слабијом ... У Антиохији је настало гоњење на хришћане само зато што су одбацили лажну демонску веру и примили веру у Истинитога Бога и Сина Његовог Јединородног. А ако су гонили хришћане, колико ли више предстојатеља Цркве! ... Игњатије није убијен у Антиохији, него у другум граду — у Риму. Од нашег града до Рима њега је Господ позвао, па су градови током пута његовог трчали к њему одасвуд и сусретали Подвижника (= *Мученика*) ... И он је делима и речима све њих учио успут у сваком граду. Тако је био дивни учитељ не само Римљанима, него и свима онима у међуградовима ... Све их је учио делима својим, идући са Истока, и као неко сунце излазећи и ка Западу трчећи, а и још светлији од сунца. Он је оснажио

хришћане Рима, јер су имали већу потребу него ми у Антиохији. Зато су и Петар и Павле, и после њих Овај — сви тамо пострадали, да би својом крвљу очистили град од крви идолске, и да би посведочили Васкрсење Распетога Христа ... Јер мучeништво је највећи доказ Васкрсења Христовог и силе Распетога. Иако Игњатије није видео Христа, нити се сусретао с Њиме (на земљи), мучeништвом се сјединио са Христом ... Игњатије је у Риму пострадао јавно, усред театра (= *Колосеума*), док је цео град седео у амфитеатру и звери биле пуштене на њега ... А Игњатије је говорио: „*Ја те звери жарко желим да сусретнем*“ ... Тамо (у Колосеуму) окончао је (мученички) живот свој, но и то је дело Божијег домостроја, да се опет отуда нама врати, и да се као Мученик подели у градовима: Риму — крв његова, а Антиохији остаци костију његових. Ми смо се (у Антиохији) наслaдили Епископством његовим, а они (у Риму) наслaдише се Мучeништвом његовим ... Ви Антиохијци сте послали тамо Епископа, а добили сте отуда Мученика! ... Његове мошти су ето ту (у Антиохији), у ковчегу у храму, на поклоњење свима вернима“ (PG 50, 592–4).

Ово сведочење Златоустово о његовом великом Апостолском претходнику у Антиохији, другом по реду хришћанском центру после Јерусалима, и његовом мученичком путу у Рим, трећем хришћанском центру тадашње Цркве Христове а првом центру тоталитарне и христогонитељске Римске империје, није гола беседничка реторика и празна похвала, него је само ишчитавање и препричавање Игњатијеве *Посланице Римљанима*, која је овде на располагању нашим читаоцима у српском преводу, па нека се сами увере како је за рано Хришћанство, за прву Цркву Апостолских Ученика и Отаца, и за све њихове верне следбенике и наследнике до данас, главно било *живо предање живих личности*. Тако је било од почетка, тако је и до данас у Цркви Бога Живога, Вечноживога Христа, и у Њему и са Њим вечноживећих Његових Апостола, Ученика и Мученика, ка-

кав је био и Свештеномучемик Игњатије и игњатијевског кова и духа Свети Јован Хризостом.

Свети Игњатије је у својим *Посланицама*, на почетку сваке, истицао своја два имена: Ἰγνάτιος ὁ καὶ Θεοφόρος = *Игњатије који је и Богоносац*, тј. да то сасвим посрбимо: *Огњенко Богоносни*, или *Огњен Богонос*. Ово прво име Ignatius латинскога је порекла, што је, по Промислу Божијем, наговештавало страдање овог сиријског хришћанина у Риму латинском и паганском. Друго му је име Θεοφόρος=*Богоносац* (а не, како неки мисле, Θεόφορος=Богоношен), највероватније дато од других, а можда га је Игњатије добио на Светом Крштењу, али у сваком случају он га је много волео, и очигледно нешто велико с тим именом доживљавао, и у пуноћи доживео у *скончању* (= *савршењу*) *мученичком* у римском Колосеуму. Јер у ранохришћанским Мартирологијама, за Свете Мученике каже се да τελειοῦται или ἐτελιώθη мачем или неким другим начином погубљења, што словенски и српски језик обично преводи са „*сконча*“, али је могућ и бољи превод: „*саврши се*“, „*усаврши се*“, на шта указује и грчки израз ἡ τελείωσις, који значи *кончину*, *савршетак*, али још боље и још пре, у контексту мучеништва за Христа, он значи: *усавршење*, *савршенство*. Тако стоји и у Мартирологију Св. Игњатија (из 4. века), који смо превели и придодали у *прилогу* Игњатијевих *Посланица*.

Постоје два каснија предања, од којих једно говори да је име *Богоносац* добио Светитељ зато што га је као дете Христос држао на рукама (Мт. 19, 13–15), а друго говори да је по растрзању Игњатијевог тела од лавова у Колосеуму нађено на срцу његовом ИМЕ Христово. Прво предање тешко да је могуће из хронолошких разлога, а друго је и сувишно, јер је Игњатије и тако и тако носио Христа у срцу своме, кад Га је као „Воду Живу и Жуборећу“ (Јн. 4, 10. 14) чуо у себи где „изнутра ми говори: *Хајде ка Оцу*!“ (*Игњатије Римљанима* 7, 2).

❄

Прво спољно историјско сведочанство о Светом Игњатију и његовим Посланицама даје већ Свети Поликарп Епископ у Смирни (прва половина 2. века), где се он лично с Игњатијем срео и од њега једну од седам написаних тада Посланица лично добио, а остале, а има их још шест, сакупљао је и слао хришћанима у Филипе кад им је упутио своју чувену *Посланицу Филипљанима*, у којој дословно каже следеће:

„Писали сте ми и ви и Игњатије, да ако неко (од нас) отиде у Сирију, однесе (тамо) и ваша писма, што ћу и ја учинити ако нађем погодну прилику, било ја, било онај кога тамо пошаљем да буде посланик (наш) и ваш. Посланице Игњатијеве, послане нам од њега, и друге које имамо код нас, послали смо вам као што сте поручили; оне су придодате овој *Посланици*. Из њих можете извући велику корист. Јер садрже (у себи) веру и трпљење и свако изграђивање које се односи на Господа. А о самом Игњатију и о онима који су (били) са њиме, све што сте поуздано дознали, јавите нам“ (*Филипљанима* 13, 1–2).

Сасвим је у праву био J. B. Lightfoot (I, 422) када је, крајем прошлог века, недвосмислено устврдио и утврдио: да Поликарпова *Посланица Филипљанима* сасвим јасно и довољно доказује аутентичност Игњатијевих *Посланица*. Многобројна, пре и после њега и све до данас, писанија учених но предубеђених западних научника, која су покушала да оспоре и Светог Игњатија као Мученика и његове Свете *Посланице* као прворазредна документа прве генерације постапостолског доба ране Цркве, треба сматрати беспредметним и бескорисним. Оспоравање аутентичности Игњатијевих *Посланица* било је углавном од протестаната, а разлог је био исти као и за оспоравање *Пастирских Посланица* Апостола Павла: тамо посведочена већ устаљена *црквена епископална организација*, као и јасно одређење Цркве наспрам јереси и јеретичких групација (тј. онога што данас називамо *секте*).

Следеће сведочанство о Светом Игњатију даје, крајем 2. века, Св. Иринеј Лионски, али ћемо његово сведочанство видети ускоро наведено код Јевсевија Кесаријског (почетком 4. века), па да га не понављамо. Кратко време после Иринеја, у првој половини 3. века, сведочење о Игњатију даје и Ориген, када у тумачењу на Лукино Јеванђеље каже: „Нашао сам записано у Посланици Мученика, велим за Игњатија, другог после Петра Епископа Антиохије, који је у време гоњења (хришћана) био у Риму бачен пред зверове, где каже: *Девичанство Маријино било је сакривено од кнеза овога света*“ (Игњатије, *Ефесцима* 19, 1; Ориген, *Омилије на Луку* 6, 3).

Да наведемо и шта о Светом Игњатију и његовим делима сведочи историчар Јевсевије Кесаријски (почетак 4. века). Говорећи у својој 3. књизи *Црквене историје* о Апостолским прејемницима и наследницима по Црквама, Јевсевије каже: „А и над Антиохијцима (= *у Антиохијској Цркви*), пошто је Еводије био постављен као први (Епископ), Игњатије је, као други, био добро познат у временима о којима говоримо“ (*ЦИ 3*, 22), а то су времена римских царева Нерве (96–98. г.) и Трајана (98–117. г.), о којима Јевсевије говори у претходној 21. глави 3. књиге своје *Историје*. Јевсевије се на Игњатија враћа и мало касније, али зато доста опширније (*ЦИ 36*, 1–15). Наиме, говорећи у 33. глави III књиге о времену цара Трајана и његовом *гоњењу* (διωγμός) на хришћане „*у многим местима*“ (ἐν πλείωσι τόποις) и како је Плинije Секунд (= *Плиније Млађи*), гувернер Витиније од 111–113. г., писао Трајану шта да ради са тако многобројним хришћанима у Малој Азији, па како је Трајан издао декрет у коме је наредио: „τὸ Χριστιανὸν φύλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μέν, ἐμπεσὸν δὲ κολάζεσθαι“ = „*за хришћанским родом не трагати, а кад на њега наиђете казнити их*“ (33, 1), онда опет даље набраја Епископе по Црквама у следећим генерацијама, и то поименице као познате: Поликарпа у Смирни, Папија у Јерапољу. Затим додаје: „И човека од многих

све до данас још слављеног — Игњатија, који је по прејемству иза Петра други наследио (κεκληρωμένος) Епископство Цркве у Антиохији. А реч (= *предање*) о њему говори да је послан из Сирије у град Римљана да, ради *мартирства* (= *сведочења и страдања*) за Христа, буде храна зверовима. И док је вршено његово спровођење кроз Азију, под пратњом врло будне страже, да је он по градовима кроз које је пролазио речима беседа и поука својих Цркве утврђивао, и то пре свега саветујући да се чувају од јереси које су се тада први пут појавиле, и подстичући да се чврсто држе предања Апостолâ, које је, већ идући на страдање, сматрао за потребно да ради веће сигурности и писмено изрази. Тако је било да, дошавши у Смирну, где беше (Епископ) Поликарп, пише (одатле) једну Посланицу Цркви у Ефесу, спомињући њеног пастира Онисима; а другу Цркви у Магнезији која је на Меандру, где такође спомиње Епископа Дамаса; и другу опет Цркви у Тралији, описујући као њеног тада поглавара Поливија. Уз ове три, пише (још) и Цркви Римљана, којој упућује и молбу да не би, спречивши га од мученичког страдања, лишили га жељене наде, из које (Посланице) сматрамо за вредно да наведемо и најкраћи одломак, за доказ овога што смо рекли. Пише, дакле, дословно (и Јевсевије овде доноси цитат из Игњатијеве *Посланице Римљанима*):

„Од Сирије до Рима борим се са зверовима, по суву и по мору, ноћу и дању, везан са десет леопарда, а то је чета војника, који и кад им се чини добро, бивају још гори. Али се у њиховим неправдама још више учим, но тиме се нећу оправдати. Врло сам жељан зверова који су за ме припремљени и молим се да ми се спремни нађу; ја ћу их и поласкати (= *подстакнути*) да ме брзо поједу, а не као што се неких (хришћана) из бојазни нису ни дотакли. Опростите ми, знам шта ми је корисно. 3. Сада започињем бити ученик (Христов). Нека ме ништа од видљивога и невидљивога не задржи да Исуса Христа задобијем. Огањ и крст (= *спаљивање*

и расūињање), чопори зверова, касапљења, черечења, дробљења костију, одсецање удова, млевење целога тела, зле муке ђаволове — нека (све то) дође на мене, само да Исуса Христа задобијем“ (*Посланица Римљанима*, 5).

Па наставља даље Јевсевије:

„То је, дакле, од споменутога гарада (Смирне) набројаним Црквама написао. А потом, стигавши даље од Смирне, из Троаде опет кроз писма говори онима (= *хришћанима*) у Филаделфији, и Цркви Смирњана, и посебно њеном предводнику Поликарпу, којега он признаје за сасвим Апостолског мужа, и њему, као прави и добри пастир, паству (своју) у Антиохији поверава, молећи га да бригу о њој води са (сваким) старањем. Он исти, пишући Смирњанима, употребљава (ове), не знамо одакле (узете) речи, говорећи овако нешто о Христу: «А ја Њега (Христа) и по васкрсењу познајем у телу и верујем таквога. И када је дошао ученицима који су били са Петром, рекао им је: ’Дохватите, опипајте ме, и видите да нисам бестелесан демон‘. И одмах га дохватише и повероваше» (*Смирњанима*, 3, 1–2). А његово мученištво (τὸ μαρτύριον) зна и Иринеј (Лионски), и његове Посланице спомиње, говорећи овако: «Као што рече неко од наших осуђен на звери (тј. *да буде бачен ūред звери*) због сведочења о Богу: ’*Пшеница сам Божија, и мељем се зубима звери, да се нађем чисūт хлеб Христу*‘» (Иринеј, *Проūив јереси* 5, 28, 4 = Игњатије, *Римљанима*, 4). А и Поликарп спомиње те исте ствари у својој познатој Посланици Филипљанима, говорећи овим речима — и Јевсевије даље цитира дословно оно што смо од Поликарпа већ навели напред (*Посланица Филиūљанима* 9 и 13). — И то је тако што се тиче Игњатија. А наслеђује после њега епсикопство у Антиохији Ирон“ (*ЦИ 36*, 1–15). Толико из Јевсевија.

Већ смо на почетку овог увода цитирали опширно сведочење Светог Јована Златоуста с краја 4. века. Да наведемо још и шта о Игњатију пише почетком 5. века Блажени Јероним: „Игњатије Епископ Цркве у Антиохији, трећи по-

сле Петра Апостола, када је Трајан покренуо гоњење (хришћана), био је осуђен да буде бачен зверовима, па је везан послан у Рим. Пловећи и стигавши у Смирну, у којој беше Епископ Поликарп, ученик Јована (Апостола), написао је прву Посланицу Ефесцима, другу Магнежанима, трећу Тралијанцима, четврту Римљанима. И отишавши одатле, написао је Филаделфијцима и Смирњанима, и посебно Поликарпу, поверавајући му Цркву у Антиохији. У којој Посланици (= *Смирњанима*) он и из Јеванђеља које сам ја недавно превео (= *то је Јеванђеље по Јеврејима*) наводи сведочанство о лицу Исуса Христа, говорећи: «А ја и по васкрсењу видех (Јероним каже: vidi = εἶδον, али Игњатије у *Смирњанима* 3 каже: οἶδα = *знам — Прим. прев.*) Њега у телу, и верујем да Он јесте; и када је дошао Петру и онима који су били с њим, рекао им је: Ево ме, опипајте ме и видите, да нисам демон бестелесни. И одмах, опипавши га, повероваше». А достојним ми се такође чини, пошто таквог човека спомињемо, да нешто мало наведемо из његове Посланице Римљанима“ — и даље Јероним цитира *Посланицу Римљанима* 5, што смо већ видели код Јевсевија, па завршава: „Пострадао је десете године Трајанове. а његови остаци почивају на гробљу у Антиохији, изван Дафнијских врата“ (*De viris illustribus*, 16).

Толико о историјским сведочењима древних писаца о Светом Свештеномученику Игњатију.

❄

Међутим, највише и најбоље о Светом Игњатију Богоносцу можемо дознати из самих његових *Посланица*.

Град Антиохија у Сирији, у којој је Свети Игњатије рођен, живео и епископовао, био је велики град са око 200 хиљада становника. Тај град је, као што је познато, постао врло рано други центар хришћана као Христових следбеника, који су ту прво и названи Χριστιανοὶ = *Хришћани* (Д. Ап. 11, 26). После разорења Јерусалима, Антиохија постаје глав-

ни центар ширења хришћанске вере. А уз Антиохију Сиријску важни хришћански центри постају и градови Мале Азије, пре свега Ефес, а онда то постаје и Александрија у Египту, па се из тих центара шири главни садржај хришћанске вере и живота и у престоницу империје Рим, који углавном усваја оно што му долази са Истока. Хришћанство се у Игњатијево време увелико раширило скоро по свој тадашњој екумени (зато Игњатије говори о „*Епископима по свим крајевима екумене=васељене*“ — *Ефесцима* 3, 2). У свим новим центрима ширења Хришћанства већ су били пре тога и главни центри јеврејске дијаспоре, али за разлику од Јевреја који су у једном већем граду могли имати и више посебних синагога, хришћани су, не само у почетку него и све до друге половине 3. века, имали само једну и јединствену хришћанску заједницу = *Цркву* у сваком граду. У Антиохији је то била, врло бројна заједница састављена углавном од хришћана из јелинства (= *незнабоштва*), а то су били у највећем броју јелинизовани Сиријци. Игњатије је био Сиријац — семит, али јелинизован. У Антиохији је било и доста Јудеја, али су у Игњатијево време они били велики противници хришћана, па се зато да разумети у Игњатијевим *Посланицама* његова полемика против Јудеја, а највероватније ће бити да је и сам Игњатије на крају постао жртва њиховог денунцирања. Јер, још од времена Апостола Павла, као што знамо, Јевреји нису пропуштали прилике да хришћанима пред римском влашћу итекако напакосте. Они су били легална, државно призната религија, док је Хришћанство, чим су се хришћани одвојили од Јудејства, постало *забрањено*, и као религија и као друштво (religio illicita).

Игњатије је рођен у Антиохији, а према хронолошким срачунавањима то није могло бити пре 40. године, а можда и деценију касније. Било је то свакако доба Светих Апостола, али у његовим *Посланицама* нема података да је био непосредни ученик некога од Апостола. Многе године његовог живота и рада у Антиохији непознате су нам, али је

сигурно да је изабран за Епископа *Антиохијаца* (τῶν Ἀντιοχέων, како је најчешће говорено у првим вековима Цркве, тј. да је Епископ епископовао над хришћанима житељима дотичног града, па је касније то епископовање пренето и на име самога града). Игњатије је по Оригену (*Омилија 6 на Луку*) и по Јевсевијевом каталогу Епископâ (*ЦИ 3*, 22), био други Епископ Антиохије после Апостола Петра, тј. пре њега је Епископ био Еводије. По Јевсевију, Игњатије је био Епископ у Антиохији од прве године царовања Веспазијановог (69–70. г.) до десете године царовања Трајановог, тј. од 70. до 107. године, када је пострадао у Риму. (Каснија *Пасхална Хроника* бележи 107. годину као годину страдања Светог Игњатија). Изгледа да је Епископија Антиохијска у Игњатијево време захватала и извесне просторе изван града Антиохије, те отуда он себе назива „Епископом Сирије" (*Римљанима* 2, 2), а на то индиректно указује и податак да је међу Антиохијцима који су послати да Игњатија сретну у Троади, био један ђакон из Каликије (*Филаделфијцима* 11, 1). Како је епископовао Свети Игњатије у својих скоро 40 година епископовања у Антиохији, може се видети из онога што он у својим *Посланицама* пише, саветује и посведочује Хришћанима, Епископима и Црквама кроз које је пролазио на путу за Мучеништво. Један податак о његовом раду у Антиохијској Цркви забележио је црквени историчар Сократ (поч. 5. в.): „Игњатије Антиохије Сиријске, трећи (по реду) иза Апостола Петра Епископ, имао је виђење Анђелâ како славослове Свету Тројицу *антифонским* песмама (= *наизменично певање једне стране и отпевавање друге*), и тај начин певања који је видео у визији предао је Цркви у Антиохији. Отуда се и у све Цркве то предање раширило" (*ЦИ 6*, 8; PG 67, 692). Иначе, антифоно певање било је познато и код певања Псалама у јудејском богослужењу. Али је свакако Св. Игњатије увео у хришћанску Цркву то хорско, наизменично са два хора певање (ср. *Римљанима* 2, 2, где он позива римске хришћане да „саставе хор у љубави и певају хвалу Оцу у Христу Исусу"; ср. и *Ефесцима* 4, 2).

Да је Игњатијев углед међу својом несумњиво многобројном паством у Антиохији био велики, види се из тога што је при доласку цара Трајана у Антиохију — на крају прве деценије његовог царовања, после успешних победа над Скитима и Дачанима преко Дунава (којега је прешао у Ђердапској клисури где је до данас сачувана плоча са његовим натписом — tabula Traiana), а спремајући се за даље походе на исток у Јерменију (данашњи источни део Турске, где су Турци геноцидом 1915–19. г. истребили хришћане Јермене) и Персију (данашњи Иран) — што је, дакле, тада Игњатије пре римским императором, pontifex-ом maximus-ом римске религије, био оптужен као *отац свих хришћана*, како ће то исто бити и пола века касније Свети Поликарп у Смирни. Време Игњатијевог хватања и осуде да буде бачен пред звери у Риму, ставља се од већине историчара и проучавалаца негде од средине Трајанових година па до почетка Адријанових, тј. 107–118. г. Било је то свакако у време кратког али суровог гоњења хришћана, а такво је гоњење било у Малој Азији у време епарха Плинија Млађег (као што смо то видели код Јевсевија), па се гоњење пренело и на Сирију. Антиохијски *Мартирологиј* (из 4. века — види наш превод у *додатку* Игњатијевих *Посланица*) ставља гоњење у време када је Трајан боравио у Антиохији пред поход против Јерменије и Персије, а то је било око 113. године, коју годину указује и римски *Мартирологиј* (око 223. Олимпијаде, а то је 113–114. г.).

Док поменути римски *Мартирологиј* каже да је Игњатије и осуђен и погубљен у Риму, а грчки тачније: да је осуђен у Антиохији а погубљен у Риму, дотле каснији византијски историчар (из 6. века) Малалас (*Хронографија* XI, 2, 269–276, изд. у Бону) говори о Игњатијевом страдању у Антиохији за Трајаново време, али то иначе усамљено мишљење, сасвим је супротно Игњатијевим *Посланицама*.*

Игњатију је Трајан изрекао смртну пресуду у Антиохији, али тако да њено извршење буде у Риму, чиме је Трајан

хтео да задовољи „*Senatum populusque Romanum*“ = „*Сенат и народ римски*“ (читај данас: „*Конгрес и јавност америчку*“!), и још да угоди богињи Рима да му она боље помогне, али и да тим примером драстично покаже народима Мале Азије и Јеладе на Балкану, који су све рађе и све бројније прихватили Хришћанство — и били „фактор нестабилности“ тадашњег светског поретка Pax Romana — да та другачија вера неће бити толерисана, јер то негира „светске стандарде“ онога доба. Трајанови војници — иако је од цара био издат „демократски“ закон: да хришћане не треба намерно хватати (за тадашњи римски „хашки суд“), него их, тек при поднетој тужби, кажњавати — успут су хапсили и друге хришћане све до Филипâ, јер није било тешко наћи тужитеље и измислити оптужбе на незаштићене хришћане.

• Византијски хроничар Јован Малалас из 6. века у својој *Хронографији* пише да је то било у време земљотреса у Антиохији: „А цар Трајан борављаше у граду (Антиохији) када је био земљотрес. А пострада мученички тада за његово време Свети Игњатије, Епископ града Антиохије. Јер се цар разгневио на њега што га је вређао (ὅτι ἐλοιδόρει αὐτὸν). А ухапсио је тада и поименце пет жена хришћанки из Антиохије и испитивао их је“ (*Chronographia* XI, 276, 9... изд. Dindrof). На основу овог податка Малаласовог, недавно је немачки евангелистички теолог Klaus-Günther Essig, у свом чланку (Mutmassungen über dan anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien — *Претпоставке о поводу мученичке смрти Игњатија Антиохијског*, Vigiliae Christianae 40, 1986, 105–117, Brill, Leiden — који ми је у свом преводу на српски језик љубазно уступио ђакон Српске Патријаршије Радомир Ракић, коме се и на овај начин срдачно захваљујем), тврди да је Игњатије осуђен од Трајана у Антиохији на смрт, али да је смртна пресуда ипак извршена у Риму. А осуђен је Игњатије због „преступа увреде царског мајестета“ (Majestätsbeleidigung — crimen laesae maiestätis), а то што је Игњатије ту своју осуду на смрт схватио као мучеништво за Христа то се, по аутору, да објаснити Игњатијевим ентузијазмом за мучеништво и „игњатијевском теологијом мучеништва“! Просто напросто, српски речено: осуду на смрт за свој иначе „криминални“ преступ „увреде царске величине“ Свети Игњатије Богоносац је субјективно схватио као муче-

Као што нам је познато из *Посланице* написане унапред из Смирне *Римљанима*, Игњатије је с радошћу прихватио мучеништво и радо пошао на свој крсни пут према Риму. Што је бивао ближе страдању постајао је све млађи, и истовремено све одушевљенији и све смиренији. Како сâм каже (*Римљанима* 5, 1), од Сирије до Рима био је праћен са десет грубих војника из јединице (легије) зване „леопарди", а с њим је било и других робова хришћана. Ипак, војници су примали од њега и хришћана дарове, да би му олакшали посете хришћана уз пут. Пут је ишао из Антиохије преко мора, па онда западним делом Малоазијског полуострва. На раскрсници, у Филаделфији, кренули су десно на север, оставивши лево Ефес, Тралију и Магнезију и стигли су у

ништво за Христа! (То ти је нешто као када Немци, усташе и данас Американци осуде Србе зато што нису по њиховој мери и њиховим стандардима, и казне их брутално SS-егзекуцијом, или геноцидом, или бруталним бомбардовањем, а то Срби као „фрустрирани и патолошки људи" схвате као „страдање на правди Бога"...). Из Малаласовог наведеног податка да се цар „разбеснео на њега (Игњатија), јер га је вређао", не види се још у чему је та „увреда" и да ли је то уопште била стварна увреда. Ако је цару Трајану Игњатије одбио да призна *Господство* (Κυριότης), које припада само Живоме и Јављеноме у Христу Богу, а не и самопроглашеном Pontifex-у Maximus-у мртве римске (= *грчко-римске*) религије мртвих богова-идола, и ако је евентуално и речима изобличио или и наружио ту цареву умишљену псевдоинкарнацију псевдобога Јупитера, одбијајући да поштује или служи култ императора, то није била стварна лична увреда цара као човека и владара, него критика императорових религијских претензија. Из Антиохијског *Мартирологија* види се да је вођен неки дијалог између Цара и Епископа (као што је то аутентично описано и касније у Поликарповом *Мартирологију*) и вероватно је остало предање у Антиохији и Византији да је Светитељ у том дијалогу победио и тиме „понизио" цара, а Малалас (који је сигурно знао за Игњатијев *Мартирологиј*) могао је то *понижење* превести као *вређање*, или ће још пре бити да Малаласове речи „*јер га је вређао*" односе се на то да је цар Трајан Игњатијев хришћански одговор схватио као *увреду* својој цезарској неприкосновености. Јасно је да ту нема *кримена*, дакле нема стварне Игњатијеве кривице. Запањујуће је

приобални град Смирну, где их је сусрео Епископ града Поликарп са својим хришћанима, а Цркве из Ефеса, Тралије и Магнезије послале су у Смирну своје представнике: Ефешани су дошли са својим Епископом Онисимом, Магнежани са својим Епископом Димасом, а из нешто даље Тралије дошао је само Епископ Поливије. Они су му свакако изнели стање у својим Црквама, а из Посланица Игњатијевих, упућених потом њима, види се да је те Црквене заједнице захватио извесни страх од јеретика докетâ и од јудејствујућих хришћана (познато је да је у тим временима приличан број јудеохришћана отиснуо се у јерес). Опраштајући се са посетиоцима из ових трију Цркава, Игњатије им даје и *Писма-Посланице* за њихове Црквене заједнице. Иако су крај њега били присутни њихови Епископи, Игњатије пише *хришћанима*, *верницима*, тј. свецелој *Цркви* у

колико неки западни, пре свега протестантски а понекад и римокатолички историчари, световни скоро сви, али и многи црквени историчари раног Хришћанства и та три века Римске империје у хришћанској ери, упорно настоје да докажу како је римска власт увек била власт једне „правне државе“ и како је римско право било поштовано од Римских царева и Сената (нешто на подобије данас америчког Президента и Конгреса!?), те према томе гоњење и страдање хришћана било је само њихова измишљотина, умишљена фикција, или, у ретком случају, радило се ту и тамо о неким локалним „ексцесима“ и ситним одступањима („левим скретањима“) од правних стандарда универзалне Pax Romana. (То је као кад би нас Православне Србе, или рецимо Грке Кипране, данас Хрватске усташе и Турци, негирајући геноцид извршен и вршен још увек над читавим једним народом, убеђивали да је то само „српска (или грчка) болесна фантазија“ или нека „патологија“). Знамо сви добро као људи и као хришћани, а данас нарочито под нечовечном тиранијом Pax Americana, како најчешће бива лицемерна и бескрупулозна, дубоко нечовечна и антихристовска *свака тоталитарна власт* — и уколико моћнија утолико гора и безобзирнија! — када год гази по људским савестима и срцима и када год своје извикане и у великој мери пропагандне „цивилизацијске стандарде“ намеће другима и другачијима: људима, народима, верама, цивилизацијама.

Ефесу, Тралији и Магнезији, а то је израз пуног поштовања, то је љубав у пуноћи (каснији Помесни, па и Васељенски сабори задржали су исти обичај: да се директно обраћају свештенству и верницима Помесних Цркава којима пишу, без обзира да ли је Епископ дотичне Цркве са њима на Сабору или је међу својом паством, у ком случају најпре спомену и њега).

Из Смирне је Игњатије одведен даље на север у Троаду (град код некадашње Троје), праћен од неких хришћана из Смирне и Ефеса, и ту у Троади је, по посланицима из Антиохије, међу којима је био и ђакон Филон из Киликије, добио вест да је престало гоњење хришћана у Антиохији, што је наравно обрадовало Старца Архипастира и даље пуног љубави за своју богоповерену му паству. Из Троаде Игњатије пише *Писма-Посланице* Црквама које је посетио, тј. хришћанима Филаделфије, хришћанима Смирне, и лично Епископу Смирнском Поликарпу. У овим *Посланицама* он моли њихове примаоце да пошаљу своје гласнике, које он назива θεοδρόμους = *богопутнике* (*Поликарпу* 7, 2), у Антиохију да тамо поделе радост са Црквом ослобођеном од гоњења. Може се претпоставити да је можда написао и *Писмо* својој Цркви у Антиохији, али о томе нигде нема помена. Биће пре да то није стигао да уради, као што није стигао да напише ни осталим Црквама кроз које је пролазио, па зато моли Поликарпа да он то уместо њега учини, јер је дошло до „изненадног отпловљења из Троаде ... као што то *воља* (војничка? царска? Божија?) заповеда“ (*Поликарпу* 8, 1). Очигледно је дошло до неке римске „брзе интервенције“ да не би Мученик Хришћанин даље утицао на „народне масе“. (Требало га је брже спровести у ондашњи Хаг!).

Игњатије је, међутим, успео да још из Смирне, са прве своје постаје, пошаље унапред у Рум више него надахнуто *Писмо-Посланицу* хришћанима у Риму, пославши је „преко Ефешана достоблажених“. Било је то „деветога дана пре септембарских календа“ (*Римљанима* 10, 1–3), тј. 24. августа,

на три месеца пре но што ће доћи у Рим и тамо пострадати за Христа. Не бисмо овде хтели да, препричавајући нашим речима, умањимо задовољство читаоцима да сами виде и доживе садржај Игњатијеве *Посланице Римљанима*, коју смо, иако је у свим рукописима и збиркама Игњатијевих *Посланица* она четвртом месту, овде у нашем преводу и издању ставили на прво место, да из ње српски читаоци одмах виде ко је и какав је био Свештеномученик Игњатије Богоносац.

Даљи мученички пут Светог Игњатија ишао је из Троаде у Азији, дијагонално преко Егејског мора у Неаполь (Кавалу) у Европи, а одатле у Филипе, где су још ухваћени од римских власти и други хришћани. Антиохијски *Мартирологиј* вели да је Игњатије прошао даље путем кроз Македонију и Епир (то је познати пут Via Egnatia), и преко Драча стигао у Рим где је, на увесељавање обесних римских патриција и незнабожачких маса, бачен пред лавове у Колосеуму. Свештеномученик Христов Свети Богоносац пострадао је 20. децембра. Преостале од зверова Свете кости његове сакупљене су и пренете касније у Антиохију, на гробље изва градских врата Дафни. (Данас су оне опет у Риму, давно однете тамо, али на жалост недоступне хришћанима за целивање).

У Антиохији је Свети Игњатије слављен најпре 17. октобра, можда на дан преноса његових Светих моштију, али је касније свуда па и тамо преовладало да се слави 20. децембра. На Западу га славе 1. фебруара, али је 20. децембар ближи и вероватнији датум његовом страдању сходно напред поменутом датуму у *Посланици Римљанима* (24. август).

Да су онда били данашњи мас-медији можемо мислити какав би спектакл око „случаја Игњатије“ приредио нпр. CNN! Али, није ни онда недостајало ироничара, садиста и злурадника, па је овај Игњатијев крсни и мученички пут нашао одјека у делу ондашњег безбожног интелектуалца и писца Лукијана Самосатског (у другој половини 2. века)

названом: Περὶ περεγρίνου τελευτῆς = *О кончини Перегринової*, делу написаном са иронијом о једном философу кинику, који је у Сирији постао хришћанин, и чак црквени поглавар, па је онда затворен у тамницу, па вођен на страдање... итд.

Опис страдања Игњатијевог имамо из каснијег времена у два *Мартирологија*: Антиохијском из 4. века на грчком, који је и веродостојнији (види наш превод истог у *додатку* Игњатијевих *Посланица*), и *Римском*, који каже да је Игњатије и осуђен и погубљен у Риму.

Већ смо цитирали на почетку опширније одломке из сјајне *Беседе* Св. Јована Златоуста у похвалу Светом Игњатију, одржане пред крај 4. века. Око два века касније настала је једна надахнута химна посвећена Св. Игњатију, која је приписана Св. Роману Мелоду. Подражавајући Романове *Химне Божићу*, песма о Игњатију, користећи материјал из *Посланица* Игњатијевих, из *Мартирологија* и из Златоустове *Беседе*, спаја страдање Игњатијево са празником Божићем (ваљда и зато што петодневно предпразништво Божића почиње на дан Св. Игњатија). Наводимо овде у преводу на српски само 10. *Икос* те песме (коју је објавио грчки византолог Томадакос, Ρωμανοῦ ὕμνοι, том Α', 297), а који смо нашли цитиран у *Патрологији* блаженопочившег професора из Солуна Панајотиса Христу (који је и докторирао на Св. Игњатију и писао више студија о њему, и коме дугујемо не мали број података наведених у овом одељку нашег увода, па му се и на овај начин захваљујемо).

Химна Светом Игњатију, *Икос 10*:

„Закон Божански вршећи,
подвижнички си пут претрчао,
уз десет зверова човеколиких, Свети(тељу),
путешествије си све учинио;
и стигавши где ти је мучеништво,
звери си раздражио,
да те поједу зубима својим.

Јер огња пристрасног за ствари у теби не беше,
него пре вода жива и говорећа ти:
Хајде ка Оцу сада!
Вода (је то) текућа живота (вечног),
коју жеднећи пут си завршио,
и Богоносац назван јеси,
Игњатије Свемудри!“

(П. Христу, *Патрологија* 2, 412–414)

а) Посланице Светог Игњатија

Аутентичних *Посланица* Светог Игњатија Богоносца, Епископа Антиохијског, има *седам*. То су: *Ефесцима, Магнежанима, Тралијанцима, Римљанима, Филаделфијцима, Смирњанима и Поликарпу Смирнском*. Њихова аутентичност доказана је у патролошкој науци још крајем прошлог века (студије Zahn-a, Fr. X. Funk-a, J. B. Lightfoot-a, A. Harnack-a и др.) када је понајвише и оспоравана. Других шест Посланица на грчком које му се приписују: *Игњатију од Марије прозелита, Игњатијева Марији*, и још његове *Таршанима, Филипљанима, Антиохијцима* и *Ирону ђакону Антиохије*, не потичу из пера ни из времена Светог Игњатија Богоносца. Уз ових шест псевдепиграфа, постоје у латинском преводу и још четири такође неаутентичне Посланице: *Богородичина Игњатију, Игњатијева Богородици* и *Игњатијева Прва* и *Друга Јовану Апостолу*. Немајући сада довољно времена, осврт на те лажно насловљене Посланице остављамо по страни (за неку погоднију прилику).

Постоји, међутим, један други проблем у науци око форме текста *Седам* изворних *Посланица* Светог Игњатија. Постоји основна или *краћа* верзија (рецензија) грчког текста ових *Седам Посланица*, и друга *проширена* верзија (рецензија) истог текста (тј. шире препричан и парафразиран текст). Критички пут за правилно решење која је верзија — краћа или шира — аутентична, указан је у патролошкој науци још у прошлом веку, када се почео упоређивати

текст сачуваних код старих црквених писаца одломака из Игњатијевих *Посланица* (нпр. код Климента Александријског, Јевсевија Кесаријског, Теодорита Кирског и др.), са текстом до нас дошлих верзија Игњатијевих *Посланица*. Тада је установљено да се текст тих сачуваних одломака поклапа у свему са *краћом* верзијом *Седам* Игњатијевих *Посланица*. Постепено затим, у науци је доказано да је шира, парафразирана верзија настала у другој половини 4. века, у времену и у месту где су настале и тзв. *Апостолске Установе* у 8 књига.

Да додамо још и податак да су *Седам* Игњатијевих *Посланица* у њиховој изворној краћој верзији сачуване у грчком рукопису из 11. века (Medicus Laur 57, 5), а шира верзија у другом грчком рукопису такође из 11. века (Monac. 394), и у рукопису број 54 Метоха Светога Гроба у Цариграду. Постоји старолатински превод аутентичне верзије Игњатијеве *Посланице*, али такође и превод шире верзије. Такође постоји јерменски превод аутентичне верзије, и сиријски превод свега три *Посланице*: *Ефесцима*, *Римљанима* и *Поликарпу*, и притом их даје у сажетку — ἐπιτομὴ. *Посланице* су још превођене на коптски и арапски, и почетком нашег века на српски.

Збирка од *Седам* Игњатијевих *Посланица*, наравно у њиховој изворној краћој верзији, настала је првобитно у Смирни, ускоро по одласку Игњатијевом из тога града на страдање у Рим. Сакупио их је сам Поликарп Епископ Смирнски, као што он сам сведочи у својој *Посланици Филипљанима* (13, 2). Ускоро затим Филипљани су тражили од Поликарпа, и он им је послао „Посланице Игњатијеве, послане нам од њега и друге које имамо код нас“ (*Филипљанима* 13, 2). Јевсевије Кесаријски, који, како смо видели, набраја само *Седам* Игњатијевих *Посланица*, имао је пред собом ову смирњанску збирку, коју обухватају сва новија критичка издања Игњатијевих *Посланица*, било да су издавана посебно, или у зборнику са осталим Апостолским Оцима.

Наш српски превод у овој књизи извршен је са ове изворне (краће) верзије, и то користећи више ранијих и најновијих критичких издања *Апостолских Отаца*. Проучавали смо и ширу верзију, и можемо рећи да у њој нема неких нарочито убачених заблуда или јереси, али је лако установити да то више није онај лапидарни, често лаконски језик и надахнути стил Светог Игњатија Богоносца.

Посланице Светог Игњатија писане су само донекле у стилу и форми јелинске епистолографије, и оне нису реторске, нису тзв. азијског стила, него су ритмичке, скоро поетске и исповедничке. „Речи теку често песнички, некад лирски, некад драматично … и тај спонтани ритам одговара једној снажној и непогрешивој унутрашњој хармонији мисли“ (П. Христу, *Патрологија* II, 420).

Што се тиче *садржаја* Игњатијевих *Посланица*, најкраћу карактеристику њихову дао је још Свети Поликарп Смирнски: „Оне садрже веру, и трпљење, и свако изграђивање које се односи на Господа нашег“ (*Филипљанима* 13, 2). Не бисмо улазили овде у детаљније излагање садржаја сваке од 7 *Посланица*. Оних пет, које су упућене Малоазијским Црквама, садрже свака од њих на почетку надахнути поздрав и молитвени благослов, а онда се у њима излажње вера Игњатијева у Христа и Његову Цркву окупљену око Епископа и Презвитерâ у Светој Евхаристији. О томе ћемо нешто више рећи мало ниже, кад будемо покушали да резимирамо Игњатијево богословље и црквословље (теологију и еклисиологију).

У *Посланици Поликарпу*, садржани су Игњатијеви савети овоме Епископу као хришћанину и као архипастиру, а такође и молба да се побрине за Цркву у Антиохији.

Посланица пак *Римљанима* сва је, с једне стране, молба и преклињање римских хришћана, који су већ тада били и богати и утицајни, да евентуално не издејствују његово ослобађање од страдања, те тако га спрече да испуни своју жарку жељу да пострада за љубљенога му Христа. С друге

стране, она је сва испуњена надахнутом поетиком и хероиком Мучеништва, а при том не мање пуна стварног смирења Старца Мученика, коме вечна *новúна* живе вере у Живога и Распетога и Васкрслога Христа, даје младићски полет, док животна мудрост и дубоко искуство Божијег Промисла и неизмериве Љубави Божије, као ореол украшавају његову честиту старост.

Све *Посланице* су му препуне љубави, и то такве да је осетиш, опипаш и окусиш, али су, такође, оне и пуне трезвене мудрости и пастирске одговорности. Оне су истовремено и прворазредни богословски документи, прави теолошки споменици. Представљају гранична и врхунска сведочанства хришћанске мисли и црквене свести првог послеапостолског доба. Заиста, тешко је и скоро немогуће до краја дооценити сву вредност и значај *Посланица* Светог Игњатија Богоносца.

б) Богословље Светог Игњатија Богоносца

Свети Игњатије пише, такорећи, с ногу своје *Посланице*, још вероватније — диктира их у перо некоме од млађих хришћана који га прате, слично Св. Јеванђелисту Јовану, који је такође диктирао своје *Посланице* и *Откривење* своме ученику Прохору. И заиста је богословски језик Игњатијев сличан језику Св. Јована Богослова. И не само језик, него и главна тема им је иста: *сведочење о Христу*, Који је за обојицу све и сва: Оваплоћени Син Божији, Бог Истинити јављен истински у телу, рођен као Човек са телом од Свете Дјеве Марије и Духа Светога; Он је једини Спаситељ и Искупитељ, Он — вера и љубав, крст и васкрсавање, живот и спасење, хлеб и крв вечнога живота; предвечна Реч Божија и Љубав Божија, новúна бесмртности и непропадљивости за род људски и сву творевину Божију...

И за Игњатија, као и за Јована Богослова, постојала је у то време (крај 1. и почетак 2. века) иста опасност за хришћане, а то је Јудаизам и Докетизам, две савремене им

јереси (по Lightfoot-у била је то једна *Јудеогностичка* јерес), које су подједнако опасно подривале суштину хришћанске вере, негирајући Личност и дело Христово. Јудаисти су порицали Божанство Христово, а докети стварност Његовог оваплоћења, учећи о *докетичности*, тј. само *привиду* тела и страдања Христовог (*Тралијанцима* 10, 1; *Смирњанима* 2, 1; 5, 1–3). А за ИГЊАТИЈА је страдање Христово, Његов Крст и жртва Љубави — једино спасење и живот вечни. „Исус Христос је истинити Живот наш. Ако је Он све то (тј. оваплоћење, страдање, васкрсење) привидно учинио, онда сам ја привидно окован!“ — каже ИГЊАТИЈЕ (*Смирњанима* 4, 1–2). Овим јеретицима Свети ИГЊАТИЈЕ супротставља своје лично страдање за Христа, али још више — живу веру Цркве у Живога Христа Бога у телу, и такође заповести и предање Светих Апостола, и све то само у јединству Католичанске (= *Саборне*) Цркве, у Саборном Јединству свих верујућих око Епископа: „Чувајте се таквих (јеретика), а то ће бити ако се не гордите и ако сте неодељени од Исуса Христа Бога и од Епископа (вашег) и од заповести (δογμάτων = *уредаба*) Апостолских“ (*Магнежанима* 7, 1).

У *Посланицама* Св. ИГЊАТИЈА види се присутно не само његово схватање и лични став, него и ранохришћански дух и стање верујућих, и појединачно, и као Црквених заједница. Он и они су одушевљени и ношени новим животом у Христу, у Христовој вери и Заједници, у Христовој јединственој Цркви. Али, свакако, постојале су и невоље и опасности. Не само зато што појединци посрћу, и не само зато што их римске власти гоне. Већа је опасност била од полуверујућих Јудаиста и лажноверујућих хришћанских јеретика Евионита-гностика, који изврћу истину о Христу. Они користе све прилике и неприлике Цркве и својом ђавољом науком сеју смрт међу хришћанима. И Јудаисти и Гностици немају никаквих проблема са римским властима, док су црквени хришћани стално у двострукој опасности. Зато Свети ИГЊАТИЈЕ стално подсећа на ту двоструку опасност,

и стално предупређује хришћане. Отуда, и поред све његове кротости и истинског смирења, код њега је присутна не мала строгост према јеретицима, јер они „уче и раде мимо Христа“, и зато су „надгробно камење и гробови мртвих“ (*Филаделфијцима* 6, 1), они су „дивље звери и бесни пси“ (*Ефесцима* 7, 1), „зверови с људским ликом“ (*Смирњанима* 4, 1), „зли вуци“ (*Филаделфијцима* 2, 1 — ср. Ап. Павле: Д. Ап. 20, 29), „ђаволско растиње“ и „отров кнеза овога века“ (*Ефесцима* 10, 3 и 18, 1; *Филаделфијцима* 3, 1; 6, 2). У оваквом Игњатијевом тону има и оног парадоксалног апокалиптичког „гњева“ Јагњета Божијег (Откр. 14, 19), што наше доба млакости и несланости не може да схвати, али то је тако било и тако треба да буде код истинских хришћана свих времена, ако су безрезервно и бескомпромисно Христови. И то није мржња, нити нетрпељивост, него управо трпљење и стрпљење крсно-спасоносне љубави, која жели да се сви спасу и дођу у познање Истине. А то спасење за све, па и за њих, могуће је и бива само *покајањем*, које Игњатије толико наглашава (*Ефесцима* 10, 1; *Смирњанима* 4, 1; 5, 3 итд.).

Православни и други патролози најчешће наглашавају да је Свети Игњатије пре свега *богослов јединства*. То јединство се сагледава најпре у самоме Богу као Тројици, затим у јединству свих људи и све твари са Богом у Оваплоћеном Христу, и на крају у пуном јединству Цркве, где се у ствари оваплоћују и манифестују свако од поменутих јединстава као једно лично-саборно, *католичанско* јединство свих и свега у Цркви Свете Тројице. Карактеристично је у том смислу место у *Посланици Ефесцима* 9, 1–2:

„Јер сте ви заиста живо камење храма Очевог, припремљени за грађевину Бога Оца, уздизано на висину оруђем Исуса Христа, које је крст, служећи се као ужетом Духом Светим. А вера је ваша узводитељ ваш, а љубав је пут који узводи ка Богу. Сви сте ви, дакле, и сапутници, богоносци и храмоносци, христоносци, светоносци (= светодухоносци), *у свему украшени заповестима Исуса Христа.*“

Наведено место открива нам *Тријадолошки* карактер богословља Светог Богоносца. Код њега је наглашена, као ретко код кога од Апостолских Ученика, јасно постојећа Предвечна Тројица, у Којој се Три Божанска Лица јасно разликују међу собом. Тројични контекст је видан пре свега у поздравима на почетку сваке *Посланице* (нпр. *Филаделфијцима*). Ево само неколико сведочанстава *Тројичноī* богословља Светог Игњатија:

„Старајте се да у свему успевате у Сину и Оцу и Духу“ и „Христу и Оцу и Духу“ (*Магнежанима* 13, 1–2; ср. 8, 2). „Исус Христос је пре векова био код Оца (παρὰ Πατρὶ = *уз Оца*) и на крају се јавио нама“ (*Магнежанима* 6, 1). „Господ Христос је са Оцем сједињен“ (*Магнежанима* 7, 1), „Који је од Једнога Оца произашао и у Једноме јесте и отишао је (Једноме)“ (*Магнежанима* 7, 2). „Један је Бог, Који је Себе објавио кроз Исуса Христа, Сина Свога, Који је Логос Његов, произашао из тишине“ (*Магнежанима* 8, 2). Предвечни Бог и Син Божији је изашао из апсолутне ћутње Божије и Он је „Божије знање (γνώσις)“ и „воља (γνώμη) Очева“ (*Ефесцима* 17, 2 и 3, 2). Исус Христос је „Син Човечији и Син Божији“ (*Ефесцима* 20, 2). Исто тако и „Дух (Свети) је од Бога“ (*Филаделфијцима* 7, 1).

Од Бога Оца и Предвечне Свете Тројице долази „*домостројī Божији*“, домострој оваплоћења и спасења који се са Христом и у Христу открио и остварио, и то је по Светом Игњатију апсолутна *новúна* у свима световима и вековима. Ту новúну звезда Витлејемска најављиваше: „Јер се Бог људски појавио, за новúну (εἰς καινότητα) живота вечнога; и почетак (остварења) добијаше оно што је Бог припремио. Зато се одасвуд све потресало, јер се припремало уништење смрти“ (*Ефесцима* 19, 3). У истој *Посланици Ефесцима* (20, 1) Игњатије износи своју намеру Ефесцима: „Опширније ћу вам изложити овај започети домострој (Божији) о Новом Човеку Исусу Христу, о Његовој вери и Његовој љубави, о Његовом страдању и васкрсењу“.

У овај Домострој — Οἰκονομία — Божији спада и сав Стари Завет, али је Игњатијев однос према Старом Завету Христолошки и Христоцентричан, као код Апостола Павла. Јер: „Није Хришћанство поверовало у Јудаизам, него Јудаизам у Хришћанство, у којем је уједињен и сабран сваки језик (= *сваки народ*) који је поверовао у Бога“ (*Магнежанима* 10, 3). И исто тако, није Христос ученик Пророка, него су „Пророци Духом били ученици Његови“ (*Магнежанима* 9, 2). „Божанствени Пророци живели су по Исусу Христу“ (*Магнежанима* 8, 2) и сви старозаветници су дошли „у новúну наде не више суботствујући, него живећи по дану Господњем (= *недељи, васкрсу*), у који је у живот наш засијао кроз Христа и смрт Његову“ (*Магнежанима* 9, 1). Ово не значи, по Игњатију, да новозаветна Црква не поштује Стари Завет и Пророке. Напротив: „И Пророке љубимо зато што су и они објавили за Јеванђеље и уздали се у Христа и Њега очекивали и у Њега поверовавши спасли се“ (*Филаделфијцима* 5, 2). Али, када су Јудаисти истицали књиге Светог Писма Старог Завета као, наводно, старе документе (τὰ ἀρχεία = *архиве*) којима би „тек требало“ доказати Христа, Игњатије је недвосмислено и *новозавештно надмоћно* изјавио: „А мени су *архиви* — Исус Христос; неприкосновени архив — крст Његов и смрт и васкрсење Његово“ (*Филаделфијцима* 8, 2). У наставку исте *Посланице* (*Филаделфијцима* 9, 1–2) Свети Богоносац и Христоносац показује надмоћ Новозаветног Првосвештеника над старозаветним свештеницима — што је позната тема Павлове *Посланице Јеврејима* — тј. предност Христа Који је „Врата Очева, кроз која улазе Аврам и Исак и Јаков и Пророци и Апостоли и Црква, све то у јединство Божије“. И затим истиче неупоредиву карактеристику Божијег „вечног Јеванђеља“ (Откр. 14, 6): „Али Јеванђеље има нешто изузетно: долазак (τήν παρουσίαν) Спаситеља Господа нашег Исуса Христа, Његово страдање и васкрсење. Јер љубљени Пророци јављали су за Њега, а Јеванђеље је синтеза бесмртности“ (ἀπάρτισμα ἀφθαρσίας).

Иначе, Свети Игњатије,знајући добро Нови Завет, па и приличан број Новозаветних списа, ретко их цитира дословно, него углавном напамет, из живог усменог предања, још тачније: из живог *личног предања*, чији су носиоци били Апостоли и њихови непосредни ученици. Игњатије је био један такав и зато је био живо ходеће Новозаветно *Предање* у Цркви. Тачније речено: Црква као живо Тело Христово и јесте то само Новозаветно Јеванђеље и његово Предање, и зато Игњатије саветује хришћанима да „прибегавају Јеванђељу као Телу Исусовом и Апостолима као презвитеријуму (= *свештенству*) Цркве" (*Филаделфијцима* 5, 1).

Из тог доживљеног у Цркви Јеванђеља, из тог продужаваног само у Цркви Новозаветног Предања, Свети Игњатије често узима поједине *христолошке* изразе, као и неке песничке изразе из литургијске праксе прве Цркве (како с правом тврди проф. П. Христу, II, 421).

Да би се изложила *Христологија* Светог Игњатија Антиохијског, требало би практично преписати већину текстова његових *Посланица*. Зато се овде ограничавамо само на навођење неколико христолошких места. Пре свега, за Игњатија, Христос је „Син Божији и Син Човечији" (*Ефесцима* 20, 2). „Јер Бог наш Исус Христос зачет би од Марије Дјеве по домостроју Божијем од *семена Давидовог* и од *Духа Светога*" (*Ефесцима* 18, 2). И пре тога у истој *Посланици* (7, 2): „Један је Лекар, и телесни и духовни, рођени и нерођени, Бог јављен у телу, у смрти Живот истинити, и од Марије и од Бога, најпре страдалан и онда нестрадалан, Исус Христос — Господ наш". Христос је за Игњатија једини Спаситељ, и вера и љубав у Њега као Спаситеља и Искупитеља је тако конкретна и реална као што је Тело Христово и Крв Његова, која је „Крв Божија" (*Ефесцима* 1, 1). „Хлеба Божијег желим, који је Тело Исуса Христа, и пића желим — Крви Његове, која је Љубав непропадљива" (*Римљ.* 7, 3).

Игњатијева Христологија и Сотириологија прелази код њега спонтано и неизбежно у *Еклисиологију*, тј. у доживљај

Цркве као Тела Христовог и Сабора Божијег кроз учешће у њеној *Евхаристији* као *телесној* и *духовној* заједници сједињења свих са Христом и у Христу са Богом (*Ефесц.* 8, 2; 10, 3; *Смирњ.* 1, 1; *Магнеж.* 1, 2).

Навешћемо опет само неколико карактеристичних места. Пише Игњатије *Смирњанима* (12, 2): „Поздрављам богодостојног Епископа и богоприлично свештенство и саслужитеље моје ђаконе, и све понаособ и све заједно, у име Исуса Христа, и Његовог Тела и Крви, и страдања и васкрсења, и телесног и духовног јединства Божијег и нашег". То пише и другим Црквама: „Црквама желим сједињење са Телом и Духом Исуса Христа, који је наш свагдашњи живот" (*Магнежанима* 1, 2). „Старајте се да (сви) учествујете у једној Евхаристији, јер је једно Тело Господа нашег Исуса Христа и једна чаша за сједињење Крви Његове, један је жртвеник као што је и један Епископ заједно са свештенством и ђаконима" (*Филаделфијцима* 4, 1).

Према овоме, и бројним другим местима код Светог Игњатија, Света Евхаристија (=*Литургија*) Цркве је суштина саме Цркве и нашег спасења, јер је она пуноћа нашег сједињења с Богом у Христу „телесно и духовно", и самим тим нашег јединства међусобно. „Евхаристија је тело Спаситеља нашег Исуса Христа, које је за наше грехе пострадало, које је Отац добротом Својом васкрсао" (*Смирњанима* 7, 1). У Цркви, на Св. Евхаристији, хришћани постају „удови Христови, јер не може се глава родити посебно без удова, јер је Бог обећао сједињење (главе и удова), које је (сједињење) Он Сам" = Христос (*Тралијанцима* 11, 2; *Ефесц.* 4, 2). Света Евхаристија није само једна обична *света тајна* (sacramentum), него је тајна саме Цркве, тајна спасења, тајна вечног живота и бесмртности. Када се од стране Цркве са Епископом, свештенством и вернима ломи и причешћује „један хлеб", то је онда — „лек бесмртности (φάρμακον ἀθανασίας), предохрана да нећемо умрети, него свагда живети у Христу Исусу" (*Ефесцима* 20, 2). Зато је свима вернима

као члановима Цркве (= *удовима Христовим, Ефесц.* 4, 2; *Тралиј.* 11, 2) неопходно „да се чешће састајете на Евхаристију (= *Литургију*) и на славу. Јер када се чешће окупљате на исто место (= *на црквено литургијско сабрање*), силе Сатанине се уништавају и његова се погубност уништава једнодушношћу вере ваше“ (*Ефесцима* 13, 1).

Ово *Евхаристијско* (= Литургијско) богословље Светог Игњатија обухвата и сав остали хришћански живот и њихов морал. Јер, по њему, Хришћани имају и увек треба да пројављују „једну исту нарав (= *етику, морал*) Божију“ — ὁμοήθειαν Θεοῦ (*Магнеж.* 6, 2, што се може превести и као: „нарав (морал) сличну Богу“, или „*једнонаравије* Божије“ — ср. и *Поликарп* 1, 3). Овај јединствени у патристичкој литератури израз (тешко преводив), по нама, не значи само *морални живот* хришћана сличан Божијим врлинама (ср. 1 Петр. 2, 9; 2 Петр. 1, 3–5), него значи и пројаву *заједништва* (ὁμοῦ — ἦθος) у Христу у Цркви као *јединству* свих у Богу и са Богом, дакле јединству у Христу са Светом Тројицом.

Организација и структура Цркве код Св. Игњатија Антиохијског је *Христоцентрична*–Епископоцентрична–Евхаристијска, јер без те и такве структуре нема ни бића ни живота Цркве, ни спасења и вечног живота за хришћане (*Тралиј.* 3, 1). Навешћемо само неколико места.

„*Сви следујте Епископу, као Исус Христос Богу, и свештенству као Апостолима, и ђаконе поштујте као Божију заповест. Нека нико без Епископа не ради било шта што се односи на Цркву. Она Евхаристија нека се сматра сигурном која је под Епископом, или ако коме он дозволи. Тамо где се појави Епископ, тамо нека буде и (сво) мноштво народа* (= сви верни), *као што тамо где је Исус Христос, тамо је и Католичанска* (ἡ καθολικὴ = саборна) *Црква. Није дозвољено без Епископа ни крштавати, ни агапе* (= вечере љубави) *свршавати, него оно што он одобри, то је и Богу угодно — да вам све што чините буде сигурно и поуздано*“ (*Смирњанима* 8, 1–2).

У наведеном одломку јасно се истиче једноначални (тзв. *монархијански*) принцип Епископства, какав је од почетка до данас био и остао у Саборнокатоличанској Цркви на Истоку, тј. у Православљу. Окупљање и јединство Цркве око Епископа одражава јединство Цркве око Христа и у Христу. Сједињење верних са Епископом је као сједињење Цркве са Христом и као сједињење Христа са Оцем (*Ефесц.* 5, 1). Нема и не може бити другог центра јединства Цркве него само Христос, и Епископ је ту, у Цркви, у њеној Евхаристији, на *месту* (εἰς τόπον) и *обличју* (εἰς τύπον) Божијем (*Магнежанима* 6, 1; *Тралијанцима* 3, 1); он је жива слика и прилика Христа; не заменик или „викар" Христов, него се кроз њега пројицира и остварује у Духу Светоме Христово Архијерејство и Главарство у Цркви. Сједињење верних са Епископом бива „тако као Цркве са Исусом Христом и као Исус Христос са Оцем — да све буде сагласно у јединству" (*Ефесцима* 5, 1). Црква је „јединство Божије и сабор Епископов — συνέδριον τοῦ ἐπισκόπου" (*Филаделф.* 8, 1).

Овај *сабор* или *саб*(и)*рање* Цркве око Епископа обухвата, по Светом Игњатију, безусловно и свештенике и ђаконе и вернике, јер се само тако, и не без њих, конституише (= *сачињава и постоји*) и назива Црква Божија: „сви — верници — поштујте ђаконе као Исуса Христа, као и Епископа који је слика Очева, и презвитере (= *свештенике*) као сабор Божији и као скуп Апостола, без њих се Црква не назива" (*Тралијанцима* 6, 1).

Као што рекосмо, ово *Епископоцентрично* схватање организације и јединства Цркве код Светог Игњатија преноси се у истом смеру и духу и на Христоцентрично = Епископоцентрично организовање и јединство свих Црквених заједница, свих помесних Цркава по свету, које немају неки други центар него опет, кроз своје Епископе — Христа: „Јер Исус Христос, наш нераздвојни (= *нераздељиви*) Живот, јесте воља (γνώμη = *изражена воља = мисао*) Очева, као што и Епископи, који су постављени по крајевима земље, јесу у

вољи (γνώμη = *у мисли и вери*) Исуса Христа" (*Ефесцима* 3, 23). (Опширније о свему овоме упућујемо наше читаоце да виде у докторској дисертацији Ј. Зизиуласа: *Јединство Цркве у Евхаристији и Епископу*, наведеној у *Литератури*, а и у тамо наведеним нашим радовима).

Узгред још да кажемо само пар речи о тези римокатоличких теолога, који чак и код Св. Игњатија виде некакав „примат" Римске Цркве, дакле Папе, цитирајући притом његову реч из *Посл. Римљанима-поздрав*, где он назива „Цркву која председава у месту области Римљана ... *председавајућа у љубави* = προκαθημένη τῆς ἀγάπης". Како правилно примећује отац Георгије Флоровски: *Агапи = Љубав* овде означава љубав према Богу, пре него ли љубав према ближњим, и можда означава уопште духовни живот и црквено јединство. Моменат власти не постоји у овом од Игњатија означеном „председавању у љубави" Римске Цркве. Он хвали чистоту вере римских хришћана, и карактеристично да Свети Игњатије у тој *Посланици* Римског Епископа уопште не спомиње, како то чини у свим осталим *Посланицама* (Флоровски, стр. 9). Додајмо томе и чињеницу да Свети Игњатије нигде, ама баш нигде, у својим *Посланицама* и не говори о било каквој власти, и било чијој власти. Назив пак „председавајућа у љубави" за Римску Цркву, по већини патролога и тумача, означава неко с љубављу уступљено или признато место Римској Цркви због многих Мученика који су тада у њој страдали, па је тиме она пројавила велику љубав према Христу и према Мученицима. Или пак што је, као богатија Црква престонице, Римска Црква с љубављу помагала сиромашније Цркве у другим крајевима. Преокренути Игњатијево поимање *љубави* у некакву *власти* могли су да ураде много касније само фанатични паписти.

Највећу љубав и најхрабрије мучеништво за Христа пројавио је и показао сам Св. Игњатије Богоносац, који је жива слика Христа, Архимученика и Прототипа свих хришћанских Мученика кроз векове до краја света. Мучени-

штво је за Игњатија истинско *подражавање* Христу Страдајућем из безмерне Љубави Божанске за нас грешне (*Филаделф.* 7, 2; *Тралиј.* 1, 2). Мученишство Игњатијево није херојизам, него смирено саучествовање у жртви Љубави Христове, учешће у „Чаши Његовој", и тиме — постајање истинским Христоносцем и Богоносцем. Но Мученишство није само учешће у страдању и жртви, него истовремено и још више — приопштење Христовом Васкрсењу и Вечном Животу, Животу непропадљивости и бесмртности Божанске.

По речима оца Георгија Флоровског, Свети Игњатије, Епископ Антиохијски, са својим јако наглашеним Христоцентризмом и есхатолошким усмерењем изражава у својим *Посланицама* одређени прототип малоазијске побожности и богословља, које је повезано са Апостолом и Јеванђелистом Јованом, али и са Апостолом Павлом. У центру тога богословља је Христово оваплоћење и Његова улога и жртва Јагњета Божијег, а све то као безмерни извор и неисцрпна пројава Божије Љубави и Вечнога Живота. Свети Игњатије је у том погледу увелико претеча Светог Иринеја Лионског и његовог христолошког богословља.

Свети Свештеномученик Поликарп Епископ Смирнски

Свети Поликарп био је малоазијски Јелин, рођен у главном граду тадашње Азије Ефесу, или у не тако далекој Смирни, где ће потом бити изабран за Епископа. Његово рођење било је највероватније пре 80. године. У младости је слушао Св. Апостола и Јеванђелиста Јована Богослова, који је пред крај свога земаљског живота живео у Ефесу. Према старим сведочанствима, са њим је тада као ученик Јованов био и Папије, потоњи Епископ града Јерапоља у суседној Фригији. Поликарп је или већ рођен у хришћанској породици или се крстио врло рано, што закључујемо из његове изјаве при страдању у Смирни (око 165. године, Јевсевије, *ЦИ 4*, 14, 10–15, 1) да је „86 година служио Христу“ (*Страдање Поликарпово*, 9 — види наш превод даље у књизи). Када је Св. Игњатије Антиохијски вођен на страдање у Рим, прошао је кроз Смирну, а то је било највероватније око 113. године. Поликарп је тада већ био Епископ и, како умесно примећују П. Христу и P. Th. Camelot, био је не тако млад да би Игњатије споменуо његову младост као Епископа Димаса Магнисијског, али ни тако стар да му Игњатије не упути бројна упутства и савете. Да је био директни Апостолски ученик и да је доста рано од Апостола постављен за Епископа у Смирни, о томе постоје бројна древна сведочанства.

Навешћемо најпре сведочење његовога ученика и слушаоца Св. Иринеја Лионског, који се крајем 2. века хвали како је био слушалац Св. Поликарпа уСмирни, који је опет

претходно лично слушао Св. Апостола и Јеванђелиста Јована. У својој трећој књизи *Против јереси*, Иринеј пише:

„И Поликарп не само да је од Апостола био научен (као њихов ученик) и да се дружио са многима који су Господа видели, него је од Апостолâ и постављен за Епископа у Цркви у Смирни у Азији. Њега смо и ми видели у нашем раном узрасту, јер је дуго живео и веома стар је славно и најјавније пострадао, те је тако изишао из овог живота. Он је, дакле, то учио што је од Апостолâ научио, а што и Црква предаје, и што је једино истинито. А то посведочују и све Цркве по Азији и они који су до сада наследили Поликарпа, који је далеко веродостојнији и сигурнији сведок истине неголи Валентин и Маркион и други зломишљеници (= *јеретици гностици*). Који је (Поликарп) и у време Аниките (= *Епископа Римског*) дошао у Рим и многе од напред речених јеретика повратио у Цркву Божију, проповедајући да је једну и једину примио од Апостола ову Истину коју Црква предаје. А постоје и они који су чули од њега да Јован, ученик Господњи, нашавши се у Ефесу у купатилу, и видећи унутра Керинта (гностика) изишао је из купатила не окупавши се, него је рекао: 'Бежимо да купатило не падне на нас, јер унутра је Керинт, непријатељ Истине'. А и сам овај Поликарп, када му је Маркион једном дошао пред њега и рекао: 'Познајеш ли нас? — одговорио је: Познајем, познајем првенца Сатаниног'... А постоји и *Посланица* Поликарпова писана Филипљанима, веома значајна, из које они који желе и хоће Истину и старају се за своје спасење могу научити карактер његове вере и проповед Истине" (Иринеј, *Против јереси* 3, 3, 4; код Јевсевија, *ЦИ 4*, 14, 3–8).

Друго такође значајно сведочанство Иринејево о Св. Поликарпу даје Иринеј у свом *Писму Флорину*, који је био Иринејев стари познаник, јер су заједно упознали Поликарпа у Смирни. Флорин је у међувремену скренуо у гностичку јерес:

„Ти (такви) догмати, Флорине, да суздржано кажем, нису здраве мисли (γνώμη = *здраве вере*); ти су догмати неса-

гласни с Црквом, који оне који их прихватају увољују у највећу безбожност (ἀσέβειαν); те догмате ни изванцрквени јеретици нису се никада усудили да искажу; те догмате нису ту предали презвитери (= *старешине*) пре нас, који су се дружили са Апостолима (τοῖς ἀποστόλοις συμφοιτήσαντες). Јер сам те, још као дечак, видео у доњој Азији (= *Смирни*) код Поликарпа, када си сјајно служио у царској авлији, и када си се старао да код њега лепо успеш. Јер сећајући се све више оног што се тада, не тако давно, догодило — јер оно што се у детињству научи, то се са узрастањем душе сједињује (тешње) са њом — тако да могу рећи и место где је седећи разговарао Блажени Поликарп, и његове одласке и доласке, и карактер (= *начин*) његовог живота, и изглед тела, и говоре које је чинио пред мноштвом народа, и његово заједничко живљење са Јованом (Апостолом) како (нам) је говорио, и са осталима који су видели Господа, и како је понављао њихове речи; и о Господу шта је то било што је од њих чуо, и о Његовим чудима, и о науци, и како је Поликарп, примивши од очевидаца Логоса живота (1 Јн. 1, 1), говорио (нама то) све сагласно са (Св.) Писмима. То сам и тада, по милости Божијој која ми је тада дата, пажљиво слушао, бележећи (све) то не на хартији, него у срцу моме, и свагда то по благодати Божијој преживљавам (ἀναμαρύκωμαι). И могу посведочити пред Богом да, када би тако нешто чуо онај Блажени и Апостолски Презвитер (= *Поликарп*), повикао би и зачепио уши своје, и по обичају рекао: 'О добри Боже, за каква си ме времена оставио да ово подносим!' Побегао би и са места на којем би седео или стајао, чувши такве речи. А из његових Посланица, које је послао суседним Црквама, подржавајући их, или неком од браће поучавајући их или подстичући, може се (то исто) видети и показати."

Поред наведенога, Свети Иринеј даје још неке значајне податке о животу и раду Светог Поликарпа, а које наводи Јевсевије Кесаријски. Тако у једном своме писму Виктору

Епископу Римском (189–198. г.), Иринеј каже овоме да су и Епископи Римски пре њега (међу којима набраја Сотира, Аникиту и др.) били у миру са Епископима из Азије, иако се нису слагали у датуму прослављања Пасхе. Па додаје Иринеј: „И када је блажени Поликарп дошао у Рим, у време Аникита (155–166. г.), мада су имали и у неким другим стварима мале разлике међу собом, одмах су се измирили, и нису се ни у овом питању (= *прослављање Пасхе*) свађали међу собом, јер нити Аникит није могао да убеди Поликарпа да не држи оно што је, будући са Јованом учеником Господа нашег и са осталим Апостолима с којима се дружио, свагда држао, нити опет да Поликарп убеди Аникиту да то држи, пошто је овај говорио да треба да држи обичај старијих пре њега. И пошто ствари стајаху тако, они заједничарише међу собом (ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς) и Аникита уступи Поликарпу у Цркви Евхаристију (Литургију), очигледно из поштовања, и у миру се међусобно разиђоше, држећи се мира у целој Цркви сви, и они који су тако држали (= *прослављали*) и они који то нису“ (Јевсевије, *ЦИ 5*, 14–17).

Већ смо видели у Јевсевијевом опису Игњатијевог сусрета са Поликарпом у Смирни како карактеристично каже: да је Игњатије тог „старешину Цркве Смирњана“ признавао „сасвим као *Апостолског Мужа* (ἀποστολικὸν ἄνδρα), и њему је своју антиохијску паству поверио, молећи га да има бригу и старање о њој“ (*ЦИ 3*, 36, 10).

Што се тиче Поликарповог пута у Рим по питању спора око прослављања Пасхе, којем питању Иринеј иначе посвећује доста пажње у својим *Посланицама* (сачуваним у одломцима код Јевсевија), реч је, као што је познато, о две праксе прослављања Васкрса у прва три века (све до Првог Васељенског сабора у Никеји 325. г.). Наиме, група малоазијских Цркава, везаних за јовановску традицију, прослављала је *крсноваскрсну Пасху*, која је започињала 14. Нисана, када је падала и јудејска Пасха (било који дан недеље да је то), док је већина осталих Цркава у свету, међу њима и

Римска, празновала недељну (= *васкршњу*) Пасху, то јест Васкрсење Христово је код њих увек празновано у недељу. Како је много хришћана из Азије, Галатије и других области данашње Мале Азије прелазило у Рим и Галију (јужну Француску) и тамо се за стално настањивало, они су задржавали и свој начин празновања Васкрса, па је у Риму и другде долазило до својеврсног расцепа, који ће, као што је познато, пред крај 2. века, због претеране строгости и претензија папе Виктора (189–198. г.), довести до претње стварним расколом и потпуним прекидом општења. Иринеј је настојао да ове тензије смањи, па је у том контексту навео и пример сусрета по том питању Поликарпа из Смирне и Епископа Аникита, током 155. године, као што смо то малочас видели.

Поликарп је, можемо насигурно претпоставити, на Аникита оставио велики утисак, јер је то био живи ходећи образац Апостолског Мужа, хришћанског Пророка, духовног Оца и Пастира Цркве, а ускоро, видећемо, и Мученика.

Но пре но што проговоримо о мученичком страдању Св. Поликарпа, да наведемо још и писање о њему Блаженог Јеронима који, понављајући углавном већ речено код хришћанских писаца пре њега, каже: „Поликарп, ученик Апостола Јована и од њега постављен за Епископа Смирњана, постао је *вођа* (*princeps* = *глава*) целе Азије, зато што је имао за учитеље и дружио се са многима од Апостола и оних који су Христа видели“. Јероним затим понавља причу о Поликарповом путу у Рим, и такође о сусрету са јеретиком Маркионом, па на крају додаје: „После тога за царевања Марка Антонија и Луција Аврелија Комода, кад је покренуто четврто после Нерона гоњење (на Хришћане), у Смирни у амфитеатру, у присуству антипата (= *проконзула*) и при повицима против њега свег народа, био је предат огњу. Написао је врло дивну (= *врло корисну*) *Посланицу Филипљанима*, која се до садашњег времена чита на сабору (= *сабрању*) азијском (= *Азијских хришћана*)“ (*De viris ill.* 17).

Поликарпово мученичко страдање у Смирни, где је спаљен на ломачи у градском амфитеатру (= *позоришту као стадиону*), описано је потресно у познатом спису „***Страдање*** (μαρτύριον) ***Светог Поликарпа***“, које представља окружну *Посланицу* „Цркве Божије у Смирни — Цркви Божијој у Филомилу“ (у Фригији) и свима осталим Црквама, а која је Посланица написана убрзо по Поликарповом страдању. Тај једноставни, а тако потресно простосрдачни, дубоко хришћански текст, у коме Црква Цркву обавештава и с њом дели и тугу и радост *Мученишшшва*, доносимо у нашем преводу одмах иза Поликарпове *Посланице Филиппљанима*, тако да не бисмо овде препричавали његов садржај.

До страдања Поликарповог дошло је због мржње незнабожаца према хришћанима у време четвртог после Нерона, како рече Јероним, масовног гоњења хришћана. Мржњу многобожаца изазивао је понајвише велики углед честитог старог, *многоплодног* Поликарпа (његово име то значи: *многоплодни*), који је, по њиховом схватању, био главни узрок што њихова идолопоклоничка религија и религијско-државна идеологија пропада. Они су викали на сва уста: „Тај је учитељ све Азије, отац хришћана, уништитељ наших богова, који масе учи да не приносе жртве нити да се клањају идолима!“ (*Страдање* 12, 2). (Слично се понављало недавно под комунизмом, као „религијом атеизма“). Гоњење је почело тиме што је дошао неки хришћанин зилот из Фригије (највероватније монтаниста) по имену Коинт, и подстакао групу хришћана из Филаделфије да дођу јавно пред проконзула да изјаве да су хришћани, што је значило сигурну смрт њихову, а по хришћанском схватању (засведоченом у Полкарповом *Мартирију* 4, 1): „Није похвално самог себе доводити на мучеништво, јер Јеванђеље не учи тако“ (слично понавља касније и Свети Григорије Богослов: да мучеништво не треба тражити, али кад дође до њега не треба бежати, тј. не треба Христа издати). Ови добровољни Мученици, а нарочито најјуначкији Мученик

Германик (*Мартирић* 3, 1), пострадали су сви сем несрећног Коинта, који се у задњем часу уплашио, одрекао Христа и принео жртву идолима. Раздражена храброшћу хришћанских Мученикâ, паганска маса викала је проконзулу: „Истреби безбожнике! тражите Поликарпа!“ — јер су хришћане ондашњи незнабожни многобошци (као и данас многобожни незнабошци), сматрали за *атеисте = безбожнике*, јер нису поштовали њихову лажну религију, тј. лажне богове њихове псевдо-религије. (Колико ли сличности и данас у ставу америчког секташког легеона, који код нас све више насрће и од Америке се намеће, против „нетолерантних“ и „искључивих“ Православних!).

Време страдања Поликарповог било је, према гл. 21, 1 *Мартирологија*, у два сата по подне на Велику Суботу, 23. фебруара, у време проконзула Азије Статија Кодрата (154–157. г.), а то би према прорачуну значило 155. године, у време цара Антонија Пија (138–161. г.). Како је Поликарп, по Јевсевију, половином 155. године био у посети код Епископа Аникита у Риму, већи број научника рачуна да овај напред наведени податак не одговара, и зато Поликарпово страдање стављају у време Марка Аврелија (161–180. г.), тј. око 166–7. г., како каже и Јевсевије у својој *Хроници* (за годину 2183.). Слави се Свети Поликарп на Истоку 23. фебруара, а на Западу 26. јануара.

Његова је, већ толико пута помињана, ***Посланица Филипљанима***, написана не много година по проласку Светог Свештеномученика Игњатија кроз Смирну и Филипе. Постоји мишљење не малог броја патролога да 13. поглавље, претпоследње ове Поликарпове *Посланице*, представља одломак једне друге његове, тј. *Друге Посланице Филипљанима* (писане око 130. године). Према Иринеју и Јевсевију, изгледа да је Свети Поликарп писао и другим Црквама, нарочито Малоазијским, шаљући им притом и збирку Посланица Светог Игњатија, али од тих евентуалних *Посланица* немамо трага.

Садржај Поликарпове *Посланице Филипљанима* је укратко овај:

Поздрав и похвала Филипљанима за достојан дочек Св. Игњатија и осталих окованих хришћана (гл. 1). Затим (гл. 2 – 4, 1), истиче значај чврсте вере и правилног живљења по заповестима Господњим и саветима Павловим, који је оснивач Цркве у Филипима. Даље се излажу дужности разних занимања и узраста код хришћана, а нарочито презвитера и ђакона (гл. 4, 2–6), и наглашава значај правилног исповедања вере и наде у Оваплоћенога у телу Христа (гл. 7–8); затим долази подсећање на пример страдања Игњатијевог, Павловог и Господњег (гл. 9–10). У глави 11. описан је случај среброљубља бившег (?) презвитера Валента. Глава 12. садржи молитве Богу за адресате и тражење њихових молитава. Глава 13. говори о сакупљању и међусобној размени међу Црквама Игњатијевих *Посланица*, и на крају (гл. 14) похваљује доносиоца *Посланице* Крискента и упућује завршни поздрав.

Грчки текст ове *Посланице* сачуван је у више рукописа (по европским библиотекама), али само од 1. до 9. главе, после чега се у рукописима грешком преписивача наставља *Посланица Варнавина*. Такође је на грчком сачувана 13. глава код Јевсевија (*ЦИ 3*, 36, 14–15). Од грчких рукописа најстарији је Ватикански *Graek* 859 из 11. века. Стари латински превод који није сасвим тачан, има целу *Посланицу* (тј. гл. 1–14), па смо ми овде цео текст *Посланице* превели са грчког (гл. 1–9 и 13) и латинског (гл. 10–12 и 14) текста.

Пастирско-богословски значај Поликарпове *Посланице Филипљанима* је велики. У њој Св. Поликарп не излаже учење вере, него га само напомиње, а већу пажњу посвећује побијању докетизма, јереси која се вероватно већ била појавила и у Филипима. Централна тачка све пастирско-богословске мисли Св. Поликарпа, јесте, као и код Св. Јована Богослова у његовим *Посланицама*: Ко не признаје да је Исус Христос дошао у телу, тај је антихрист (1 Јн. 4, 2–3), и

ко не прихвата „сведочанство Крста“, тај је од ђавола (*Филипљанима* 7, 1).

За Светог Поликарпа, Христос је наш вечни Првосвештеник, Који је дошао у телу ради нас, умро за грехе наше, али и васкрсао и разорио Ад. Он седи с десне стране Бога Оца, и Њему је потчињено све на небу и на земљи, и Он ће доћи да суди живима и мртвима (*Филипљанима* гл. 2; *Мартирију* 14, 1–3). Он је „пример и образац наш“, и то пре свега Својим страдањем (*Филипљанима* 8). Ова тема о Лику страдајућег Христа за нас, јако је присутна у *Мартирију* Поликарповом, где Свети Свештеномученик благосиља Бога што га је удостојио да се с Христом као Мученик поистовети и да узме удела у Чаши Његовој, и тиме у васкрсењу живота вечнога и васкрсењу тела и у непропадљивости Духа Светога. Овде је очигледна и *Тријадолошка* димензија исповедања Светог Поликарпа.

„Мучeништво за Светог Поликарпа није херојство, него жртвено приопштење и присаједињење Христу, васкрсење у живот и нетрулежност. Јер, у часу страдања Мученика, Христос присуствује у њему и заједничари са њим (*Мартирију* 2, 2). Мучeништво као учешће у жртви Христовој и у Његовој Чаши јесте 'подражавање Њему'. То је древнохришћански поглед на Мученике као Христоносце“ (Г. Флоровски, 12).

Посебно је потресна предсмртна молитва Светог Поликарпа (*Мартирију* 14, 1–3), у којој има одјека литургијских песама ране Цркве. Свети Поликарп Смирнски је био „изразитељ оног малоазијског предања у богословљу које потиче од Светог Јована Богослова, а које је (затим) стекло своје добро повезано излагање код Светог Иринеја Лионског, Поликарповог ученика. За то предање карактеристична је *сотириолошка* тачка гледања: то је исповедање вере које исходи из созерцања искупитељског дела Христовог“ (Г. Флоровски, 31).

Поликарпова молитва, као и Христова Првосвештеничка молитва забележена код Апостола Јована (*Јеванђеље*, гл. 17), као и Евхаристијска молитва у срцу Литургије наше Цркве, обухватала је и обухвата све људе и сав свет, „сву по васељени Католичанску (= *Саборну*) Цркву Божију (*Мартирије* 8, 1).

О Папију Јерапољском

Папије је Апостолски ученик и хришћански писац с почетка 2. века. Претпоставља се да је рођен око 70. године и био је ученик Светог Апостола Јована Богослова, док је овај боравио у Ефесу, где га је слушао заједно са Светим Поликарпом Смирнским, који му је био и пријатељ, како нам то сведочи Свети Иринеј Лионски, ученик Поликарпов (*Против јереси 5*, 33, 4). Папије је затим постао Епископ у граду Јерапољу у Фригији, која се област налази источно од старе области Азије, тј. области око Ефеса и Смирне, па је тако и Фригија у првој Цркви била наследница Јовановске традиције, као и малоазијских Седам Цркава Апокалипсе. Папије је у млађим годинама слушао, дакле, непосредне Ученике Господње и ученике Његових ученика, па је затим, већ као Епископ Јерапољски, око 130. године, написао дело *Објашњења Речи Господњих* (Λογίων Κυριακῶν ἐξηγήσεις) у пет књига, од којег обимнијег дела сачувани су само незнатни одломци, тј. око 20 фрагмената, које ми у овој књизи доносимо по први пут у преводу на српски језик. Прва два и то највећа од тих одломака сачувао нам је Јевсевије Кесаријски (*ЦИ 3*, 39, 1–17), с тим што Јевсевије у њих умеће и своје примедбе, у којима има и неких противречности: оспоравање интелигенције Папију, оспоравање да је био директни слушалац Апостола Јована, навођење час двојице час једнога презвитера Јована у Азији, итд.

Папијево дело, међутим, сигурно је дело од великог значаја, тако да су преостали малобројни одломци његови данас нама драгоцена сведочанства о Апостолима и нарочито о писцима Четири Света Јеванђеља. Његово је, нпр., сведочанство да је Јеванђелист Матеј написао своје Јеванђеље најпре на јеврејском језику, па је онда преведено на грчки. Он такође говори и о неким речима и делима Христовим која нису записана, као и о начину смрти појединих Апостола, што је Папије слушао од Филипа Јеванђелиста, који се са своје четири кћери пророчице помиње у Делима Апостолским (21, 8–9), а који је у Папијево време живео у Јерапољу (види *Фрагменти* 2, 10–11). У сваком случају, Папијево *Тумачење Речи Господњих* није било само просто објашњење онога што су забележили Јеванђелисти, него се код њега примећује и траг усмене традиције Христовог учења и дела-ња (J. Quasten 1, 96–97), као што ће то упућенији читалац и сам запазити читајући Папијеве *фрагменте*.

Папије је, осим Јеванђеља, познавао и Јованов *Апокалипсис*, али је познавао и јудејску апокалиптичку литературу, која је пред крај 1. века Хришћанства веома бујала, па је Папије под њеним утицајем прихватио *хилијазам*, тј. веровање у скори долазак хиљадугодишњег Царства Христовог на земљи. Десило се, и то не само код њега него и код још неких ранохришћа*нских писаца, који су били везани за јовановску традицију, да су на свој начин подлегли јудаистичком хилијазму свога доба, који је јако истицао веровање Јудеја да ће им ускоро доћи Месија као Цар Јудејски који ће установити на земљи хиљадугодишње царство јудејско, са центром у Јерусалиму, коме ће се покорити сви народи на земљи. Неки малоазијски хришћани и хришћански писци , погрешно тумачећи Јованов *Апокалипсис* (гл. 20, 1–10), то су јудејско ишчекивање пренели на Христа и на хришћане, као Нови Израиљ, међу којима је био и наш Папије (Јевсевије *ЦИ 39*, 11–13; *фрагменти* 2).

Ово Јевсевијево сведочење о Папијевом хилијазму преноси мање-више дословно и Јероним, који каже: „Папије је био слушаоц Јована, и Епископ Јерапоља у Азији; написао је само пет књига које је насловио *Тумачење Речи Госпо̄дњих*, у којима се говори у уводу да он не следује за разним гласовима (= *мишљењима*) него је саме Апостоле имао за руководитеље… Кажу да је он објавио јудејско предање другима о хиљаду година (= *о хилијазму*), коме је (после) последовао и Иринеј и Аполинарије и други, који говоре да по васкрсењу Господ ће у телу царовати (заједно) са Светима“ (*De viris illustribus*).

По каснијој *Пасхалној хроници*, Папије је пострадао мученички, око 150. године или неку годину касније, кад и Свети Поликарп у Смирни, како вели иста *Хроника*, али је „пострадао у Пергаму, и с њим многи други“ (PG 96, 628), што ће касније прихватити и Фотије (у својој *Библиоте̄ци*, 232). Међутим, већина патролога сматра да је посреди погрешно читање Јевсевијевог текста (у *ЦИ 4*, 15, 43. 46) у којем Јевсевије говори о страдању Светог Поликарпа у Смирни, „а у Пергаму, у граду азијском, постоје сведочанства да су пострадали Карп и *Па̄пила* и жена Агатоника“, па је дошло до замене имена Папија и Папиле. У источном и западном хагиологију не постоји име Папилино међу Светитељима Цркве.

Папије Јерапољски је несумњиво значајан сведок о Апостолима и Апостолској Цркви с краја 1. и почетка 2. века. Представник је још живо присутне јудеохришћанске традиције у Цркви, коју су покушали да искористе јеретици гностици у своју корист, посебно јеретик Маркион, али постоји сведочанство да је Папије лично изобличио Маркиона, као уосталом и његов саучесник и пријатељ из доба када су заједно слушали Св. Јеванђелиста Јована, Св. Поликарп Смирнски (види *Стрaдање Поликарпово*, *додатак* 3). Папије је као и касније Св. Иринеј Лионски, говорио о јудејском Старом Завету као почетку и претходном стадију

Хришћанства, па је у своме тумачењу Светога Писма примењивао истовремено и историјско-буквални и типолошки метод (= *алегоријски*), тако да је по мишљењу блаженопочившег професора П. Христу-а (*Патрологија* 2, 455), био први представник малоазијске школе која је заузимала место између Александријске и Антиохијске егзегетске школе.

Свети Кодарат: *Апологија*

Кодрат је, изгледа, био први хришћански апологета, из прве половине 2. века. Међутим, било је у постапостолско време неколико личности са именом Кодратос: Апостолски ученик, пророк у Малој Азији, епископ Атински, апологета из Атине, Мученик. Јевсевије Кесаријски (*ЦИ 3*, 37, 1) поистовећује Апостолског ученика и пророка: „од оних који су међу њима били славни беше и Кодрат, за којега се говори да је заједно са +Филиповим кћерима био прослављен пророчким даровима, а и други су међу њима по томе били познати, који су имали прво место (τὴν πρώτην τάξιν) апостолског наслеђа“. У својој *Хроници* (за годину 124–126.) Јевсевије поистовећује апостолског ученика Кодрата, дакле и пророка, са апологетом Кодратом. Дионисије Коринтски (*ЦИ 4*, 23, 3) у 3. веку наводи Кодрата као Епископа у Атини који је наследио мученички пострадалог Епископа Пуплија. Јероним (*De viris ill.* 19) поистовећује Кодрата Епископа са Апологетом из Атине. У *Хагиологију–минологију* Источне Цркве под 21. септембром слави се Кодрат као Апостолски Ученик, пророк и епископ Атински, док у *Синаксару* цара Василија Македонца (9. век) наводи се Кодрат као Мученик с почетка 3. века, мада се у истом тексту сматра и Апостолским Учеником — што је хронолошки неспојиво —, док се под 27. мартом говори о једном другом Кодрату Епископу и Мученику.

Кодрат Апологета, о коме је овде реч, највероватније је био Атињанин и притом Епископ у томе граду (П. Христу — *Патрологија* 2, 532, сматра да је тешко претпоставити да

су у исто време биле у Атини две тако познате личности са истим именом), који је око 125. године предао лично своју *Апологију* цару Адријану, који је те зиме боравио у Атини (како каже Јевсевије у *Хроници*). Кодрат пак Пророк у Малој Азији треба да је био друга личност, мада су можда обојица били Апостолски Ученици. Патролог J. Quasten (1, 217) сматра да је тешко поистоветити Кодрата Апологету са Апостолским Учеником или Пророком, а сасвим одбацује његово поистовећење са Епископом Атинским.

Од Кодрата је остало дело *Апологија*, коју Јевсевије назива сјајном. Настала је као *одбрана* „нашег богопоштовања", тј. хришћанске вере, од „злих људи", који су хришћане оптуживали за „безбоштво" зато што нису поштовали религијски „стандард" ондашњег Римског империјалног естаблишмента (као данас: ко не прихвата америчке империјалне стандарде „демократије", „људских права" па и „религије", у којој се у исту раван ставља и сатанизам, тај не поштује „америчке вредности" итд., дакле, исти тоталитаризам). Кодрат је ту *Апологију* предао, као што рекосмо, лично цару Адријану у Атини и она је изгледа на њега подејствовала, јер је римски цар ускоро написао антипату Азије Минуцију Фундану да се нико не гони без кривице и тужбе.

Ова *Апологија* је, по сведочењу Св. Фотија (*Библ.* 162), била очувана до 6. века, јер ју је тада употребио Јевсевије Солунски у свом делу против афтартодокета, но после тога губи јој се сваки траг. Неки су у новије време (P. Andriessen, 1950) покушали да ту *Апологију* поистовете са *Посланицом Диогнету*. Неки други (J. Harries, 1921–24) постављали су тезу да се делови Кодратове *Апологије* налазе у *Житију Св. Катерине*, у роману о Варламу и Јоасафу и другде, али је то остало само хипотеза.

Од Кодратове *Апологије* остао је само одломак, који нам је сачувао Јевсевије, у којем говори да су неки од оних које је Христос васкрсао живели све до времена Кодратовог, тј. до прве четврти 2. века. Тај одломак смо овде и превели на српски језик.

Пастир Јермин*

Пастир — Ποιμὴν — је старохришћанска пророчка књига. Потиче из прве половине 2. века. Писање књиге завршено је најкасније до 140/150. године и то највероватније у Риму.

Стара хришћанска традиција (забележена код Оригена) приписује ову књигу Светом Јерми, једноме од Седамдесеторице Апостола, којега спомиње и Св. Апостол Павле као свога сарадника у Римској Цркви (Рим. 16, 14). Нешто касније, етиопски превод назива писца *Пастира* „пророк Јерма“, јер је писац заиста ранохришћански пророк и визионар. Међутим, Мураторијев фрагмент (из друге половине 2. века, настао у Риму) говори да је Јерма био брат римског Епископа Пија (140–155. г.) и да је своју књигу *Пастир* написао у време Пијевог епископовања у Риму. Блажени пак Јероним пише о њему (поч. 5. века) следеће: „Јерма, којега пишући Римљанима Апостол (Павле) помиње (Рим. 6, 14), како тврде, аутор је књиге која се зове *Пастир*, и која се у неким грчким (= *источним*) Црквама чита јавно пред народом. И заиста је књига корисна, и многи стари писци користили су (из ње) сведочанства, но код Латина она је скоро непозната“ (*De viris ill.*).

Књига је написана на грчком језику и у њој има прилично латинизама, што, уз остале податке, иде у прилог тврдњи да је написана у Риму, где су, као што је познато, хришћани првих векова говорили грчки. Писана је простим и

---

* Овај *Увод*, који је штампан као предговор раније објављеном нашем преводу *Пастир Светог Јерме* (ПНХЗ и ЦО Крњево, Крњево 1983), пренет је отуда овде у целини.

популарним, али изворним књижевним стилом и њен језик, по својој непосредности и живости, има сродности са новозаветним језиком. Понекад даје утисак наивног дела једног простог али надахнутог човека, који међутим није без културе и познавања психологије човека и људског друштва. Како је с правом запажено, *Пастир* представља прелазно дело у старој хришћанској литератури, тј. чини прелаз од простијих популарних списа Апостолских Ученика (као што је нпр. *Дидахи*) ка све литерарнијим списима Апологетâ и каснијих већих хришћанских писаца.

Због искрене и дубоке побожности њеног писца, због непосредности и живости хришћанске вере и морала изражених у овој књизи, а и због пророчког визионарства у њој о судбини Цркве Божије и спасењу верујућих људи, поједини Оци Цркве убрајали су Јермин *Пастир* у новозаветни канон Светог Писма, но то мишљење није преовладало. Свакако је о овој књизи најкарактеристичније мишљење Св. Атанасија Великог (из његове 39. *Празничне посланице*). Пошто је навео канонске књиге Старог и Новог Завета, Отац Православља додаје: „Ради веће тачности неопходно је додати још и то да постоје и друге књиге, изван ових, које не спадају у канон, али су од Отаца одређене за читање онима који тек приступају вери и желе да се науче науци побожности". Међу такве књиге, уз *Премудрости Соломонове* и *Дидахи*, Свети Атанасије убраја и Јермин *Пастир*.

По *садржају* своме *Пастир* има три дела: пет *Виђења*, дванаест *Заповести* и десет *Прича*. У виђењима су описани догађаји и откривења везани за личност самог писца и почетак његове мисије пророка и проповедника покајања у Цркви, као и о градњи саме Цркве у свету. Пето виђење („откривење") другачије је од прва четири и представља увод у даље *Заповести* и *Приче*, тј. у почетак самог *Пастира* (како то и стоји у старом латинском преводу). У *12 Заповести* дају се верско-морална упутства о вери и врлинама, којима је и посвећено највише простора у књизи. *При-*

че пак јесу пророчка симболичка виђења и поређења. Првих осам *Прича* говори о појавама моралних правила у хришћанском животу, док девета *Прича* и не спада у претходне Заповести и Приче (што и сам писац признаје на њеном почетку), него је једно опширно *виђење* које показује слику грађења Цркве Божије у свету и уграђивања хришћана у њу кроз покајање и духовно-морално усавршавање. (Сликовит приказ овог грађења цркве дат је у живопису једне старе хришћанске катакомбе у Напуљу). Ипак, ова *визија* има сличности и повезаности са претходним *Причама* и несумњиво је дело истог писца. Десета *Прича* на крају књиге јесте уствари епилог целе књиге. Данас у науци скоро да није више спорно да *Пастир* у целини јесте дело једног и истог ранохришћанског писца.

Тај писац, који се у књизи назива Јерма и говори о себи у првом лицу, био је раније роб, па је затим ослобођен. Био је ожењен и имао децу, али је према њиховим лошим поступцима и гресима био веома снисходљив и попустљив. Тако, жена га је оговарала и клеветала, а деца напустила, чак и властима доставила (= *тужила*), вероватно из страха који их је захватио због насталог гоњења хришћана. Ово гоњење хришћана односи се по својој прилици на гоњење за владе римског цара Трајана почетком 2. века, после чега је Јерма и почео да пише своја прва четири *Виђења*, у којима се (особито у III, 1–2) говори о страдању и мученишту појединих хришћана за Име Христово, док је остале делове књиге написао нешто касније и изгледа у етапама.

Будући раније трговац, богат и добро ситуиран, а сада одједном поставши сиромашан и уплашен, Јерма се у овом стању присети свога ранијег живота и коначно схвати да је до овог стања доспео због грехова својих и своје породице. Зато сада промени свој живот и искрено се покаје, поставши тако и за друге живи пример и весник спасоносног покајања. Отуда је и скоро цела његова књига испуњена благовешћу о *покајању*, па је и сам Небески *Пастир*, који му се

јавио као Анђео чувар и Анђео откривења, назван у књизи „Анђео Покајања".

Јерма у *Пастиру* заиста је покајник и сведок спасоносног покајања, и још — неопходности свеопштег покајања за све који су у Цркви, укључујући и црквену јерархију. Кроз покајање и веру он постаје карактеристични хришћански оптимиста, који на крају доживљава да види и искрено покајање своје породице, чиме се подвлачи тесна повезаност, солидарност и јединство целокупне хришћанске заједнице. На личном примеру себе, као обичног слабог човека, Јерма сведочи и проповеда човекољубље Божије и спасоносност покајања и новог живота у Цркви Христовој, а то је и порука читаве његове књиге *Пастира*.

Јерма је првенствено етичар, моралиста, учитељ и поборник хришћанског моралног живота. Као такав он, разумљиво, усваја и неке елементе јудејске и јелинске традиције (као нпр. из кумранског „Приручника дисциплине" или из питагорејског учења о врлинама). Но Јерма је и првохришћански харизматик и његов *Пастир* је својеврсна хришћанска апокалипса (како се и назива *пета визија* у књизи: *Откривење*), која неретко подражава III (односно IV) књигу Јездрину. Наравно, Јерма употребљава и Свето Писмо Старог и Новог Завета, али га скоро никада не наводи дословно, као што је то чест случај међу првохришћанским харизматицима и пророцима (напр. у *Дудахи*, код Св. Игњатија Антиохијског и других).

Јерма није био свештеник ни епископ у Цркви, већ надахнути харизматик. Он, међутим, поштује и прихвата црквену јерархију, али има слободу сина Божијег у Цркви и зато опомиње и црквене пастире и архипастире на покајање. Јерма је више моралист него богослов и зато његово богословље и није ни довољно јасно ни разрађено. Његова Христологија ближа је можда јудеохришћанству неголи Апостолу Павлу или Јовану. Он је прост али надахнут харизматик у Цркви, и зато је за њега главно жива вера и про-

стодушна врлина, но оне су тесно повезане са реалношћу Цркве Христове. У том смислу, у Јермином *Пастиру* имамо сасвим другачији став о харизматичким даровима и дисциплини у Цркви него што је то случај код нешто млађих савременика његових, ригорозних и антицрквених Монтаниста.

Реалност Цркве Божије управо и јесте оно што је главно у целокупном виђењу и учењу Јермином. Он говори о вери и врлинама, о братској солидарности свих људи, он сведочи о покајању и мучeништву, али је окосница његове књиге несумњиво план Божанског спасоносног домостроја који је Црква. Црква Христова и као предвечна замисао Божија и као садашња стварност у свету, тј. као живи организам верних људи Божијих у свету, а такође и као есхатолошка заједница Светих у Духу Божијем. Живо осећање реалности Цркве Христове у свету и осећање активног присуства Духа Божијега у њој јесте оно што представља потку и основу ове чудне и чудесне првохришћанске књиге.

Пастир Јермин сведочи такође о једном, од најранијих времена присутном искуству хришћанском, које важи и за прве и за све касније векове живота Цркве у свету, а то је да у Цркви, као простору живог живота и слободе, људска опуштеност и нехат, разлењеност воље и ослабљење моралног подвига, и све друге разне слабости и грешности људске, имају сталну потребу у оживљавајућем и препородитељском дејству благодати Божије у Цркви, јер без Духа Божијег у људима, и без духоносних људи Божијих, нема ни Цркве ни Хришћанства. Отуда је у Јермином *Пастиру* толико и наглашена потреба покајања, као свагдашњег предуслова поновног оживљавања у члановима Цркве живота у Духу и Истини (Јн. 4, 23–24), живота истински хришћанског, духоносног, богочовечанског.

До сада су постојала два српска превода *Пастира* Јерминог: један са грчког (проф. Димитрије Алексијевић: *Пастир Јермин*, у „Гласнику Православне Цркве у Краљевини Србији", год. 7, 1906, св. 9–12 и год. 13, 1912, св. 12–19, но без четири

параграфа 9. *Приче* и целе 10. *Приче*); и други превод са руског превода (јером. Дионисије Миливојевић: *Пастир Св. Јерме*, издање у свескама П.Н.Х.З. у Крагујевцу, 1931, бр. 1–4). Оба ова превода показују се данас незадовољавајућим и зато смо приступили новом преводу са грчког оригинала (по тексту најновијег критичког издања R. Joly-a, *Hermas: Le Pasteur*. Introduction, texte critique, traduction et notes, Sources Chretiennes, № 53 bis, ed. Cerf, Paris 1968[2]). Ово критичко издање приређено је према јединoм познатом комплетном грчком рукопису из 14. века (из манастира Григоријата, а сада у Атинској библиотеци), затим по *Синајском кодексу* из 4. века (који садржи текст само до 4. *Заповести*) и бројним папирусима, од 3. до 6. века, који садрже мање одломке. Грчком тексту до данас недостају последња четири параграфа девете и цела десета *Прича* (постоје само три краћа фрагмента), па је превод тих делова извршен са старог латинског превода (из 3–4. века). При овом нашем преводу имали смо пред собом француски, руски и досадашња два српска превода.

На крају, неколико наших пропратних примедаба уз иначе прост и разумљив текст ове првохришћанске књиге можда ће бити од користи њеним читаоцима. И у тим примедбама испод текста, а и овде, желимо још једном да истакнемо целовитост Јерминог првохришћанског верско-моралног лика и етоса, целосност (= *цело-мудреност*) једног искреног црквеног, духовног хришћанина, за кога, зато, највеће зло јесте двоједушност, тј. сумња, дволичност, расцеп у односима према Богу и према људима у свим доменима живота, од чега једино исцељује свецело благодатно *покајање*, које се зато у *Пастиру* препоручује као „велика разумност“. Другим речима, писац *Пастира* целокупним својим животом и речју подсећа хришћане свога времена, а и хришћане свих времена, на оно чиме је почело, и увек почиње, истинско Хришћанство: „Покајте се и верујте у Јеванђеље“ (Мр. 1, 15).

Посланица Диогнету

Ово ранохришћанско *писмо* (тачније: *обраћање*) настало је око половине 2. века Хришћанства, написано од једнога од раних хришћанских апологета и упућено неком човеку, познатијем незнабошцу, по имену Диогнету, највероватније из времена Марка Аврелија (161–180. г.), који се човек интересовао за Хришћанску веру. Дуго времена је ово дело било заборављено, док се није у 14. веку обрело у Цариграду пре његовог пада под Турке, у једном једином грчком рукопису из 14. века, који је нађен скоро случајно у Цариграду, и потом однет у Штразбур, где је изгорео 1870. приликом пруског бомбардовања. Наравно, претходно је текст био објављен од Henri Estienne-а у Паризу 1592. У том рукопису је ово дело приписано Св. Јустину Философу и Мученику (друга половина 2. века), али нико у старој Цркви не спомиње *Посланицу Диогнету* као дело Светога Јустина. Неки патролози за писца овог надахнутог и бриљантим стилом написаног ранохришћанског текста сматрају Светога Кодрата, или Аристида из Атине, или чак Климента Александријског или Св. Иполита Римског, но све то остаје у домену претпоставки.

Садржај овог дивног *апологетског текста* има два дела: у првом делу (гл. 1–10) показује се узвишеност Хришћанске вере и хришћана, наспрам многобоштва и незнабожаца, и све то баш у време отпочињања једног од најжешћег гоњења Хришћанства и хришћана од стране Римске многобожачке власти (највероватније, као што рекосмо, у време цара Марка Аврелија). Конкретније, садржај *По-*

сланице Диогнету у првом делу изгледа овако: после увода, говори се о одбацивању лажних јелинских богова и бескорисности даљег богослужења јудејског, јер је дошло истинско служење Богу у Хришћанству. Затим се говори о надмоћности хришћана над светом и над смрћу (нарочито § 5–7), и о хришћанској вери и истинском служењу Богу Истином, Живом и Јављеном у Христу. Хришћанство, иако се јавило касније, а што су Јелини и други многобошци и незнабошци замерали и сматрали то његовом мањкавошћу у односу на њихове старије религије, јавило се тако, вели наш писац, у ново доба по Промислу Божијем, али је оно било припремано од раније и открио га је Бог у Сину Своме када је за то дошла „пуноћа времена“ (ср. Гал. 4, 4), тј. пуноћа наше људске немоћи пред грехом, злом и смрћу, над којима сада тријумфује Оваплоћени Син Божији Својом смрћу и васкрсењем, Својим *новим стварањем*, тј. препорођењем и обновљењем човека, и даривањем њему Царства Небеског. Христос као Оваплоћени Син Божији јесте „и Нови и Стари, и увек се рађа Нов у срцима хришћана“, и увек нам открива Бога Оца као истинског љубитеља човека — као Човекољубца, у Кога зато вреди да човек као боголико биће верује.

У другом делу (§ 11–12), где писац говори, односно пише, већ обраћенима, тј. већ крштеним хришћанима, он надахнуто описује хришћанску Пасху (= *Васкрс*) и сав се радује новом хришћанском *пасхалном=крсноваскрсном* животу. У овом одељку, који је нека врста додатка *Посланици*, непознати хришћански аутор је близак ранохришћанском апологети Мелитону Сардичком (+ око 185. г.). Можда је овај одељак, како неки претпостављају, део пасхалне беседе нашег писца, или је пак писан у пролеће, у време Васкрса, јер писац, као уосталом и већина првих хришћана, па и данашњи малобројни прави хришћани, живи стално у атмосфери есхатолошког Христовог *Пролећа*, како се Васкрс и назива у Пасхалном канону наше Цркве.

Спис, односно *Посланица*, адресована је „племенитом Диогнету". Личност адресата није нам позната, али је било више људи са именом Диогнет у другој половини 2. века, од којих је један био и учитељ Марка Аврелија. Судећи по епитету „*племенити* Диогнете" (κράτιστε — ср. исти епитет на почетку Лк. 1, 3: „*племенити* Теофиле"), била је то нека знаменитија личност и можда на неком вишем положају у тадашњем грчко-римском друштву.

Интересантно је запазити да наш писац хришћанин нема непријатељски став према римској власти која гони хришћане, јер он изражава надилазећи животни став хришћана и над влашћу и над сваком политиком овога света. Кажемо *надилазећи* а не кажемо супериорни став, јер тон целе *Посланице* није горд и надмен, него смирен и одушевљен. За њега хришћанска *политевма* (τὸ πολίτευμα = *начин живљења и понашања*): „није ни јелинизам ни јудаизам, него нека између њих и изнад њих древна политевма благочешћа и побожности" (како стоји код Јевсевија Кесаријског, *Еванђелско показивање*, I, 2, 4, 17, а још пре тога код Апостола Павла — Фил. 3, 20: „наше *живљење*: τὸ πολίτευμα = наше *грађанство* је на небу"). Или, како то сам писац *Посланице Диогнету* каже: Хришћане је Бог „поставио на тако велико и узвишено место, да им није дозвољено и не приличи им да се одрекну те узвишености" (гл. VI, 10). Јер хришћани су „*нови народ* и *нови начин живота*, који је ушао у живот" и историју рода људског (гл. I, 1).

Српски превод Посланице Диогнету, уз краћи увод, објавио је крајем прошлог века С. К. у *Хришћанском веснику* бр. 7, 1897. године.

Свети Иполит Римски
и његово *Апостолско Предање*

Одлучили смо се да овом зборнику *Дела Апостолских ученика* придодамо и дело *Апостолско Предање* (Ἀποστολικὴ παράδοσις) Светог Иполита Римског, који, строго говорећи, не спада у Апостолске Оце, јер је Иполит живео и радио крајем 2. и почетком 3. века. Али ово његово литургијско-канонско дело описује богослужење и структуру уређења живог организма прве Цркве потпуније но што је то случај са напред наведеним делом *Дидахи*, тако да савремени српски читалац може видети како се од краја првога до краја другога века развијао литургијски и канонски живот Христове Цркве, пре свега њена *Литургија*, са хиротонијама и светим тајнама Крштења и Евхаристије, што се затим још више разрасло и добило коначни облик литургијске и канонске организације Цркве, каква је остала и до данас у Православној Цркви на Истоку.

Дело *Апостолско Предање* написао је Свети Свештеномученик Иполит, Епископ Римски, који је рођен око 170. г., сигурно у грчкој средини, можда у Александрији или пре у јужној Француској, јер је свакако био ученик Св. Иринеја Лионског, како сведоче његова дела, а потврђује то и Св. Фотије у својој *Библиотеци* (Cod. 121). Стекавши претходно одлично философско и богословско образовање, био је свештеник у Риму, вероватно још у време Епископа Римског Виктора (189–198. г.), али сигурно у време Епископа Зефирина (199–217. г.) и његовог наследника Калиста (217–222. г.), када су у Риму деловали јеретици монархијанисти (анти-

тринитарци), следбеници родоначелника те јереси Савелија и његовог настављача Ноита, чије су учење у Риму тада заступали Епигон и Клеомен. Овај последњи је био успео да стекне поверење папе Зефирина и затим папе Калиста. Ови јеретици савелијанци признавали су Једнога Бога али у уском смислу *Једнога Принципа* у Богу, тако да нису признавали библијску и црквену богооткривену истину о Светој Тројици. Ипполит је, као презвитер, и усмено и у својим писаним делима критиковао монархијанисте па и самог Епископа Калиста, пребацујући му нагињање савелијанизму, а такође и строго га опомињући због његове неканонске попустљивости према тешким преступницима хришћанског морала и црквене дисциплине. Ипполит се, иначе, активно и писмено борио и против монархијанизма и против других јереси, бранећи Хришћанство истовремено и од многобожаца и од римске власти.

Постоји мишљење да је овај сукоб Светог Ипполита и Епископа Калиста остао у домену несугласица по питању праве вере и строгог морала, али други разлози говоре у прилог томе да је у Римској Цркви тада створен раскол. Наиме, поборници праве вере црквене на челу са Ипполитом одвоје се тада (око 220. г.) од Калиста и изабéру Ипполита за Епископа Римског (био је то први анти-папа!) , тако да он буде паралелни Епископ у Риму, и тај расцеп се настави и за време Калистових наследника Урбана (222–230. г.) и Понтијана (230–236. г.).

Новији римокатолички теолози поводом овог раскола Ипполитовог у Риму покушавају две ствари: или да личност Светог Ипполита дискредитују и место његовог живота и рада ставе негде изван Рима, нпр. да је био Епископ Порта у околини Рима, или чак негде далеко на Истоку; док други настоје да докажу да сукоб унутар тадашње Римске епископије није довео до раскола, који је иначе потрајао све до 235. г., него је остајао у границама унутрашњих трзавица и сукоба, у ком случају Ипполит и није био произведен за

Епископа, него је остао у чину презвитера. Традиција, међутим, говори о Св. Иполиту као Епископу Римском и Свештеномученику.

Чињеница је да је иза краћег мирног периода за Хришћанску Цркву, који је трајао од престанка гоњења Септимија Севера (202. г.), а нарочито за време владавине миролубивог цара Александра Севира и његове мајке Јулије Мамеје (којој је Св. Иполит чак упутио хришћански спис о вери у васкрсење), нови римски цар Максимијан Трачанин (када је марта 235. убијен Александар Севир и његова мајка) почео гонити хришћане, и тада он из Рима протера на Сардинију и Епископа римског Понтијана и Епископа Иполита 235. године. Прогнани двојица црквених вођа на Сардинији настоје да се измире и да сједине раздељене хришћане у Риму, а по каснијем сведочењу Пруденција (348–410), у томе су успели и сасвим су се измирили. (Неки од следбеника Иполитових пришли су ипак расколу Новацијановом).

Услед мучења у изгнанству на острву Сардинији обојица Епископа заврше мученички свој земаљски живот. Њихова тела буду убрзо, у време папе Фабијана (236–250. г.), пренета у Рим 13. августа 236/7. године и сахрањена. Тело Св. Иполита сахрањено је у римско гробље у Via Tiburina. Поштовање обојице Мученика буде прихваћено од целе Римске и онда целе Западне и Источне Цркве, што је у другој половини 4. века Епископ Римски Дамас (366–384. г.) званично потврдио. Свети Иполит се празнује као Свештеномученик у Источној Цркви 30. јануара, а у Западној 13. августа. Године 1551. откривена је у гробљу Верано у Риму чувена Иполитова статуа (која је затим кратко била у Латеранском музеју, а данас је у Ватиканској библиотеци), коју су његови поштоваоци подигли већ око 237. г. (сходно Пасхалној хроници и Иполитовом израчунавању времена прослављања Пасхе), и на њеном постољу исписали наслове свих или скоро свих важнијих дела Светога Иполита, међу којима и ово наше дело *Апостолско Предање*.

Не бисмо овде улазили детаљније у проблем сукоба Светог Иполита и папе Калиста, кога је Иполит с разлогом оптуживао за нагињање савелијанизму, тј. монархијанизму, док је Калист оптуживао Иполита за „дитеизам" (= *двобоштво*) и за монтанистичку строгост. Проучавање дела Светог Иполита показује га као православног теолога на линији богословског исповедања Светог Иринеја Лионског, и то богословље сигурно је исправније и од касније Цркве признатије неголи модификовани Калистов монархијанизам, наслеђен од дружења са Савелијем и његовим следбеницима антитринитарцима. Калист је, истина, искључио Савелија из Цркве, али Иполит пише да се Калист тиме није ослободио склоности ка монархијанизму, као што то, на жалост, није ни скоро сва западна теологија кроз векове, тако да је управо та склоност „полусавелијанизму" (како каже Св. Фотије) резултирала у јерес Filioque.

Свети Иполит је јасно заступао богооткривену истину о Светој Тројици и говорио да су Отац и Логос, кога он назива и Сином и Премудрошћу и Христом, два посебна Лица, али да је хришћански Бог ипак Један, с тим што је Син потчињен Оцу. И о Светом Духу такође често говори Св. Иполит у своме богословљу и назива га „Духом Оца" и „Очевим Духом". Тријадологија Светог Иполита јасно је присутна и у овде преведеном његовом спису *Апостолско Предање* (нарочито у параграфу 3: о хиротонији Епископа, и 4: о Литургији, и 8: о ђаконима, и 21: о светом Крштењу). Веома је богата и разрађена Христологија Светог Иполита, тако да је истина о Оваплоћењу Логоса, Сина Божијега, рођенога од Духа Светога и Марије Дјеве, Који је постао човек ради нашег спасења, централна тема његовог богословља, као уосталом и његовог учитеља Светог Иринеја Лионског.

Дела Св. Иполита Римског, писана сва на грчком, многобројна су, али је приличан број њих изгубљен, мада су извесна од њих сачувана у старим преводима: латинском,

коптском, арапском, етиопском, грузијском и словенском. Набројаћемо само важнија његова дела: *Изобличење против свих јереси* или *Философумена* (у 10 књига, где наслов *Философумена* важи само за 1. књигу у којој Св. Иполит доказује да је *истина* само у Св. Писму, док јереси црпе своја учења из многобожачке философије); затим *Синтагма против свих јереси*, коју је касније користио и Св. Епифаније, а Св. Фотије, који је читао ово дело, обавештава нас да је ту описано 32 јереси. Следи затим низ дела *тумачења* (коментара) на Свето Писмо Старог и Новог Завета: на *Шестоднев*, о благослову Исака, Јакова и Мојсија, о Давиду и Голијату, на Псалме, на Приче, на Песму над песмама, на Пророка Данила (сачувано на грчком, и у грузијском и словенском преводу); на Јеванђеље Јованово и Апокалипсис. Ту су такође и дела Св. Иполита: *О Христу и Антихристу, Против Ноита* јеретика (монархијанисте), *О васкрсењу, О суштини свега* (против Јелина и Платона), *О Пасхи* (доказивање времена празновања Пасхе), *Хроника* и спис *О харизмама*, који Иполит помиње на почетку свога *Апостолског Предања*.

Ово дело Светог Иполита које је пред нама први пут у српском преводу — *Апостолско Предање* — написано је 217. г. на грчком језику, јер је Римска Црква у почетку у свом богослужењу и богословљу користила грчки језик као свој службени језик док није, крајем трећег века, дошло до релативно брзе латинизације Римске Цркве, због чега је можда, како неки мисле, и значај Св. Иполита и његовог богословља у Риму и на Западу постепено потиснут. (Нешто слично се десило и са Црквом код Хрвата, који су, као и Срби, имали словенско богослужење и писмо глагољицу и ћирилицу, па су затим истискивали и чак прогањали и једно и друго, услед наметане им латинизације и у богослужењу и у писму).

Апостолско Предање је, осим краћих грчких одломака, сачувано само у старом латинском и два стара коптска

превода, одакле га и преведосмо овде користећи се нарочито савременим француским преводом по издању и преводу дон Bernard Botte-a (*La Traditio Apostolique* d'aprés les anciennes versions, SCh. № 11 bis, Paris 1968). Низ векова ово дело било је заборављено, и откривено је почетком нашег века под именом „*Поредак (установе–канони) Египатске Цркве*". Иначе, у старој Цркви било је популарно и доживело је коптски и арапски и етиопски и латинско превод, а такође и низ прерада на грчком језику: у 8. књизи *Апостолских установа*, у тзв. *Канонима Св. Ипполита*, итд.

Ово литургијско-канонско дело, настало у тада православном Риму, имало је утицаја на формирање не само старог римског литургијског обрасца, него и северно-афричког, галиканског и шпанског (мозаравичког), као и северноиталијанског (миланског), али је такође имало утицаја и у Египту код православних Копта, као и другде на Истоку. Оно у ствари показује заједничко језгро ранохришћанског богослужења, сконцентрисаног око Свете Литургије и око Епископа, како то недвосмислено показују и *Посланице* Светог Игњатија Антиохијског (а разоткрива и студиозно документује докторски рад Јована Зизиуласа: „*Јединство Цркве у божанској Евхаристији и у Епископу у прва три века Хришћанства*", на грчком, и недавно преведено на српски — наведено и једно и друго у нашој *Литератури* на крају књиге).

Апостолско Предање Светог Иполита садржи веру и богослужење древне Апостолске Цркве, слично *Дидахи*-у, *Апостолским Правилима* и *Апостолским Установама*. Одражава науку и праксу Римске али и читаве древне јединствене Саборно-Католичанске Цркве, са извесним посебностима римске праксе с почетка 3. века.

О његовом садржају, изложеном у 43 одељка — који говоре о хиротонији Епископа, свештеника и ђакона, и осталих чинова и црквених служби, затим о Св. Евхаристији (=*Литургији*), о Св. Крштењу, о посту, о молитви, о удовиш-

ма, о знаку крста — нека суде сами читаоци, који ће од његовог прочитавања, верујемо, имати вишеструке користи, а посебно наши млади богослови и студенти теологије, који ће га, такође верујемо, и помније и дубље од нас, скромних преводилаца и издавача, даље проучавати.

ΙC XC

О Канонима (= *Правилима*) Светих Апостола

Пред нама је збирка од *85 Апостолских канона* или *правила* Цркве, која су најпре као неписана а затим и као писана правила црквеног живота и организовања, тј. служења и уређења Цркве, настала током 2. и 3. века историје ране Цркве, па су названа именом Светих Апостола. Иако нису написана од самих Светих Апостола, Дванаесторице или Седамдесеторице, ова правила се приписују Апостолима зато што собом одражавају *апостолску праксу*, апостолска упутства или наредбе за црквено служење, црквени поредак и уређење живог организма Цркве као јерархијске установе, са својим унутрашњим редом и поретком (ср. 1, Кор. 14, 23и 40: „Када се *окупи сва Црква на једном месту* … све нека бива *благообразно и по поретку*" = εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν). Јер Црква није обично друштво, проста световна социјална група, него је Тело Христово (Рим. 12, 4–10; 1 Кор. 10, 16–17; 12, 4–28), Богочовечански организам и небоземна организација, са својим редом и поретком, методом и начином служења, понашања и управљања првенствено главних црквених *служби* и *служебника* (λειτυοργοί καὶ λειτουργήματα): Епископа, Презвитера и Ђакона, а онда и свих осталих Клирика и свих Верника, као чланова и удова Христових, дакле све *Пуноће* (τὸ Πλήρωμα) Цркве, која је Дом Очев, Тело Христово, Заједница Духа Светога (Еф. 1, 22–23; 2, 18–22; 2, Кор. 13, 13).

Таква и слична упутства и правила већ сусрећемо у *Делима* и *Посланицама* Светих Апостола, упућиваним појединим Црквама и црквеним старешинама. Тако, нпр., у *Дели-*

ма Апостолским (14, 23) стоји да Апостол Павле и Варнава по малоазијским градовима, где су проповедали Јеванђеље и оснивали Цркве, „*рукоположише им Презвитере* (тј. *црквене старешине*) за сваку Цркву". Затим Свети Апостоли на првом Сабору у Јерусалиму, после заједничког већања и расправљања, одлучише тако како „*угодно би* (ἔδοξε) *Духу Светоме и нама*" (15, 28) — што је касније најчешћи израз којим почињу саборске одлуке на саборима Апостолских наследника Светих Отаца. Или, кад Апостол Павле из Милита посла у Ефес „и дозва старешине (πρεσβυτέρους) црквене" и рече им: „*пазите на себе и на све стадо у коме вас Дух Свети постави за Епископе (ἐπισκόπους) да напасате Цркву Божију*" (20, 17 и 28).

Или његови савети свом ученику Апостолу Тимотеју — Епископу Цркве Христове: „Ко епископство жели добру ствар жели, али Епископ треба да је без мане ... не новокрштени (не *неофит = новообраћени*)"... итд. (1 Тим. 3, 2 и 6); или на другом месту: „да знаш како се треба владати у Дому Божијем, који је Црква Бога Живога, стуб и тврђава Истине" (3, 15); или опет: „не занемарuj *благодатни дар* у теби који ти је дат кроз пророчанство (Духом Светим) *полагањем руку* (= *рукополагањем*) старешина на тебе" (1 Тим. 4, 14 — види исто и у 2 Тим. 1, 6). Па даље: „Презвитери (= *свештеници*) који су добре старешине, достојни су двоструке части, особито они који се труде у проповедању и у учењу (вере)" (1 Тим. 5, 17); и даље: „против Презвитера (= *свештеника*) не примај тужбе, осим на основу 2 или 3 сведока" (5, 19); и још даље: „не полажи руке (= *не рукополажи*) ни на кога брзо" (1 Тим. 5, 22); па мало даље: „Тимотеју сачувај поверени ти залог" (6, 20). Такође и у 2. Тимотеју: „што си чуо од мене пред многим сведоцима, то предај верним људима, који ће бити кадри и друге научити" (2, 2); „постарај се да право управљаш речју истине" (2 Тим. 2, 15 — овај израз: ὀρθοτομεῖν τὸν Λόγον τῆς ἀληθείας = *право управљати речју истине*" основни је израз који се до данас изговара као молитва за

сваког православног Епископа у Канону Свете Евхаристије на Литургији). Слична упутства и правила дата су и у *Посланици Титу*: „А Епископ као Божији домоуправитељ треба да је без мане, не самовољан, не гњевљив, не пијаница, не убојица, не лихвар; него гостољубив, доброљубив, мудар, праведан, побожан, уздржљив“ (Тит. 1, 7–8); или о односу према јеретицима: „човека јеретика клони се ...“ (Тит. 3, 10) итд. Могли бисмо навести и низ сличних правила из осталих Апостолских *Посланица*, нпр.: из *Саборних Посланица* Апостола Петра или Јована, а онда и из дела непосредних Апостолских Ученика и наследника, као Св. Игњатија Антиохијског или Св. Климента Римског.

Нема, дакле, сумње да су у току првих генерација послеапостолског доба, током прва 2–3 века Цркве Хришћанске, настала извесна *правила* или *канони* о црквеном реду, поретку и уређењу, који су убрзо били сакупљани у извесне збирке и тако преношени из једне Цркве у другу и од једне генерације на другу. Древно Црквено Предање, забележено на Првом Васељенском Сабору 325. г. у Никеји (види *каноне* 1 и 2) и на неким помесним Саборима пре и после њега (Антиохијски 341. г. и Цариградски из 4. века, одржан поводом распре о Епископији у Бостри, који изричито каже: „као што су то и *Апостолска правила* одредила“, при чему се директно мисли на 74. Апостолско правило), то дакле Свето Предање говори нам о *канонима*, тј. *правилима*, Светих Апостола, предатим нам кроз претходне Свете Оце. Тако, нпр., у 15. (14). правилу I Васељенског Сабора дословно се помиње „*Апостолско правило*“ (τὸν Ἀποστολίκον κανόνα), на који се Никејски Оци позивају.

О томе нам још јасније говори Пето-шести Васељенски Трулски Сабор (одржан у Цариграду 692. г.) у своме 2. правилу–канону: „Изволи се и ово Светом Сабору овом, као веома добро и важно, да од сада унапред остану постојани и важећи, ради лечења душа и исцељења страсти, *осамдесет пет правила*, која су примљена и потврђена од Светих

и Блажених Отаца који су пре нас били, а која су правила нама предана *под именом Светих и Славних Апостола*" (Канон 2. Трулског Сабора). Затим исти Сабор у истом канону каже даље и следеће: „А пошпто нам је у тим (= *Апостолским*) правилима заповеђено да примамо и *Установе* (Διατάξεις) тих истих Светих Апостола, издате кроз Климента, у које су већ одавно неправославни унели на штету Цркве неке искварене и стране побожности (тј. *православљу*) ствари, које су нам узвишену лепоту Божанских догмата помрачиле, то ради изграђивања и обезбеђења хришћанске пастве, ми те *Установе* разложно одбацисмо, не примајући никако плодове јеретичке лажи, и не допуштајући их чистом и савршеном апостолском учењу". Овај задњи наведени пасус у 2. канону Отаца Трулског Сабора односи се на последњу реченицу 85. Апостолског правила, у којој, пошто су набројане канонске књиге Новог Завета, спомињу се и „Климентове Посланице и *Установе* (Апостолске) које су мноме Климентом за вас Епископе у 8 књига издане, које не треба свима објављивати јер у њима има и (нечега) тајанственога". (Види даље у овој књизи нашу *напомену* уз 85. правило Св. Апостола).

Наш чувени канониста Епископ Далматински Никодим Милаш овако коментарише ову реч Отаца Трулског Сабора о Апостолским правилима: „Прогласивши и утврдивши значај ових *Апостолских правила*, Оци Трулског Сабора уједно казују и постанак тих правила, казују наиме, да нијесу ова правила непосредно од Светих Апостола писмено изложена била (ἐκτεθέντας) као што то говоре у истоме другоме правилу за остала правила, него да су она потекла од Апостолског предања, да су се чувала по усменоме предању код прејемника апостолских који су иста правила примили и предавали другима, те су најпосле она предана била и њима (= *Оцима Трулскога Сабора*) са именом Светих Апостола" (ὀνόματι τῶν Ἀποστόλων) (Милаш, *Правила ПЦ с тумачењима* I, 4). Епископ Никодим Милаш наводи и

друге примере позивања Светих Отаца давно пре Трулског Сабора на већ постојећа пре тог времена, дакле, пре 4. века, *Апостолска правила*, па на њега и упућујемо наше читаоце. Сам Епископ Милаш мисли да се „са поузданошћу може тврдити да су Апостолска правила у данашњем свом облику и количини (тј. броју од 85) постала опће познатима у свој Цркви *крајем III или најдаље у почетку IV вијека*“ (*тамо*, стр. 6), при чему Милаш упућује и на мишљења других који тврде да су ова *Правила* настала већ „около половине III вијека“ (*исто*, напомена 7).

Наше је, и не само наше, мишљење да су *Правила* под именом *Светих Апостола* сигурно постојала већ од краја 2. века, а поготову током 3. века древне Цркве, јер она то пре свега собом одражавају, тј. својом тематиком и проблематиком којом се баве одражавају живот ране Цркве, али у ком броју су та правила била и да ли баш овако текстуално формулисана, о томе се може разговарати и расправљати. Да правила постоје још од првих постапостолских генерација види се и по простом поређењу њиховог садржаја са наведеним упутствима = правилима изреченим од Апостола Павла својим ученицима, као што смо то напред видели. Затим, несумњиво је да су се Епископи, као уосталом и Апостоли, окупљали на Саборе, најпре локалне па онда епархијалне и све шире и веће, и на њима изрицали упутства и правила, јер су то изискивали сами живот и потребе Цркве. Сигурно је да су притом Епископи доносили и записивали и извесна од Апостола наслеђена *правила* за Цркве и нарочито за оне клирике и лаике који су одступали од црквеног поретка и доличног понашања, о чему нашироко говоре наша *Апостолска правила*. Епископи су се окупљали на Саборе пре свега приликом избора и хиротоније сваког новог Епископа, и то најмање њих два или три — јер само су Апостоли за свог земног живота и рада у Цркви рукополагали сами Епископе, мада и они увек уз учешће Презвитера и народа (Д. Ап. 13, 1–3; 14, 23; 15, 2. 4. 6. 22. 23. 28)

— о чему нам сведочи *Апостолско предање* Светог Ипполита (гл. 2–3) и још пре њега Свети Игњатије Антиохијски, који сведочи да Црква Божија *Католичанска* увек наступа *саборно*, тј. евхаристијски=литургијски (*Смирњанима* 8, 1–2), а све су се хиротоније од тада до данас у Православној Цркви обављане искључиво унутар Свете Евхаристије = Литургије, то јест на сабору и сабрању Цркве. Свети Игњатије такође сведочи да „сви Епископи, постављени по крајевима земље, налазе се у (једној) вери (γνώμῃ = *вољи, слози*) Исуса Христа“ (*Ефесцима* 3, 2), о чему такође говоре и наша *Апостолска правила*, посебно Апостолско правило 34, које истина већ одражава настајући митрополитски систем у црквеној организацији и управљања, али који систем никако не повређује нити доводи у питање пуноћу сваке помесне Епископалне Цркве, која опет само у саборном (κοινωνία = *евхаристијско-литургијском*) и самим тим и канонском *општењу* са свим осталим Православујућим Црквама живи и делује као Црква Божија у Христу Исусу благодаћу Духа Светога. (О овоме опширније видети код J. Зизиулас, *Јединство Цркве у Св. Евхаристији и Епископу у прва 3 века*, и у нашем раду *Васељенски Сабори и саборно предање Цркве* — в. *Литературу* на крају ове књиге).

Уношењем ових *Црквених правила Светих Апостола* у зборник *Дела Апостолских ученика*, преводилац и приређивач је желео да нашем српском читаоцу прикаже и континуитет и свестраност Црквеног *Предања* у свим доменима хришћанског живота, већ од првих времена Христове Цркве на земљи. То је разлог и доказ постојаности и животворне, увек обнављајуће, непроменљивости богооткривене Истине и спасоносности богодане светотајинске и *канонске праксе* Православне Цркве, не само на Истоку, него и свуда по васељени, у сваком времену и месту, у сваком народу и свакој култури, док она остаје верна Христу и Његовим Апостолима, због чега се Православље и назива Једина, Света, Саборнокатоличанска и Апостолска Црква.

Апостолска правила су примењивана сигурно у време борби Цркве са расколима и јересима, када су сазивани и одржавани бројни Сабори по Црквама, као што је био случај око 160. године са монтанистима (ригорозним зилотима и пуританцима), и крајем 2. века у спору око питања прослављања Пасхе, а онда нарочито у 3. веку у борби Цркве са јеретицима гностицима (који су се, уз остало, гадили брака, меса, црквених скупова итд.) и монархијанистима (антитринитарцима) и другима, који су потресали црквени живот и кварили праву веру и црквени поредак, што све одражавају собом ова *Апостолска правила*.

Ево укратко, на крају, и пар речи о *садржају* ових *Црквених правила Светих Апостола*.

У најкраћим цртама истичемо следеће каноне–правила: Епископа да постављају два или три Епископа (1. правило); о непрелажењу Епископа из своје епархије у другу (14–15. правило) и о несвештенодејствовању ван граница своје епархије (35. правило); о међусобним односима Епископâ у једној области и почетак истицања првога међу њима, тј. о стварању митрополитског система у Цркви (34. правило); о редовном одржавању Сабора Епископâ два пута годишње (37. и 74. правило); правила о вршењу Свете Евхаристије (3, 8, 9. и др.); о недозвољивости молитве и општења са јеретицима и Јудејима (6, 45, 64, 70), и неприхватању њиховог крштења и осталих светих тајни (46); правила о хришћанској аскези и посту (51, 53, 63, 69 и 70); о небављењу Епископâ и клирикâ светским пословима (6, 81), и некоришћењу светских власти за задобијање положаја у Цркви (30), и небављењу војном службом (83); о поштовању и читању само Светих књига Старог и Новог Завета (85) и забрани у Цркви апокрифних и јеретичких књига (60); о правилима хришћанског брака (5, 17–19, 26, 48); о одрицању хришћана од вере и Христова имена у време гоњења и поступка према таквима (62) — што је доказ да су *Апостолска правила* настала у време гоњења прве Цркве, дакле у првим веко-

вима Хришћанства, итд., итд. Има доста правила о моралним и црквеним преступима Епископâ, црквених клирикâ и лаикâ, као и пастирско-сотириолошком кажњавању истих (= *епитимија*), а све с циљем спасоносног и животообнављајућег покајања њиховог и благодатног препорођења и спасења у заједници Свете Тројице и народа Божијег, што и јесте Црква Христова. Света *правила-канони* нису правно-јуридички казнени кодекс, него лекарство и педагогија Мајке Цркве за оне који су прекинули општење са Богом и са својом браћом, еда би се вратили у заједницу благодати Светих Тајни, заједницу љубави Божије и човекољубља међусобно. *Апостолска правила* још говоре о хришћанској љубави и солидарности са сиромашнима и невољнима, о црквеној имовини итд.

Да додамо и то да су *85 Апостолских правила* од 4. века најчешће придодавана на крају 8. књиге *Апостолских установа*, чија се редакција приписује Св. Клименту Римском, мада, као што смо видели, ни једно ни друго нису дело Светог Климента. Иначе, *85. Апостолских правила* унета су врло рано у све зборнике црквених канона на Истоку, као нпр. у *Канонски Зборник* цариградског Патријарха Јована Схоластика (око 550. г.). У Фотилев *Номоканон* (у 9. веку) и, наравно, у *Законоправило* Светога Саве Првог Архиепископа свих Српских и Приморских земаља (правила су преузета од стране Светог Саве из *Синопсиса*, тј. скраћеног превода, Стефана Ефеског). У Западној Цркви примљено је само 50 Апостолских правила, како је то учинио половином 6. века Дионисије Егзигиус, највероватније по тадашњој пракси или по наређењу Рима.

Наш превод овде, увелико је користио врло добар и тачан превод *Апостолских правила* Епископа Никодима Милаша (в. *Литературу* на крају), уз разумљиво прилагођавање језика савременом српском говору и правопису.

Ранохришћански Символи вере

Извршавајући заповест Господњу: „Идите и научите све народе *крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа*, учећи их да држе све што сам вам заповедио“ (Мт. 28, 19). Свети Апостоли су проповедали Јеванђеље по васељени, крштавали новообраћене у Хришћанство и оснивали Цркве по местима где су пролазили и привремено боравили. Одлазећи даље у друга места они су сигурно остављали новоосвећеним Хришћанским заједницама, тј. локалним Црквама, „*правило вере*“ или „*правило истине*“ (κανὼν πίστεως, κανὼν τῆς ἀληθίας, како ће рећи нешто касније Св. Иринеј Лионски), односно кратко и сажето *Исповедање вере* (касније названо *Символ вере* — Лаодикијски Сабор, 7. канон), које су новообраћени и крштавани требало да знају и да исповеде приликом крштења и учлањења у Цркву.

Ова кратка *Правила* вере или *Символи* вере, видна су већ у новозаветним Апостолским Делима и Посланицама, и она су се најпре састојала само у исповедању вере у Христа као Бога и Спаситеља. То су тзв. *христолошки* Символи вере, јер углавном спомињу веру у Христа, као што је засведочено код Апостола Павла, нпр. у 1 Кор. 15, 3–4: „*Јер вам најпре предадох што и примих, да Христос умре за грехе наше по Писму, и да би погребен, и да је устао* (= васкрсао) *трећи дан по Писму*“. Ово је још јасније засведочено у *Делима Апостолским*, кад је Апостолски ученик и један од 7 ђакона Филип крштавао слугу царице Кандакије, и питао га: да ли верује од свег срца? — а он је одговорио: „Верујем да је Исус Христос Син Божији“ (Д. Ап. 8, 37). (Ово је исти

онај Филип кога као *јеванђелисца* (тј. проповедника Јеванђеља) спомиње Лука са Апостолом Павлом у Кесарији Палестинској, како је имао „четири кћери девојке које проричаху“ (Д. Ап. 21, 8–9), а потом га, почетком 2. века, спомиње и Папије Јерапољски да је са кћерима боравио у Јерапољу (Папилев *Фрагменти* 2, 8 — види даље у нашем преводу у овој књизи).

Из овог христолошког исповедања вере видно је одмах да је уз веру у Христа увек и истовремено исповедана и вера у Бога Оца, Којега је Христос Син, као што је и Син Човечији, тако да је христолошко исповедање садржавало одмах и веру у прва Два Лица Свете Тројице. Ускоро затим се појављују и *Тројична* (тријадолошка) исповедања вере у сва Три Лица Свете Тројице, као што је и крштење бивало увек у Име Свете Тројице (Мт. 28, 19; *Дидахи*, 7). И ово се види већ у *Делима Апостолским* (8, 14–17), кад су Апостоли Петар и Јован послани од Апостола из Јерусалима у Самарију, где новообраћени још нису били примили Духа Светога, „него беху само крштени у Име Господа Исуса “, те полагањем Апостолских руку (а то је тада била Света Тајна *Миропомазања*) „и они примише Духа Светога“, исповедивши наравно пуну Светотројичну веру Цркве, засведочену даље код Апостола Павла у 2 Кор. 13, 13 и у Еф. 2, 20–22 и 4, 4–6, и затим одмах крајем 1. века у *Дидахи* (гл. 7), па половином 2. века код Св. Јустина Мученика и Философа (*Апологија*, I, 61, 10–13), итд.

Исповедање потпуне, често кратко срочене хришћанске вере није било само приликом Крштења, него често и у богослужењу и на велике празнике, пре свега у Св. Евхаристији = Литургији ране Цркве, о чему такође постоје бројна сведочанства (код Св. Јустина, код Св. Иполита Римског и др.), а исто тако и приликом страдања Светих Мученика за Христа, о чему сведоче најстарији Мартирологији (*Страдање Поликарпово*; Јевсевије Кесаријски, *О Мученицима у Палестини*, 1, 5).

Први хришћани су исповедали своју веру у Христа и кроз знак Крста и кроз почетна слова А и Ω, што је било истоветно са Именом Христовим (Мт. 24, 30; *Дидахи* 16, 6; Откр. 1, 8; 21, 6), а такође и најранијом иконографијом по катакомбама (на Кипру, у Риму итд.). Посебно пак представљало је знак хришћанског исповедања вере у Христа цртање или исписивање *рибе*, која се на грчком језику каже ΙΧΘΥΣ, што представља иницијале Имена: Ἰησοῦς Χριστός Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ — *Исус Христос Божији Син Спаситељ.*

Символи вере су се постепено увећавали и постајали опширнији, нарочито када су се почеле појављивати јереси које су неку од истина богооткривене вере почели оспоравати. Тако имамо постепено проширење и *броја чланова* у Символима вере и проширење појединих од тих чланова, нарочито оних који говоре о Личности и делу Христовом. Наша, овде дата збирка *Ранохришћанских Символа вере* то јасно показује.

У ову нашу књигу *Дела Апостолских Ученика* уврстили смо, зато, избор основних *Ранохришћанских Символа вере*, који обухватају време од половине 1. па до почетка 4. века древне Цркве, јер сви они посведочују и записују древно Апостолско *Црквено предање вере.* Овим уношењем у овај зборник *Дела Апостолских Отаца* и ових Ранохришћанских Символа вере хтели смо да нашим читаоцима омогућимо да упознају и текстуални развој нашег свеопштег, свецрквеног Никејско-Цариградског Символа вере.

За издања њихових текстова користили смо наведене у литератури на крају изворе штампане код J. Кармириса, A. Hahn-a, J. Kelly-a и такође познати римокатолички *Enchiridio Sumbolorum* Denzinger-Schönmetzep. Осим њих и сами смо унели неке *Символе* којих код ових издавача нема, јер је и код њих углавном у питању био слободни избор, а не потпуно навођење свих Ранохришћанских Символа вере.

Да кажемо на крају још и то да је на хришћанском Западу постао одомаћен и уведен свуда у употребу тзв. *Апо-*

сто̄лски Симво̄л (Symbolum Apostolicum или Symbolum Apostolorum), за кога је Руфин Аквилејски око 404. године тврдио да су га написали лично 12 Апостола (*Commentarium in Symbolum Apostolorum* 2, PL 21, 337). Међутим, текст овог општезападног *Символа* настао је у својој коначној форми тек у 6–7. веку на Западу (највероватније прво у јужној Галији и затим наметнут свуда од Франака), али је настао на основу проширивања Крштењског Символа Римске Цркве, који је сачуван у *А̄посто̄лском пре̄дању* Св. Иполита (око 217. године), чији превод ми доносимо у овој књизи, и то у тексту Иполитовог *А̄посто̄лско̄г пре̄дањ а*, а и посебно на крају међу *Ранохришћанским Символима вере*. Потом доносимо и текст тог тзв. „*А̄посто̄лско̄г* Символа". Што се тиче хришћанског Истока он не познаје такав *А̄посто̄лски Символ*, како је то потврдио и Св. Марко Ефески на Фераро-Флорентинском сабору 1438–39. године речима: „Ми нити имамо нити знамо Символ Апостола̂" (Силвестар Сиропул, *Права сто̄рија не̄праве уније*... 150; Harduin, *Acta Conciliorum* IX, 842).

После овде наведених Ранохришћанских *Символа вере* дошао је и у свеопшту црквену употребу ушао познати и од свих Цркава Истока–Запада прихваћени *Никејско-Цариго̄радски Символ вере*, састављен на Првом и Другом Васељенском Сабору (325–381. године), али састављен на основу већ постојећих и вековима у употреби по Црквама на Истоку Крштењских Символа вере.

II

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Извори: текст уз уводе, преводе, коментаре

1. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (ΒΕΠΕΣ): τόμοι 1–3: *Ἀποστολικοὶ Πατέρες*, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθῆναι 1955.
2. *Ἀποστολικοὶ Πατέρες*: Ἅπαντα τὰ ἔργα, τόμοι 1–4, ἔκδ. Π. Χρήστου – Ε. Μερετάκης, Θεσσαλονίκη 1993-94.
3. *Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων*, ἐκ τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένη μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων ὑπὸ Φιλοθέου Βρυεννίου, μητροπολίτου Νικομηδείας, ἐν Κωνσταντινουπίλει 1883 (текст на стр. 3–55)
4. Κλημεντος Ρωμης, *Ἐπιστολὴ Α πρὸς Κορινθίους*, εἰσαγωγὴ-κείμενον-σχόλια Κ. Μπόνη, Ἀθῆναι 1973.
5. *Ἡ καλούμενη Β Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης «Πρὸς Κορινθίους»*, εἰσαγωγὴ-κείμενον-σχόλια Κ. Μπόνη, Ἀθῆναι 1975.
6. *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, ἔκδ. Γ. Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Ἀθῆναι 1852.
7. Ι. Καρμιρης, *Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α, Ἀθῆναι 1960.
8. *Канонический сборник XIV титулов*, изд. В. Н. Бенешевич, Ст. Петербург 1905.
9. *Patrum Apostolicorum Opera*, I-II, ed. O. Gebhardt, A. Harnack, Th. Zahn, Leipzig 1876.
10. *Die Apostolischen Väter*, ed. K. Bihlmeyer (W. Schneemecher), Neubearbeitung der Funkschen Ausgabe, Tübingen 1970³. (Дидахи, Варнава, Кодрат, Диогнет, 1. и 2. Климентова, Св. Игнатије, Св. Поликарп, Папије).
11. *Die Apostolischen Väter*, griechich und deutsch, ed. J.A. Fischer, Kösel-Verlag München 1976⁷ (I Климентова, Игњатије, Поликарп, Кодрат).
12. *Die Apostolischen Väter II*, ed. H. Stegemann, Kösel-Verlag München 1976⁷ (Варнава, II Климентова, Пастир Јермин).
13. *Didache (Apostellehre), Barnabasbrieff, Zweiter Klemensbrief, Schrift Diognet*, ed. Klaus Wengst, Darmstadt 1984.
14. *The Apostolic Fathers*, ed. J. B. Lightfoot-J. Harmer, (Baker Book House), London 1984 (reprint from the 1891. edition).
15. *La doctrine des douze Apotres (Didachè)*, éd. et trad. Willy Rordorf et Andrè Tuilier, *SCh* № 248, Paris 1978.
16. J. P. Audet, *La Didaché. Instruction des Apôtres*, Paris 1958.

17. Le Giet, *L'enigme de la Didaché*, Paris 1970.
18. *Épître de Barnabe*, éd. et trad. R. Prigent et R.A. Kraft, *SCh* No 172, Paris 1971.
19. Clément de Rome, *Épître aux Corinthiens*, éd. et trad. A. Jaubert, *SCh* № 167, Paris 1971.
20. Ignace d' Antioche, Polycarpe de Smyrne, *Lettres et Martyre de Polycarpe*, éd. et trad. P.Th. Camelot, *SCh* № 10, Paris 1969⁴.
21. Hermas, *Le Pasteur*, éd. et trad. R. Joly, *SCh* № 53 bis, Paris 1968.
22. A *Diognète*, éd. et trad. H.I. Marrou, *SCh* № 33 bis, Paris 1965.
23. Hippolyte de Rome, *La Tradition Apostolique d' après les anciennes versions*, éd. et trad. B. Botte, *SCh* № 11 bis, Paris 1968.
24. G. Dix, *Ἀποστολικὴ παράδοσις*, The Treatise on the Apostolic Tradition of S. Hippolytus of Rome, Bishop and Martyr, Londres 1973.
25. *The Acts of the Christian Martyrs*, ed. and transl. H. Musurillo, Oxford 1972.
26. *Τὰ Μαρτύρια τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν*, εἰσαγωγαὶ-κείμενον-μετάφρασις-σχόλια Π. Χρήστου, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1978.
27. Eusèbe de Césarée, *Histoire Ecclésiastique I (књиге 1-4)*, éd. et trad. G. Bardy, *SCh* № 31, Paris 1965.
28. Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστομου, *Ἐγκώμιον εἰς τὴν Ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον τὸν Θεοφόρον ἀρχιεπίσκοπον γενόμενον Ἀντιοχείας τῆς Μεγάλης εἰς Ρώμην ἀπενεχθέντα καὶ αὐτόθι μαρτυρήσαντα κἀκεῖθεν αὖθις εἰς Ἀντιόχειαν κομισθέντα*„ PG τ. 50, 592-4.
29. H. Denzinger-A. Schönmetzer, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, (Herder), Barcinone-Friburgi Brisgoviae-Romae 1976.
30. *Bibliothek der Symbole und Glaubensregeln der alten Kirche*, ed. G.L. Hahn, Hildesheim 1962³.

Преводи, приручници, студије:

1. В. Μουστακης, *Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες*, κείμενον-μετάφρασις, Ἀθῆναι 1953.
2. *Писания мужей апостолских*, (руски превод) П. Преображенский, Спб. 1895.
3. *Раннехристианские Отцы Церкви* (антология), Брюсель 1978.
4. *Пастырь Ерма*, (руский перевод), Сань Франциско 1961.
5. Никодим Милаш Епископ Далматински, *Правила Православне Цркве са тумачењима*, књ. I, Нови Сад 1895.
6. Наука Дванаесторице Апостола, српски прев. Јован Вучковић, Задар 1885.
7. Варнавина Посланица, прев. са грчког Душан Јовановић: Гласник ПЦ у Краљевини Србији, год. VI (1905), бр.3–5 и 12.
8. *I Посланица Коринћанима Св. Климента Римског*, прев. са грчког Д. Алексијевић, „Гласник ПЦ у Краљев. Србији“, год. VII (1906), бр. 6–7.
9. *Посланице Св. Игњатија*, превод с руског Митрополита Србије Михаила, 1872.

10. *Посланице Св. Игњатија Епископа Антиохиског*, прев са грчког Дим. Алексијевић, „Гласник ПЦ у Краљевини Србији“, год. XIII (1912), бр. 21–24.
11. *Пастир Јермин*, прев. с грчког Дим. Алексијевић, „Гласник ПЦ у Краљевини Србији“, год. VII (1906), бр. 9–12 и год. XIII (1912), 10–19.
12. *Посланице Св. Игњатија Богоносца*, прев. са грчког А. Јевтић, Београд 1991.
13. *Пастир Светог Јерме*, прев. с грчког А. Јевтић, Крњево 1983.
14. *Посланица Диогнету*, српски превод са грчког и увод С. К., „Хришћански весник“, бр. 7 и 8 (1889) и бр. 7 (1897).
15. *Spisi Apostolskih Očetov*, прев. F. Omerza, A. Strle, G. Kocijančić, (Mohorjeva družba), Celje 1996.
16. *I Padri Apostolici*, trad., introd. e note a cura di A. Quacquarelli, („Città nuova editrice“), Roma 1978.

❄

17. Π. Χρηστου, *Πατρολογία* τ. Β, Θεσσαλονίκη 1978.
18. Κ. Μπονη, *Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν γραμματείαν* (96–325 μ.Χ.), Ἀθῆναι 1964.
19. Σ. Παπαδοπουλου, Πατρολογία τ. Α΄, Ἀθῆναι 1977.
20. Δ. Μπαλανου, *Πατρολογία*, Ἀθῆναι 1930.
21. Β. Ι. Φειδα, *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*, τ. Α΄, Ἀθήνα 1994².
22. *Θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἐγκυκλοπαιδία*, (одреднице Апостолских Отаца), τ. 1–12, Ἀθῆναι 1962–1968.
23. Филарет, Митр. Черниговский, *Историческое учение об Отцах Церкви*, I–III, Спб. 1882.
24. Г. Флоровский, Лекции по Патрологии: Отци первих веков (Игњатије и Поликарп), „Вестинк РСХД“, № 145, Париж 1985.
25. И. Мейендорф, *Введение в святоотеческое богословие*, Нью-Йорк 1980.
26. Болотов В., *Лекции по истории древней Церкви*, II, Спб. 1910.
27. Јустин Поповић, Житија Светих (Јануар-Децембар), Бгд. 1972–77.
28. Димитрије Богдановић, Свети Оци и учитељи Цркве (мала приручна патрологија), Београд 1989.
29. М. Микијељ, *Апостолски мужеви*, Београд 1926.
30. Стеван Веселиновић, *Климент, епископ римски*, „Гласник ПЦ у Краљевини Србији“, год. VI (1905), бр. 12.
31. Стеван Веселиновић, *Јерма, писац Пастира*, „Гласник ПЦ у Краљевини Србији“, год. VII (1906), бр. 10.
32. Илия Цоневски, *Патрология*, Синодално издателство, София 1986.
33. Joan Coman, *Patrologie*, vol. I, Bucuresti 1984.
34. T. Šagi-Bunjić, *Povijest kršćanske literature* I, Kršćanska sadašnjost, Zg. 1976.
35. N. Pavić-T.Z. Tenšek, *Patrologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993.
36. *Clavis Patrum Apostolicorum*, H. Craft, Kösel-Verlag München 1963.
37. *Dictionnaire de Spiritualité* (Paris-Beauchesne 1937–78): *Didaché* (G. Bardy), *St. Ignace d'Antioche* (P. Th. Camelot), Hermas, *Le Pasteur* (J. Paramelle), *St. Clément de Rome* (F. Cavalera).

38. B. Altaner-A. Stuiber, *Précis de Patrologie*, Paris 1961.
39. H. R. Drobner, *Lehrbuch der Patrologie*, Freiburg, Basel, Wien: Herder 1994.
40. J. Quasten, *Initiation aux Pères de l'Église*, vol I-II, (Cerf), Paris 1955, 1956.
41. A. Puech, *Histoire de la literature Graeque Chretienne*, I, Paris 1928.
42. M.J. Tixeront, *Histoire des dogmes*. I. La théologie anténicéenne, Paris 1931.
43. J. Pelikan, *The Christian Tradition* (A History of the Development of Doctrine, I), Chicago 1970.
44. J. Kelly, *Early Christian Doctrines*, New York 1958.
45. J. Kelly, *Early Christian Creeds*, London 1979³.
46. J. Danielou-H. Marrou, *Nouvelle Histoire de l'Église, I: Des Origines a Saint Gregoire la Grand*, ed. du Seuil, Paris 1963.

❄

47. Ι. Ζηζιουλα, *Ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας*, Ἀθήνα 1965. (српски превод: *Јединство Цркве у божанској Евхаристији и у Епископу у прва три века хришћанства*, „Беседа" Нови Сад 1997).
48. Ε. Zoyma, Περίγραμμα Χριστολογίας τῆς Ἀναφορᾶς τοῦ Ἱππολύτου Ρώμης, ἐν *Διακονία*, στὴν μνήμη Β. Στογιάνου, Θεσσαλονίκη 1988, 445–460.
49. Κ. Μπονη, Χριστομάθεια ἤτοι ἡ χριστοκεντρικὴ ἑρμηνευτικὴ ἀρχὴ εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἁγ. Ἰγνατίου τοῦ καὶ Θεοφόρου, *Πανηγυρικὸς τόμος Σινᾶ*, Ἀθῆναι 1971, 387-403.
50. Κ. Νουσκα, *Ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ζωὴ κατὰ τὸν θεοφόρον Ἰγνάτιον*, Θεσσαλονίκη 1971.
51. Β. Στογιαννου, Ἡ Χριστολογία τῶν ἐπιστολῶν Ἰγνατίου τοῦ καὶ Θεοφόρου, *Θεολογικὸν συμπόσιον*, χαριστήριον εἰς καθηγ. Π. Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1967, 69–110.
52. Σωφρονιου Λεοντοπόλεως, Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος Σμύρνης, „*Ἱερὸς Πολύκαρπος*" (Σμύρνη), 1 (1911), τεῦχη 16–18.
53. Π. Ροδοπουλου, Ἡ περὶ καθαγιασμοῦ τῶν δώρων γενικὴ λειτουργικὴ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα, ἐν: *Ὁ καθαγιασμὸς τῶν δώρων τῆς Θείας Εὐχαριστίας*, Θεσσαλονίκη 1968.
54. Π. Χρηστου, *Ζωὴ ἀληθινὴ κατὰ τὴν διδασκαλίαν Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου*, Ἀθῆναι 1951.
55. Π. Χρηστου, Κριτικὴ εἰς τὸ κείμενον τῆς Πρὸς Διόγνητον, *Κληρονομία* 7 (1975) 273–284.
56. «Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων...» (βιβλιοκρισία), ἀρχιμ. Φιλαρετος Βαφειδις, *Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια* Κ/Πόλεως, τ. 5, ἔτος Δ, 1883–1884, 209–215.
57. Α. Γιεβτιτς, *Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*, Ἀθῆναι 1967.
58. А. Јевтић, „Васељенски Сабори и саборно Предање Цркве", у: *На путевима Оца* I, Београд 1991, 9–62.

59. А. Јевтић, Хришћанско схватање историје и прва хришћанска заједница, у: *Заграљај светова*, Србиње 1996, 65–103.
60. А. Јевтић, Евхаристија у Источној Цркви, у: *Трагање за Христом*, Београд 1989, 46–66.
61. J.W. Barnard, *Studies in the Apostolic Fathers and their Background*. Oxford 1966.
62. H.v. Campenhaussen, *Die Idee des Martyriums in der alten Kirche*, Göttingen 1936.
63. R.H. Connolly, *The so called Egyptian Church Order and Derived Documents*, Cambridge 1916.
64. J. Daniélou, *Théologie du Judeo-Christianisme*, Tournai 1958.
65. J. Daniélou, *Études d'éxègese Judeo-chrétienne*, Paris 1966.
66. Ton H.C. van Eijk, La résurrection des morts chez le Pères Apostoliques, *Théologie Historique*, 25, Beaufchesne, Paris 1974.
67. K.-G. Essig, *Mutmassungen ubeer den anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien*, „Vigiliae Christianae" 40 (1986) 105–117, Brill, Leiden.
68. Henri de Grenouillac, *L'Église Chrétienne au temps de St Ignace d'Antioch*, Paris 1907.
69. A. de Halleux, „L'Eglise catholique" dans la Lettre Ignacienne aux Smyrniotes, Ephemerides Theologiae Lovaniensen, Annus LVIII, Fasciculus 1, Aprilis 1982, 5–24.
70. P. Meinhold, *Studien zu Ignatius von Antiochien*, Wiesbaden 1979.
71. J.M. Hanssens, *La liturgia d'Hippolyte*, Ses documents, son titulaire, ses origines et son caractère (XXXII+547), Orientalia Christiana Analecta, 155, Roma 1959.
72. P.-H. Poirier, Elements de polemique Anti-juive dans l'Ad Diognetum, „Vigilie Christianae", 40 (1986), 218–225.
73. V. Renoundos, The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch, „Diakonia" 10, (New York), 2 (1975) 173-183.
74. M. Richard, Ἱππόλυτος, ἐν: *Θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἐγκυκλοπαιδία*, τ. 6, 990–996 (1965).
75. J. S. Romanides, The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioche, „Greek Orthodox Theological Review", 7 (1961-62), 53–77.
76. W. Schoedel-R. Wilker (ed), Early Christian Literature and the Classical Intelectual Tradition, *Théologie historique*, 54, Paris (Beauchesne) 1979.
77. M. Simon, *Le Judaisme et la Christianisme antique*, Paris 1968.
78. J. Zizioulas, *L'Étre ecclésial*, Genéve 1981.
79. J. Zizioulas, The Development of Conciliar Structures to the Time of the First Ecumenical Council, in: *Councils and the Ecumenical Movement*, Geneva (1968) 34–51
80. J. Zizioulas, „La Communaute eucharistique et la Catholicite de l'Eglise", у часопису ISTINA (Paris), 1 (1969); срп. прев. А. Јевтић, „Евхаристијска заједница и католичност Цркве", у Гласник СПЦ, бр. 5 (1971).

III

ТЕКСТОВИ

УЧЕЊЕ ДВАНАЕСТОРИЦЕ АПОСТОЛА (ΔΙΔΑΧΗ)

Наука Госйодња народима
йреко Дванаесйторице Айосйола

Остоје два пута: један живота, а други смрти, и велика је разлика између та два пута. Јерем. 21, 8; 5 Мојс. 30, 15–20; Мт. 7, 13–14.

2. Пут живота је овај: прво, „љуби Бога који те је створио“; друго, (љуби)* „ближњега свога као самога себе“. И све што хоћеш да ти се не чини, и ти не чини другоме. Мт. 22, 37–39; Мт. 7, 12.

3. Наука пак ових речи је ова: „Благосиљајте оне који вас куну, и молите се за непријатеље своје“, а постите за оне који вас гоне. Јер „каква вам је захвалност ако љубите оне који вас љубе? Не чине ли то и незнабошци? Али ви волите оне који вас мрзе“, и нећете имати непријатеља. Мт. 5, 44–46.

4. Удаљавај се од телесних и светских жеља. Ако те ко „удари по десном образу, окрени му и други“ и бићеш савршен. „Ако те ко потера једну миљу, иди с њиме две“. Ако ти ко „узме хаљину, подај му и кошуљу“. Ако ко узме од тебе оно што је твоје, не тражи му (натраг), јер не мо- 1 Петр. 2, 11. Мт. 5, 39–41.

---

* Све речи у заградама (...) додате су од преводиоца ради лакшег читања и разумевања текста. — Речи пак у угластим заградама [...] налазе се само у неким рукописима оригинала. — *Прим. йрев.*

Лк. 6, 30. жеш. 5. „Свакоме који од тебе иште подај, и не потражуј“ (натраг). Јер Отац хоће да свима дајеш од својих дарова.
Д. Ап. 20, 35. Блажен је онај који даје, сходно заповести, јер је он невин. Тешко ономе који узима. Ако пак неко узима зато што има потребу, такав ће бити невин; а ако узима онај ко нема потребе, биће суђен због чега и зашто је узео. Када буде притешњен, биће испитиван за то што је учинио, и „неће изаћи
Мт. 5, 26. оданде док не врати и последњи динар“. 6. Али и о томе (давању) је речено: Нека се озноји милостиња твоја у ру-
Сирах 12,1. кама твојим, док не познаш коме ћеш дати.

II. 1. Друга пак заповест (ове) науке (је):
2 Мојс. 20, 13–16. 2. „Не уби, не чини прељубе“, не развратничи децу, не чини блуда, не укради, не врачај, не употребљавај мађије, не убијај дете кад се зачне, нити га погуби кад се роди. 3. „Не пожели оно што је ближњега“ (твога); „не заклињи
3 Мојс. 19, 12; Мт. 5, 33. се, не сведочи лажно“, не клеветај, не буди злопамтљив. 4.
Јак. 1, 8. Не буди двоједушан, нити двојезичан, јер двојезичност је
Приче 21, 6. замка смрти. 5. Нека реч твоја не буде лажна, нити празна, него испуњена делом. 6. Не буди грамзив, ни отимач, ни лицемер, ни злоћудан (= *злобан*), нити горд. Не смишљај зли савет на ближњега свога. 7. Не мрзи ниједног човека, него неке карај, за неке се моли, а неке воли више од душе своје.

III. 1. Сине мој, бежи од сваког зла и од свега што му је слично. 2. Не буди гневљив, јер гњев води убиству; нити буди завидљив, ни свадљив, ни напрасит, јер од свега тога рађају се убиства. 3. Сине мој, не буди похотљив, јер пожуда води у блуд; нити бесраман у речима, нити бестидан очима, јер се од свега тога рађају прељубе. 4. Сине мој, не буди погађач (= *врачар*), јер то води идолопоклонству;
5 Мојс. 18, 10; Ис. 8, 7. нити бајалац, ни астролог, ни лажни очишћивач (= *заклињач*); и немој то ни гледати [ни слушати], јер се од свега тога рађа идолопоклонство. 5. Сине мој, не буди лажљив, јер лаж одводи у крађу; нити сребролюбив, ни славољубив,

јер из свега тога рађају се краће. 6. Сине мој, не буди роп- 2 Петр. 2, 10.
тач, јер то води хули; нити самонаметљив, ни злоуман, јер се од свега тога рађају хуле.

7. Него буди кротак, јер „кротки ће наследити земљу". Мт. 5, 4.
8. Буди дуготрпељив и милостив и безазлен и миран и до- Ис. 66, 2.
бар, и свагда имај страх од речи (Божијих) које си чуо. 9. Не преузноси се, нити дозволи души својој дрскост. Нека се душа твоја не дружи са високима (= *на положајима*), него се дружи са праведнима и смиренима. 10. Све што ти се догађа примај као добро, знајући да без Бога ништа не бива. Мт. 10, 29.

IV. 1. Сине мој, сећај се и дању и ноћу онога „који ти говори реч Божију", и поштуј га као Господа, јер тамо где Јевр. 13, 7.
се проповеда Господство (Божије), тамо је и Господ.[1] 2. 2 Петр. 2, 10.
Сваки дан тражи лице светих, да би налазио спокојство у речима њиховим.[2] 3. Не стварај раздора, него завађене мири. Суди праведно, и не гледај ко је ко кад треба (некога) због преступâ покарати. 4. Не буди двоједушан, да ли ће 5 Мојс. 1, 17.
(нешто) бити или неће.

5. Не буди (такав) да за примање имаш руке испруже- не, а за давање стиснуте. 6. Ако имаш нешто (да даш) Сирах 4, 31.
што је рукама твојим (стечено), подај то за откуп грехова Приче 3, 27.
својих. 7. Немој се устезати да даш, нити када даш да жа- лиш, јер ћеш познати ко је Добри наградодавац. 8. Не избегавај онога ко је у немаштини; све што имаш подели са братом својим, и немој рећи да је (нешто) твоја сопстве- Сирах 4, 5.
ност. Јер ако сте заједничари у бесмртноме, колико ли већ- ма у смртним (стварима)?

---

[1] Слично је 2 Петр. 2, 10 и Јуда, 8. У *Ап. Установама* 7, 9 каже се: „Где је наука о Богу, ту је и Бог присутан". Према Јермином *Пастиру*, *Прича* 5, VI, 1 реч је о Господству (Κυριότης = *Божанству*) Христовом.

[2] Свети су овде верници = хришћани као и ниже у X, 6, а и сходно Новом (Мт. 18, 20) и Старом Завету (Сирах 6, 28–36) и Св. Поликарпу (*Филип.* 12, 3) и *Пастиру* Јермином (*Виђење* 3, 8).

9. Не дижи руку своју од сина свога или кћери своје,
Пр. Сол. 18, 6. него их од младости учи страху Божијем. 10. Не заповедај
у љутњи својој слузи своме или слушкињи, који се у истога
Еф. 6, 9. Бога надају, да не (престану) бојати се заједничког вам Бо-
га, јер Он не долази да позове гледајући на лица, него на
оне које је Дух (Свети) припремио. 11. Ви пак слуге, под-
Еф. 6, 5 чините се господарима својим као слици Божијој, с пошто-
вањем и са страхом.

12. Мрзи на свако лицемерје и на све што није угодно
5 Мојс. 4, 2; 5 Мојс. 13, 1. Господу. 13. Не остављај заповести Господње, него држи
оно што си примио, не додајући нити одузимајући. 14. У
Цркви исповедај грехе своје, и не приступај молитви својој
Јак. 5, 16. са савешћу нечистом.

То је пут живота.

V. 1. А пут смрти је овај:

Пре свега (тај пут) је зао и проклетством испуњен. (Јер
Мт. 15, 19. на њему су): убиства, прељубе, похоте, блуд, крађе, идоло-
поклонства, мађије, врачарије, отимачине, лажна сведоче-
ња, лицемерја, двоједушност, подмуклост, гордост, злоба,
самовоља, грамзивост, срамотне речи, завист, дрскост, над-
меност, охолост, [не(бого)бојажљивост].[3]

2. (Тим путем иду): прогонитељи добрих, мрзитељи ис-
тине, љубитељи лажи, они који не знају плату праведно-
сти, који се не држе добра нити суда праведног, који бдију
не на добро него на зло, од којих је далеко кротост и трпе-
љивост, који не милују сиромаха, који не саосећају са па-
ћеником, који не познају свога Створитеља; убице деце
(своје), упропаститељи створења Божијег; који окрећу ли-
це своје од потребитога (= *од сиромаха*), који вређају већ
увређенога; улизице богатима, неправедне судије сирома-
шнима; препуни свакога греха (πανθαμάρτητοι).

---

[3] Сходно *Посланици Варнавиној*, 20 и *Апостолским Установама* 7, 18, 1, додата је овде реч ἀφοβία = *небојажљивост*.

Спасите се, децо, од свију таквих.

VI. 1. Пази да те неко не заведе са овога (правога) пута науке (Господње), јер те (такав) учи мимо Бога. 2. Ако можеш носити сав јарам Господњи, онда ћеш бити са- Мт. 11, 19–30.
вршен; а ако не можеш, колико можеш, толико и чини.

3. Односно пак (употребе) хране, држи оно што можеш, али се особито чувај (да не једеш) од жртве идолске, Д. Ап. 15, 29.
јер је то служење мртвим боговима.

❄

VII. 1.[4] А односно Крштења, овако крштавајте:
Пошто претходно све ово кажете (= *йоучиīе*), „крштавајте у име Оца и Сина и Светога Духа" у текућој води. 2. Мт. 28, 19.
Ако ли немаш текућу воду, крштавај у другој (води). Ако не можеш у хладној, онда у топлој. 3. А ако ни једне ни друге немаш, онда излиј воду на главу (крштаванога) три пута: у име Оца, и Сина, и Светога Духа. 4. А пре Крштења нека претходно посте онај који крштава и крштавани, и ако неки други могу. А наредићеш крштаваноме да пости један или два дана раније.

VIII. 1. А постови ваши нека не буду са лицемерима. Мт. 6, 16.
Јер они посте понедељак и четвртак у седмици, а ви постите среду и петак.[5]

2. И не молите се као лицемери, него као што је Господ Мт. 6, 5.
заповедио у Јеванђељу, овако се молите:

Мт. 6, 9–13;
Лк. 11, 2–4.

„Оче наш који си на небу,
да се свети име Твоје;
да дође царство Твоје;
да буде воља Твоја и на земљи као на небу;

---

[4] Одавде почиње ***2. део*** *Дидахија*: О Св. Крштењу, Литургији, апостолима, проповедницима и свештенослужитељима у Цркви. Ниже наведене молитве вероватно су старије од *Дидахија*.

[5] Јасан доказ да је пост средом и петком апостолско, ранохришћанско свето предање и света пракса.

хлеб наш насушни дај нам данас,
и опрости нам дуг наш као што и ми опраштамо дужницима својим,
и не уведи нас у искушење,
но избави нас од злога.
Јер је Твоја сила и слава у векове!“

Дан. 6, 10. 3. Три пута дневно тако се молите.

IX. 1. А односно Евхаристије (=*Литургије*), овако чините благодарење (εὐχαριστήσατε):

2. Прво за чашу (говорите):
Благодаримо Ти, Оче наш,
Пс. 79/80, 1–20; Лк. 1, 69. за свету лозу Давида слуге Твога,
коју си нам објавио кроз Исуса Сина Твога (τοῦ παιδός σου).
Теби слава у векове!

3. А за хлеб који се ломи (говорите):
Благодаримо Ти, Оче наш,
за живот и познање (γνώσεως),
које си нам објавио кроз Исуса Сина Твога.
Теби слава у векове!

4. Као што је овај хлеб (који ломимо) био расејан по
Јн. 11, 52. горама, и сабран постаде један, тако нека се сабере Црква Твоја (σοῦ ἡ ’Εκκλησία) са крајева земље у Царство Твоје.[6]
Јер је Твоја слава и сила кроз Исуса Христа у векове!

5. А од ваше Евхаристије (= *Литургије*) нека нико не једе нити пије, осим крштених у име Господње; јер о томе
Мт. 7, 6. је рекао Господ: „Не дајите светиње псима“.

X. 1. После пак причешћивања, овако благодарите:

2. Благодаримо Ти, Оче Свети,
Јн. 17, 11, 26. за свето Име Твоје

---

[6] Основна мисао о *Једном Хлебу* и литургијском–евхаристијском *јединству* заједнице = Цркве овде је као код Ап. Павла у 1 Кор. 10, 16–17 и код Св. Игњатија, *Ефес. 20, 2.*

које си настанио у срца наша,
и за познање и веру и бесмртност,
које си нам објавио кроз Исуса Сина Твога.
Теби слава у векове!

3. Ти си, Владико Сведржитељу,
све створио ради Имена Твога,
и дао си храну и пиће људима на уживање,
да би Теби благодарили;
нама пак даровао си духовну храну и пиће и живот вечни кроз Сина Твога.

4. Пре свега благодаримо Ти што си Моћан (δυνατὸς). Откр. 11, 17.
Теби слава у векове!

5. Спомени, Господе, Цркву Твоју,
да је избавиш од свакога зла
и да је усавршиш у љубави Твојој; 1 Јн. 2, 5.
и сабери је од четири ветра, њу — освећену,
у Царство Твоје, које си јој припремио. Мт. 24, 13.
Јер је Твоја сила и слава у векове!

6. Нека дође Благодат Твоја, и нека прође овај свет.
Осана Богу Давидову! Мт. 21, 9.15.
Ако је ко свет, нека приступи, а ко није, нека се покаје.
Маран ата! (= *Господе, дођи*!) Амин! 1 Кор. 16, 22.

7. А пророцима дозволите да благодаре, колико хоће.

XI. 1. Ако (вам) пак ко дође и учи вас свему овоме што је напред речено, примите га. 2. А ако тај који учи скрене, и почне да учи другу науку да би покварио (ову науку), онда га немојте слушати; а ако (учи) да би умножио 2 Јн. 10. правду и познање Господње, примите га као Господа.

3. А односно апостолâ и пророкâ,[7] сходно заповести Јеванђеља овако чините: 4. Сваки апостол који долази к Мт. 10, 5–12.

---

[7] Као и Д. Ап. 16, 4 и Св. Игњатије, *Магнеж*. 13, 1 реч је о апостолској и пророчкој *служби* и *служитељима* у првој Цркви, који су били *путујући* по Црквама, а други су били *стални литурзи* у свакој Цркви.

вама нека буде примљен као Господ. 5. Али нека не остаје више него један дан; ако пак буде потребе, онда (и) други дан. А ако остане три дана, онда је лажни пророк. 6. А апостол кад одлази (од вас) нека ништа не узима осим хле-
Мт. 10, 9-10. ба, колико до (идућег) преноћишта; ако пак тражи и нова-ца, онда је лажни пророк.

7. И сваког пророка који говори у Духу не искушавајте и не судите, „јер ће се сваки грех опростити“, а овај се грех
Мт. 12, 31. „неће опростити“. 8. Али није сваки који говори у Духу пророк, него ако има и понашање (τοὺς τρόπους = *врлине*) Господње. По начину, дакле, понашања распознаје се лаж-
Мт. 7, 16. ни пророк од пророка (правог). 9. И сваки пророк који у Духу одређује трпезу (= *поставља је за сиромашне*), неће јести од ње, иначе је лажни пророк. 10. А сваки пророк који учи истини, ако не твори то што учи, лажни је пророк. 11. Сваки пак пророк опробани, истинити, који изграђује тајну Цркве у свету (ποιῶν εἰς μυστήριον κόσμικον Ἐκκλησίας = *који ради за светску тајну Цркве*), а не учи да се чини све оно што он чини, нека не буде осуђиван од вас, јер он са Богом има суд; јер тако исто су чинили и стари пророци.[8] 12. А ако неко каже у Духу: дај ми новаца или нечега другога, таквога немојте слушати. Ако пак каже да се дâ за друге који оскудевају, нека га нико (за то) не осуђује.

---

[8] Први део ове реченице, због нејасног (можда намерно скривеног) смисла, изазвао је различите преводе. Буквални превод гласи: „*који чини (= ради) за космичку (= светску) тајну Цркве*“, како смо ми и ставили у заграде. — Стари коптски превод (из 5. века) представља коментар: „*учећи и сведочећи светско предање Цркве*“. Неколико нових превода блиски су буквалном смислу: руски (П. Преображенског, крај 19. в.): „*који поступа сагласно са свемирном тајном Цркве*“, коме следује и српски (Ј. Вучковић, Задар 1885): „*који ради сходно земаљској тајни Цркве*“; такође и новогрчки (П. Папаевангелу, 1993): „*који свршава светску тајну у Црквама*“, (док В. Мустакис, 1953. даје описан превод: „*који узима удела у тајанственој делатности Цркве у свету*“) и један новији енглески (C. Richardson, 1970) који признаје да буквални превод гласи: „*који делује с циљем светске*

XII. 1. Сваки „који долази у име Господње", нека буде примљен; после пак испробавши га дознаћете (какав је), јер ћете имати (толико) разборитости да разликујете десно и лево. 2. Ако је тај који вам долази пролазник, ви му помозите колико можете, али нека не остаје код вас више од два или три дана, ако је то потребно. 3. Ако пак хоће да се настани (код вас), а зна неки занат, нека ради па нек једе. 4. А ако не зна заната, ви по вашој разборитости постарајте се како не би с вама живео беспослен хришћанин. 5. Ако он неће тако да ради, такав је христотрговац (χριστέμπορος). Чувајте се од таквих.

Мт. 21, 9.

2 Сол. 3, 10.

1 Тим. 6, 5.

тајне Цркве", али преферира следећи превод: „*који делује с циљем симболизовања тајне Цркве*", што је још описније учинио кардинал J. B. Lightfoot (крај 19. в.): „*if he doeth ought as an outward mystery typical of the Church*". Преводи који грчком тексту придају смисао *симболизовања* указују на пример брака који, сходно Еф. 5, 32, симболизује тајну мистичког брака Христа и Цркве. Овом објашњењу је склон и Ј. Вучковић, кад у напомени уз свој превод каже: „не треба судити пророка, који ради тајне Цркве или ради брака Цркве са Христом, сам у брак не ступа". У истом смислу појашњава и C. Richardson сматрајући да се текст „односи на пророка којега прати једна духовна сестра" (а не супруга, и упућује на 1 Кор. 7, 36–8, где се девичанство препоручује већма од брака). — Мишљења смо да грчки текст под изразом κοσμικὸν μυστήριον значи παγκόσμιον = *свесветску тајну*, или ἀνὰ τὸν κόσμον = *по (целом) свету*, тј. тајну Цркве у целом свету, као што је нпр. у писму Еп. Римског Ксиста Св. Кирилу Александријском (5. век): „толико ти дугује *светска Црква*" (ἡ κοσμικὴ Ἐκκλησία = *Црква у целом свету* — ACO I, 1, 7, p. 143). — Што се пак тиче другог дела реченице у тексту, који се завршава констатацијом да су „тако чинили и (неки) стари пророци", највероватније да се ради о неком особитом поступку дотичног црквеног пророка, који није био негативан и деструктиван, али није ни пример за подражавање, као што је нпр. у Старом Завету био пример Пророка Јеремије кад је носио јарам кроз град Јерусалим, или Пророка Исаије кад је ишао наг и бос — обојица да најаве Божију *поруку* народу. — Израз μυστήριον κοσμικὸν могуће је још схватити и тако да писац ставља акценат на κοσμικὸν, у смислу: *материјалне*, светске (= *телесне*) стране Цркве: када дотични пророк чини неки материјални (телесни) чин или радњу, која није за подражавање од свих, али као пример доприноси изградњи Цркве у свету.

XIII. 1. Сваки истинити пророк, који хоће да се на-
Мт. 10, 10. стани код вас, „достојан је хране своје“. 2. Тако исто и истинити учитељ достојан је и он као радник хране своје.

3. Сваку првину од плодова пивнице (ληνοῦ = *каце*, тј. *подрума*)
2 Мојс. 22, 29; 5 Мојс. 18, 3–4. и са гумна, од стоке и оваца, узми и дај првину пророцима, јер су они првосвештеници (ἀρχιερεῖς = *епископи*) ваши.[9] 4. А ако немате пророка, дајте сиромашнима. 5. Ако спремаш хлебове, узми и подај првину (од њих), по заповести. 6. Исто тако, кад отвориш суд са вином или уљем, узми првину и дај пророцима. 7. И од новаца, и од
4 Мојс. 15, 20–21. одеће, и од сваког имања, узевши првину, колико сам сматраш, подај по заповести.

XIV. 1. А у недељу Господњу (κυριακὴν Κυρίου), сабрав-
Д. Ап. 20, 7; 1 Кор. 16, 2. ши се заједно, ломите хлеб и вршите Евхаристију (= *Литургију*),[10] исповедајући претходно грехе своје, да би жртва ваша била чиста. 2. Сваки пак онај који има спор са другом својим нека не долази на сабрање са вама, докле се не
Мт. 5, 23–24. измире, да се (тиме) не упрља жртва ваша. 3. Јер је то она (жртва) за коју је Господ рекао: „У сваком месту и времену приносићете ми жртву чисту, јер сам ја Цар велики,
Малах. 1, 11. говори Господ, и Име је моје чудесно међу народима“.

XV. 1. Изаберите себи епископе и ђаконе достојне Го-
1 Тим. 3, 3, 8. спода,[11] људе кротке и несребољубиве и истините и про-

---

[9] Сходно речнику прве Цркве (Д. Ап. 13, 1; 1 Кор. 12, 28), *пророцима* су називани и богонадахнути наследници Св. Апостола — стални *литурзи–служитељи* у Црквама, као што се види и даље у XV, 1.

[10] Из овога се види да су први хришћани, од времена Христа и Апостола празновали *недељу*, а не суботу. Субота је поштована, али на другом месту, по рангу после недеље.

[11] Поред *путујућих* свештенослужитеља, апостола и пророка, свака помесна Црква имала је своје домаће сталне *литурге*: Епископа, презвитере и ђаконе (Д. Ап. 14, 23; 20, 17. 28; Флп. 1, 1). Види о томе даље у овој књизи: Св. Иполита *Апостолско предање*.

верене, јер вам они служе службу пророкâ и учитељâ. 2. Немојте их, дакле, пренебрегавати, јер су они ваши достојанственици (οἱ τετιμημένοι = *часници*) са пророцима и учитељима. Флп. 1, 1.

3. Исправљајте једни друге, не у гњеву него у миру, као што стоји у Јеванђељу; а са сваким оним који греши против другога нека нико не разговара, нити га слушајте, докле се не покаје. 4. А ваше молитве и милостиње и сва дела (ваша) чините тако као што стоји у Јеванђељу Господа нашег. Мт. 5, 22–26; Мт. 18, 15.

❄

XVI. 1.[12] Стражите над животом вашим; „светилници ваши нека се не угасе, и бедра ваша нека не ослабе, него будите спремни; јер не знате часа у који ће Господ ваш доћи". 2. А сабирајте се чешће заједно, тражећи оно што одговара (τὰ ἀνήκοντα = *приличи*) душама вашим. Јер вам неће користити све време (χρονὸς) вере ваше ако се у последње доба (καιρῷ) не покажете савршени (τελειωθῆτε). Мт. 24, 42. 44; Лк. 12, 35.

3. Јер ће се у последње дане умножити лажни пророци и упропаститељи, и овце ће се претворити у вукове, и љубав ће се преокренути у мржњу. 4. Јер када безакоње буде расло, људи ће једни друге омрзнути и прогонити и издавати. И тада ће се јавити обмањивач света (ὁ κοσμοπλανὴς = *козмопреварант*) као син Божији, и чиниће знаке и чудеса, и земља ће се предати у руке његове, и чиниће безакоња (ἀθέμιτα) каквих никада од века није било. 5. Тада ће род људски (ἡ κτίσις τῶν ἀνθρώπων) доћи у огањ испитивања, и „саблазниће се многи и пропасти, а они који претрпе (ὑπομείναντες = *издрже*) у вери својој, спашће се" тим самим про- Мт. 7, 15; Мт. 24, 12. Мт. 24, 8–9. Откр. 12, 9; 2 Сол. 2, 4; Мт. 24, 24. Мт. 24, 10–13.

---

[12] Ово је завршни део *Дидахија* посвећен *есхатолошкој* нади, о ишчекивању Другог = *Последњег* Доласка Господњег, што је већ истакнуто и напред у молитви Св. Евхаристије, (X, 6).

клетством (ὑπὸ τοῦ καταθέματος = *Оним* (= Христом) *Којег̄ (друг̄и) п̄роклињу*).[13]

6. И тада ће се појавити знаци Истине: најпре знак отва-
Мт. 24, 31. рања (σημεῖον ἐκπετάσεως = *знак п̄ојаве (Гос̄подње) = Крст̄*)
1 Сол. 4, 14–17. на небу, затим знак гласа трубе, и трећи (знак): васкрсење мртвих. 7. Но не свих (заједно), него као што је речено:
Зах. 14, 5. „Доћи ће Господ и сви свети с Њиме".

8. Тада ће свет „угледати Господа где долази на обла-
Мт. 24, 30. цима небеским".

---

[13] Израз κατάθεμα значи κατανάθεμα = *п̄роклет̄ство*, у ком случају овде означава Христа (према Гал. 3, 13 и 1 Кор. 12, 3), Кога проклињу они који су се саблазнили и отпали (као што су многобошци тражили од Св. Поликарпа да *п̄рокуне* Христа — *Мар̄тирион* 9, 3). Филотеј Вријеније (54, 8) сматра да κατάθεμα може значити и *т̄емељ* (сходно 1 Кор. 3, 11–12 и *Пас̄тир*, Приче 9, 14), тј. опет Христа, о Кога се нису саблазнили верујући у Њега (Мт. 27, 42; Д. Ап. 4, 11).

ВАРНАВИНА ПОСЛАНИЦА

адујте се, синови и кћери, у име Господа Који нас је заволео.

2. Пошто су Божија дела правде према вама велика и богата, ја се стога првенствено веома радујем због ваших блажених и славних духова; јер сте тако примили унутра у себе благодат духовнога дара. 3. Стога се и већма радујем са вама надајући се да ћу и сам бити спасен, јер заиста видим у вама изливен на вас Дух од богатога извора Господа. Тако ме је Д. Ап. 2, 17. задивио код вас ваш драги ми изглед (ὄψις).

4. Уверен, дакле, у ово и свестан о себи да, говоривши много међу вама, знам да ми је сапутствовао на путу правде Господ, и ја свакако на то себе приморавам да вас волим изнад своје душе, јер велика вера и љубав обитава у вама са надом на живот Његов. 5. Помишљајући, дакле, на то да, ако се будем старао да вам предам део од онога што сам примио, да ће ми то што сам таквим духовима послужио бити као плата, постарах се да вам мало помало шаљем (од тога) да бисте са вером вашом имали и савршено знање.

6. Три су, дакле, догмата (= *учења*) Господња:
нада живота — почетак и свршетак вере наше;
и праведност — почетак и крај суда;
(и) љубав — сведочанство делâ правде у радости и весељу.

7. Господ нам је открио (ἐγνώρισε = *обзнанио*) преко Пророкâ прошло и садашње, и дао нам је да окусимо првине (ἀπαρχὰς) од будућега. Гледајући (сада) где се све то понаособ остварује, као што је (Он) говорио, дужни смо изобилније и узвишеније приступати Њему са страхом. 8. Ја пак, не као учитељ него као један од вас, указаћу вам понешто од онога чиме ћете се радовати у садашњици.

II. 1. Пошто су дани зли, и пошто (противник) који
Еф. 5, 16; 2 Сол. 2, 7. дејствује има власт, дужни смо да, пазећи на себе, истражујемо наредбе (δικαιώματα) Господње. 2. Притом, помоћници вере наше јесу страх (Господњи) и трпљење, а помагачи су нам дуготрпељивост и уздржање (ἐγκράτεια). 3. Када све ово бива и остаје у односу према Господу чисто, онда се заједно са тим радује и мудрост, разборитост, разумност (ἐπιστήμη = *наука*), знање (γνῶσις).

4. Јер нам је (Господ) објавио преко свих Пророка да
Ис. 1, 11–13; Јер. 7, 22. Му нису потребне ни жртве, ни свеспаљенице, ни приноси, говорећи једном: 5. „Шта ће ми мноштво жртава ваших? вели Господ. Сит сам жртава паљеница од овнова, и претилине од јагањаца, и крви од јунаца и јараца не желим; нити ми долазите да се јавите преда мном. Јер ко вам је то тражио из руку ваших? Не долазите ми више ни у двориште моје“. И опет: „Ако ми доносите семидал (= *пшенично брашно*) — узалуд је; на кâд се ваш гадим; не подносим младине
Ис. 1, 13. ваше и суботе“. 6. Ово је, дакле, укинуо (Господ), да нови закон (= *Јеванђеље*) Господа нашег Исуса Христа, који је без јарма принудности, не би имао приношење чињено од људи (ἀνθρωποποίητον).

7. А говори и опет њима: „Зар сам ја заповедио оцима вашим кад су излазили из Египта, да ми принесу жртве и свеспаљенице? — 8. Не, него сам им заповедио ово: Сваки од вас нека у срцу своме нема злобе злопамтљивости на
Јер. 7, 22–23; Зах. 8, 17. ближњега свога, и нека не воли лажну заклетву“. 9. Дуж-

ни смо, дакле да, пошто нисмо неразумни, схватимо намеру доброте Оца нашега, јер нам говори хотећи од нас да не слично онима (= *Јевреjима*) који су у заблуди, тражимо да Му приступимо. 10. Према томе, нама (Господ) овако говори: „Жртва је Богу срце скрушено; мирис миомирни је Господу срце које слави свога Створитеља". Зато смо, бра- Пс. 50, 19.
ћо, дужни да се тачно старамо око спасења нашег, да не би онај Зли (ὁ πονηρός = *ђаво*), учинивши да се међу нас увуче заблуда, одстранио нас од живота нашег (у Христу).

III. 1. А говори и опет њима о томе: „Зашто ми постите, вели Господ, да би се данас чуо глас ваш с виком? Ис. 58, 4–5.
Нисам ја тај пост изабрао, вели Господ, нити човека који (постом) понижује (= *мучи*) душу своју? 2. Нити чак ако савијете врат свој као котур и оденете се у врећу и прах, ни тада се (то) неће назвати пост угодан".

3. А нама опет говори: „Ево, ово је пост који сам изабрао, вели Господ: Одрешуј сваку свезу неправде, раскини Ис. 58, 6–10.
омче насилних уговора, отпусти потлачене на слободу, и поцепај сваки неправедни уговор. Раздели гладнима хлеб свој, и ако видиш нагога одени га; оне без крова уведи у дом свој, и ако видиш пониженога, немој га презрети, нити се (одвраћај) од блискога рода твога. 4. Тада ће синути рано светлост твоја, и одећа ће твоја убрзо заблистати, и правда ће ићи испред тебе, и слава Божија заогрнуће те. 5. Тада ћеш завапити и Бог ће те услишити — још док ти говориш (молбу), рећи ће ти: Гле, ево ме! — ако од себе одбациш свезу (неправде), и дизање руку, и реч роптања; и ако гладноме даш хлеб свој од душе своје, и душу понижену помилујеш". 6. Дуготрпељиви (Господ), дакле, браћо, предвидевши ово: да ће народ, којега је припремио Љубљеноме (Сину) Своме, поверовати у простоти, унапред нам је објавио о свему, да се не бисмо као придошлице спотицали о закон њихов (= *јудејски*). Ис. 44, 2; Мт. 3, 17.

IV. 1. Ми, дакле, треба да, испитујући врло много о садашњем, истражујемо оно што нас може спасти. Бежимо зато сасвим од свих дела безакоња, да нас не би стигла дела безакона; и омрзнимо обману садашњег времена, да бисмо у будућем (веку) били вољени. 2. Не угађајмо души својој, нити јој дајмо слободу (ἐξουσίαν = *власти*) да она трчи заједно са злима и грешнима, да не бисмо постали слични њима.

3. Дошла је близу потпуна саблазан, она о којој је пи-
Мт. 24, 22. сано, као што Енох вели. Зато је Господар скратио време и дане, да би похитао Љубљени Његов и примио наслеђе (Своје). 4. А говори овако Пророк: „Десет царстава цароваће на земљи, и устаће после (тога) мали цар, који ће
Дан. 7, 24. покорити одједном три царства“. 5. Слично о томе истом вели Данило: „И видех четврту звер, лукаву и моћну и опакију од свих звери морских, и како из ње изникоше десет рогова, и из њих мали рог са стране, и како он покори одједном три велика рога“. Треба, дакле, да то схватите.
Дан. 7, 7–8.

6. А још вас и ово молим, ја који сам један од вас, и који (вас) и појединачно и све заједно волим изнад своје душе: да пазите сада на себе и да се не уподобљавате некима, гомилајући грехе своје, говорећи: да њихов завет (= *јеврејски*) остаје и наш. 7. Наш јесте, али они тако потпуно изгубише онај, чим га је Мојсије примио. Јер Писмо вели: „И бй Мојсије на гори постећи се четрдесет дана и четрдесет ноћи, и прими завет од Господа, камене таблице исписане прстом
2 Мојс. 34, 28; 2 Мојс. 31, 18. руке Господње“. 8. Али они, повративши се на идоле, изгубише га. Јер овако говори Господ: „Мојсије, Мојсије, сиђи брзо (са горе), јер безакоње учини народ твој, који си извео
2 Мојс. 32, 7. из земље Египатске“. И схвати Мојсије и баци обе таблице из руку својих; и разби се завет њихов, да се завет Љубљеног Исуса запечати унутра у срце наше надом вере Његове.

9. А желећи много да (вам) пишем, не као учитељ него као што приличи ономе који воли, да не би (ништа) недо-

стајало од онога што имамо, похитао сам да вам (ово) пишем, ја који сам најмањи (слуга) ваш (περίψημα ὑμῶν).

Зато пазимо у последње дане; јер нам ништа неће користити све време живота и вере наше, ако се сада у безаконом времену (овом) и будућим саблазнима не одупремо, као што приличи синовима Божијим. 10. Да се не би, дакле, увукао са стране онај Црни (ὁ μέλας = *ђаво*), бежимо од сваке сујете, омрзнимо сасвим дела онога злога пута. Немојте се сами у себе повлачити усамљујући се, као већ оправдани, него се окупљајте заједно и истражујте што је заједничка корист. 11. Јер Писмо вели: „Тешко онима који мисле да су мудри, а само су себи разумни". Постанимо духовни (πνευματικοὶ), постанимо храм савршен Богу. Колико до нас стоји, размишљајмо о страху Божијем и трудимо се да држимо заповести Његове, да бисмо се радовали у наредбама Његовим. 12. Господ ће судити свету не гледајући ко је ко; сваки како је радио, добиће (онако): ако је добар, правда ће његова ићи пред њим; ако је зао, плата злоће његове је пред њим. 13. Пазимо да не бисмо, задовољавајући се (тиме) што смо позвани (од Бога), заспали у гресима својим, и зли кнез, узевши власт над нама, одстранио нас од Царства Господњег. 14. А још и ово, браћо моја, разумите: кад видите да и после толико великих знакова и чудеса што се догодише у Израиљу, они (= *Израиљци*) ипак бише напуштени, пазимо да се и ми не нађемо као што је писано: „много је званих, а мало изабраних".

Ис. 5, 21.

Ис. 33, 18.

2 Кор. 5, 10.

Мт. 22, 14.

V. 1. Јер је Господ ради тога пристао да преда тело (Своје) на страдање, да бисмо се (ми) опроштењем грехова очистили, то јест кропљењем крви Његове. 2. Јер је писано о Њему — нешто Израиљу, а нешто нама — и то вели овако: „Бѝ рањен за безакоња наша и мучен за грехе наше; раном Његовом ми се исцелисмо. Као овца на клање бѝ вођен, и као јагње нѐмо пред оним који га стриже".

1 Петр. 1, 2.

Ис. 53, 5–7.

3. Дужни смо, стога, да врло много захваљујемо Господу што нам је и о прошлости открио, и о садашњости нас умудрио, и о будућности нисмо неразумни. 4. Писмо вели:
Приче 1, 17. „Не разапињу се узалуд замке птицама“. Тиме (хоће да) каже: да с правом пропада човек који зна за пут правде, а себе одводи на пут мрака.

5. А још и ово, браћо моја. Ако је Господ пристао да пострада за душу нашу, Он који је Господ целога света, Којему је Бог (Отац) рекао при стварању света: „ Да ство-
1 Мојс. 1, 26. римо човека по слици и прилици нашој“, како дакле Он пристаде да пострада од руке људске? — Ево, дознајте то. 6. Пророци, који од Њега имађаху благодат, пророковаху о Њему, а Он сам пострада зато да уништи смрт и покаже васкрсење из мртвих, јер је требало да се Он јави у телу (ἐν σαρκὶ... φανερωθῆναι), 7. да би и оцима испунио обећање, и да би Сам, припремајући Себи народ нови (τὸν λαὸν τὸν καινὸν), показао будући (= *живећи*) на земљи да ће, пошто изврши васкрсење, Он и судити.

8. На крају, пак, учећи Израиљ и чинећи тако велика чудеса и знаке, (они), иако (им) проповедаше, не заволеше Га. 9. А када сабра Своје апостоле, који су им имали проповедати Јеванђеље Његово, њих који су били грешнији изнад свакога греха, да покаже да „није дошао да позове
Мт. 9, 9–13; 1 Тим. 1, 15. праведнике него грешнике“, тада је открио Себе да је Син Божији. 10. Јер да није дошао у телу, како би се људи спасли гледајући Њега, кад ни сунце, које је пролазно и које је дело руку Његових, кад хоће да погледају не могу очима да издрже зраке његове.

11. Дакле, Син Божији ради тога дође у телу, да се доврши до пуноће мера грехова оних који су на смрт прогонили пророке Његове. 12. Ради тога је, дакле, Он страдао. Јер Бог каже да је рана тела Његова од њих: „Кад ударе
Зах. 13, 7. пастира свога, тада ће пропасти овце стада“. 13. А Он је хтео тако да страда, јер требаше да на дрвету (крста) по-

страда. Јер вели онај који је пророковао о Њему: „Сачувај душу моју од мача“, и „прикуј тело моје“, јер „збориште (συναγωγὴ) лукавих устаде на мене“. 14. И опет говори: „Ево дадох плећа своја на ударање, и образе на шамарање, а лице своје поставих као чврсту стену“.

Пс. 21, 17. Пс. 21,21; Пс. 118, 120; Ис. 50, 6–9.

VI. 1. А када је извршио заповест, шта каже? „Ко ће се судити са мном? нека стане наспрам мене. Или, ко ће ми се оправдати? нека се приближи Слузи Господњем. 2. Тешко вама, јер ћете сви ви овештати као хаљина и мољац ће вас појести“. И опет говори Пророк, пошто је (Он) као јак камен био положен на разбијање: „Ево постављам у темеље Сиона камен скупоцен, изабран, крајеугаони, драгоцен (ἔντιμον = *часнӣан*)“. 3. Затим, шта каже: „И који верује у Њега живеће довека“. А зар је нада наша у камен? Не, далеко од тога! Него (то каже) зато што је Господ моћно (ἐν ἰσχύι) положио тело Своје. Јер вели: „И постави ме као чврсту стену (στερεὰν πέτραν)“. 4. И опет говори Пророк: „Камен који одбацише зидари, он постаде глава од угла“. И опет вели: „Ово је велики и дивни дан, који створи Господ!“

Ис. 50, 8–9. Ис. 28, 16; Рм. 9, 33. Ис. 28, 16; Ис. 50, 7. Пс. 117, 22; Мт. 21, 42; Пс. 111, 24.

5. Пишем вам простије, да бисте разумели, ја који сам најмањи слуга (περίψημα) љубави ваше.

6. А шта опет каже Пророк: „Опколи ме збориште (συναγωγὴ) лукавих, окружише ме као пчеле восак“, и „за одећу моју бацише коцку“. 7. Пошто Он имађаше да се јави у телу и да пострада, (зато) би унапред објављено о страдању (Његовом). Јер каже Пророк за Израиљ: „Тешко души њиховој, јер смислише зли савет против самих себе, рекавши: Свежимо праведника, јер нам смета“. 8. Шта им говори други Пророк — Мојсије: „Гле, овако говори Господ Бог: Уђите у земљу добру, за коју се Господ заклео Авраму и Исаку и Јакову, и наследите је; земљу у којој тече мед и млеко“. А шта каже знање? — Ево, дознајте: „Надајте се, каже, на Исуса који ће вам се јавити у телу“. Јер човек

Пс. 21, 17–19. Ис. 3, 9–10. 2 Мојс. 33, 1–3.

1 Мојс. 2, 7. је страдална земља (γῆ...πάσχουσα), јер је саздање Адамово било од земље.[1] 10. Шта, дакле, каже? — „У земљу добру,
2 Мојс. 33, 3. земљу у којој тече мед и млеко“. Благословен Господ наш, браћо, који нам је дао мудрост и разумевање (νοῦν = *смисао*) тајни (τῶν κρυφίων) Својих. Јер каже Пророк: „Ко ће разумети причу Господњу, осим мудрога и разумнога и онога
Приче 1, 5–6. који љуби Господа свога!“

11. Пошто нас је, дакле, (Господ) обновио (ἀνακαινίσας) опраштањем грехова, учинио нас је другим обличјем (ἄλλον
Кол. 3, 10. τύπον), (тако) да имамо душу као дете, као да нас Он преса-здава (ὡς ἄν δή ἀναπλάσσοντος). 12. Јер Писмо за нас говори, када (Бог Отац) каже Сину: „Да створимо човека по слици и прилици нашој, и нека влада зверима земаљским и
1 Мојс. 1, 26. птицама небеским и рибама морским“. И видећи наше до-
1 Мојс. 1, 28. бро саздање (τό καλὸν πλάσμα), рече Господ: „Растите и множите се и напуните земљу“. То рече Сину.

13. Опет ћу ти показати како (то) за нас говори, (јер) је у последња времена извршио друго стварање (δευτέραν
Откр. 21, 5. πλάσιν). Каже Господ: „Ево, чиним последње као прво“.[2] За то је, дакле, Пророк проповедао: „Уђите у земљу у којој
2 Мојс. 33, 3. тече мед и млеко и наследите је“. 14. Видиш, дакле, ми смо поново саздани (ἀναπεπλάσμεθα), као што опет преко другог Пророка каже: „Гле, говори Господ, извадићу из
Јез. 11, 19; Јез. 36, 26. њих“, то јест из оних које је раније провидео Дух Господњи, „камена срца, и ставићу (им срца) од меса“ — јер се Он сам имао јавити у телу и живети међу нама. 15. Јер обитава-
1 Кор. 3, 17. лиште срца нашег, браћо моја, јесте свети храм за Госпо-да. 16. Зато опет вели Господ: „И како ћу се јавити Госпо-
Пс. 41, 3; Пс. 22, 23. ду Богу мојему и бити прослављен?“ (Даље) каже: „Испове-

---

[1] По среди је семитизам: Адам чије име значи *Земља(нко)* је створен од *земље* (1 Мојс. 2, 7; 3, 17) и као такав је *страдалан*, смртан. Христос је постао тело–човек, и страдањем Својим спасао је и обесмртио човека.

[2] Овде и даље у VII, 11 цитат је из тзв. *агрофа* = незаписаних речи Христових.

даћу ти се усред сабрања (ἐκκλησίας = *у цркви*) светих". Дакле, ми смо ти које је увео у земљу добру.

17. А шта је то „млеко" и „мед"? Пошто се дете прво медом а затим млеком храни и живи, тако и ми, вером обећања и речју (Његовом) храњени и оживљавани (ζωοποιούμενοι), живећемо и господарити земљом. 18. Јер је раније предсказао: „И нека расту и множе се и и владају рибама". 1 Мојс. 1, 26–28.
Ко је пак тај који сада може владати зверима и рибама и птицама небеским? Јер треба схватити да владати значи имати власт — да неко заповеда и господари. 19. Ако пак ово (владање) не бива сада, значи да је то нама речено за некада — када се и ми усавршимо (τελειωθῶμεν) да постанемо наследници завета Господњег.

VII. 1. Стога дакле разумите, децо радости, да нам је Добри Господ све унапред открио, да знамо кога треба да хвалимо, благодарећи Му за све.

2. Ако је дакле Син Божији, који је Господ (ὢν Κύριος) 2 Мојс. 3, 14.
и Који ће судити живима и мртвима, пострадао зато да би 2 Тим. 4, 1
рана Његова (ἡ πληγὴ αὐτοῦ) нас оживела, онда верујмо да Син Божији не би могао (иначе) пострадати осим за нас.

3. Но Он је, када бѝ разапет, био напојен оцтом и жучем. Чујте како о томе објавише свештеници храма, када би написана заповест: „Ко не буде држао пост, биће погубљен смрћу". Господ је то заповедио зато што је Он Сâм 3 Мојс. 23, 29.
имао да за наше грехе принесе на жртву сасуд Духа (τὸ σκεῦος = *тело*), да би се праобраз, који се збио на Исаку принесеноме на жртвеник, остварио. 4. Шта, дакле, каже код Пророка? „И нека једу од јарца приношенога у време поста за све грехе". Пазите тачно: „И нека једу једино сви 1 Мојс. 22, 9.
свештеници утробу неиспрану са сирћетом". 5. Зашто? „Зато што ћете мене, кад будем приносио тело Своје за грехе народа мога новога, појити са жучом и сирћетом, (стога) једите ви сами, док ће народ постити и жалити у

3 Мојс. 16, 7. кострети и с пепелом“ — да би (тако) показао да Њему треба пострадати од њих. 6. Како је то заповедио? Пазите: „Узмите два јарца, добра и једнака, и принесите их; и нека свештеник узме једнога (од њих) за жртву свеспаљеницу за грехе“. А шта ће урадити са другим? — „Други, вели, нека је проклет“. 7. Пазите како се (овде) јавља праобраз Исусов. 8. „И пљуните (на њега) сви и бо(ц)кајте га (= *ћушкајте га*) и ставите му око главе црвену вуну, и нека се тако изагна у пустињу“. И када се поступи тако, онда онај који држи јарца одводи га у пустињу и скида ону вуну и ставља је на џбун звани купина, чије плодове имамо обичај да једемо кад их нађемо у пољу. Тако, једино су плодови купине слатки.

3 Мојс. 16, 8.

9. Шта опет ово значи? Пазите: „Једнога (јарца) на жртвеник, а други да је проклет“, и овај проклети да је овенчан. То је зато што ће Њега (= *Христа*) видети (Јудејци) тада, у онај Дан, да има црвени хитон око тела, и рећи ће: „Није ли ово Онај кога ми некада разапесмо, понижујући Га и ћушкајући и пљујући? Заиста, то Он беше, Који тада за Себе говораше да је Син Божији“. 10. Али како је то сличан ономе? По томе што су јарци били „слични“ и „добри“ и једнаки, да када некада буду видели Њега где долази, да ће се запрепастити због те сличности (као) са јарцем. Видиш, дакле, праобраз Исуса Који ће страдати.

Прем. Сол. 5, 3–5.

11. А шта (значи) што вуну стављају усред трња? То је праобраз Исуса предложен Цркви, (по којем) ако ко жели да узме ту црвену вуну, тај треба много да пострада (= *ūpeūpūu*), јер је трнов џбун опасан, и (тек) подневши невоље овладаће њиме. „Тако“, каже се, „они које ме желе видети и дотаћи се Царства мога, дужни су кроз невоље и страдања задобити Ме“.[3]

Д. Ап. 14, 22.

---

[3] Највероватније *аграфа* (= *незапйисане речи Христове*) као и у VI, 13.

VIII. 1. А шта мислите чији је праобраз оно што је заповеђено Израиљу: да принесу (на жртву) јуницу (δάμαλιν) људи који су пуни грехова, и да је закољу и спале, и тада да деца узму пепео и саспу у судове и ставе црвену вуну на једно дрво — гле, опет слика крста и црвена вуна — и узму исоп (= *босиљак*) и тако да деца кропе народ једног по једног, да се очишћују од грехова? 4 Мојс. 19, 1...

2. Разумете ли како вам у простоти говори (Господ). То теле (μόσχος) је Исус, а грешни људи који приносе (на жртву) то су они који су Њега привели на смрт. Потом, нису (то) више људи, није (то) више слава грешникâ 3. (Него) деца су која покропљавају — то су они који су нама благовестили опроштење грехова и очишћење срца, којима је (Господ) дао власт Јеванђеља, који су Дванаесторица (Апостола), за сведочанство племенâ — јер је дванаест племена Израиљевих — да проповедају (радосну вест). 4. А зашто су троје деце која покропљавају? За сведочанство Аврама, Исака и Јакова, јер су они велики пред Богом.

5. А што је вуна на дрвету? — то је што је Царство Исусово на дрвету (*крста = живота*) и што ће они који се надају у Њега живети до века. 6. А зашто је заједно са вуном и исоп (= *босиљак*)? Зато што ће (у време) Царства Његовог бити дани и зли и прљави, у које ћемо се ми спасти, јер и онај који болује телом, лечи се соком исопа.

7. Због тога, дакле, ови (догађаји) који су се овако дешавали, нама су јасни, а њима (= *Јеврејима*) су тамни, јер они нису послушали глас Господњи.

IX. 1. А говори (Писмо) опет о ушима, како нам је (Господ) обрезао [уши и] срце наше. Каже Господ преко Пророка: „Слухом уха (свога) послушали су ме“. И опет каже: „Слухом ће чути они који су далеко, и познаће шта сам учинио; и обрежите, говори Господ, уши [срца] вашег“. 2. И опет вели: „Чуј, Израиљу, јер ово говори Го-

Пс. 17, 45; Ис. 33, 13; Јер. 4, 4; 5 Мојс. 10, 16.

спод Бог твој: Ко је ко жели да живи до века? Нека слухом
Јер. 7, 2–3. послуша глас Слуге мога (τοῦ παιδός μοῦ = *Месије*)". 3. И
Пс. 33, 13; Ис. 50, 10. опет каже: „Чуј небо и послушај земљо, јер Господ говори" ово за сведочанство. Па опет вели: „Чујте реч Господњу
Ис. 1, 2.10; Ис. 28, 14; Ис. 40, 3. старешине народа овога". И још каже: „Чујте, чеда, глас онога који виче у пустињи". Дакле је (Господ) обрезао уши наше да бисмо ми, чувши реч (Његову), поверовали.

4. Али и обрезање, на које се они надају, укинуто је. Јер је (Господ) рекао да не буде телесно обрезање, но они (= *Јевреји*) то преступише, јер их је зли анђео преварио (ἐσό-φιζεν). 5. Тако, каже њима: „Овако говори Господ Бог
Јер. 4, 3–4. ваш" — и овде налазим заповест: — „Немојте сејати по трњу, (него) обрежите се Господу вашем". И шта каже (да-
5 Мојс. 10, 16. ље)? „И обрежите злоћу од срца вашег". Па опет вели: „Гле, каже Господ, сви су народи необрезани по крају (те-
Јер. 9, 24–26. ла), а овај народ (= *Израиљ*) необрезан је срцем".

6. Али рећи ћеш: „Па народ је се обрезао у знак запечаћења (завета)"? Међутим, и сваки Сиријац и Арап и сви свештеници идолопоклонички (обрезани су), па значи ли то да и они припадају њиховом завету? Чак се и Египћани обрезују.

7. Према томе, схватите, децо љубави, о свему подробно: да је Аврам, који је први увео обрезање, обрезивао (дом свој) гледајући духом унапред на Исуса, и (тада) је он примио науку о три слова. 8. Јер се каже: „И обреза Аврам
1 Мојс. 17, 23; 1 Мојс. 14, 14. из дома свога осамнаест и три стотине људи". А које је то познање које му је (тиме) дато? Ево, научите га: Речено је најпре „осамнаест", па после тога додато је „триста". Из броја „осамнаест": **I** = десет (δέκα); **H** = осам (ὀκτὼ) — имаш име ИСУС (**IH**σοῦν). А зато што ће крст у виду **T** имати благодат, додао је и „триста" (**T** = τριακόσια). Према томе, са она два слова (IH) показује Исуса, са овим једним словом (T) — крст (Његов)[4].

9. Зна (то) Онај Који је ставио у нас усађени дар (ἔμφυτον δωρεὰν) Своје науке. Нико правилније (γνησιώτερον = *изворније*) није научио од мене ту реч (науке = *вере*), али знам да сте и ви достојни тога.

X. 1. А што је Мојсије рекао: „Не једите (месо од) свиње, ни орла, ни сокола, ни јастреба, нити било које рибе која нема на себи крљушт“ — тиме је он примио три науке за разумевање. 2. Негде на крају каже им (Мојсије) у Поновљеним Законима: „И изложићу народу овоме уредбе моје“. Према томе, није заповест Божија да се не једе, него је то Мојсије духовно (= *у духовном смислу*) рекао. 3. (Ево како): За „свињу“ је рекао због овога: немој се, вели, дружити са таквим људима који су слични свињама, то јест када се одају уживањима они заборављају Господа, а када дођу у немаштину онда се сете Господа. Баш као и свиња: када једе, не зна за господара, а када је гладна онда грокће и кад добије (храну) заћути. 4. „Нити једи, каже (даље), орла, ни сокола, ни крагуја, ни јастреба“, то јест, вели, немој се дружити нити се изједначуј са таквим људима који не знају да трудом и знојем прибављају себи храну, него у безакоњу своме отимају туђе, и (изгледају) као да ходе у невиности, (а уствари) такви посматрају и вребају кога ће својом грабљивошћу да опљачкају. Као што и ове споменуте птице не сакупљају саме себи храну, него беспослено седећи само чекају како ће туђе месо да поједу, јер су незасите у лукавости својој. 5. „И не једи, каже (даље), смрену, ни полипа (= *октопод*), ни сипу“, то јест, вели, немој се дружити ни бити сличан са таквим људима који су сасвим нечастиви и већ осуђени на смрт, као што су и ове поменуте рибице

3 Мојс. 11, 1–15; 5 Мојс. 14, 4–12.

5 Мојс. 4, 1. 5.

3 Мојс. 11, 1; 3 Мојс. 11, 13–16.

3 Мојс. 11, 10.

---

[4] Ово објашњење за име ИСУС и КРСТ, изведено из грчког броја 318 (18 + 300: IH + T), није могуће у јеврејском писму и језику (могуће је још у словенском писму и језику). Сусрећемо га и код Климента Александријског (*Стромата*, VI 84, 2). Крст у виду слова T познат је још и у другим текстовима из 2. века Хришћанства.

једине проклете, и вртећи се у дубини не пливају као остале, него бораве у муљу доле на дну бездана (= *мора*).

6. Такође (вели још): „Ни зеца немој јести“. Зашто? Не буди, вели, педераст (παιδοφθόρος), нити сличан таквима. Јер зец добија сваке године по један чмар (τὴν ἀφόδευσιν) више, јер колико година живи толико и рупа има.[5] 7. Исто, „ни хијену немој јести“, то јест, вели, не буди прељубник ни развратник (φθορεὺς), нити пак сличан таквима. Како то? Зато што ова животиња сваке године мења природу (= *пол*), те постаје некад мушки пол, а некад женски. 8. Тако исто је и „лисицу“ оправдано омрзнуо. Јер, вели, не буди такав као што чујемо да неки чине безакоња нечистоћом у устима, нити се дружи са нечистим (женама) које чине нечистоту у устима. Јер ова животиња зачиње преко уста.[6]

3 Мојс. 11, 6; 5 Мојс. 14, 7.

3 Мојс. 11, 29.

9. Тако је, дакле, Мојсије, добивши три прописа о јелима, говорио то духовно, но они су то, сходно телесној (својој) похоти, узели као (да је реч) о јелима.

10. Познање тих истих трију прописа добио је и Давид, па (зато) слично каже: „Блажен је човек који не иде на вéће безбожничко“ — (слично) као што оне рибе иду у тамним (јатима) у дубину; „нити стоје на путу грешничком“, какви су они који се само наизглед боје Господа и греше попут свиње; „нити седи за столом пагубникâ“, као што су оне птице што седе и чекају грабеж. Ето, дакле, сад имате савршено (објашњење) односно јела.

Пс. 1, 1.

11. Али Мојсије (још) рече: „Једите све што има раздвојене папке и што прежива“. Шта хоће (тиме) да каже? Да (таква животиња) кад добије храну познаје онога који је храни, и (кад се наједе) види се да се радује и мирује због

3 Мојс. 11, 3; 5 Мојс. 14, 6.

---

5 Овакво је мишљење владало и код неких античких природословаца. Ср. и Климент Александријски, *Педагог* II, 83 и 88.

6 Види претходну напомену.

њега. Добро је то рекао гледајући на ову заповест. А шта то значи? (Значи) да се треба дружити са онима који се боје Господа, са онима који размишљају о смислу речи (Божије) коју су примили у срцу, са онима који говоре наредбе Господње и држе их, са онима који знају да је то размишљање (о речи Божијој) дело радости, и који се стално хране речју Господњом. А шта (значи то) што има „раздељене папке“? То (значи) да праведник и у овом свету ходи, и (онај будући) свети век ишчекује (τὸν ἅγιον αἰῶνα ἐκδέχεται). Видите ли како је Мојсије добро дао законе!

12. Али, откуда ће они (= *Јевреји*) то схватити и разумети? А ми, добро и правилно схвативши заповести, говоримо тако како је хтео Господ. Зато је и обрезао уши и срца наша, да бисмо ово разумели.

XI. 1. А испитајмо (сада) да ли се Господ постарао да објави унапред о води (крштења) и о крсту.

2. Односно воде, написано је за Израиљ да они оно крштење које доноси опроштење грехова неће прихватити, него ће себи направити (друго). 3. Јер Пророк говори: „Задрхћи небо, и нека се над тим још више потресе земља, јер два зла учини народ овај: оставише мене, извор воде живе, и ископаше себи јаму смрти. Зар није пусти камен Сион, света гора моја? Јер ћете бити као младунци птичији кад полете лишени гнезда“. 4. И опет вели Пророк: „Ја ћу ићи пред тобом и горе (= *узвишења*) ћу поравнити и врата бакарна срушићу и вратнице гвоздене поломићу, и даћу ти ризнице тајне, скривене, невидљиве, да познају да сам ја Господ Бог. 5. И настанићеш се у високој пећини чврсте стене, и вода је њена постојана; видећете Цара у слави, и душа ваша размишљаће о страху Господњем“.

Јер. 2, 12–13; Ис. 16, 1–2.

Ис. 45, 2–3; Ис. 33, 16–17.

Ис. 33, 16–18.

6. И опет код другог Пророка говори: „И биће, онај који тако чини, као дрво засађено крај извора водених, које ће плод свој дати у време своје, и лист његов неће отпасти,

Пс. 1, 3–6. и све што буде чинио успеће. 7. Нису такви безбожници, нису такви; него су као прах који развеје ветар са лица земље. Зато неће устати на суд безбожници, нити грешници на већу праведничком; јер зна Господ пут праведних, а пут безбожникâ пропашће". 8. Видите ли како је (овде) истовремено означио и воду и крст. Јер (тиме) ово говори: „Блажени" су они који наду положише на крст и сиђоше у воду (крштења); а што кажу за плату „у своје време", то значи: тада ћу им, каже (Господ), дати награду. А што каже „лишће (им) неће опасти", то значи: свака реч која из вас изађе кроз уста ваша са вером и љубављу, биће на обраћење и наду многима.

Јез. 47, 1–12. 9. И опет други Пророк говори: „И земља Јаковљева беше хваљенија од сваке друге земље". Овим (хоће да) каже: да прославља сасуд (τὸ σκεῦος) Духа Његовог. 10. Шта затим говори? „И беше поток који тецијаше с десна, и излажаху из њега дрвета дивна, и ко од њих једе живеће довека". 11. Овим говори то да ми силазимо у воду (крштења) испуњени гресима и нечистотама, а излазимо (отуда) плодоносећи у срцу, страх (Божији) и наду на Исуса имајући у духу . „И ко једе од њих, живеће довека". Ово значи: ако ко послуша када се ово говори и поверује, живеће довека.

XII. 1. Исто тако опет указује на крст преко другог Пророка, који говори: „И када ће се све то догодити? вели Господ? Када дрво буде положено и уздигнуто, и када из дрвета потече крв".[7] Ето, имаш опет (пророштво) о крсту и о Ономе Који ће бити разапет.

2. И опет говори Мојсије, када Израиљ би нападнут од туђих племена, па да их подсети да кад год су нападани да су то због грехова својих предавани на смрт. Рече, дакле, Дух у срцу Мојсију да начини праобраз крста и Онога Који

---

[7] Неидентификован цитат. Односи се највероватније на чокот (виноградску лозу), који означава Христа (Јн. 15, 1–8 и *Дидахи* IX, 2).

ће страдати (на њему), те да ће, ако се не буду на њега надали, бити нападани довека. Мојсије тада укрсти оружје једно на друго усред сукоба (τῆς πυγμῆς = *борбе ӣрса у ӣрса*), и ставши изнад свих (на гору) рашири руке, те тако опет побеђиваше Израиљ. Затим, када спушташе руке, они по- 2 Мојс. 17, 11.
ново биваху убијани. Зашто? Да би познали да се не могу спасти ако се не буду надали на Њега (= *Христа*). 4. Затим опет преко другог Пророка говори: „Васцели дан пружах руке своје народу непокорноме који се противи праведном путу моме“. 5. Такође опет Мојсије чини праобраз Исуса: Ис. 65, 2.
да Њему ваља пострадати, али и да ће Он оживљавати (ζωοποίσει = *оживоӣтвораваӣи*), Он за Кога су мислили да је на том знаку (крста) погубљен. То би (у време) када падаше 4 Мојс. 21, 8.
Израиљ. Јер Господ учини да њих уједа свака змија — јер је преступ Евин био кроз змију — и они (од тога) умираху, да би их тако укорио да ће због преступа свога бити предани на смртно страдање. 6. Али, на крају, исти овај Мојсије који им је заповедио: „Нека вам ни ливени ни резани (лик) 4 Мојс. 26, 1;
не буде·бог ваш“, он сам прави ово (= *лик бакарне змије*) да 5 Мојс. 27, 15.
би им показао праобраз Исусов. Наиме, Мојсије начини бакарну змију и стави је на видно место и проповеђу позва народ. 7. Кад су се ови окупили заједно (ἐπὶ τὸ αὐτό = *на једно месӣо*), мољаху Мојсија да се помоли за њих да би били исцељени. А Мојсије рече: „Када неко од вас буде уједен, нека дође пред змију која виси на дрвету, и нека се нада верујући да она, иако је сама мртва, може ипак оживљавати (ζωοποιῆσαι = *оживоӣтвораваӣи*), и одмах ће бити спа- 4 Мојс. 21, 8;
сен“. И они тако и чињаху. (Тако) и у овоме имаш опет славу Јн. 3, 14-15.
Исусову, јер је у Њему и за Њега све.[8] Рм. 11, 36;
Кол. 1, 16.

8. Шта говори опет Мојсије Исусу, сину Навиновом, давши њему, који је пророк, баш то име само да би сав народ

---

[8] Израз је Апостола Павла, којим писац показује Христа као кључ све историје Старог Завета, који је цео — *ӣраобраз* Христа.

чуо (= *увидео*) да Отац све објављује о Сину (Своме) Исусу. 9. Вели, дакле, Мојсије Исусу, сину Навиновом, давши му баш то име, када га посла да извиди земљу: „Узми књигу у руке своје и напиши шта говори Господ: да ће из корена посећи сав дом Амаликов Син Божији (ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ) у последње дане". Видиш опет да је Исус, не син човечији, већ Син Божији, јављен праобразно (τύπῳ) у телу (тј. *у Исусу Навину*).

2 Мојс. 17, 14–16.

10. Али пошто ће (неки) говорити да је Христос син Давидов, сам Давид пророкује, бојећи се (тога) и схватајући заблуду грешникâ: „Рече Господ Господу мојему: Седи мени с десне стране, док положим непријатеље твоје за подножје ногама твојим". 11. И опет овако говори Исаија: „Рече Господ Христу моме Господу, Којега држим за десницу његову, да покорим народе пред Њим, и моћ ћу царева раскинути". Видиш како Га Давид назива Господом, а не каже (да му је) син.

Пс. 109, 1; Мт. 22, 44.

Ис. 45, 1.

XIII. 1. Да видимо (сада): да ли је овај народ (= *хришћански*) наследник (завета), или онај први (= *јеврејски*); и да ли је завет за нас или за њих?

2. Слушајте шта каже Писмо за народ: „А мољаше се Исак за Ревеку жену своју, јер беше нероткиња; и она заче. Потом отиде Ревека да пита Господа, и Господ јој рече: Два су племена у стомаку твоме и два су народа у утроби твојој; и један ће народ надвладати други, и већи ће служити мањему". 3. Треба да разумете (αἰσθάνεσθαι = *осећате*) ко је Исак и ко је Ревека, и на којима је то показао да је овај народ већи него онај.

1 Мојс. 25, 21–23.

4. У другом пророштву каже (о томе) јасније Јаков Јосифу сину своме, говорећи: „Ево, није ме лишио Господ лица твога; доведи ми синове твоје да их благословим". 5. И доведе Јефрема и Манасију; и хотећи да Манасија добије благослов, јер беше старији, приведе га Јосиф код десне

1 Мојс. 48, 9–11.

руке оца (свога) Јакова. Али Јаков виде духом праобраз будућега народа, и шта каже: „И укрсти Јаков руке своје и стави десницу на главу Јефрема, другога и млађега (сина), и благослови га. И рече Јосиф Јакову: 'Премести десну руку своју на главу Манасијину, јер ми је он син првенац'. И рече Јаков Јосифу: 'Знам, чедо, знам, али ће већи служити мањему' — и овај ће бити благословен". 6. Видите ли на кога је ставио (и показао) да овај народ (= *хришћански*) јесте први, и наследник завета.

1 Мојс. 48, 13–20.

7. Ако (нам) је, дакле, ово напоменуто још и кроз Аврама, онда је наше знање постало савршено. А шта каже Авраму, кад је он сам поверовао и прими му се у правду? „Ево, поставих те, Авраме, за оца народима који верују Богу у необрезању".

Рм. 4, 3–11. 1 Мојс. 15, 6; 1 Мојс. 17, 5;

XIV. 1. Добро. Али да видимо да ли завет, за који се (Бог) заклео оцима да ће га дати народу, да испитамо да ли га је дао. Дао га је, али они нису били достојни да га приме због грехова својих. 2. Јер каже Пророк: „И пошђаше се Мојсије на гори Синају да прими завет Господњи за народ, четрдесет дана и четрдесет ноћи. И прими Мојсије од Господа две таблице исписане прстом руке Господње у Духу. И примивши Мојсије силажаше ка народу да им преда. 3. И рече Господ Мојсију: 'Мојсије, Мојсије, сиђи брзо, јер народ твој, којега си извео из земље египатске, учини безакоње'. И Мојсије разумеде да (они) опет себи начинише изливене кипове (χωνεύματα = *идоле*), и баци из руку (својих) таблице, и разбише се таблице завета Господњег". Мојсије је дакле примио, али они нису били (тога) достојни.

2 Мојс. 24, 18; 2 Мојс. 31, 18.

2 Мојс. 32, 7–19.

4. А како смо ми добили (завет), ево сазнајте. Мојсије је као служитељ примио, а нама је сам Господ, пострадавши за нас, дао (завет) као народу наслеђа (Свога). 5. А јавио се (Он): да и они достигну до пуноће грехова (својих), и да ми кроз Њега, Господа Исуса, као наследника завета, завет добијемо. Он се ради тога и спремио (ἡτοιμάσθη = *при-*

Јевр. 9, 11. 15. *премио*) да, јавивши се Сам, наша већ смрћу истрошена и безакоњу заблуде предана срца избави из таме и положи (διάθηται = *завешта*) у нас завет речју (Својом). 6. Јер је написано како Њему Отац даје заповест да, избавивши нас
Лк. 1, 17. из таме, припреми Себи народ свети. 7. Пророк каже: „Ја
Ис. 42, 6–7. Господ Бог твој, дозвах те у правди, и држаћу те за руку и оснажићу те, и дадох те на завет народу, светлост народима,
Лк. 4, 18. да отвориш очи слепима, и изведеш из окова сужње, и из дома тамничкога оне који седе у тами". Познајте, дакле, одакле смо избављени. 8. Опет вели Пророк: „Гле, поставих те за светлост народима, да будеш на спасење до краја земље, тако говори Господ, Бог који те је изба-
Ис. 49, 6–7. вио". 9. И опет Пророк говори: „Дух је Господњи на мени, зато ме помаза да благовестим благодат поништенима (ταπεινοῖς = *униженима*), посла ме да исцелим скрушене у срцу, да проповедам заробљенима да ће се отпустити, и слепима да ће прогледати, да казујем пријатну годину Господњу и
Ис. 61, 1–2; Лк. 4, 18–19. дан расплате (ανταποδοσεως), да утешим све оне који плачу".

XV. 1. А још и односно суботе, написано је у десет заповести, које је говорио на гори Синају (Бог) Мојсију у лице: „И осветите суботу Господњу чистим рукама и чи-
2 Мојс. 20, 8; Пс. 23, 4. стим срцем". 2. И на другом месту каже: „Ако синови моји
2 Мојс. 31, 13; Јер. 17, 22–25. сачувају суботу, онда ћу метнути милост моју на њих".

3. О „суботи" се каже у почетку стварања (ово): „И створи Бог у шест дана дела руку Својих, и сврши у седми
1 Мојс. 2, 2–3. дан, и почину у њему и освети га". 4. Обратите пажњу, децо, шта каже овим: „заврши за шест дана". Каже ово: да ће за шест хиљада година довршити Господ сав свет, јер код Њега дан значи хиљаду година. То ми сам Он сведочи
Пс. 89, 4. говорећи: „Гле, дан Господњи биће као хиљаду година". Дакле, децо, „у шест дана" то јест у шест хиљада година, довршиће се сав свет.[9] 5. „И почину (Бог) у дан седми".

---

[9] Ово мишљење личи на хилијазам, а корене има у јудеохришћанству.

Тиме (хоће) да каже: када дође Син Његов и укине време (καιρὸν) оног безаконика (= *ђавола*), и када буде судио безбожнике и променуо (= *преобразио*) сунце и месец и звезде, Мт. 24, 29.
тада ће с правом (καλῶς = *добро*) починути у седми дан.

6. Тако, на крају, говори: „Осветићеш је (= *суботу*) чистим рукама и чистим срцем". Ако пак дан који Бог о́свети 2 Мојс. 20, 8.
може неко сада осветити, будући чист срцем, онда смо ми сасвим у заблуди. 7. А ако не (може сада), онда ћемо га осветити тада када с правом (καλῶς = *добро*) починемо, када то будемо могли, (када) сами будемо оправдани и задобијемо обећање, и (када) не буде више безакоња, него ће све од стране Господа бити учињено, тада ћемо га моћи осветити, будући претходно сами освећени.

8. На крају, пак, вели им (Бог): „Не подно́сим више младине и суботе (њихове)". Гледајте како каже: Нису ми Ис. 1, 13.
угодне садашње суботе, него она коју сам створио, у којој, починувши од свега, учинићу почетак осмога дана, то јест почетак другога света. 9. Зато ми и проводимо осми дан (= *недељу*) у радости, у који је и Исус васкрсао из мртвих, и Јн. 20, 17. 26.
јавивши се (ученицима) узнео се на небеса.[10]

XVI. 1. А још и односно храма, рећи ћу вам, како су несрећници (= *Јудејци*) обмањујући се полагали наде у грађевину, као да је то дом Божији, а не у Бога свога Који их је створио. 2. Јер скоро као незнабожци, (и они) су Га затворили у храм. Али, како говори Господ укидајући га? Ево, научите: „Ко је измерио небо пе̏ђу, или ко земљу шаком? Нисам ли ја, говори Господ? Небо ми је престо, и земља подножје ногама мојим; какав ћете ми дом сазидати, Ис. 40, 12; Ис. 66, 1.
или које је место починка мојега?" Видите ли да је узалудна нада њихова.

---

[10] Јасан доказ да су хришћани од почетка празновали *недељу*, а не суботу, као дан одмора. (Ср. и *Дидахи* XIV, 1).

Ис. 49, 17; Мт. 26, 61. 3. А даље опет вели: „Гле, они који су порушили овај храм, они ће га и саградити“. 4. То и бива: јер због њиховог ратовања (храм) би̏ порушен; сада̏ пак они исти, слуге непријатеља, поново ће га подићи.[11] 5. Такође је објављено како је град и храм и народ Израиљски имао бити предан. Јер Писмо говори: „И биће у последње дане: и предаће Господ овце, паше и ограду и кулу њихову на пропаст“. И заиста је тако било како је говорио Господ.

6. Испитајмо, дакле, да ли постоји храм Господњи? Постоји, (али) тамо где Он сам каже да га прави и изграђује. Тов. 14, 5. Јер је написано: „И биће, када се сврши седмица, саградиће Дан. 9, 24. се храм Богу на славан начин у име Господње“. 7. Налазимо, дакле, да постоји храм (Богу). А како ће се то „саградити у име Господње“? Ево, научите: пре него што смо ми поверовали Богу наше обиталиште срца било је слабо и пропадљиво, као неки заиста руком сагра̑ђени храм, јер је био пун идолопоклонства и био је дом демона̑, зато што смо чинили оно што је противно Богу. 8. Пазите сад: „Саградиће се у име Господње“, то јест да се храм Божији „на славан начин“ сагради. Како? Ево, научите: добивши опД. Ап. 4, 12; Д. Ап. 5, 41. роштење грехова и узнадавши се на Име (τὸ ὄνομα) постали смо нови, опет испочетка саздавани. Зато у обитавалишту нашем Бог истински обитава у нама; 9. Како? (Кроз) реч вере Његове, позив обећања Његовог, мудрост наредби (Његових), заповести науке (Његове) — Он са̑м у нама пророкујући, Он у нама обитавајући, нас који смо поробљени смрћу, Сам отварајући врата храма, то јест уста, дарујући нам покајање, уводи у храм непропадљиви. 10. Јер онај који жарко жели да се спасе гледа не у човека, него у Онога Који у њему обитава и (у њему) говори, и Њему се диви

---

[11] Нејасно о каквом „*о̄новном о̄дизању*“ Храма (и којег?) се ради. Неки мисле да би то могао бити покушај Јевреја 119. године да обнове срушени од Римљана храм у Јерусалиму, у ком случају би *Посланица Варнавина* била написана доста рано.

због тога што никада нити је чуо из уста (људских) речи Тога Који говори, нити је пак сам икада (раније) пожелео да их чује. То је, дакле, духовни храм изграђиван Господу.

XVII. 1. Колико (ми) је било у могућности и простоти да вам изнесем (све ово), надам се у души својој да ништа нисам изоставио. 2. Јер ако бих вам писао о садашњим и будућим (догађајима), не бисте разумели, зато што се то налази у причама.

❄

XVIII. 1. Толико, дакле, о овоме. Пређимо сада и на друго знање и учење.[12]

Постоје два пута науке и власти (διδαχῆς καὶ ἐξουσίας):

пут светлости и пут таме, и између та два пута разлика је велика. На једном су постављени светионици (φωταγωγοὶ) анђели Божији, а на другом анђели Сатанини. 2. Овај је Господ од векова и у векове, а онај је кнез садашњега времена безакоња.

Дидахи I–V.

Јн. 12, 31; Јн. 14, 30.

XIX. 1. Пут, пак, светлости је овај:

Ако неко хоће да иде путем до одређеног места, похитаће кроз дела своја. А знање које нам је дато да ходимо овим путем јесте овакво:

2. Љуби Онога који те је створио,
Мт. 22, 37.

бој се Онога који те је саздао,
Пр. Сол. 1, 1; Мт. 6, 22;

прослављај Онога који те је избавио од смрти.
Мт. 5, 3.

Буди прост срцем и богат духом.
Не дружи се са онима који иду путем смрти.
Мрзи све што није угодно Богу.
Омрзни свако лицемерје;
не остављај заповести Господње.

---

12 Одавде почиње други део *Посланице Варнавине*, који је сличан са првим делом *Дидахи* (I—V).

3. Немој себе уздизати, већ буди у свему смиреноуман.
Не присвајај себи славу.
Не смишљај зли савет на ближњега свога.
Не дозволи души својој дрскост.

2 Мојс. 20, 13... 4. Не чини блуда; ни прељубе; ни разврата с децом.
Нека ти реч Божија не изађе с нечистотом неких.[13]
Не гледај на лице кад некога треба покарати због преступа.

Мт. 5, 4. Буди кротак, буди тих, имај страх од речи које си чуо.
Зах. 7, 10. Не буди злопамтљив брату своме.

Јак. 1, 6. 5. Не буди двоједушан хоће ли (нешто) бити или неће.
2 Мојс. 20, 7. Не узимај узалуд име Господње.
Мт. 22, 39. Љуби ближњега свога изнад душе своје.
Не убијај дете у зачетку, нити га погуби кад се роди.
Не дижи руке своје од сина свога или од кћери своје,
него их од младости учи страху Господњем.

2 Мојс. 20, 17. 6. Не жели оно што је ближњега твога.
Не буди грамжљив,
нити се везуј душом својом са високима (= *на положајима*), него се дружи са праведнима и смиренима.
Све што се догађа примај као добро, знајући да без Бога
Мт. 10, 29. ништа не бива.

Приче 14, 27; Приче 21, 6. 7. Не буди двоједушан ни двојезичан, јер је двојезичност замка смрти.
Еф. 6, 5. Подчињавај се господарима као слици Божијој, са поштовањем и са страхом.
Не заповедај у гњеву слузи своме или слушкињи,
Еф. 6, 9. који се у истога Бога надају,
да не би они пренебрегли страх заједничког вам Бога;
јер је Он дошао да позове не гледајући на лица,
него (гледајући) на оне које је Дух (Свети) припремио.

---

[13] Могућ је и превод: „Не изговарај реч Божију међу онима који су нечисти“ (сходно Мт. 7, 6).

8. Све што имаш подели са ближњим својим
и не реци (за нешто) да је (твоја) својина;
јер ако сте заједничари у непропадљивоме,
колико сте већма у пропадљивоме?
Не буди много говорљив, јер су уста замка смрти.
Колико можеш, буди целомудрен ради душе своје.

9. Немој да за примање пружаш руке, Пр. Сол. 4, 31.
а кад треба дати (онда) да их скупљаш.
Љуби као зеницу ока свога сваког који ти говори реч Јевр. 13, 7.
Господњу.

10. Сећај се дана суда и дању и ноћу,
и тражи сваки дан лица светих,
било трудећи се у речи и путујући ради тешења
и старајући се да спасеш душу речју,
било да рукама својим радиш за откуп грехова својих. Приче 10, 12; Приче 16, 6.

11. Немој се устезати да даш, нити дајући гунђај,
јер ћеш познати ко је Добри Наградодавац.
Сачувај што си примио, нити додајући нити одузимајући. 5 Мојс. 12, 32.
Мрзи до краја оно што је зло.
Суди праведно. 5 Мојс. 1, 16.

12. Не прави раздора, него мири завађене сједињујући их.
Исповедај се за грехе своје.
Не приступај молитви са савешћу нечистом.

XX. 1. А пут онога Црнога (τοῦ μέλανος = *ђавола*) јесте криви (пут) и проклетством испуњен.

Јер је (то) пут вечне смрти, и с муком сав; и на њему се налази оно што губи душу њихову:

идолопоклонство, дрскост, надменост власти, лицемерје, двоједушност, прељуба, убиство, отимачина, гордост, преступништво, лукавост, злоба, самонаметљивост, врачање, мађија, грамзивост, немање страха Божијег (ἀφοβία Θεοῦ = *небогобојажљивости*). Мт. 15, 19.

2. (На том путу су):
прогонитељи добрих,
мрзитељи истине,
љубитељи лажи,
који не знају плату праведности,
Рм. 12, 9. који се не држе добра,
нити суда праведног,
који удову и сироту не пазе,
који бдију не на страх Божији, него на зло,
од којих је далеко и по страни кротост и трпљење,
Пс. 4, 3. љубитељи сујете,
Ис. 1, 23. који се отимају о награду,
који не милују сиромаха,
не саосећају са страдалником,
који су лаки на оговарање,
који не познају Створитеља свога,
убице деце (своје),
развратитељи саздања Божијег,
који се одвраћају од невољника,
вређају и муче већ намученога,
браниоци богаташâ;
безаконе судије сиромахâ,
испуњени свакога греха (πανταμάρτητοι = *свегрешници*).

XXI. 1. Добро је, дакле, научивши наредбе Господње, колико их је написано, у њима ходити (= *живети*). Јер ко ово чини биће прослављен у Царству Божијем, а ко изабира оно (друго) пропашће заједно са делима својим. Ради тога
Јн. 5, 29; Откр. 20, 13. ће бити васкрсење, ради тога расплата (ἀνταπόδομα).

2. Молим оне који су на положајима — ако примате
Пр. Сол. 6, 5. неки савет од моје добре намере: Ви имате око себе оне којима можете чинити добро, не пропуштајте то. 3. Бли-
Ис. 13, 6; 40, 10; Откр. 20, 10; Откр. 22, 12. зу је онај дан у који ће све пропасти заједно са Нечастивим (τῷ Πονιρῷ = *са Злим*).

4. Опет и опет вас молим: Будите сами себи добри законодавци, останите сами себи верни саветници, избаците из себе свако лицемерје. 5. А Бог, Који господари целим светом, нека вам да мудрост, разумност, разборитост, познање наредаба Његових, трпљење.

6. А будите Богом научени, истражујући шта тражи Господ од вас; и чините то, да бисте (то) и нашли у дан суда. 7. Ако ли се сећате некога добра, сећајте ме се размишљајући о овоме, да би и жеља и старање (моје) одвело неком добру.

8. Умољавам вас, просећи милост, док је још са вама добри сасуд (τὸ καλὸν σκεῦος = *тело*, тј. *док сте још у телу*), немојте пропуштати ништа од овога, него то стално истражујте, и испуњавајте сваку заповест, јер то (она) и заслужује. 9. Ради тога сам се највише и трудио да напишем оволико колико сам могао.

10. Спасавајте се, децо љубави и мира.

Господ славе и сваке љубави (нека је) са духом вашим!
Амин.

Посланица Варнаве Апостола, сапутника Св. Апостола Павла.[14]

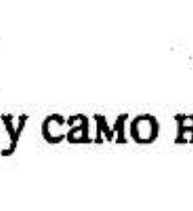

[14] Овај потписани наслов имају само неки од рукописа.

[СВЕТОГ КЛИМЕНТА РИМСКОГ]

КЛИМЕНТОВА КОРИНЋАНИМА ПРВА [ПОСЛАНИЦА]

Црква Божија која борави (ἡ παροικοῦσα) у Риму, Цркви Божијој која борави у Коринту, позванима, осве-ћенима по вољи Божијој кроз Господа нашег Исуса Христа. Благодат вам и мир од Свед-ржитеља Бога кроз Исуса Христа да се умножи! Рм. 1, 7; 1 Кор. 1, 2.

Због изненадних и учесталих невоља и непри-лика које су нас задесиле, чини нам се да ка-сно одговарамо на она спорна питања код вас, љубљени, и на ону страну и туђу изабра-ницима Божјим нечасну и преступну побуну (στάσεως), коју су нека малобројна лица, буду-ћи дрска и самовољна, до толиког безумља распалила да се на тај начин ваше честито и чувено и свима људима врло драго име навелико ружи.

2. Јер ко се, накратко боравивши (παρεπιδημήσας) код вас, није осведочио о вашој свеврлинској и постојаној ве-ри? или се није дивио вашој целомудреној и кроткој побож-ности у Христу? или није разглашавао предивни обичај (ἦθος = *нарав*) вашег гостопримства? или није похваљивао ваше савршено и поуздано знање (γνῶσιν)? 3. Јер сте све то чинили нелицемерно и ходили сте по законима Божјим, потчињавајући се својим (духовним) вођама (τοῖς ἡγουμένοις) и одајући дужну част презвитерима (= *црквеним старешина-*

ма) својим. Ви сте младе упућивали да мисле оно што је скромно и честито; жене сте поучавали да све раде у чистој и беспрекорној савести, волећи као што треба своје мужеве; учили сте их да живе у законитој подчињености и у честитости да воде своје кућевне послове, те да (у свему) буду врло целомудрене.

II. 1. Сви сте били смиреноумни, ни мало се не гордећи; раће се подчињавајући, него (друге себи) подчињавају-
Еф. 5, 21. ћи, и раће дајући (своје) него примајући (од других). Задовољни сте били оним чиме вас је Христос снабдео, и пазећи на речи Његове брижљиво сте их усвајали у срцима (својим), и страдања су Његова била пред очима вашим. 2. Тако је велики и дубоки мир био дат свима (вама), и неутољива жеђ за чињењем добра, и пуно изливање Духа Све-
Тит. 3. 6. тога било је на свима (вама). 3. Испуњени свете воље (ὁσίας βουλῆς), ви сте у добром расположењу са побожним уверењем уздизали руке своје Сведржитељу Богу, молећи Га да (вам) буде милостив ако што и нехотично сагрешите. 4. Данонoћно сте се подвизавали за сво братство (ὑπέρ πάσης τῆς ἀδελφότητος) да би се са милошћу и савесношћу спасавао
1 Петр. 5, 9. број изабраних Његових. 5. Били сте искрени и безазлени и незлопамтљиви међу собом. 6. Свака буна (στάσις = *ūобуна*) и сваки раздор (σχίσμα = *раскол*) вама су били гадост. Плакали сте над гресима ближњих (својих), њихове недостатке сматрали сте за (своје) сопствене. 7. Били сте неодступни у сваком чињењу добра, „готови на свако добро де-
2 Тим. 2, 21. ло“. 8. Украшени свеврлинским и честитим животом (τῇ...πολιτείᾳ), радили сте све у страху Његовом (= *Божијем*), јер су заповести и праведне наредбе Господње биле напи-
Јевр. 8, 10. сане на ширини срца вашег.

III. 1. Дата вам је била свака слава и пространство, а десило се оно што је написано: „Наједе се, и напи се, и проши-
5 Мојс. 32, 15. ри се, и удебља се, и стаде се ритати љубљени мој“ (=

Израиљ). 2. Отуда (произиђе) завист и суревњивост, свађа и побуна, гоњење и неред, рат и поробљавање. 3. Тако устадоше „непоштени на поштене“, неславни на славне, Ис. 3, 5.
безумни на разумне, млађи на старије. 4. Због тога далеко одступи (од вас) правда и мир, јер сваки напусти страх Божији, и у вери својој помрачи се (ἀμβλυωπῆσαι = *заслепи се*); нити ходи у одредбама заповестӣ Његових, нити живи достојно Христа, него свако иде по жељама злога срца свога, захваћени безаконом и безбожном завишћу кроз коју и „смрт уђе у свет“. Пр. Сол. 2, 24.

IV. 1. Јер је написано овако: „И после (неколико) дана догоди се те Каjин принесе жртву Богу од плодова земље, а и Авељ принесе од првенаца овчијих и од претилине њихове. 2. И погледа Бог на Авеља и на даре његове, а на 1 Мојс. 4, 3–8.
Каjина и жртве његове не обрати пажњу. 3. И расрди се Каjин врло, и лице се његово намршти. 4. И рече Бог Каjину: Што си постао срдит и што се лице твоје намрштило? Ако си (ми) право принео (жртву), а ниси право разделио, зар ниси сагрешио? 5. (Него), смири се. Од тебе зависи обраћење његово, и ти (још можеш) овладати њиме. 6. И рече Каjин Авељу брату своме: Изађимо у поље. И би, када беху у пољу, скочи Каjин на Авеља брата свога и уби га“. 7. Видите ли, браћо, да је завист и злоба извршила братоубиство.

8. Због зависти отац наш Јаков побеже испред лица Исава брата свога. 9. Завист је учинила да Јосиф буде гоњен до смрти и да доспе у ропство. 10. Завист је принудила 1 Мојс. 27, 41; 1 Мојс. 37. гл.; 2 Мојс. 2, 14.
Мојсија да бежи испред Фараона цара Египатског када је чуо од (свог) сународника (речи): „Ко те постави за старешину или судију над нама? Нећеш ли ти да и мене убијеш као што си јуче убио Египћанина?“ 11. Због зависти су 4 Мојс. 12, 14.
Арон и Маријам боравили изван логора. 12. Завист је Датана и Авирона живе свела у ад, зато што су се побунили против служитеља Божијег Мојсија. 13. Из зависти су Да- 4 Мојс. 16, 32.

виду (злобно) завидели не само иноплеменици, него га је и
1 Цар. 18, 22. Саул, цар Израиљски, прогањао.

V. 1. Али да престанемо са (навођењем) старих примера, па да дођемо (и погледамо) борце који су недавно били, и узмемо из нашег покољења сјајне примере. 2. Из зависти и завидљивости прогоњени су били и страдали до
Гал. 2, 9. смрти највећи и најправеднији стубови (στῦλοι). 3. Представимо пред очима својим добре Апостоле: 4. Петра, који је због неправедне зависти поднео не једну ни две, него мноштво мука, и тако пострадавши мученички, отишао је у заслужено место славе. 5. Због зависти и свадљивости (других), Павле је показао (каква је) награда трпљења: 6. седам пута је носио окове, прогањан је, каменован је, постао је проповедник (Јеванђеља) на Истоку и на Западу и добио
2 Кор. 11, 23–28. велику похвалу вере своје; 7. па, пошто је правди научио васцели свет, и дошао до краја Запада, и пострадао као мученик пред владарима, тако се ослободио (овога) света и у свето место отишао, поставши (нама) највећи узор (ὑπογραμμός) трпљења.

VI. 1. Око ових људи, који су свето живели, сабрало се велико мноштво изабраних, који, пострадавши због (туђе) зависти у многим невољама и мукама, постали су нама најбољи углед. 2. Из зависти бише гоњене жене Данаиде и Дирке, које, подневши страшна и љута мучења, достигоше до сигурнога пута вере, и мада телом немоћне — добише сјајну награду. 3. Завист је отуђила (многе) жене од мужева и изменила оно што рече отац наш Адам: „Ово је
1 Мојс. 2, 23. сада кост од костију мојих и тело од тела мога“. 4. Завист и свађа упропастиле су велике градове и искориниле велике народе.

VII. 1. А ово (вам) пишемо, љубљени, не само да вас поучимо, него и себе да подсетимо, јер смо (сви) на истом

бојишту и иста нам борба предстоји. 2. Зато, оставимо празне и сујетне бриге и вратимо се на славно и честито правило предања нашег (τὸν...τῆς παραδόσεως ἡμῶν κανόνα), 3. и гледајмо шта је добро и лепо и угодно пред Оним Који нас је створио. 4. Погледајмо на крв Христову и познајмо како је драгоцена Богу и Оцу Његовом, и да је, проливена за наше спасење, целом свету донела благодат покајања. Пс. 132, 1.

5. Прођимо кроз све раније генерације и дознајмо да је Господ из нараштаја у нараштај давао места покајању онима који су желели да се Њему поврате. 6. Ноје проповедаше покајање, и они који га послушаше спасоше се. 7. Јона проповедаше Ниневићанима пропаст, а они, покајавши се за своје грехе, молећи се умилостивише Бога и добише спасење, иако су били туђинци Богу. 1 Мојс. 7, 10. Мт. 12, 41.

VIII. 1. Служитељи (λειτουργοί) благодати Божје Духом Светим су говорили о покајању, 2. а и сам Господар свих и свега говорио је о покајању са заклетвом: „Тако био жив ја, говори Господ, не желим смрти грешника него (његово) покајање“, додајући и добар савет: 3. „Покајте се од безакоња вашег, доме Израиљев. Рекох синовима народа мојега: Ако буду греси ваши од земље до неба и ако буду црвенији од скерлета и црњи од сукна, и обратите ми се из свег срца и кажете: Оче! — услишићу вас као народ свети“. 4. И на другом месту говори овако: „Умијте се и очистите се, уклоните лукавства из душа ваших пред очима мојим, престаните са злобама (=*злоделима*) вашим, научите се чинити добро, тражите суд (правичан), избавите онеправдованога (=*оклевета̄ногā*), судите (пра̀во) сироти и оправдајте удовицу, и дођите (онда) да се расправимо, говори Господ. И ако буду греси ваши као пурпур, убелићу их као снег; и ако буду као црвац, убелићу их као вуну; и ако усхтеднете и послушате ме, јешћете блага земаљска, а ако не хтеднете нити ме послушате, мач ће вас прождрети, јер су Језек. 33, 11–27. Ис. 1, 16–20.

уста Господња говорила тако". 5. Желећи, дакле, да сви љубљени Његови узму удела у покајању, утврдио их је Својом сведржитељском вољом.

IX. 1. Зато слушајмо величанствену и славну вољу Његову и, поставши молбеници милости и доброте Његове, припаднимо и повратимо се милосрђу Његовом, напуштајући залудни труд (τὴν ματαιοπομίαν = *сујетност*), и свађу, и завист која води у смрт. 2. Погледајмо на оне (праведне људе) који су савршено служили величанственој слави Његовој.

1 Мојс. 5, 4. Јевр. 11, 5. 3. Узмимо (као пример) Еноха, који се у послушности нађе праведан и би пресељен, и не нађе се његова смрт. 4. Ноје, нашавши се веран (Богу), кроз службу своју обновље-
1 Мојс. 6, 8. Јевр. 11, 7. 2 Петр. 2, 5. ње (παλιγγενεσίαν) је свету проповедао, и преко њега Господар (свега) спасао је жива бића која у слози уђоше у лађу.

X. 1. Аврам, назван пријатељем (Божијим), нашао се
Јак. 2, 23. веран када је постао послушан речима Божијим. 2. Он послушношћу изиђе из земље своје и из рода свога и из дома оца свога, да би, остављајући невелику земљу и слабу родбину и мали дом, наследио обећања Божија. Јер му вели (Бог): „Изиђи из земље своје и из рода свог и из дома оца
1 Мојс. 13, 14–16. твог у земљу коју ћу ти показати. 3. И учинићу од тебе народ велики, и благословићу те, и узвеличаћу име твоје, и бићеш благословен. И благословићу оне који тебе благосиљају, и проклећу оне који тебе проклињу, и у теби ће се благословити сва племена на земљи". 4. И опет, кад се раздвојио од Лота, рече му Бог: „Погледај очима својим и види с места где се сада налазиш, на север и југ и исток и према мору (= *на запад*), јер сву земљу коју ти видиш, даћу
1 Мојс. 14, 14–16. теби и семену твоме до века. 5. И учинићу да семена твога буде као песка земаљског: ако ко може избројати песак
1 Мојс. 15, 5–6. земаљски, избројаће и семе твоје". 6. И опет се вели: „Изведе Бог Аврама и рече му: ‚Погледај на небо и преброј

звезде, ако их можеш избројати, тако ће бити и семе твоје'. И поверова Аврам Богу, и прими му се у правду". 7. Због вере (његове) и гостопримства даде му се син у старости, и он га из послушности принесе на жртву Богу на једној од гора које му показа. Јевр. 11, 17.

XI. 1. Због гостопримства и побожности (своје) Лот би спасен из Содома, док је сва околина осуђена огњем и сумпором, чиме је Господ (ὁ Δεσπότης) јасно показао да оне који се у Њега уздају неће оставити, а да оне који нагињу на другу страну подвргава казни и мучењу. 2. Јер и жена његова кад изађе са њим, која беше другачијег мишљења и не једнодушна (с њиме), би постављена за такав знак да је постала слани стуб до данас, да би свима било познато да они двоједушни (δίψυχοι) и који се колебају око Божије силе, постају пример осуде и знак свима покољењима. 1 Мојс. 19. гл. 2 Петр. 2, 6–7.

XII. 1. Због вере и гостопримства би спасена Рава блудница. 2. Јер кад Исус Навин посла уходе (=*извиднице*) у Јерихон, дознаде цар (те) земље да су дошли да уходе земљу њихову, и посла људе који ће их ухватити, да би их ухваћене погубио. 3. Тада гостопримљива Рава, примивши их, сакри их на крову (куће) испод нетрвеног лана. 4. Када затим дођоше цареви људи и рекоше (јој): „Код тебе су ушле уходе земље наше; изведи их, јер тако заповеда цар", — она (им) одговори: „Да, ушли су код мене људи које тражите, али су одмах отишли и већ су на путу", и показа им обратни правац. 5. И рече она људима (Израиљцима): „Знам ја добро да ће Господ Бог предати вама земљу ову, јер је страх и трепет од вас захватио њене становнике. Ако, дакле, буде да је ви заузмете, сачувајте мене и дом оца мога". 6. И они јој рекоше: „Нека буде тако као што си нам рекла. Када, дакле, сазнаш да смо дошли, сакупи све твоје под кров твој, и биће спасени; а они који се нађу изван куће, изгинуће". 7. И предложише јој да истакне Ис. Нав. 2. гл. Јер. 11, 31. Ис. Нав. 3, 3–5. Ис. Нав. 2, 9–18.

знак: да пред кућом својом обеси црвени канап, објављујући тиме (праобразно) да ће крвљу Господњом бити избављење свима који верују и надају се у Бога. 8. Видите ли, љубљени, да се не само вера, него и пророштво збило кроз ову жену.

XIII. 1. Будимо, зато, смиреномудри, браћо, одбацујући сваку гордост и надменост и безумље и гњев, и извршимо оно што је написано. Јер вели Дух Свети: „Нека се не хвали мудри мудрошћу својом, ни моћан снагом својом, ни богат богатством својим, него ко се хвали Господом нека се хвали, тражећи Га и творећи суд и правду". Особито (пак) сећајући се речи Господа Исуса, које изговори учећи кротости и дуготрпељивости. 2. Јер овако рече: „Будите милостиви, да бисте били помиловани; опраштајте, да би вам се опростило; како чините (другима), тако ће вам се чинити; како дајете, онако ће вам се дати; како судите, онако ће вам се судити; како сте благи (другима), онако ће и према вама (Бог) бити благ; којом мером мерите, онаквом ће вам се мерити". 3. Овом заповешћу и овим порукама утврдимо себе, да бисмо ходили у послушности пресветим речима Његовим, смирено мислећи (о себи). Јер вели света реч (Божија): „На кога ћу погледати него на кроткога и тихога и на онога који се боји речи мојих?"

Јер. 9, 23–24: 1 Кор. 1, 31; 2 Кор. 10, 17.

Мт. 5, 7; Мт. 6, 14–15; Лк. 6, 31–38.

Ис. 66, 2.

XIV. 1. Праведно је, дакле, и свето, људи браћо, да будемо већма послушни Богу него да и даље идемо за онима који су у надмености и бунтовности коловође гнусне зависти. 2. Јер ћемо навући на себе не малу штету, или тачније (речено) велику опасност, ако ризично предамо себе вољама људи који (нас) гурају на свађе и буне да би нас отуђили од доброг поретка (τοῦ καλῶς ἔχοντος). 3. Будимо међусобно (= *једни другима*) добри, по милосрђу и благости Онога Који нас је створио. 4. Јер је написано: „Добри ће становати на земљи, и безазлени ће се оставити на њој; безаконици пак биће истребљени са ње". 5. И опет говори:

Приче 2, 21–22.

„Видех безбожника где се уздиже и преузноси као кедри ливански, и прођох, и гле, не беше га; и потражих место његово, и не нађох га. Чувај безазленост и пази правичност, Пс. 36, 9. 35–38.
јер ће човеку мирноме остати последак“.

XV. 1. Прилепимо се, зато, онима који са побожношћу живе у миру, а не са онима који с притворношћу (= *лицемерјем*) траже мир. 2. Јер каже негде (Бог): „Овај ме народ уснама поштује, а срце је њихово далеко одступило од мене“. 3. И опет (каже): „Устима својим благосиљају, Ис. 29, 13; Мр. 7, 6.
а у срцу својем куну“. 4. И опет вели: „Заволели су Га устима својим, и језиком својим лагаху Га, а срце њихово Пс. 61, 5.
није искрено са Њиме, нити су остали верни у завету Његовом“. Пс. 77, 36–37.
5. Зато „нека онеме уста лажљива која говоре безакоње на праведника“. И опет (вели): „Истребиће Господ Пс. 30, 19;
сва уста лажљива, језик величави, оне који рекоше: Величајмо језик свој, уста су наша у нас, ко нам је (други) господар? 6. (Али) због невоље сиромахâ и уздисања невољникâ сада ћу устати, говори Господ; поставићу се за спасење (њихово), смело ћу стати у њему (= *за њих*)“. Пс. 11, 4–6.

XVI. 1. Јер Христос је оних који смирено мисле, а не оних који се преузносе над стадом Његовим. 2. Господ [наш] Исус Христос, скиптар Божијег величанства, није дошао (на свет) у надменој охолости нити гордости, иако је то могао, него у смиреноумљу, као што је Дух Свети о Њему говорио. Јер каже: 3. „Господе, ко верова проповедању нашем? или мишица Господња коме се откри? Најавили Ис. 53, 1–12.
смо (Га) пред Њим, као дете, као корен из жедне земље; не беше у Њега обличја ни славе; и видесмо Га, и не имађаше изгледа ни лепоте, него изглед Његов беше понижен, изгубио се мимо изглед људски. Човек који је у ранама и у болу, и који је вичан носити слабост; јер се одвраћаху (други) од лица Његова, и презрен беше, и сматран низашта. 4. Он грехе наше носи, и болове наше узе на Се, и ми мишљасмо

за Њега да је рањен и (да је) у мукама и страдању. 5. А Он рањен бѝ за грехе наше и избијен за безакоња наша; обличење (= *казна*) беше на Њему нашега мира ради, и раном се Његовом ми исцелисмо. 6. Сви ми као овце зађосмо, човек (сваки) на путу своме заблудео је. 7. А Господ предаде Њега за грехе наше, и Он, иако мучен (= *злостављан*), не отвараше уста својих. Као овца на заклање бѝ вођен, и као јагње пред оним који га стриже, тако не отвара уста својих. У смирењу Његовом суд се Његов узе. 8. Род Његов ко ће исказати? Јер се узима са земље живот Његов. 9. Због безакоња народа мога вођен бѝ на смрт. 10. И даћу зле (у замену) за погребење Његово, и богате за смрт Његову. Јер Он безакоње не учини, нити се нађе превара у устима Његовим. И Господ хоће да Га очисти од ране. 11. Ако дате (жртву) за грех, душа ће ваша видети семе дуговечно. 12. И Господ хоће да Га ослободи од страдања душе Његове, да Му покаже светлост и образује (многе Његовим) познањем, да оправда праведнога који добро служи многима, и грехе њихове Он ће узети (на Себе). 13. Зато ће Он добити у наслеђе многе и плен моћних разделиће, зато што је дао на смрт душу Своју и што стављен би међу злочинце. 14. А Он грехе многих понесе и због грехова њихових би предан." 15. И опет Он (исти) говори: „А ја сам црв а не човек, подсмех људима и руг народу. 16. Сви који ме видеше, наругаше ми се, развађују уста, машу главама (говорећи): Поуздао се у Господа, нека му помогне; нека га спасе ако га хоће". 17. Видите ли, драги људи, ко нам је дат за углед (ὑπογραμμός = *пример, образац*). Јер ако је Господ био тако смиреноуман, шта ћемо чинити ми који смо кроз Њега дошли под јарам благодати Његове?

Пс. 21, 7–9; Мт. 27, 39. 43.

1 Петр. 2, 21.

Мт. 11, 29.

XVII. 1. Будимо подражаваоци и оних који су ходили у козјим кожама и огртачима проповедајући долазак Христов. Говоримо о Илији и Јелисеју, и још о Језекиљу — пророцима, и уз њих о посведоченима. 2. Посведочен је

Јевр. 11, 37.

веома Аврам и назван је пријатељем Божијим; и гледајући на славу Божију он говори са смиреноумљем: „А ја сам земља и пепео“. 3. Још је и за Јова овако написано: „А Јов беше (човек) праведан и непорочан, истинит, богобојажљив (θεοσεβὴς), и удаљаваше се од свакога зла“. 4. Па (ипак) он сам себе осуђује, говорећи: „Нико није чист од прљавштине, макар и један дан (потрајао) живот његов“. 5. Мојсије је назван „веран у свему дому својему“, и преко његове службе Бог суђаше Египту ранама и казнама њиховим. Али и он, веома прослављени, није се великоречиво хвалио, него је казао, када му је давано откривење из купине: „Ко сам ја да ме пошаљеш? Ја сам муцав и спор језиком“. 6. И опет вели: „Ја сам пара из лонца“.

1 Мојс. 18, 27.

Јов 1, 1.

Јевр. 3, 2–5.

2 Мојс. 3, 11; 2 Мојс. 4, 10.

XVIII. 1. А шта да кажемо за посведоченога Давида? Њему је Бог рекао: „Нађох човека по срцу моме, Давида сина Јесејева; уљем (= *милошћу*) вечним помазах га“. 2. Али и он говори Богу: „Помилуј ме, Боже, по великој милости Својој, и по мноштву милосрђа Свога очисти безакоње моје. 3. Опери ме добро од безакоња мога, и од греха мога очисти ме. Јер безакоње своје ја знам, и грех је мој стално преда мном. 4. Теби јединоме сагреших, и зло пред Тобом учиних, да се оправдаш у речима Својим и да победиш када Ти суде. 5. Гле, у безакоњима се зачех, и у гресима роди ме мати моја. 6. Гле, истину љубиш, и јављаш ми непознатости и тајности мудрости Своје. 7. Покропи ме исопом, и очистићу се; опери ме, и бићу бељи од снега. 8. Дај ми да чујем радост и весеље, да се прену кости претрвене. 9. Одврати лице Своје од грехова мојих, и сва безакоња моја очисти. 10. Срце чисто саздај у мени, Боже, и Дух прав обнови у мени. 11. Не одбаци ме од лица Твога, и Духа Твога Светога не одузми од мене. 12. Дај ми радост спасења Твога, и Духом владалачким учврсти ме. 13. Научићу безаконике путевима Твојим, и безбожници ће се обратити Теби. 14. Избави ме од крви, Боже, Боже спасења

1 Сам. 13, 14.

мога; 15. обрадоваће се језик мој правди Твојој. Господе, отвори усне моје, и уста ће моја казивати хвалу Твоју. 16. Јер да си хтео жртве, принео бих ти; за жртве паљенице не мариш. 17. Жртва је Богу дух скрушен, срце скрушено и
Пс. 50, 1–20. смирено Бог неће одбацити."

XIX. 1. Тако, дакле, смиреноумље и покорност кроз послушност толиких и тако великих и тако посведочених (праведника) учинило је бољима не само нас, него и поколења пре нас, оне који су примили речи Његове (= *Божије*) у страху и у истини.

2. Пошто смо се, дакле, приопштили тим многим и ве-
Јевр. 12, 1. ликим и славним делима (ових праведника), вратимо се опет на предати нам од почетка циљ мира, и погледајмо на Оца и Творца свега света, и прионимо уз Његове величанствене и преизобилне дарове и доброчинства мира. 3. Погледајмо на Њега умом (својим) и уперимо очи душе (своје) на дуготрпељиву вољу Његову; схватимо како је Он негневљив према свој твари Својој.

XX. 1. Небеса која се управљањем (τῇ διοικήσει) Његовим покрећу, потчињавају се Њему у миру. 2. Дан и ноћ проходе одређени им од Њега пут, нимало не сметајући једно другоме. 3. Сунце и месец и хорови звезда по наређењу Његовом, у слози и без икаквог одступања, круже по одређеним им путањама. 4. Земља, плодоносећи по вољи Његовој, производи у своја времена многоврсну храну људима и животињама и свима живим бићима што су на њој, не протествујући нити било шта мењајући од онога што јој је Он одредио. 5. Неистраживи закони о безданима и неизрециви закони о подземљима држе се једним и истим (Његовим) заповестима. 6. Пучина бескрајнога мора, састављена приликом свога стварања (од Бога) у велике (водене) масе, не преступа постављене јој преграде, него као што јој је Он заповедио тако и чини. 7. Јер је рекао: „Довде

ћеш доћи, и валови ће се твоји о тебе разбијати". 8. Оке- Јов 38, 11.
ан, бескрајан за људе, и светови што су иза њега, истим се наређењима Господњим управљају. 9. Времена пролећна и летња и јесења и зимска, у миру се међусобно смењују. 10. Станишта ветрова несметано врше службу своју по одређеном времену. И сталнотекући извори, створени за уживање и за здравље, без ускраћивања пружају људима за живот своје дојке. И најмање животињице, у слози и миру састављају своје дружине. 11. Свему је томе Велики Створитељ и Господар свих и свега заповедио да буде у миру и слози, свему чинећи добро, а нарочито преизобилно нама који притичемо милосрђу Његовом кроз Господа нашег Исуса Христа, 12. Коме нека је слава и величанство у векове векова. Амин.

XXI. 1. Гледајте, љубљени, да нам Његова многа доброчинства не буду на осуду, ако се не будемо владали достојно Њега и чинили у једнодушности (= *у слози*) оно што је добро и угодно пред Њим. 2. Јер негде каже: „Дух Господњи је светиљка која истражује одаје утробе". 3. Уви- Приче 20, 27.
димо како је (Он) близу, и како ништа од наших мисли и замисли које чинимо није сакривено од Њега. 4. Зато је праведно да не бежимо од воље Његове. 5. Боље је да се сукобимо са људима неразумним и безумним, гордим и самохвалисавим у надмености речи своје, неголи са Богом. 6. Имајмо стид (ἐντραπῶμεν) пред Господом Исусом Христом, Којега је крв за нас дата; поштујмо предводитеље (τοὺς προηγουμὲνους) своје, одајмо част презвитерима (= *старијима*), млађе (наше) васпитајмо науци страха Божијег, жене наше управимо на добро: 7. нека показују љубави достојну нарав чистоте (= *чедности*), нека докажу намеру своје безазлене кротости, нека ћутањем објаве смерност језика свога, љубав своју нека на свети начин подједнако пружају, не према склоностима, него свима који се Бога боје. 8. Деца ваша нека добијају васпитање по Христу,

нека науче: колико је смиреноумље моћно пред Богом, шта може (учинити) чиста љубав код Бога, како је страх Његов добар и велики и спасава све који се свето по њему владају чистим умом. 9. Јер је (Бог) Који истражује мисли и на-
Јевр. 4, 12. мере, и Његов је дах у нама, и када хоће узима га.

XXII. 1. А све то потврђује вера у Христа. Јер нас Он Духом Светим овако призива: „Ходите децо, послушајте мене, страху Господњем научићу вас. 2. Који је човек који жели живота, који воли да види дане добре? 3. Престани језиком својим од зла, и уста твоја да не говоре лукавство. 4. Уклони се од зла и чини добро. 5. Тражи мир и иди за њим. 6. Очи су Господње (обраћене) на праведнике, и уши његове на мољење њихово; лице пак Господње је на оне који чине зла, да би истребио са земље спомен њихов. 7. Завапи праведник и Господ га услиши, и од свих
Пс. 33, 12–18. невоља његових избави га.“ 8. „Многе муке има грешник,
Пс. 31, 10. а милост је око оних који се уздају у Господа“.

XXIII. 1. Милосрдни у свему и добротворни Отац има милосрђе према онима који Га се боје, и кротко и присно узвраћа благодатима Својим онима који Му приступају у простоти ума. 2. Зато, немојмо бити двоједушни, нити да се душа наша засити преизобилним и славним даровима Његовим.

3. Нека је далеко од нас ово што је (негде) написано, где се вели: „Јадни (= *несрећни*) су они који су двоједушни, који се колебају душом и говоре: То смо (већ) чули и у време
2 Петр. 3, 4. отаца наших, и ево остарисмо, а ништа нам се од тога није десило. 4. О неразумни, упоредите себе са дрветом; узмите (за пример) лозу: она најпре пропупи, затим избије мла-
Мт. 24, 32–33. дица, па лист, онда цвет, и потом зелени грозд, па тек онда зрело грожђе“. Видите, да за мало времена плод дрвета достиже до зрелости. 5. Заиста, брзо и изненада савршиће се одлука Његова, што потврђује и Писмо (када каже) да:

„Брзо ће доћи (Господ) и неће закаснити"; и: „Изненада ће доћи Господ у храм свој; и Свети, Којега ви очекујете". Јевр. 10, 37; Ис. 13, 22; Малах. 3, 1.

XXIV. 1. Схватимо, љубљени, како нам Владика (= *Госпо̄д*) стално показује да ће бити будуће васкрсење, којега је првину (ἀπαρχήν = *почето̄к*) учинио васкрснувши Господа Исуса Христа из мртвих. Д. Ап. 2, 24; 1 Кор. 15, 20–23.

2. Погледајмо, љубљени, васкрсење које повремено бива. 3. Дан и ноћ нам јављају васкрсење: ноћ леже, устаје дан; дан одлази, наступа ноћ. 4. Узмимо плодове: како и на који начин настаје семе? 5. Изађе сејач и посеје у земљу свако од семења; кад она падну у земљу, сува и нага, иструле; потом их величанственост промисла Господњег васкрсава из те трулежи, те из једног (семена) израсте више њих и доносе плод.

XXV. 1. Погледајмо и чудесни знак који се збива у источним крајевима, то јест око Арабије. 2. Постоји (тамо) птица која се зове феникс.[1] Она је једна једина (μονογενές) и живи петсто година. Када већ дође близу одласка, да она умре, (тад) прави себи гнездо од тамјана и измирне и од других мириса (биљака); и када се испуни време, она уђе унутра и умире. 3. А када (јој) стане трулити тело, рађа се неки црв, који се храни соком те умрле животиње и добија крила; затим када постане снажан узима оно гнездо где су кости претка (његовог), и носећи их прелеће од Арабије до Египта, до града званог Илиуполис. 4. И по дану, када сви виде, долетевши на жртвеник сунца полаже ово (на њега) и онда се враћа назад. 5. А жреци (тада) разгледају записе времена и налазе да се овај појавио пошто се испунила петстота година.

---

[1] Св. Климент наводи овде антички *мӣт о фениксу*, који је био познат и јелинизованим Јудејима, а описао га је Плиније Старији (*Historia naturalis* X, 2).

XXVI. 1. Мислимо ли (онда) да је велико и чудесно ако Саздатељ свих и свега учини васкрсење оних који су Му свето служили са увереношћу добре вере, када нам (Он) и преко птице показује величанственост обећања Свога?

2. Јер каже негде (у Писму): „И васкрснућеш ме, и исповедаћу ти се“. И: „Ја уснух, и спах; и устадох, јер си ти са
Пс. 36; 22, 4. мном“. 3. И опет Јов говори: „И васкрснућеш ово тело
Јов 19, 26. моје, које је све ово претрпело“.

XXVII. 1. Овом дакле надом (на васкрсење) нека се
Јевр. 10, 23. душе наше привежу уз Вернога у обећањима (Својим) и
1 Петр. 4, 8. Праведнога у судовима (Својим). 2. Онај који је запове-
2 Мојс. 20, 16. дио да се не лаже, тим пре Сам Он неће слагати. Јер у Бога ништа није немогуће, осим да слаже. 3. Нека, зато, оживи вера Његова у нама, и схватимо да је све близу Њега. 4. Речју величанства Свога све је створио, и речју све може
Пр. Сол. 9, 1. уништити. 5. Ко ће Му рећи: „Шта си учинио? Или ко ће
Рм. 9, 18–20. се супротставити силини моћи Његове?“ Учиниће све када хоће и како хоће, и ништа од онога што је Он одредио неће проћи. 6. Све и сва је пред Њим, и ништа није скривено од савета Његовог. 7. Јер: „Небеса казују славу Божију, и дела руку његових јавља свод небески. Дан дану казује реч, и ноћ ноћи јавља знање. И нема речи нити говора чији
Пс. 18, 1–3. се гласови не би чули.“

XXVIII. 1. Пошто, дакле, (Бог) све и види и чује (што чинимо), бојмо се Њега и одбацимо прљаве жеље злих дела, да бисмо милошћу Његовом били покривени (=*заштићени*) од будућих судова. 2. Јер, где би могао неко од нас побећи од моћне руке Његове? Који ће то свет примити некога од оних који беже од Њега? Јер Писмо негде каже: „Где бих отишао и где бих се сакрио од лица Твога? 3. Ако узиђем на небо, Ти си тамо; ако отидем на крај земље, тамо је десница Твоја; ако се настаним у безданима, (и) тамо је Дух
Пс. 138, 7–10. Твој.“ 4. Где би, дакле, неко отишао или где би побегао од Онога Који све обухвата?

XXIX. 1. Приступимо, зато, Њему у преподобности (= *побожности*) душе (своје), подижући к Њему руке чисте и неоскрнављене, љубећи кроткога и милосрднога Оца нашега, Који нас је учинио Себи дéлом избора (ἐκλογῆς μέρος) (Свога). 2. Јер је тако написано: „Када Вишњи раздељиваше народе, када расејаваше синове Адамове, постави границе народима према броју анђела Божијих. (Тада) постаде удео (μερίς) Господњи народ његов Јаков, део (σχοίνισμα) наслеђа његова Израиљ“. 3. И на другом месту говори: „Ево, Господ узима себи народ између народâ, као што човек узима првину своју са гумна; и изаћи ће из народа тога Светиња над светињама“.

5 Мојс. 32, 8–9; Сирах 17, 17. 5 Мојс. 4, 34; 4 Мојс. 18, 27; 2 Днев. 31, 14.

XXX. 1. Пошто смо дакле свети удео (Његов), чинимо све оно што је својствено освећењу (τὰ τοῦ ἁγιασμοῦ), бежећи од оговарањâ, од прљавих и нечистих здруживања, од пијанства, и новаторских нереда, и одвратних похота, од гадне прељубе и гнусне гордости. 2. Јер вели (Свето Писмо): „Бог се гордима супроти, а смиренима даје благодат“. 3. Приљубимо се, дакле, онима којима је благодат дата од Бога; оденимо се у једномисленост (= *слогу*), смирено мислећи, уздржавајући се, држећи себе далеко од сваког оговарања и клеветања, оправдавајући (δικαιούμενοι) себе делима а не речима. 4. Јер се каже: „Ко много говори, много ће и чути за узврат; или лепоречиви мисли да је он (једини) праведан? 5. Благословен рођени од жене који није дугога живота. Не буди мног у речима.“ 6. Похвала наша нека буде у Богу, а не од себе; јер Бог мрзи самохвалисаве. 7. Сведочанство нашег доброг дела нека се даје од других, као што је дато оцима нашим праведницима. 8. Наглост и самовоља и дрскост — онима који су проклети од Бога; благост и смиреноумље и кротост — код благословених од Бога.

Јк. 4, 6; 1 Петр. 5, 5. Јов 11, 2–3.

XXXI. 1. Зато, прионимо уз благослов Његов и видећемо који су путеви благослова. Размотримо опет шта је

1 Мојс. 12, 2–3; 1 Мојс. 18, 28; Гал. 3, 6–9. 14; 1 Мојс. 22, 7; 1 Мојс. 28, 1. било од почетка. 2. Ради чега је благословен отац наш Аврам, није ли због тога што је вером извршио правду и истину? 3. Исак, знајући са увереношћу будућност, радо је привођен на жртву. 4. Јаков је са смиреноумљем отишао из земље своје због брата, и отишао ка Лавану и служио му; и бѝ му дато дванаест скиптара Израиљевих.

XXXII. 1. Ако неко пажљиво размотри сваки (од тих скиптара) појединачно, познаће величине дарова које је Он (= *Бо҃г*) дао. 2. Јер од њега (= *Јакова*) су сви свештеници и левити, који служе жртвенику Божјем; од њега је Господ Исус по телу; од њега су цареви и кнезови и вође преко Јуде; а и остали скиптри његови нису у мањој слави, пошто је Бог обећао да ће „семе твоје бити као звезде на небу“.

1 Мојс. 15, 5; 1 Мојс. 49, 10.

3. Сви, дакле, (ови старозаветници) прославише се и узвеличаше се не собом, ни делима својим, ни праведним делањем (τῆς δικαιοπραγίας) које учинише, него вољом Божијом. 4. И ми такође, позвани вољом Његовом у Христу Исусу, не оправдавамо се собом самима, нити мудрошћу својом или разумношћу или побожношћу или делима која смо учинили у преподобности (= *по҃божности*) срца, него вером, којом је све оне од века Сведржитељ Бог оправдао, Којему нека је слава у векове векова. Амин.

XXXIII. 1. Шта ћемо, дакле, чинити, браћо? Да престанемо од доброчињења и да напустимо љубав? Нека Влади-

Рм. 6, 1. дика (= *Госпо҃д*) не допусти да нам се икада то деси, него похитајмо да са усрђем и готовошћу свршавамо (= *чинимо*)

Тит. 3, 1. свако добро дело. 2. Јер се и сам Саздатељ и Господар свега радује делима Својим. 3. Јер Он је свенајвеличанственијом (παμμεγεθεστάτῳ) силом Својом небеса утврдио и несхватљивом мудрошћу (συνέσει) Својом украсио их; земљу је издвојио од воде која је опкољава и утврдио је на сигурном темељу воље Своје; и животиње, које се по њој крећу (φοιτῶντα), заповедио је Својом заповешћу (διατάξει)

да постоје; море и животиње у њему претходно створивши [и уредивши] оградио је силом Својом. 4. А изнад свега најузвишеније и највеће (створење — τὸ ἐξοχώτατον καὶ παμμέγεθες), човека, створио је светим и пречистим рукама (Својим као) обличје лика Свога. 5. Јер тако вели Бог: „Да створимо човека по слици и прилици нашој. И створи Бог човека, мушко и женско створи их“. 6. Савршивши (τελειώσας) дакле све ово, похвалио је све то и благословио и рекао: „Рађајте се и множите се“. 7. (Ето), видимо да су се сви праведници украсили добрим делима, а и Сам Господ, украсивши Себе добрим делима, обрадовао је се. 8. Имајући, дакле, Њега за узор (τὸν ὑπογραμμὸν), без оклевања приступимо вољи Његовој; из све снаге своје твóримо дело правде.

1 Мојс. 1, 26–27.

1 Мојс. 1, 28. 22.

1 Петр. 2, 21

XXXIV. 1. Добар радник слободно (= *са смелошћу*) узима хлеб од рада свога; док лењи и нерадни не сме да погледа у лице послодавцу своме. 2. Зато треба да смо усрдни у доброчињењу; јер је од Њега (= *Бога*) све. 3. Јер нам говори унапред: „Ево Господа, и плата је Његова пред лицем Његовим, да дâ свакоме по делу његовоме“. 4. Зато подстиче нас, који Му верујемо из свег срца, да не будемо лењи ни нерадници на свако добро дело.

Откр. 22, 12; Ис. 40, 10; Ис. 62, 11.

2 Кор. 9, 8.

5. Нека наша похвала и смелост буде у Њему. Подчињавајмо се вољи Његовој. Погледајмо све мноштво Анђела Његових како предстојећи (пред Њим) служе вољи Његовој. 6. Јер Писмо говори: „Мириаде мириадâ стајаху пред Њиме и хиљаде хиљадâ служаху Му, и клицаху: Свет, Свет, Свет је Господ Саваот, пуна је сва творевина славе Његове“. 7. И ми, дакле, у слози (= *једномисленошћи*), сабравши се заједно на једно место (ἐπὶ τὸ αὐτὸ) по савес(нос)ти, као из једних уста зазовимо к Њему усрдно, да постанемо учесници великих и славних обећања Његових. 8. Јер се вели: „Око не виде и ухо не чу и на срце човеку не дође, што је припремио Господ онима који Га очекују (ὑπομένουσιν = *који Му се надају*)“.

Дан. 7, 10; Ис. 6, 3.

Д. Ап. 2, 1. 44; Д. Ап. 4, 24.

1 Кор. 2, 9.

Ис. 64, 3–4.

XXXV. 1. Како су блажени и дивни дарови Божији, љубљени (моји)! 2. Живот у бесмртности, светло у праведности, истина у слободи, вера у увереносги, уздржање у светости — и све је ово било доступно нашем поимању. 3. Шта је онда то што је припремљено онима који очекују (= *надају се*)? Саздатељ и Отац векова, Пресвети (ὁ πανάγιος),[2] Он зна количину и лепоту њихову. 4. Ми, пак, бо́римо се да се нађемо у броју оних који (Га) очекују (= *који се у Њега надају*), да бисмо добили удео у обећаним даровима (Његовим).

5. А како то бива, љубљени? Ако ум наш буде верно утврђен ка Богу, ако тражимо оно што је Њему угодно и пријатно, ако извршимо оно што је сагласно пречистој вољи Његовој и последујемо путем истине, одбацивши од себе сваку неправду и безакоње, грамзивост, свађе, злоћудности и лукавства, оговарања и клеветања, безбоштво, гордост и надменост, сујету и негостопримство. 6. Јер који то чине мрски су Богу, „не само они који то чине, него и они који се саглашавају са њима". 7. Јер Писмо вели: „А грешнику рече Бог: Зашто ти казујеш праведне наредбе моје, и узимаш завет мој у уста своја? 8. Јер ти си омрзнуо наставу и речи моје бацио си за леђа. Кад видиш лопова, пристајеш заједно с њим, и са прељубочинцима имаш свој удео. Уста си своја испунио злом, и језик твој плете преваре. Седећи, ти оговараш брата твога, и против сина матере твоје поставио си сплетку. 9. Ти си то учинио, а ја оћутах, а ти си, безаконице, помислио да сам сличан теби. 10. Изобличићу те и поставићу те пред лице твоје. 11. Разумите ово ви који Бога заборављате, да вас не зграби као лав, и неће бити никога да избави. 12. Жртва хвале прославља ме, и тамо је пут којим ћу му показати спасење Божије."

Рм. 1, 28–32.

Пс. 49, 16–23.

Пс. 7, 3.

---

[2] Грчки јерусалимски рукопис (XI век) има овај ред речи: *Саздатељ векова и Отац Пресвети*. Најстарији александријски грчки рукопис (V век) и стари преводи латински и сиријски имају: *Саздатељ и Отац векова, Пресвети* — како смо и ми превели.

XXXVI. 1. Ово је пут, љубљена (браћо), на којем ћемо наћи спасење наше — Исуса Христа, Архијереја приносâ наших, Заштитника и Помоћника немоћи наше. 2. Њиме гледамо на висине небеске, кроз Њега сагледавамо (ἐνοπτριζόμεθα = као у огледалу) пречисти и најузвишенији лик Његов (= *Божији*), кроз Њега нам се отворише очи срца (нашег), Њиме неразумни и помрачени ум наш расцветава се на чудесну Његову светлост, кроз Њега је усхтео Владика (= *Госпо̄д = Бог̄*) да ми окусимо бесмртно знање (τῆς ἀθανάτου γνώσεως γεύσασθαι); „Он који је Сјајност Величанства Његова, толико је већи од Анђела, колико је и узвишеније Име наследио". 3. Јер је овако написано (за Анђеле): „Који чини Анђеле своје духовима и служитеље своје пламеном огњеним". 4. А за Сина Свога овако је рекао Владика: „Син мој јеси Ти, ја Те данас родих; тражи од мене и даћу Ти народе у наслеђе Твоје и крајеве земље у посед Твој". 5. И опет говори Њему: „Седи мени с десне стране, док положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим". 6. Који су то, дакле, непријатељи? — Они порочни и који се противе вољи Његовој.

Јевр. 2, 17–18; Јевр. 3, 1.

Јевр. 1, 3–4.

Пс. 103, 4; Јевр. 1, 7.

Пс. 2, 7–8; Јевр. 1, 5.

Пс. 109, 1; Јевр. 1, 13.

XXXVII. 1. Зато, људи браћо, војујмо (као војници) са сваким усрђем у Његовим пречистим наредбама. 2. Погледајмо војнике који војују вођама (= *војводама*) нашим, како уредно, како складно, како покорно извршују оно што им се заповеда. 3. Нису сви они епарси (= *намесници*), нити су тисућници, ни стотници, ни педесетници и тако даље, него сваки у своме чину извршује оно што цар и војводе заповедају.

4. Велики не могу бити без малих, нити мали без великих; у свему постоји нека спојеност (= *по̄везаност̄*), и у томе је корисност. 5. Погледајмо тело наше: глава без ногу није ништа, тако ни ноге без главе; и најмањи делови тела нашег неопходни су и корисни целоме телу; али сви заједно сара-

ђујју (πάντα συμπνεῖ = *све заједно дише*) и сви се користе једном
1 Кор. 12, 12–26. потчињеношћу да би се спасавало цело тело.

XXXVIII. 1. Нека се, зато, спасава цело ваше тело (= *Црква*) у Христу, и нека се сваки подчињава ближњему сво-
Рм. 12, 4–5; 1 Кор. 12, 27. ме, као што је постављен (у телу) сходно своме благодатном дару.

2. Снажни нека се стара о слабом, а слаби нека уважава снажнога; богати нека даје сиромашном, а сиромашни нека захваљује Богу што је дао ономе кроз кога се испуњује његов недостатак. Мудар нека показује своју мудрост не у речима, него у добрим делима; смиреноумни нека не посведочава за себе, него нека остави да други о њему сведочи. Ко је чист (ἁγνός = *девствен*) телом нека се не поноси (тиме), знајући да је други (тј. *Бог*) који му даје уздржање (тела). 3. А сетимо се, браћо, од које смо материје постали (= *створени*), ко смо и какви смо ушли у (овај) свет, из каквога нас је гроба и мрака увео у (овај) свет његов Творац и Саздатељ наш, Који је припремио (за нас) доброчинства Своја пре него смо се (и) родили. 4. Имајући, дакле, све то од Њега, дужни смо да у свему благодаримо Њему (= *Богу*), Коме слава у векове векова. Амин.

XXXIX. 1. Безумни и неразумни и будале и незналице исмевају нас и ругају нам се, желећи да себе саме уздигну у
Јов 4, 16–5, 5. Јов 15, 14–16. својим мислима. 2. Али, шта може смртник? Или каква је моћ у земнороћенога (γηγενοῦς)? 3. Написано је: „(Погледах), и не беше обличја пред очима мојим, него чух само дах и глас. 4. Јер шта? Еда ли ће бити смртник чист пред Господом, или од делâ својих муж беспрекоран, када Он ни слугама својим не верује, и на Анђелима својим примећује недостатке? 5. Небо није чисто пред Њим; а шта (су) тек они који живе у кућама земљаним, од којих смо и ми из истога блата? Сатиру се као мољац, и од јутра до вечера нестане их; пропадају зато што не могу сами себи помо-

ћи. 6. Дунуо је на њих, и помреше, зато што не имађаху мудрости. 7. Позови (у помоћ), еда ли ће те ко послушати, или еда ли ћеш видети некога од светих Анђела? Јер безумнога погубљује гњев, а заблуделога усмрћује завист. 8. Ја видех безумнике где се укорењавају, али одмах беше истребљено пребивалиште њихово. 9. Нека буду далеко синови њихови од спасења, нека их сатру на вратима сиромаха, и неће бити ко да избави. Оно што је њима припремљено, праведници ће појести, а они неће бити изузети од зла."

XL. 1. Пошто нам је, дакле, све ово јасно, удубљујући се у дубине божанскога знања, дужни смо да чинимо све по реду (τάξει = *по поретку*) што је Владика (= *Господ*) заповедио да чинимо у одређена времена.[3] 2. (Заповедио је) свршавати приносе и литургијске службе, и то је заповедио не да буду како било и без реда, него у назначена времена и часове.[4] 3. А где и кроз кога хоће Господ да се те службе врше, Сâм је то одредио Својом најузвишенијом вољом, да би све, свршавано свето (ὁσίως), по благовољењу (Његовом), било благоугодно вољи Његовој. 4. Они, дакле, који у одређена времена врше своје (литургијске) приносе, они су угодни (Њему) и блажени су, јер следујући законитим установама Владике (= *Господа*) они не греше. 5. Јер архијереју су дате посебне литургијске службе, и свештеницима је назначено посебно место, и левитима (= *ђаконима*) су наложена посебна служења, а човек лаик (= *свештовњак*) везан је одредбама које се односе на лаике.

1 Кор. 14, 40.

---

[3] Одавде, нарочито у XL–XLIV, Св. Климент говори о правилном = *канонском* уређењу Цркве Христове, и о *јерархијским* службама у њој.

[4] Нереди у Коринтској Цркви настали су због кварења реда: ко и када треба да врши службе Богу. Пре ове *I Климентове Посланице* о поретку вршења Св. Литургије пише *Дидахи*, а после о томе, и то баш у Риму, пише Св. Јустин Философ у својој *Апологији* I, 65–68.

XLI. 1. Сваки од нас, браћо, нека у своме чину (τάγματι) благодари[5] Богу, имајући добру савест, не преступајући одређено правило своје службе (τῆς λειτουργίας), у честитости. 2. Не приносе се, браћо, свуда жртве сталне или заветне или за грехе и кривице, него само у Јерусалиму; и тамо се опет не приносе на сваком месту, него испред Храма на жртвенику, пошто је претходно принос добро испитан од првосвештеника и напред споменутих свештенослужитеља (τῶν λειτουργῶν). 3. Они, пак, који нешто чине несагласно са вољом Његовом, они имају смрт као казну. 4. Видите ли, браћо, колико се већег знања удостојисмо, толико већој подлежемо опасности.

XLII. 1. Апостоли су постали благовесници (εὐηγγελίσθησαν) нама од Господа Исуса Христа, Исус Христос је послан од Бога (Оца). 2. Христос је, дакле, од Бога, и Апостоли од Христа; обоје је, зато, било према добром поретку (εὐτάκτως) од воље Божије. 3. (Апостоли), опет, добивши заповести и испунивши се увереношћу (πληροφορηθέντες) кроз васкрсење Господа нашег Исуса Христа и потврђени речју Божијом, са пуноћом (μετὰ πληροφορίας) Духа Светога изишли су (у свет) благовестећи да ће Царство Божије доћи. 4. Проповедајући, пак, по земљама и градовима, они постављаху првенце (τὰς ἀπαρχάς) своје (= *наследнике*), опробавши их Духом, за епископе и ђаконе оних који буду поверовали. 5. И то није (било) ново, јер је из давних времена написано о епископима и ђаконима. Јер овако вели Писмо на једном месту: „Поставићу епископе њихове у правди, и ђаконе њихове у вери".

Д. Ап. 14, 23; Д. Ап. 20, 28.

Ис. 60, 17; Фил. 1, 1.

XLIII. 1. И шта је чудно ако су они којима је од Бога у Христу поверено такво дело поставили ове напред споменуте, када је и блажени Мојсије, „верни служитељ у све-

4 Мојс. 12, 7; Јевр. 3, 2–5.

---

[5] У Александријском рукопису стоји εὐχαριστείτω, док у млађем грчком рукопису и старим преводима стоји εὐαρεστείτω = *угађа*. Први израз значи учешће у свршавању Свете Евхаристије=Литургије.

му дому (Божијем)", све што му је заповеђено забележио у Свештеним Књигама, којему су последовали и остали Пророци, посведочујући оно што је он узаконио. 2. Он је, дакле, када је избила завист око свештенства и племена се побунила које ће од њих бити украшено тим славним именом (свештенства), позвао дванаесторицу племенских 4 Мојс. 17, 2–41.
поглавара (φιλάρχους) да му донесу обележене штапове од свакога племена по имену. И узевши их повезао их је и запечатио прстењем племенских поглавара, и поставио их у Скинију сведочанства на трпезу Божију. 3. Затворивши Скинију запечатио је браве исто као и штапове, и рекао им: „Људи браћо, којега племена штап пролиста, то племе је Бог изабрао да Му свештенствује и служи" (ἱερατεύειν καὶ λειτουργεῖν). 5. Када пак дође јутро, он дозва сав Израиљ, шест стотина хиљада људи, и показа племенским поглаварима печате, и отвори Скинију сведочанства и изнесе штапове. И нађе се штап Аронов не само да беше проли-
стао, него и плод донео. 6. Шта мислите, драги (моји)? Зар није Мојсије предвидео да ће ово бити? Наравно да је (пред)видео, али да не би било нереда у Израиљу, учинио је тако да се прослави име Истинитога и Јединога [Бога], Јн. 17, 3.
Коме слава у векове векова. Амин.

XLIV. 1. И Апостоли наши познали су кроз Господа нашег Исуса Христа да ће бити свађе око имена епископског (τῆς ἐπισκοπῆς = *епископства*). 2. Са тог разлога, добивши савршено предзнање, поставили су напред споменуте (свештенослужитеље) и затим су дали додатак закону (ἐπινομήν) да, када се (ови) упокоје, други проверени мужеви добију у прејемство (διαδέξωνται = *наследе*) њихову службу (τὴν λειτουργίαν αὐτῶν)[6]. 3. Ове, дакле, постављене од Апо-

---

[6] Овде Св. Климент посведочава да је *апостолско прејемство* Епископске службе=литургије у Цркви Христовој Православној установљено од самих Св. Апостола, о чему сведочи и Св. Иринеј (2. век). О овом прејемству скоро истим речима говори и Св. Сава на почетку своје *Беседе о правој вери* на Сабору у Жичи 1221. године.

столâ или после (њих) од других славних мужева, са сагласношћу целе Цркве, који су беспрекорно служили стаду Христовом са смиреноумљем, тихо и спокојно, и од свих посведочени током дугог времена, сматрамо да њих није праведно (οὐ δικαίως = *није законито*) избацивати из (те) службе (τῆς λειτουργίας). 4. Јер ће нам то бити не мали грех, ако оне који су беспрекорно и свето приносили дарове епископства (τὰ δῶρα τῆς ἐπισκοπῆς), избацимо. 5. Блажене
Јевр. 13, 7. су старешине (πρεσβύτεροι) које су раније прошли свој пут, који су имали плодну и савршену кончину, јер се они не боје да их неко не избаци из установљеног им места. 6. Јер (сада) видимо да сте ви неке, иако воде правилан живот, изагнали из службе коју су они беспрекорно почаствовали.

XLV. 1. Браћо, борите се (φιλόνεικοι ἔστε) и будите ревњиви око онога што се односи на (ваше) спасење. 2. Удубите се у Свештена Писма, она истинита, она што су од Духа Светога. 3. Знате да ништа неправедно нити погрешно (= *извитоперено*) није написано у њима. Нећете (тамо) наћи праведнике одбачене од светих људи. 4. Праведници бејаху прогоњени, али од стране безаконика; бејаху затварани, али од несветих; каменовани су били од стране преступника; убијани су били од људи захваћених гнусном и неправедном завишћу. 5. Трпећи то, они су (све) славно поднели. 6. Јер шта да кажемо, браћо? Зар је Данило ба-
Дан. 6, 15–18; Дан. 3, 19. чен у лављу јаму од стране богобојажљивих људи? 7. Или су Ананија и Азарија и Мисаил затворени у огњену пећ од људи који су упражњавали величанствену и славну побожност (θρησκείαν = *религију*) Вишњега? Не, то никако није било. Него који су ти што су то урадили? Ненавидници и свакога зла испуњени, они који су толико распаљени (злим) гњевом да су на муке ставили оне који су у светом и чистом расположењу служили Богу, не знајући да је Свевишњи поборник и заштитник оних који у чистој савести служе

свеврлинскоме Имену Његовом, Коме слава у векове векова. Амин. 8. Они пак који подношаху са вером, наследише славу и част, бише узнесени и посташе записани код Бога у спомену Његовом (ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτοῦ) у векове векова. Амин.

XLVI. 1 Таквим, дакле, примерима и ми, браћо, треба да се прилепимо. 2. Јер је (негде) написано: „Прилепите се светима, јер који њима приањају посветиће се“. 3. И опет на другом месту је речено: „Са човеком безазленим бићеш безазлен, и са изабраним бићеш изабран, и са развратним развратићеш се“. 4. Прионимо, зато, уз безазлене и праведне, јер су они изабраници Божији. 5. Откуда свађе и јарости и раздори и расцепи и рат међу вама? 6. Зар немамо (сви) Једнога Бога и Једнога Христа и Једнога Духа благодати Који је изливен на нас, и једно звање (κλῆσις) у Христу?[7] 7. Зашто раздиремо и цепамо удове Христове и устајемо против самог нашег тела (= *Цркве*), и долазимо до толиког безумља да заборављамо да смо једни другима удови? Сетимо се речи Исуса Господа нашег. 8. Јер Он рече: „Тешко ономе човеку; боље би му било да се није ни родио него да једнога од изабраних мојих саблазни; боље би му било да обеси камен воденични и да потоне у море, него да једнога од (ових) малих разврати“. 9. Ваш расцеп (= *раскол*) многе је развратио, многе је у очај бацио, многе у сумњу, а све нас у жалост. И ваша буна (ἡστάσις = *побуна*) упорно (још) траје.

Пс. 17, 26–27. Јак. 4, 1. Еф. 4, 3–7.

XLVII. 1. Узмите Посланицу (вама) блаженога Павла Апостола. 2. Шта вам је у почетку Јеванђеља прво написао? 3. Заиста вам је духовно (= *надахнуто Духом*) на-

1 Кор. 1, 10–13.

---

[7] Ова реченица јасно показује веру ране Цркве у *Свету Тројицу*: Оца, Сина = Христа и Духа Светога, и повезано са том вером *јединство* Цркве. Реч *звање* = κλῆσις означава целокупну нашу веру, Хришћанску Црквену веру Божију = Христову.

Еф. 4, 1; Јевр. 3, 1.

писао о себи и Кифи и Аполу, зато што сте ви и тада правили групашење (προσκλήσεις = *назвања по лицима*). 4. Али оно групашење (= *партијашење*) мањи вам је грех донео, јер сте се раздељивали по осведоченим Апостолима и по човеку опробаноме од њих. 5. А сада схватите ко су ти који су вас развратили и умањили (= *оштетили*) честитост вашег славног братољубља. 6. Стидне ствари, драги (моји), и врло срамне и недостојне владања у Христу чују се (о вама): да најпоузданија и древна (τὴν βεβαιοτάτην καὶ ἀρχαίαν) Црква Коринћанâ због једног или два лица бунтује против презвитерâ (= *црквених старешина*). 7. И тај глас није дошао само до нас, него и до оних који су скренули на супротну страну од нас (= *до неверника и јеретика*), тако да се и хуљење наноси Имену Господњем због вашег безумља, а
Рм. 2, 24. вама самима спрема се опасност.

XLVIII. 1. Зато, избацимо то брзо (између себе) и припаднимо Владици (= *Господу*) и плачимо преклињући Га да нам буде милостив и помири се с нама и васпостави нас у честито и чисто владање братољубивости наше.

2. Јер то су врата правде (πύλη δικαιοσύνης) отворена за живот, као што је написано: „Отворите ми врата правде; ушавши кроз њих исповедићу се Господу. 3. То су врата
Пс. 117, 19–20. Господња, праведници ће ући кроз њих“. 4. Многа су врата отворена, (али) врата правде ова су у Христу, и блажени су сви који су кроз њих ушли и који управљају пут свој у
Лк. 1, 75. преподобности (= *светости*) и правди, чинећи све без не-
1 Кор. 12, 8–9. реда. 5. Нека је неко верујући, нека је моћан исказати знање, нека је мудар у расуђивању речи, нека је чист у делима; 6. ипак, утолико већма треба да је смиреноуман уколико мисли да је већи, и да (већма) тражи оно што је на општу корист свима, а не самоме себи.

XLVIX. 1. Ко има љубав у Христу, нека твори запо-
Јн. 14, 15; 1 Јн. 5, 1–3. вести Христове.

2. Свезу љубави Божије ко може исказати? Кол. 3, 14.
3. Величанственост красоте Његове ко је у стању изрећи?
4. Висина, на коју изводи љубав, неизрецива је.
5. Љубав нас сједињује са Богом,
„љубав покрива мноштво грехова“, 1 Кор. 13, 4–7.
љубав све подноси, све дуго трпи;
ничега грубога нема у љубави, ничега гордога;
љубав нема раздора, љубав не ствара буне, љубав све чини у слози (= *једнодушности*).
У љубави се усавршише сви изабраници Божији;
без љубави ништа није угодно Богу.
6. У љубави нас је прихватио Владика (= *Бог*);
због љубави коју према нама имаде
крв Своју даде за нас Исус Христос, Господ наш,
по вољи Божјој,
и тело (Своје) за тело наше,
и душу (Своју) за душе наше.

L. 1. Видите ли, љубљени, како је велика и чудесна љубав, и савршенству њеноме нема исказа (= *тумачења*). 2. Ко је достојан да се у њој нађе, осим оних које Бог удостоји? Зато се молимо и просимо од милости Његове да се нађемо у љубави, без људске пристрасности (προσκλήσεος = *грубашења*), беспрекорни. 3. Сви нараштаји, од Адама до данашњег дана, прођоше, али они који се усавршише у љубави Божјој по благодати Божијој имају вечно насеље побожних; они ће се открити доласком (ἐν τῇ ἐπισκοπῇ) Царства Христовог. 4. Јер је написано: „Уђите у одаје (своје) за мало, врло мало, докле прође гњев и јарост моја; и опоменућу се дана доброга, и васкрснућу вас из гробова ваших“. Ис. 26, 20; Јез. 37, 12. 5. Блажени смо, љубљени, ако заповести Божије творимо у слози (= *једнодушности*) љубави, да би нам се греси опростили кроз љубав. 6. Јер је написано: „Блажени су којима се отпустише безакоња, и којима се покрише греси; блажен је муж којему Господ неће урачунати греха, и

Пс. 31, 1–2. нема преваре у устима његовим“. 7. Ово је блаженство дошло на изабране од Бога кроз Исуса Христа Господа нашег, Коме слава у векове векова. Амин.

LI. 1. Оно, дакле, што смо погрешили и што смо учинили због наких подметања противникових, тра́жимо да нам се опрости; а они који су били вође побуне и раздора треба да гледају на општу ствар Наде (наше).[8] 2. Јер који живе и понашају се са страхом и љубављу, они желе пре да сами допадну мука, неголи (њихови) ближњи; рађе прихватају сами осуду на себе, неголи (да она падне) на слогу (= *једнодушност* нашу) која нам је добро и праведно предана. 3. Боље је човеку да се исповеди за преступе (своје) неголи да отврдне срце његово, као што је отврднуло срце онима који су се побунили против служитеља Божијег Мојсија, којих је осуда постала позната. 4. Јер „сиђоше у ад живи“, и „смрт ће их напасати“. 5. Фараон и војска његова и све војсковође Египта, борна кола и коњица њихова, нису из неког другог узрока потопљени у Црвеном мору и пропали него зато што су им отврднула неразумна срца њихова после знамења̂ и чудеса̂ која су се збила у земљи Египту преко слуге Божјег Мојсија.

1 Петр. 3, 15.

4 Мојс. 16, 30–33.

Пс. 48, 15.

LII. 1. Господар свега (= *Бо҃г*), браћо, нема потребе ни у чему; ни од кога ништа не потребује осим да Му се исповедамо. 2. Јер каже изабраник (Његов) Давид: „Исповедаћу се Господу, и то му је пријатније већма од (жртве) младог телета са роговима и папцима; нека виде сиромашни и обрадују се (томе)“. 3. И опет говори: „Принеси Богу жртву хвале и изврши Вишњему завете своје; и призови Ме у дан невоље, и избавићу те, и прославићеш Ме“. 4. Јер је „жртва Богу дух скрушен“.

Пс. 68, 31–33.

Пс. 49, 14.

Пс. 50, 19.

---

[8] Наша *Нада* је овде, као у 1 Петр. 3, 15, збирно име за сво Хришћанство: веру, Цркву, вечно спасење свих. *Нада* је Христос (Кол. 1, 27).

LIII. 1. Јер познајете, и то добро познајете, љубљени, Свештена Писма и удубили сте се у речи Божије. Према томе, ово вам пишемо (само) ради подсећања. 2. Јер Мојсије, када узиђе на гору (Синајску) и проведе четрдесет дана и четрдесет ноћи у посту и смирењу, рече му Бог: „Мојсије, Мојсије, сиђи брзо одавде, јер безакоње учини народ твој, они које си извео из земље Египатске; брзо скренуше с пута који си им заповедио, направише себи изливене (идоле)“. 3. И рече њему Господ: „Говорих ти једном и двапут, говорећи: „Видех народ овај, и јесте (народ) тврдоврат. Пусти ме да их истребим, и сатрћу име њихово под небом; а од тебе ћу учинити народ велики и диван и много већи него овај“. 4. И рече Мојсије (Богу): „Нипошто, Господе; (него) опрости грех народу овоме или мене избриши из књиге живих“. 5. О, велике љубави! О, ненадмашног савршенства! Осмељује се служитељ пред Господом (својим), тражи опроштај мноштву (народа), или захтева да се и он избрише заједно са њима!

2 Мојс. 32, 7–8.

2 Мојс. 32, 9–10.

2 Мојс. 32, 31–32.

LIV. 1. Ко је, дакле, међу вама племенит, ко је милосрдан, ко је преиспуњен љубављу? 2. Нека (тај) каже: Ако је због мене буна и свађа и раздори, повлачим се, одлазим, где год хоћете, и чинићу што ми заповеди мноштво, само нека стадо (τὸ ποίμνιον) Христово буде мирно са постављеним презвитерима (μετά τῶν καθεσταμένων πρεσβυτέρων). 3. Који то учини, себи ће велику славу у Христу стећи, и свако ће га место примити. „Јер је Господња земља и све што је на њој“. 4. Тако су чинили и чиниће они који живе (= *доживљавају*) неизменљиво грађанство Божије (τὴν ἀμεταμέλητον πολιτείαν τοῦ Θεοῦ = *Божији начин живљења и понашања*).

Д. Ап. 14, 23.

Пс. 23, 1.

LV. 1. А да наведемо и (неке) примере из народâ (незнабожачких). Многи цареви и вође, када је наилазило неко време помора, под утицајем неког пророштва себе су предавали на смрт да би крвљу својом избавили грађане; многи

пак су се удаљавали из својих градова да не би даље трајала побуна.

2. Знамо за многе између нас (хришћана) који су себе предали у окове да би друге ослободили; многи су себе продали као робове, па узевши оне (добијене) новце за себе, тиме су друге снабдели храном.[9] 3. Многе жене, оснажене благодаћу Божијом, извршиле су многа мушка дела. 4. Блажена Јудита, када град (њен) беше опседнут, затражила је од старешина да је пусте да оде у логор иноплеменикâ. 5. Предавши себе опасности,отишла је из љубави према отаџбини и народу који је био опкољен, и Господ је предао Олоферна у руке женске. 6. Ништа мањој опасности није себе предала ни савршена у вери Јестира, да би избавила дванаест племена Израиљевих, која су имала пропасти. Јер она постом и смирењем својим умољаваше Свевидећега (παντεπόπτην) Владику, Бога вековâ, Који, видећи смерност душе њене, избави народ (њен), због којег је она довела себе у опасност.

Јудит. 8, 13.

Јестир. 1, 8.

LVI. 1. Мóлимо се, зато, и ми за оне који су у неком преступу, да им се дâ кротост и смиреноумље, да би се покорили не нама, него вољи Божијој. Јер ће на тај начин бити њима плодотворно и савршено (наше) милосрдно спомињање (њих) пред Богом и Светима. 2. Примимо (на себе) васпитно карање (παιδείαν), због којег нико, љубљени (моји), не треба да бунтује. Поучавање, које чинимо једни другима, добро је и врло много корисно, јер нас сједињује с вољом Божијом. 3. Јер овако вели света реч (Божија): „Карајући покара ме Господ, и смрти ме не предаде“. 4. Јер „кога Господ љуби, онога и кара; бије сваког сина којега прима“. 5. „Нека ме покара, вели се (даље), праведник

Пс. 117, 18.

Приче 3, 12; Јевр. 12, 6.

---

[9] Оваквих примера има у древним хришћанским *Мартиријима* и *Житијима* Светих.

у милости, и нека ме изобличи; али уље грешника нека не намасти главу моју". 6. И опет вели: „Блажен је човек којега покара Господ; (зато) поучавање Сведржитељево не одбијај. Јер Он учини да заболи, али опет васпоставља (= *исцељује*); 7. Он удари, и руке Његове исцелише. 8. Шест пута ће те избавити од невоље, а седми пут неће те се дотаћи зло. 9. У време глади избавиће те од смрти, а у рату ослободиће те од руке мача; 10. и од шибања језика сакриће те, и нећеш се бојати зала која долазе. 11. Насмејаћеш се над неправеднима и безаконима, и од дивљих звери нећеш се уплашити; 12. јер ће звери дивље бити мирне с тобом. 13. Затим ћеш познати да ће дом твој бити у миру, и обиталиште шатора твога неће имати штете. 14. Познаћеш да је велико потомство твоје, и деца твоја као сва трава пољска. 15. Сићи ћеш (стар) у гроб, као зрело жито које се жање на време, или као сноп̃ље на гумну сабрано на време." 16. Видите ли, љубазни, колика је заштита онима које Господ васпитно кара. Јер Он, будући добри Отац, васпитно кара, да бисмо били помиловани кроз свето карање (διὰ τῆς ὁσίας παιδείας) Његово.

Пс. 140, 5. Јов 5, 17–26.

Пријче 3, 12; Јевр. 12, 6.

LVII. 1. Ви, пак, који сте учинили почетак побуне, подчините се презвитерима (= *старешинама Цркве*) и примите васпитно карање за покајање, приклонивши колена срца свога. 2. Научите подчињавати се, одбацивши надмену и горду дрскост језика свога. Јер вам је боље да се у стаду Христовом нађете мали и урачунати (ἐλλογίμους = *важни*), него ли да се (сами) сматрате да сте високи и да будете избачени из наде (= *вере–Цркве*) Његове.

3. Јер овако говори свеврлинска мудрост (Божија): „Ево, излићу вам говор мојега Духа, научићу вас Речи мојој. 4. Зато што (вас) звах и не послушасте, и пружих (вам) речи и не маристе, него савете моје одбацисте и мојим се карањима не покористе, зато ћу се и насмејати над вашом пропашћу, радоваћу се када вам дође погибао, и кад вас

Пријче 1, 23–33; Сирах 4, 15.

стигне изненада метеж, и појави се пропаст слична бури, или кад вам дође жалост (= *невоља*) и притешњеност. 5. Јер биће (тада), када ме призовете, ја вас нећу послушати; тражиће ме зли, и неће (ме) наћи. Јер омрзнуше премудрост, и страх Господњи не изабраше, нити хтедоше да пазе на савете моје, него се изругиваху над мојим карањима. 6. Зато ће јести плодове пута свога и испуниће се своје безбожности.[10] 7. Зато што неправду чињаху малој деци биће побијени, и суђење ће истребити безбожнике. Онај пак који мене слуша, настаниће се поуздано у нади, и биће миран без страха од свакога зла."

LVIII. 1. Зато, будимо послушни свесветом и славном Имену Његовом, бежећи од напред речених преко Премудрости претњи непокорнима, да бисмо се (мирно) настанили (κατασκηνώσωμεν = *починули*) надајући се у најсветије Име величанства Његовога.

2. Примите наш савет и нећете се кајати (због тога). Јер је жив Бог и жив је Господ Исус Христос и Дух Свети — вера и нада изабраних[11] —, да ће онај који непоколебљиво изврши у смиреноумљу са постојаном кротошћу заповести и праведне наредбе дате од Бога, да ће тај бити уврштен и убројан у број спасаваних кроз Исуса Христа, кроз Којега Њему (= *Оцу*) слава у векове векова. Амин.

LIX. 1. Ако се пак неки не покоре овоме што је Он кроз нас рекао, нека знају да на себе узимају преступ и не малу опасност. 2. А ми ћемо бити невини од таквог греха

---

[10] Одавде па закључно са LXIII, 4 недостаје текст у грчком Александријском рукопису из V века, јер му је испао један лист.

[11] Живи Бог у Тројици: Бог Отац и Син и Дух Свети — то је сва *вера* и сва *нада* Хришћанâ. Старозаветно „*Жив је Господ*" (1 Цар. 14, 39) овде је употпуњено *Живом и Животодавном* Светом Тројицом, Која се у Новом Завету јавила у пуноћи и обитава у Цркви.

и молићемо се, чинећи дугу и усрдну молитву и мољење, да би добро избројани број изабраних Његових у целоме свету неокрњен сачувао Створитељ (ὁ δημιουργός) свега, кроз Љубљеног Сина (Свога) Исуса Христа, Господа нашег, кроз Којега нас је позвао из таме на светлост, из незнања у познање славе Имена Свога. Д. Ап. 26, 18; 1 Петр. 2, 9.

3. Да се надамо, (Господе), на пратворачко свег стварања (τὸ ἀρχέγονον πάσης κτίσεως) Име Твоје; отворивши (нам) очи срца нашег да знамо Тебе, Јединога Свевишњега на висинама, Светога Који у светима почиваш; Који понижујеш дрскост гордих, Који развејаваш помисли народâ (= *незнабожаца*), Који узвисујеш смирене и понижујеш високе, Који обогаћујеш и осиромашујеш, Који усмрћујеш и оживљујеш; (Тебе) Јединога Добротвора духовâ и Бога сваког тела, Који надзираваш бездане и надгледаш дела људска; Помоћника оних у опасностима, Спаситеља безнадежницима; Саздатеља и Епископа свакога духа; Који умножаваш народе на земљи и од свих (њих) изабрао си оне који љубе Тебе кроз Исуса Христа, Љубљеног Сина Твога, кроз Којега си нас научио, осветио, почаствовао. Ис. 57, 15; Ис. 13, 11. Пс. 32, 10. 5 Мојс. 32, 39; 4 Мојс. 16, 22. 1 Петр. 2, 25.

4. Молимо Те, Владико, да нам будеш Помоћник и Заштитник наш: оне од нас који су у жалости Ти спаси, [смирене помилуј], пале подигни, убогима јави Себе, болесне исцели, заблуделе од народа Твога поврати; нахрани гладне, ослободи сужње наше, подигни (са одра) немоћне, утеши малодушне; нека познају Тебе сви народи да си Ти једини Бог и Исус Христос, Син Твој, и да смо ми „народ Твој и овце паше (τῆς νομῆς = *стада*) Твоје“. Пс. 118, 114. Пс. 78, 13.

LX. 1. Јер си Ти, кроз дела која си чинио, показао свагдашњи поредак (σύστασιν = *састав*) света; Ти си, Господе, васељену саздао; Ти, Верни у свима нараштајима, Праведни у судовима, Дивни у моћи и величанствености, Мудри у стварању и Разумни у утврђењу сазданога, Добри у видљиво- Пр. Сол. 7, 17; Пс. 88, 12–13.

ме и Благи у онима који се уздају у Тебе, Милостиви и Ми-
Јоил 2, 13. лосрдни: опрости нам безакоња наша и неправде и погреш-
ке и преступе. 2. Не урачунај ниједан грех слугу и слуш-
Јн. 17, 17; киња Твојих, него нас очисти очишћењем Истине Твоје, и
управи стопе наше да у светости срца ходимо и творимо
оно што је добро и угодно пред Тобом и пред управитељима
Пс. 39, 3. (τῶν ἀρχόντων) нашим. 3. Да, Владико, јави на нама лице
Твоје ради добра у миру, да нас заклониш моћном руком
Твојом и избавиш од свакога греха мишицом Твојом висо-
5 Мојс. 4, 34. ком, и избави нас од оних који нас мрзе неправедно. 4.
Дај слогу (= *једнодушност*) и мир нама и свима који живе
на земљи, као што си дао оцима нашим када су Те свето
призивали у вери и истини, да будемо послушни сведржи-
тељном и свеврлинском Имену Твоме и началницима и
Рм. 13, 1–7. управитељима (ἄρχουσιν καὶ ἡγουμένοις) нашим на земљи.

LXI. 1. Ти си, Владико, дао власт царства њима ве-
личанственом и неизрецивом моћју Твојом, да бисмо се ми,
знајући да им је од Тебе дата слава и част, покоравали њима,
Рм. 13, 1–7. не противећи се вољи Твојој. Дај им, Господе, здравље, мир,
слогу, постојаност, да би несметано извршавали дату им
од Тебе управу (ἡγεμονίαν = *владавину*). 2. Јер си Ти, Вла-
Откр. 15, 3. дару Небески Царе векова, Онај Који дајеш синовима људ-
ским славу и част и власт над свим што је на земљи (τῶν ἐπί
τῆς γῆς ὑπαρχόντων); Ти, Господе, управи вољу њихову на
добро и благоугодно пред Тобом, да би, вршећи побожно у
5 Мојс. 12, 25–28. миру и кротости власт коју си им дао, нашли милост у Те-
бе. 3. Једини Моћни да учиниш ова и још већа добра на
нама, Теби се исповедамо кроз Архијереја и Заштитника
Јевр. 2, 17; Јевр. 3, 1. душа наших Исуса Христа, кроз Којега Теби слава и вели-
чанство и сада и у све нараштаје и у векове векова. Амин.

LXII. 1. О ономе што приличи вери (τῇ θρησκείᾳ = *по-
божности*) нашој и што је најкорисније за врлински живот
онима који хоће да се побожно и праведно руководе (= *упра-*

вљају), довољно смо вам написали, људи браћо. 2. Јер смо се о вери и покајању и истинској љубави и уздржању и целомудрености и трпљењу, са сваке стране дотакли, подсећајући вас да треба да у правди и истини и дуготрпљењу свето (ὁσίως) угађате Сведржитељу Богу, једнодушни, без злопамтљивости, у љубави и миру, са постојаном кротошћу, као што су и напред споменути оци наши угодили, смирено умујући пред Оцем и Богом и Творцем и пред свима људима. 3. На све ово смо вас утолико раније подсетили што знамо добро да пишемо људима верним и разборитим и удубљеним у речи науке (τῆς παιδείας) Божије.

LXIII. 1. А и правилно је да, приступивши (= *угледавши се*) таквим и толиким примерима, погнемо врат (свој) и дамо места послушности, да бисмо, смиривши се од сујетне побуне, достигли до предстојећег нам циља у истини, без икаквог прекора. 2. Јер ћете нам пружити радост и веселье ако, послушавши ово што смо вам написали Духом Светим, прекратите тај безакони гњев зависти ваше, сходно молби (нашој) коју учинисмо у овој Посланици за (ваш) мир и слогу (= *једнодушности*). Фил. 3, 14.

3. А послали смо (вам и) људе верне и разборите, који су од младости до старости беспрекорно живели међу нама, који ће бити и сведоци између вас и нас.[12] 4. А то смо учинили да бисте видели да је сва брига наша била и јесте у томе да се ви што пре вратите миру (εἰρηνεῦσαι = *измирите, умирите*). Мт. 18, 16.

LXIV. 1. На крају, нека Свемогући Бог, Владар духова и Господ свакога тела, који је изабрао Господа Исуса Христа и кроз Њега нас за народ (Свој) изабрани, нека дарује свакој души која призива величанствено и свето Име 4 Мојс. 16, 22. Јевр. 12, 9.

---

[12] То су она тројица које по имену наводи ниже (у LXV, 1).

Његово: веру, страх, мир, трпљење и дуготрпељивост, уздржање, чистоту и целомудреност на угађање Имену Његовом, кроз Архијереја и Заштитника (προστάτου) нашег
Јевр. 2, 17; Јевр. 4, 14; Рм. 16, 24. Исуса Христа, кроз Којега Њему слава и величанство, моћ и част, и сада и у све векове векова. Амин.[13]

LXV. 1. А послане (вам) од нас Клавдија Ефива и Валерија Витона са Фортунатом у миру (и) са радошћу пошаљите брзо натраг к нама, да би (нам) што пре јавили жељени нам и измољавани мир и слогу (= *једнодушност вашу*), те да бисмо се и ми што пре обрадовали вашим добрим поретком (τῆς εὐσταθείας = *постојаношћу*).

2. Благодат Господа нашег Исуса Христа са вама и са свима свуда који су позвани од Бога кроз Њега, кроз Којега Њему слава, част, моћ и величанство, вечни престо од
Рм. 16, 24; Јевр. 13, 21. векова у векове векова. Амин.

Климентова Коринћанима Посланица прва[14]

---

[13] Врло је вероватно да је цео овај пасус узет из литургијских молитава (из *Евхологија*) ране Цркве.

[14] Тако стоји на крају Александријског рукописа (из V века), и у старом латинском преводу, док у старом коптском преводу стоји: *Посланица Римљана Коринћанима*.

КЛИМЕНТОВА ДРУГА [ПОСЛАНИЦА]

КОРИНЋАНИМА

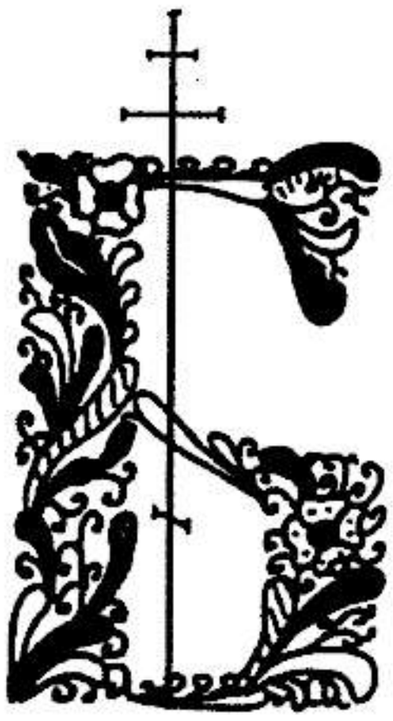

рађо, ми овако треба да мислимо о Исусу Христу: као о Богу, као о Судији живих и мртвих; и не треба мале ствари да мислимо о нашем спасењу. 2. Јер када мислимо мале ствари о Њему, (онда) се и надамо да ћемо мале ствари добити; и они који нас слушају греше као (да се ради) о малим стварима, а и ми грешимо не знајући одакле смо позвани и од Кога и на које место, и колико је Исус Христос претрпео да пострада ради нас. 3. Какво ћемо, дакле, ми Њему дати уздарје, или какав плод достојан онога који нам је Он дао? Колико ли ми Њему дугујемо светих (делâ)? 4. Јер нам је Он даровао светлост; као Отац назвао нас је синовима; нас пропале спасао је. 5. Какву ћемо Му, дакле, хвалу дати и дар уздарја за оно што смо добили? 6. Ми који смо били богаљи разумом, јер смо се клањали камењу и дрвећу и злату и сребру и бакру — делима људским; и сав живот наш био је ништа друго него смрт. Обучени у помрачености и преиспуњени таквим мраком у очима, прогледали смо вољом Његовом, одбацивши таму која нас је обузимала. 7. Јер нас је Он помиловао и смиловавши се спасао, видећи велику обману и погибао у нама, и да немамо никакве наде спасења, осим

Д. Ап. 10, 42.

Рм. 11, 8–11.

Еф. 5, 8; 1, 18.

једино од Њега. 8. Јер је позвао нас који нисмо постојали, и хтео је да ми из небића (ἐκ μὴ ὄντος) постанемо (оно што
Рм. 4, 17. смо сада).[1]

II. 1. „Узвесели се нероткињо која не рађаш, кликни
Ис. 54, 1; Гал. 4, 27. и повичи (ти) која ниси трпила порођајне муке, јер су бројнија деца нероткиње неголи оне која има мужа". (То) што је рекао „Узвесели се нероткињо која не рађаш", за нас је рекао, јер је Црква наша била нероткиња пре но што су јој деца дата. 2. А што је рекао „Повичи (ти) која ниси трпила порођајне муке", овим каже да молитве наше треба једноставно (ἁπλῶς) узносити Богу, а не да негодујемо као жене у порођајним мукама. 3. А што је рекао „Јер су бројнија деца нероткиње неголи оне која има мужа", (то је) зато што је народ наш изгледао пуст без Бога, а сада када смо поверовали постали смо бројнији од оних (= *Јевреја*) који сматрају да имају Бога. 4. А и (то што) друго Писмо каже да „Нисам дошао да зовем праведнике, него грешнике", 5.
Мт. 9, 13. каже зато што треба спасавати оне који пропадају. 6. Јер то и јесте велико и дивно (дело): не утврђивати оно што стоји, него оно што пада. 7. Тако је и Христос хтео да спасе оне који пропадају, и спасао је многе, дошавши и по-
Лк. 19, 10. звавши нас већ пропале.

III. 1. Толику је, дакле, милост Он учинио на нама, а најпре то што ми живи не приносимо жртве мртвим боговима, нити им се клањамо, него смо кроз Њега познали
Јн. 17, 3. Оца Истине. А какво је то знање односно Њега, ако не да се не одречемо Онога кроз Којега смо Њега (= *Оца*) познали? 2. Јер и Он сам каже: „Онога који ме призна пред
Мт. 10, 32. људима, признаћу (и ја) њега пред Оцем мојим". 3. Ово дакле (што рече Христос), то је награда наша, само ако исповедимо Онога кроз Кога смо спасени. 4. А чиме то

---

[1] Мисао је позајмљена од Св. Ап. Павла — Рм. 4, 17 и 8, 11; Еф. 2, 5.

ми Њега исповедамо? Творењем онога што Он говори и не оглушавањем о заповести Његове, и (још) да Га поштујемо не само устима, него свим срцем и свим умом (својим). 5. Јер и код (пророка) Исаије говори: „Овај народ уснама ме (својим) поштује, али је срце њихово далеко од мене“. Ис. 29, 13; Мт. 15, 8.

IV. 1. Немојте, дакле, да Га само зовемо Господом, јер нас то неће спасти. 2. Јер Он вели: „Неће сваки који ми говори: Господе, Господе, спасти се, него који твори правду“. 3. Стога дакле, браћо, исповедајмо Га делима (својим): љубећи једни друге, не чинећи прељубу, не оговарајући се међусобно, нити завидећи, већ да будемо уздржљиви, милостиви, добри; и дужни смо да једни другима састрадавамо, а не да будемо (себични и) сребролюбиви. Овим, дакле, делима исповедамо Њега, а не супротним. 4. И не треба се већма бојати људи, него (се бојати) Бога. 5. Због тога је Господ и рекао, ако будете чинили (супротно) томе: „Ако будете са мном, сабрани у наручју мојем, и не творите заповести моје, избацићу вас и рећи ћу вам: Идите од мене, не познајем вас одакле сте, делатељи безакоња“. Мт. 7, 21. Д. Ап. 4, 19. Ис. 40, 1; Лк. 13, 25–27.

V. 1. Зато, браћо, оставивши боравиште (τὴν παροικίαν) овога света, извршимо вољу Онога Који нас је позвао, и не бојмо се изаћи из овога света. 2. Јер Господ говори: „Бићете као јагањци међу вуковима“. 3. А одговарајући Њему Петар, рече: „А ако вуци растргну јагањце?“ 4. Исус (на то) рече Петру: „Нека се јагањци не боје вукова после своје смрти. И ви се не бојте оних који вас убијају и (потом) ништа вам (друго) не могу учинити, него се бојте онога који после смрти ваше има власт душе и тела бацити у пакао огњени“. 5. А знате, браћо, да је боравак (ἡ ἐπιδημία) у овом свету тела овога мален и краткотрајан, а обећање Христово је велико и предивно и покој (ἀνάπαυσις = *починак*) будућега Царства и живота вечнога. 6. А шта (друго) тре- Лк. 10, 3. Лк. 12, 4–5; Мт. 10, 28.

ба да учинимо да би смо их задобили, него да свето и праведно живимо и да светске ствари сматрамо за туђе и не жудимо за њима? 7. Јер када желимо да их стекнемо, скрећемо са пута праведнога.

VI. 1. Јер Господ говори: „Ниједан слуга не може служити двојици господара“. Ако ми хоћемо да служимо и Богу и мамону, то ће нам бити некорисно. 2. Јер „каква је корист, ако неко сав свет добије а души својој нашкоди“? 3. Овај век (ὁ αἰὼν) и (онај) будући јесу два непријатеља. 4. Овај (век) призива прељубу и покварености и сребролубље и обману, онај пак (век) томе се противи. 5. Не можемо, дакле, бити пријатељи обојице, (него) треба да овога одбацујемо, а оним да се служимо. 6. Сматрамо да је боље омрзнути овдашње, јер је мало и краткотрајно и пропадљиво, а заволети тамошње — (она) непропадљива добра. 7. Творећи вољу Христову наћи ћемо покој, иначе ништа (нас) неће избавити од вечне муке ако преступимо (παρακούσωμεν) заповести Његове. 8. Јер и Писмо говори код (пророка) Језекиља, да „ако устану Ноје и Јов и Данило, неће (моћи) избавити децу своју из ропства“. 9. Ако, дакле, ни такви праведници не могу праведностима својим избавити децу своју, онда ми, ако не сачувамо (наше) крштење свето и неупрљано, с каквом ћемо надом ући у Царство Божије? Или ко ће нам (тада) бити бранилац (παράκλητος = *утешитељ*) ако се не нађемо са делима светим и праведним?

Мт. 6, 24.

Мт. 16, 26.

Мт. 11, 29.

Јез. 14, 14–20.

VII. 1. Тако дакле, браћо моја, подвизавајмо се знајући да је подвиг у рукама (нашим), и да у пролазним (атлетским) борбама многи трче, али сви не добијају венце, него (само) они који су се много трудили и добро се борили. 2. Ми пак подвизавајмо се, да бисмо сви добили венце. 3. Зато, трчимо путем правим, подвигом непролазним, и похитајмо многи у њега, и боримо се, да бисмо и венце добили.

1 Кор. 9, 24–27.

И ако не можемо сви добити венце, стигнимо макар близу венаца.* 4. Треба да знамо да онај који се бори у пролазном подвигу (= *тако̄мичењу*), ако се нађе да кво̄ри (правила утакмице), бива кажњен, изведен и избачен ван стадиона. 5. Шта мислите, какве ли ће муке доживети онај који квари непролазни подвиг? 6. Јер се каже за оне који нису сачували печат (τὴν σφραγῖδα) да „црв њихов неће умрети и огањ њихов неће се угасити, и биће на гледање сваком телу“.[2] Ис. 66, 24; Мр. 9, 44.

VIII. 1. Док смо, дакле, на земљи, покајмо се. 2. Ми смо глина у рукама мајстора. Јер на који начин грнчар, кад прави посуду, па се (она) у његовим рукама поквари или разбије, опет је изнова преправља, док ако ју је већ ставио у ужарену пећ (да се испече), онда јој већ не може помоћи, тако и ми, док смо у овом свету, покајмо се из свег срца за зла што смо починили у телу, да бисмо од Господа били спасени, док имамо времена за покајање. 3. Јер по изласку нашем из (овога) света нећемо тамо више моћи исповедати се или покајати се. 4. Стога, браћо, сатворивши (= *извршивши*) вољу Очеву и тело чисто сачувавши и заповести Господње одржавши, добићемо живот вечни. 5. Јер говори Господ у Јеванђељу: „Ако не сачуваste мало, ко ће вам дати велико? Јер вам кажем да, који је веран у маломе, веран је и у великоме“. 6. Дакле, у ствари ово говори: Очувајте тело чистим и печат (= *крштења и миропомазања*) неупрљаним, да задобијете живот вечни. Рм. 9, 19–21. Мт. 25, 21–23; Лк. 16, 10–12.

---

* Ову реченицу као реч Светог Климента цитира Ава Доротеј (крај 6. века), PG 88, 1836.

[2] Овде, као и претходно у VI, 9 и ниже у VIII, 6 реч је о *светом Крштењу*, које су Хришћани примили као *печат* благодати Духа Светога, и треба да тај *печат очувају* неискварен и неповређен, и да га у животном подвигу хришћанском умноже, те тако добију венце вечне, слично тркачима на Олимпијским играма. Ову идеју писац позајмљује од Апостола Павла (1 Кор. 9, 24–27).

IX. 1. И нека нико од вас не говори да ово (наше) тело неће бити суђено нити ће васкрснути. 2. Знајте: у чему сте спасени, у чему сте прогледали, ако не будући у овоме
1 Кор. 3, 16. телу? 3. Треба, дакле, да то тело чувамо као храм Божији. 4. Јер као што сте били позвани у телу, (тако) ћете у телу и стићи (пред Христа). 5. Један (εἷς) је Христос Господ, Који нас је спасао, будући прво дух (πνεῦμα), постао је тело (σάρξ),[3] и тако нас позвао; тако ћемо и ми у овоме телу примити награду. 6. Зато, љубимо једни друге, да би-
Јн. 13, 34. смо сви стигли у Царство Божије. 7. Док имамо времена да се излечимо, предајмо себе Богу Који лечи (τῷ θεραπεύοντι = *Лекару*), дајући Му уздарје (ἀντιμισθίαν). 8. Које? Покајање из искреног срца. 9. Јер Он зна све унапред (προγνώστης γάρ ἐστίν τῶν πάντων) и зна шта је у срцу нашем. 10. Одајмо Му зато хвалу, не само устима, него и срцем, да нас прими као синове. 11. Јер је Господ рекао: „Браћа моја су
Мт. 12, 50. они који творе вољу Оца мојега".

X. 1. Тако, браћо моја, учинимо (= *извршимо*) вољу Оца Који нас је позвао, да бисмо живели; и идимо већма за врлином, а напустимо порок као предводника (προοδοιπόρον) грехова наших; и бежимо од безбожности (τὴν ἀσέβειαν) да нас не достигну зла (κακὰ). 2. Јер ако се постарамо да
Пс. 33, 15. чинимо добро, за нама ће ићи мир. 3. Из тога разлога није могуће наћи човека (мирна), (него само) оне који изазивају страх код људи, рађе изабирајући овдашње уживање неголи будуће обећање (Божије). 4. Јер (они) не знају колику муку има овдашње уживање и какву сладост има будуће

---

[3] Оба постојећа грчка рукописа *Александријски* и *Јерусалимски*, као и стари сиријски превод имају εἷς = *један*, а само један фрагмент другог сиријског превода уместо тога претпоставља: εἰ = *ако*. У овом случају текст би гласио: „*Ако* је Христос Господ ... будући прво дух, постао тело ... онда ћемо и ми у телу примити награду", што неки издавачи и преферирају. Уместо речи *дух* (πνεῦμα) Јерусалимски рукопис има: λόγος.

обећање. 5. Па кад би они сами то чинили, било би подношљиво; али су они сада упорни и уче злу (κακοδιδασκαλοῦντες) невине душе, не знајући да ће имати двоструки суд: и они сами и они који их слушају.

XI. 1. Ми пак слу́жимо Богу чистим срцем и бићемо праведни; а ако (Му) не будемо служили зато што не верујемо обећању Божијем, бићемо јадни (ταλαίπωροι = *несрећни*). 2. Јер и пророчка реч вели: „Јадни су који су двоједушни, који сумњају у срцу, и говоре: То смо (већ) давно чули у време отаца наших, и ми из дана у дан очекујући (то), ништа од тога не видесмо“. 3. Неразумни, упоредите себе са дрветом; узмите (за пример) лозу: она најпре пролиста, затим избија младица, после тога зелени грозд, онда тек зрело грожђе. 4. Тако је и народ мој имао (најпре) муке (ἀκαταστασίας) и невоље, (а) после ће добити добра. 5. Зато, браћо моја, немојмо сумњати, него трпимо са надом, да би смо и награду добили. 6. Јер је веран Онај Који је обећао да ће свакоме узвратити уздарја за дела његова. 7. Ако, дакле, извршимо правду пред Богом, ући ћемо у Царство Његово и добићемо обећања „која ухо не чу, ни око виде, нити на срце човеку изиђоше“.

Јак. 1, 8; 2 Петр. 3, 4.

1 Климент. 23, 3–4.

Јевр. 10, 23; Мт. 16, 27.

1 Кор. 2, 9.

XII. 1. Очекујмо, стога, свакога часа Царство Божије у љубави и правди, јер не знамо дана доласка (τῆς ἐπιφανείας = *ūојаве*) Божијег. 2. Јер Са̑м Господ, када бӣ запитан од некога, када ће доћи Царство Његово, рече: „Када двоје буду једно, и спољашње као унутрашње, и мушко са женским, нити мушко нити женско“.[4] 3. Двоје ће бити једно онда када међусобно говоримо истину и када у два тела искрено буде једна душа. 4. А „спољашње“ и „унутрашње“ значи ово: „унутрашњим“ назива душу, а „спољашњим“

Тит. 2, 13; 2 Тим. 4, 1.

---

[4] Цитат сачуван у Климента Александријског (*Сто̄ром.* 3, 13) из апокрифног *Е̄гипа̄тског̄ Јеванђеља.*

назива тело. Као што се, дакле, тело твоје види, тако нека буде и душа твоја видљива у добрим делима. 5. А (речи) „мушко са женским, нити мушко нити женско“ значе ово: да брат (хришћанин), видећи сестру (хришћанку), не мисли о њој ништа женско, нити да (она) мисли о њему да је мушко.[5] 6. Када ви то, вели, будете чинили, доћи ће Царство Оца мога.

XIII. 1. Браћо, покајмо се већ једном; отрезнимо се на добро, јер смо препуни многог безумља и зла (ἀνοίας καὶ πονηρίας). Очистимо себе од ранијих грехова и, ако се по-
Д. Ап. 3, 19. кајемо из душе, спашћемо се. И не будимо човекоугодници,
Еф. 6, 6. нити жéлимо само себи да угађамо, него и људима споља (= *незнабошцима око нас*), по правди (ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ = *ради правде*), да се због нас не би хулило Име (Божије). 2. Јер Господ говори: „Стално се хули име моје у свима народима“.
Ис. 52, 5. И опет (вели): „Тешко ономе због кога се хули име моје“.
Рм. 2, 24. Чиме се хули? Тиме (вели Господ) што не чините оно што ја желим. 3. Јер народи (τα εθνη = *незнабошци*), слушајући из уста наших речи Божије, диве (им) се као добрим и узвишеним; затим када упознају дела наша да она нису достојна ових речи које говоримо, одмах се обрћу на хуљење, говорећи да је (све то) неки мит и обмана. 4. Јер када они од нас чују да Бог говори: „Није вам (никаква) хвала (χάρις = *заслӯга*) ако љубите оне који вас љубе, него вам је хвала (= *заслӯга*) ако љубите непријатеље (своје) и оне који вас
Лк. 6, 32-35. мрзе“, када то чују диве се величини доброте; али када виде да не само не љубимо оне који (нас) мрзе, него ни оне који (нас) воле, (тада) нам се подсмевају и Име [Христово][6] се хули.

---

[5] Довде је сачуван грчки текст у Александријском рукопису; текст надаље има само грчки Јерусалимски рукопис.

[6] Реч: *Христово* стоји у старом сиријском преводу. Ср. Д. Ап. 5, 41 и 4, 12.

XIV. 1. Стога, браћо, творећи вољу Оца нашег Бога бићемо из оне прве Цркве, (оне) духовне (τῆς πνευματικῆς), саздане (ἐκτισμένης) пре сунца и месеца. Ако ли пак не учинимо (= *не извршујемо*) вољу Господњу, бићемо од (оних за које) Писмо каже: „Дом мој постаде пећина разбојникâ“. Мт. 21, 13. Зато, дакле, рађе изаберимо да будемо од Цркве живота (τῆς Ἐκκλησίας τῆς ζωῆς), да бисмо се спасили.[7] 2. А мислим да вам није непознато да Црква жива јесте тело (σῶμα) Ефес. 1, 23. Христово. Јер вели Писмо: „Створи Бог човека, мушко и женско“: мушко је Христос, а женско Црква. А још и књиге [Пророкâ] и Апостоли [говоре][8] да Црква није од сада, него је од почетка (ἄνωθεν). Јер је била духовна (πνευματικὴ), као и Исус наш, а јави (нам) се у последње дане да нас спасе. 3. Црква пак, иако је била духовна, јави се у телу (ἐν τῇ σαρκὶ) Христовом, показујући нама да, ако ко од нас њу сачува у телу (свом) и не поквари је, добиће је у Духу Светоме. Јер је ово (наше) тело слика (ἀντίτυπος) Духа, те зато нико ко поквари слику неће имати удела у оригиналу (τὸ αὐτεντικὸν). Дакле, ово каже, браћо: сачувајте тело, да бисте имали удела у Духу. 4. А ако говоримо да је тело Црква, а Дух Христос, онда онај ко увреди тело увредио је Цркву; такав, дакле, неће имати удела у Духу, Који је Христос.[9] 5. Толики

1 Мојс. 1, 27; Еф. 5, 23. 32.

1 Петр. 1, 20.

---

[7] Неки у овоме поглављу виде утицај Валентиновог гностицизма. Али већина патролога указује управо на антигностички карактер читаве *II Коринћанима*, која проповеда слободни и одговорни, не од раније детерминисани, него есхатолошки живот у Цркви = у Христу Оваплоћеном.

[8] Речи *Пророкâ* и *говоре* налазе се само у старом сиријском преводу. Ове речи сведоче о старини овог списа—беседе, тј. да је то рановрхришћански текст настао у време кад је у Цркви тек закључен канон Св. Писма *Старог* и *Новог* Завета.

[9] Поистовећење Христа са Духом Светим, и обратно, присутно је у још неким ранохришћанским текстовима, нпр. у *Пастиру* Јермином. Скрећемо пажњу на значај овде изложене христолошко–пневматолошке Еклисиологије и Антропологије, на тесну повезаност човека—Цркве—Христа.

удео у животу и непропадљивости може имати ово (наше) тело, ако му се присаједини Дух Свети, (тако) да нити ко може исказати нити испричати оно што је Господ уготовио
1 Кор. 2, 9. (= *припремио*) изабранима Својим.

XV. 1. Не сматрам, пак, да сам (вам) дао мали савет о уздржању (περὶ ἐγκρατείας), који ако ко изврши неће се покајати, већ ће спасити и себе и мене који сам дао савет. Јер
Гал. 6, 1. није мала плата заблуделу и изгубљену душу повратити ка
Јез. 3, 21. спасењу. 2. Уствари, ово уздарје имамо да узвратимо Богу Творцу нашем: ако и онај који говори и онај који слуша, са вером и љубављу говоре и слушају. 3. Останимо, дакле, праведни и свети у ономе у шта смо поверовали, да бисмо са смелошћу молили (αἰτῶμεν = *искали*) од Бога, Који је рекао: „Још док ти говориш (молбу), рећи ћу (ти): Ево ме, ту
Ис. 58, 9. сам!“ 4. Ова реч знак је великог обећања, јер Господ за Себе каже да је Он пре готов дати, неголи (ми) искати. 5. Добивши, дакле, удео у толикој благости (Његовој), немојмо сами себи позавидети што добијамо толика добра. Јер, колико задовољство пружају те речи онима који их творе (= *врше*), толику осуду доносе онима који их не слушају.

XVI. 1. Тако, браћо, добивши не мали разлог за покајање, имајући времена повратимо се Богу Који нас је позвао, док још имамо Онога који ће нас примити. 2. Ако се одрекнемо овдашњих сладострашћа и душу нашу победимо (νικήσωμεν) да не чини зле жеље своје, (онда) ћемо добити удео у милости (μεταλῆψόμεθα τοῦ ἐλέους) Исусовој. 3. А
Малах. 4, 1. знате да већ „долази дан суда као пећ ужарена“, и „истопи-
Ис. 34, 4. ће се нека од небеса (τίνες τῶν οὐρανῶν = *нека небеска тела*)“ и сва земља као олово које се на ватри топи. И тада ће се јавити тајна и јавна дела људска.

4. Зато је добра милостиња као покајање од греха; бо-
Тов. 12, 8–9. љи је пост од молитве, а милостиња од обадвога; љубав

пак „покрива мноштво грехова“, док молитва (узношена) 1 Петр. 4, 8.
из чисте савести — „од смрти избавља“. Блажен је свако Јак. 5, 20.
онај ко се у овима нађе потпун (πλήρης), јер милостиња постаје олакшање од греха.

XVII. 1. Покајмо се, зато, из свег срца, да неко од нас не пропадне. Јер ако имамо заповести да и ово чинимо: да одвраћамо (друге) од идолâ и да научимо вери (κατηχεῖν = *катихизирамо*), колико ли већма не треба да пропадне душа која већ познаје Бога? 2. Помозимо, дакле, једни другима да и оне слабије узведемо (ἀνάγειν) на добро, да бисмо се сви спасили; и обраћајмо (ἐπιστρέψωμεν = *повраћајмо*) једни друге и поучавајмо. 3. И немојмо да мислимо да само сада (треба да) верујемо и пазимо док нас презвитери (= *свештеници у Цркви*) поучавају, него и када одемо кући сећајмо се заповестӣ Господњих; и нека нас не привлаче светске жеље, него, долазећи чешће (πυκνότερον προσερχόμενοι = *на заједничка сабрања*),[10] старајмо се да напредујемо у запове- Рм. 12, 16.
стима Господњим, да бисмо сви, „једно исто мислећи“, били
сабрани у живот. 4. Јер Господ рече: „Долазим да саберем Ис. 66, 18.
све народе, племена и језике“. А то говори за дан доласка 1 Тим. 6, 14.
(τῆς ἐπιφανείας) Његовог, када ће доћи и избавити нас, сваког према делима његовим. 5. И видеће славу Његову и моћ (Његову) неверници; и изненадиће се видећи царство света у Исусу (ἐν τῷ Ἰησοῦ), говорећи: Тешко нама, јер си Откр. 11, 15.
то Ти, а нисмо знали и нисмо веровали и нисмо се покоравали презвитерима (= *свештеницима*), који су нам јављали о нашем спасењу. „И црв њихов неће умрети, и огањ се њихов неће угасити, и биће на гледање свакоме телу“. 6. Ис. 66, 24; Мр. 9, 44.
(Ово) говори за онај дан суда, када ће (сви) видети оне између нас који су отпали од побожности (τοὺς…ἀσεβήσαντας)

---

[10] Први хришћани су *сви редовно* долазили на свету Литургију, где су се сакупљали *сви* чланови Цркве. Неоправдан недолазак значио је отпадништво од Христа. О томе говори често и Св. Игњатије.

и безумно преступили заповести Исуса Христа. 7. Праведници пак, који су чинили добро и трпели мучења и омрзнули сладострашћа (τὰς ἡδυπαθείας) душе,[11] када виде оне који су отпали или су се одрекли речима или делима од Исуса, како су (исти) мучени страшним мукама у неугасивом огњу, узнеће славу Богу своме говорећи да постоји нада за онога који је служио Богу из свег срца.

XVIII. 1. И ми, зато, будимо од оних који благодаре (Богу), који су служили Богу, а не од суђених (κρινομένων = *који су под судом*) безбожника. 2. А и сâм ја, који сам свегрешник (πανθαμαρτωλὸς) и који још нисам избегао искушење, него се још налазим између замки ђаволових, старам се да идем за правдом како бих узмогао бити макар близу ње, бојећи се будућег суда.

XIX. 1. И тако, браћо и сестре, после Бога Истине читам вам прозбу (ἔντευξιν = *молбу*) да обратите пажњу на оно што је написано, да бисте спасили и себе и онога који вам чита.[12] Јер иштем од вас као награду: да се покајете из свег срца, дајући себи спасење и живот. Јер када то будемо учинили, показаћемо циљ свима младима (τοῖς νεοῖς = *новокрштенима*) који желе да се усрдно труде око побожности и Божије доброте. 2. И не будимо незадовољни и не негодујмо, као немудри, када нас неко поучава и враћа од неправде ка правди (Божијој). Јер кад некад чинимо зла дела, не схватамо (шта радимо), због сумње и неверја које је у грудима нашим, и што смо помрачени умом од сујетних

---

[11] Реч је о хришћанима, члановима Цркве, који су: и *доброчиниоци*, и *мученици*, и *подвижници* (= *аскете*). Ово ранохришћанско јединство животног етоса (= *морала*) остало је и касније у православном живом предању као обавеза сваког члана Цркве Христове.

[12] Очигледно да је ова *беседа* била *читана* пред окупљеним вернима у храму. Стари сиријски превод овде додаје: „који вам чита реч Божију".

жеља. 3. Зато, твóримо правду, да бисмо се коначно спасли. Блажени су који ове заповести слушају: макар се за кратко време и злопатили у овоме свету, узабраће бесмртни плод васкрсења.[13] 4. Нека се, стога, не жалости побожни ако се у садашњим временима мучи: њега очекује блажено време (μακάριος...χρόνος); он ће гóре (на небу), оживевши са оцима, радовати се у веку (= *вечном*) који нема жалости.

XX. 1. Али нека ваш ум не збуњује ни то што видимо неправедника да се богати, а слуге Божије да су у невољама. 2. Верујмо, браћо и сестре, да се испробавани од Бога Живога подвизавамо и вежбамо (Θεῦ ζῶντος πεῖραν ἀθλοῦμεν καὶ γυμναζόμεθα = *Бога Живога пробу (кушњу) војујемо и увежбавамо*) у садашњем животу, да бисмо у будућем били овенчани (στεφανωθῶμεν = *добили венце*). 3. Ниједан од праведника није брзо добио плод, него га (дуго) очекује. 4. Јер када би Бог брзо давао награду праведницима, тада би то било пре бављење трговином, а не богопоштовањем, јер би смо (само) изгледали да смо праведни, идући не за оним што је побожно, него за оним што је корисно. И због тога Божански суд осуди (оног) духа (= *ђавола*) који није (био) праведан, и окова га у окове. 1 Тим. 6, 5. Јд. 6.

5. Јединоме невидљивоме Богу, Оцу Истине, Који нам је послао Спаситеља и Началника непропадљивости (τῆς ἀφθαρσίας = *бесмртности*), кроз Којега нам је открио Истину и небески живот, Њему слава у векове векова. Амин. 1 Тим. 1, 17.

Климентова Коринћанима Посланица друга[14]

---

[13] Овде, као и раније IX, 1–5 и цела гл. XIV (нарочито XIV, 5), показује се снажна вера ране Цркве у *васкрсење тела*, тј. у учешће у вечном животу у Христу целокупног психофизичког људског бића.

[14] Овај наслов на крају дошао је под утицајем *I Климентове*, иза које је и стајала у рукописима. Има га и стари сиријски превод.

СВЕТОГ ИГЊАТИЈА
ПОСЛАНИЦЕ

Τοῦ Αγὶου Ἰγνατὶου ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА РИМЉАНИМА][1]

РИМЉАНИМА ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,

Цркви помилованој величанственошћу Вишњег Оца и Исуса Христа, јединога Сина Његовог, љубљеној и просветљеној вољом Онога који је захтео (τοῦ θελήσαντος) све што постоји, по вери и љубави Исуса Христа, Бога нашег;

(Цркви) која председава у месту области Римљана, богодостојна, достолепна, достоблажена, достохвална, достоуспешна, досточиста и председавајућа у љубави (προκαθημένη τῆς ἀγάπης), Христоименита, Оцеименита, коју и поздрављам у име Исуса Христа, Сина Очевог;

(и свима у њој) сједињенима телом и духом са сваком заповешћу Његовом, испуњенима нераздељиво благодаћу Божијом и очишћенима од сваке туђе примесе — (желим) да се много и чисто радују у Исусу Христу, Богу нашем.

ошто се молих Богу, (ево) успедох да видим ваша знаменита лица, као што и већма тражих да добијем. Наиме, окован у Христу Исусу, надам се да ћу вас (лично) поздравити, ако буде воља (Божија) да ме удостоји до краја. 2. Јер, ево, почетак је добро уређен, ако благодат достигнем да мој удео (τὸν κλῆρόν

---

[1] У рукописима, и свим издањима Апостолских Отаца, *Посланица Римљанима* долази тачно у средини (после: *Ефесцима*, *Магнежанима* и *Тралијанцима*). Овде, за српског читаоца, ставили смо је на почетак као најбољи увод за упознавање Светог Свештеномученика Игњатија.

μου) без препреке задобијем. Али се бојим ваше љубави да ми она не учини неправду. Јер вама је лако да учините (то) што хоћете, а мени је тешко Бога задобити (ἐπιτυχεῖν = *достићи*), ако ми се ви (сада) не смилујете (= *не поштедите ме*).

II. 1. Јер не желим да људима угађате, него да Богу угађате, као што и угађате. Јер нити ћу ја икада имати такву згодну прилику да Бога задобијем, нити ћете ви имати боље дело да забележите, ако прећутите (о мени). Јер ако ви прећутите о мени, ја ћу бити Божији; ако ли пак (већма) заволите тело моје, опет ћу (само) трчати.[2] 2. Немојте ми прибављати било шта веће од приношења (себе) на жртву Богу, док је жртвеник још спреман, да бисте ви, саставивши хор у љубави, певали хвалу Оцу у Христу Исусу, зато што је Бог удостојио епископа Сирије да се нађе на западу, послан са истока. Добро је заћи од света Богу, да се у Њему поново родим (ἀνατείλω = *изисточим*).

1 Сол. 2, 4; Гал. 1, 10.

Фил. 2, 16; Фил. 3, 14.

Фил. 2, 17; 2 Тим. 4, 6.

III. 1. Никада нисте никоме завидели; друге сте поучавали. А ја хоћу да оно што сте учећи (друге) поручивали, буде (и вама) сигурно. 2. Једино молите (од Бога) за мене снагу и изнутра и споља, да не само говорим него и да хоћу — да се не само називам Хришћанин, него и да се (такав) нађем. Јер ако се нађем, тада ћу моћи и звати се; и тада ћу бити веран (πιστὸς = *верник*) када свету не будем видљив. 3. Ништа видљиво није добро. Јер Бог наш Исус Христос, када је у Оцу, већма се види (и показује). Ово дело није ствар упорства (πεισμονῆς = *ћутње*), него је Хришћанство велико када га свет мрзи.

2 Кор. 4, 18.

IV. 1. Пишем свима Црквама (кроз које пролазим) и свима поручујем — да ја добровољно умирем за Христа,

---

[2] У старим преводима (из 4–5 века), и већини новијих издања, уместо: *ја ћу бити Божији* (како је у свим грчким рукописима), стоји: *биће реч Божија*; и такође уместо: *опет ћу (само) трчати* (како је у грчком тексту), стоји: *опет ће остати (само) глас*.

ако ме ви не спречите. Молим вас, немојте ми указивати неблаговремену наклоност. Оставите ме да будем храна зверовима, преко којих се може достићи Бог.

Пшеница сам Божија,
и мељем се зубима зверова,
да се нађем чисти хлеб Христу.

2. Боље да поласкате (= *подстакнете*) зверове да ми буду гроб и да ништа не оставе од тела мога, да не бих, умревши (κοιμηθείς= *уснувши*), био некоме на терету. Тада ћу бити истински ученик Исуса Христа када свет ни тело моје не буде видео. Молите усрдно Христа за мене, да се преко ових органа (= *зверова*) нађем жртва Богу. 3. Ја вам не заповедам као Петар и Павле.[3] Они су Апостоли, ја — осуђеник; они су слободни, ја — до сада роб. Али ако пострадам, бићу ослобођеник Исуса Христа и васкрснућу у Њему слободан. Сада се у оковима учим да ништа не желим.

1 Кор. 9, 1.
1 Кор. 7, 22.

V. 1. Од Сирије до Рима борим се са зверовима, по суву и по мору, ноћу и дању, везан са десет леопарда, а то је чета војника, који и кад им се чини добро, бивају још гори. Али се у њиховим неправдама још више учим, но тиме се нећу оправдати.

1 Кор. 15, 32.
1 Кор. 4, 4.

2. Врло сам жељан зверова који су за ме припремљени и молим се да ми се спремни нађу; ја ћу их и поласкати (= *подстакнути*) да ме брзо поједу, а не као што се неких (хришћана) из бојазни нису ни дотакли. Опростите ми, знам шта ми је корисно. 3. Сада започињем бити ученик (Христов). Нека ме ништа од видљивога и невидљивога не задржи да Исуса Христа задобијем. Огањ и крст (= *спаљивање и распињање*), чопори зверова, касапљења, черечења, дробљења костију, одсецање удова, млевење целога тела, зле

Кол. 1, 16.

---

[3] Св. Апостоли Петар и Павле су основали Цркву у Риму и тамо мученички пострадали за Христа.

муке ђаволове — нека (све то) дође на мене, само да Исуса Христа задобијем.

VI. 1. Ништа ми неће користити задовољства (овога) света, нити (сва) царства овога века. Боље ми је умрети у Христу Исусу, него да царујем над крајевима земаљским.

Мр. 8, 36; 1 Кор. 9, 15.

Њега тражим — за нас Умрлога;
Њега желим — за нас Васкрслога.
А тек ми предстоји рађање (τοκετὸς = *порођај*).

2 Кор. 5, 15.

2. Опростите ми, браћо, немојте ме спречити да живим, немојте желети да умрем.[4] Онога који жели да буде Божији, немојте поклањати свету, нити га обмањујте вештаством (ὕλῃ = *било чим материјалним*); оставите ме да примим чисту светлост. Кад тамо стигнем — бићу човек. 3. Дозволите ми да будем подражавалац страдања Бога мога. Ако ко има Њега (= *Христа*) у себи, нека схвати шта желим, и нека ми саосећа, знајући шта ме обузима.

Еф. 4, 13. 1 Кор. 11, 1; 1 Сол. 1, 6. Фил. 1, 23.

VII. 1. Кнез овога света (= *ђаво*) хоће да ме разграби и моју увереност (γνώμην = *веру, утврђену мисао*) у Бога да упропасти. Зато, нека нико од вас присутних не помаже њему, него радије будите моји (помоћници), то јест Божији. Немојте говорити о Исусу Христу, а желети свет. Нека не буде у вама зависти. 2. Ако вас (чак) и ја, када дођем тамо, будем молио, немојте ми поверовати, него више верујте овоме што вам (сада) пишем. Јер вам пишем жив, жарко желећи да умрем (за Христа).

Гал. 5, 24; Гал. 6, 14.

Љубав се моја разапе,
и нема у мени огња који жели ишта материјално,
него је у мени вода жива и жуборећа,
која ми изнутра говори: Хајде ка Оцу!

Јн. 4, 10.14; Јн. 7, 38–39. Јн. 14, 12.

---

[4] За Свештеномученика Игњатија *живот* је тек када се умре за Христа, а ако га ослободе мучеништва онда ће то за њега бити право *умирање*.

3. Не уживам у храни пропадљивој;
нити у сластима овога живота.
Хлеба Божијег желим,
који је тело Исуса Христа (= *у Евхаристији*),
рођенога од семена Давидова; Јн. 7, 42; Рм. 1, 3.
и пића желим — крви Његове (= *у Евхаристији*),
која је љубав непропадљива.

VIII. 1. Не желим више да живим по човеку. А то ће бити ако и ви хтеднете. Желите то, да и ви будете жељени (од Бога). 2. Са ово мало речи молим вас: поверујте ми, а Исус Христос ће вам открити да ово истински говорим, 1 Петр. 5, 12.
Он — нелажна уста кроз која је Отац истински говорио. Пс. 32/33, 6.

3. Молите се за мене — да успем. Не написах вам (ово) по телу, него по вери Божијој. Ако пострадам (за Христа), значи да сте (ме) заволели; ако ли будем одбачен (= *ако не успем*), значи да ме мрзите.

IX. 1. Сећајте се у молитви својој Цркве у Сирији, која уместо мене има (сада) Бога за пастира. Сам ће је Исус Христос епископовати (ἐπισκοπήσει = *надгледати*), и љубав ваша. 2. А ја се стидим да се и назовем да сам (један) од њих, јер нисам ни достојан, пошто сам последњи између њих и недоношче. Али сам помилован да будем неко, ако 1 Кор. 15, 8–9.
Бога достигнем.

3. Поздравља вас дух мој и љубав Цркава које су ме у име Исуса Христа примиле, не као пролазника. Јер и оне (Цркве) које се нису налазиле на моме путу по телу, изишле су преда ме по градовима.

X. 1. Пишем вам ово из Смирне, преко Ефешана достоблажених. А самном је, уз многе друге, и Крокос, љубљено ми име. 2. За оне пак који испред мене отидоше из Смирне у Рим на славу Божију, верујем да сте (их) познали, којима и јавите да сам близу. Јер су сви они достојни

Бога и вас, и вама за њих приличи да их у свему успокојите (= *угостите*).

3. Ово вам написах деветога (дана) пре септембарских календа (= *24. августа*). Будите ми здрави до краја, у трпљењу
2 Сол. 3, 5. Исуса Христа.

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА ЕФЕСЦИМА]

ЕФЕСЦИМА ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,

Цркви благословеној изобилно у пуноћи Бога Оца, предодређеној пре векова да буде заувек на славу трајну, неизменљиво сједињена и изабрана у истинском страдању (Христовом), по вољи Оца и Исуса Христа, Бога нашег, Еф. 1, 1–7; Еф. 3, 19.
(Цркви) достоблаженој, која је у Ефесу у Азији, — (желим) да се много радује у Исусу Христу и у чистој радости.

Примио сам у Богу твоје многовољено име, које стекосте праведном природом, по вери и љубави у Исусу Христу, Спаситељу нашем. Будући да сте подражаваоци Божији оживевши крвљу Божијом, ви сродно (вам) дело до краја довршисте. Еф. 5, 1. 2. Јер чувши за мене, окованога из Сирије за заједничко (нам) Име и Наду, који се надам да ћу, по вашој молитви, успети да у Риму изиђем пред зверове, да бих успевши (у томе), могао бити ученик (Христов), ви похитасте да ме видите. 1 Петр. 4, 16; 1 Петр. 3, 15.

3. Пошто, дакле, у име Божије, примих све ваше мноштво (πολυπληθίαν) у лицу Онисима, у љубави неизрецивога а вашега у телу епископа, желим да га љубите по Исусу Христу и да му сви будете слични. Јер је благословен Онај Који је вама, као достојнима, даровао да имате таквог епископа.

Кол. 1, 7; Кол. 4, 7.

II. 1. А за саслужитеља (συνδούλου) мојега Вура, вашега по Богу ђакона, желим да остане на част вашу и епископову. А и Крокос, достојни Бога и вас, којега примих као пример љубави ваше, у свему ме успокоји; да и њега тако утеши Отац Исуса Христа, заједно са Онисимом и Вуром и Фронтоном, у лицу којих сам све вас у љубави видео.

Флм. 20.

2. Желим да вам се радујем свагда, ако будем достојан. А треба на сваки начин прослављати Исуса Христа, Који је вас прославио, да бисте, усклађени у једној послушности (ὑποταγή = *покорности*), повинујући се епископу и презвитерима (= *свештеницима*), у свему били освећени.

Гал. 6, 3. Мт. 10, 22.

III. 1. Не наређујем вам, као да сам ја неко. Јер иако сам окован због Имена, ја још нисам савршен у Исусу Христу. Јер (тек) сада почињем бити ученик, и (зато) вам говорим као својим саученицима. Јер би требало да ви мене укрепите вером, поуком, трпљењем, великодушношћу. 2. Али пошто љубав не допушта да ћутим о вама, зато сам претходно и узео да вас молим да сложно следите вољи (τῇ γνώμῃ = *вери*) Божијој. Јер и Исус Христос, наш нераздвојни (ἀδιάκριτον = *неупоредиви*) живот, јесте воља (ἡ γνώμη = *мисао*) Очева, као што и епископи, који су постављени по крајевима (земље), јесу у вољи (γνώμῃ = *вери и мисли*) Исуса Христа.

IV. 1. Због тога треба да следите вољи (= *мисли*) епископовој, као што и чините. Јер ваше славнога имена свештенство, достојно Бога, сагласно је са епископом као струне са гитаром. Зато се вашом сагласношћу (τῇ ὁμονοίᾳ = *једномишленошћу*) и сложном љубављу прославља Исус Христос. 2. И ви сви будите један хор да тако, сагласни у једномислености и добивши тон Божији у јединству, певате једним гласом Оцу кроз Исуса Христа, да вас Он чује и препозна, по ономе што добро чините, да сте чланови (μέλη = *удови*) Сина Његовог. Стога је корисно за вас да будете у

Рм. 12, 4–5; 1 Кор. 12, 12–27.

беспрекорном јединству, да бисте и у Богу свагда заједничарили (Θεοῦ πάντοτε μετέχετε).

V. 1. Јер ако ја, за кратко време, стекох према вашем епископу такву блискост, која није људска него духовна, колико више сматрам блаженима вас који сте с њиме сједињени тако као Црква са Исусом Христом и као Исус Христос са Оцем — да све буде сагласно у јединству.

2. Нека се нико не вара: ако ко није унутар жртвеника, лишен је хлеба Божијега. Јер ако молитва једнога и двојице има толику моћ, колико ли већма молитва епископова и све Цркве? 3. Који, дакле, не долази на заједнички скуп (ἐπί τὸ αὐτὸ = *на опште сабрање*), тај се већ погордио и себе је осудио. Јер је написано: „Гордељивцима се Бог супроти". Старајмо се, зато, да се не супротимо епископу, да бисмо били Богу потчињени.

Гал. 6, 7. Јн. 6, 33. Мт. 18, 20. Д. Ап. 2, 1.47; 1 Кор. 11, 20. Приче 3, 34; Јак. 4, 6.

VI. 1. И уколико неко види епископа да ћути, утолико више (треба) да га се боји. Јер свакога онога кога шаље господар дома на управљање његовим домом (εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν), треба да га примамо као и самога пошиљаоца. Према томе, јасно је да на епископа треба гледати као на самога Господа. 2. А и сам Онисим (= *епископ ваш*) веома хвали вашу по Богу сложност (εὐταξίαν = *добар поредак*): да сви живите по истини и нема међу вама никаквог раздора (αἵρεσις = *јереси*) и не слушате никога осим онога који о Исусу Христу говори у истини.

Лк. 12, 42–43; Мт. 10, 40.

VII. 1. Јер су неки навикли да са лукавом преваром проносе Име (Христово), чинећи и друге ствари недостојне Бога; њих треба да избегавате као зверове. Јер су то бесни пси који мучки уједају; треба да их се чувате, јер су тешко излечиви.

Рм. 16, 17; 2 Јн. 10. Фил. 3, 2.

2. Један је Лекар,
и телесни и духовни,

рођени и нерођени,
Бог јављени у телу,
у смрти Живот истинити,
и од Марије и од Бога,
најпре страдалан и онда нестрадалан,
Јн. 1, 14; 1 Тим. 3, 16. Исус Христос — Господ наш.[1]

Еф. 5, 6. **VIII.** 1. Нека вас, дакле, нико не вара, као што се и не варате, пошто сте сви Божији. Јер кад никакав раздор, који би вас могао намучити, није настао међу вама, онда (заи-
1 Кор. 4, 13. ста) по Богу живите. Ја сам за вас осуђеник (περίψημα = Тов. 5, 19. *одбаченик, жртва*) и себе посвећујем (ἁγνίζομαι) за вас, Цркву Ефешана, славну у вековима.

Рм. 8, 5–8; 1 Кор. 2, 14. 2. Телесни не могу чинити духовне ствари, нити духовни телесне ствари, као што ни вера — ствари невере, нити невера — ствари вере. Оно пак што ви чините и по телу, то је духовно, јер све чините у Исусу Христу.

IX. 1. А дознао сам да су неки отуда пролазили (крај вас), имајући злу науку, којима нисте дали да посеју семе (зла) међу вама, зачепивши уши да не примите оно што они сеју.

1 Петр. 2, 5; Еф. 2, 21. Јер сте ви заиста (живо) камење храма Очевог,
припремљено за грађевину Бога Оца,
уздизано на висину оруђем Исуса Христа, које је крст,
служећи се као ужетом Духом Светим.
А вера је ваша узводитељ (ἀναγωγεὺς) ваш,
1 Кор. 12, 31. а љубав је пут (ὁδὸς) који узводи Богу.
2. Сви сте ви, дакле, и сапутници,
богоносци и храмоносци (ναοφόροι),
христоносци, светоносци (ἁγιοφόροι),
у свему украшени заповестима Исуса Христа.[2]

---

[1] Ово је укратко право исповедање вере у Христа — православна рано-хришћанска *Христологија* (слично Апостолу Павлу у 1 Тим. 3, 16).

Зато се радујем што сам се удостојио да, овим што пишем, општим са вама и са радошћу вам честитам, јер по другом (= *новом*) живљењу ништа не љубите, осим само Бога.

X. 1. А и за друге људе молите се непрестано. Јер и у њима постоји нада покајања, да дођу до Бога. Дозволите им, дакле, да макар из дела (ваших) буду ваши ученици. 2. На њихов гњев — будите кротки, на њихове велеречивости — будите смиреномудри (ταπεινόφρονες), на њихова хуљења — ви молитвама (узвраћајте), на њихове заблуде — ви будите чврсти у вери, на њихову суровост — будите питоми, не покушавајући да им обратно подражавате. 3. Нађите им се браћа — снисходљивошћу. Старајмо се да будемо подражаваоци Господа: ко је више (од Њега) поднео неправди? ко лишавања? ко порицања и прогона? Нека се међу вама не нађе икакво растиње ђаволље, него у свакој чистоти и целомудрености (σωφροσύνη = *чедности*) останите у Исусу Христу телесно и духовно.[3]

1 Сол. 5, 17.

Мт. 5, 44.

Кол. 1, 23.

1 Сол. 1, 6.

XI. 1. Последња су времена. Зато се (надаље) устидимо (αἰσχυνθῶμεν = *будимо стидљиви*), убојмо се дуготрпељивости Божије, да нам не буде на осуду; или се уплашимо гњева будућега, или садашњу благодат заволимо, једно од тога двога; само да се у Христу Исусу нађемо да истински живимо. 2. Нека вам ништа не треба мимо Њега, Којега ради ја носим окове, ове духовне бисере, у којима бих желео и да васкрснем, по молитви вашој, које нека бих свагда био

1 Јн. 2, 18.

---

[2] Овде је садржана укратко ранохришћанска вера у Цркву — православна *Еклисиологија*, у којој је сва Св. Тројица, и сви хришћани, са свим својим врлим особинама. Види *Тралијанцима III*, 1 и *напомену* тамо.

[3] Као и мало више (у VIII, 2), и овде Св. Игњатије нераздељиво повезује *телесно* и *духовно* код правих хришћана у Цркви правој, зато што је Бог у Христу оваплоћеном постао *тело* и све је од тада Духом Светим *духовно*, остајући такође и *телесно*, као што је Света Евхаристија Цркве (= *Литургија* и *причешће* у њој) и телесна и духовна.

заједничар, да бих се тако нашао у наслеђу (ἐν κλήρῳ = *у уделу*) Ефеских Хришћана, који су и са Апостолима били свагда у јединству, силом Исуса Христа.

XII. 1. Знам ја ко сам, и којима пишем. Ја сам осуђеник — ви помиловани; ја под опасношћу — ви утврђени. Д. Ап. 18, 19; Д. Ап. 20, 16–38. Ви сте пролазни пут (πάροδος) оних које ради Бога убијају, сапричесници (συμμύσται = *сатајници*) Павла — посвећеног, посведоченога, достоблаженога, на чијем трагу желим да се нађем када Бога задобијем (ἐπιτύχω); (Павла) који вас 1 Кор. 16, 8; 1 Тим. 1, 3. у свакој Посланици спомиње у Христу Исусу.

XIII. 1. Старајте се пак да се чешће састајете на Евхаристију (= *Литургију*) Божију и на славу. Јер, када се често окупљате на исто место (ἐπί τὸ αὐτὸ = *на сабрање*), силе Сатанине се (тиме) уништавају и његова се пагубност разара једнодушношћу ваше вере. 2. Ништа није боље од Еф. 6, 12; Еф. 1,10. мира, којим се укида сваки рат небеских и земаљских.

XIV. 1. Ништа вам од овога није непознато, ако савршено имате веру и љубав у Исуса Христа, које су почетак и свршетак (τέλος = *циљ*) живота: вера почетак, а свршетак љубав. Ово пак двоје кад су у јединству — то је Бог, док 1 Тим. 1, 5; Јевр. 12, 2. све остало за савршену врлину (καλοκαγαθίαν) следује за тим. 2. Нико ко исповеда веру не чини грех, нити онај ко има љубав мрзи. „Дрво се познаје по својим плодовима“. 1 Јов. 5, 18; Мт. 12, 33. Тако и они који исповедају да су Христови, познају се кроз оно што чине. Јер није сада тешко дело (τὸ ἔργον) у исповедању, него ако ко истраје у сили вере до краја.

XV. 1. Боље је ћутати а бити, него говорити а не бити. Добро је учити, ако онај који говори (= *учи*), то и чини (= *извршава*). А један је Учитељ који „рече — и постаде“; а и Мт. 23, 8; Пс. 32, 9. оно што је Он ћутећи учинио, достојно је Оца.

2. Онај који је истински стекао реч Исусову, тај може и тишину Његову чути — да буде савршен; да оним што

говори — чини, а оним што ћути — препознаје се. Ништа
није сакривено од Господа, него и све наше скривено —
Њему је сасвим близу. 3. Стога све да чинимо као да Он у
нама обитава, да бисмо били храмови Његови, и Он у нама Еф. 3, 17; 1 Кор. 3, 16.
Бог наш, што и јесте, и јавиће се пред лицем нашим, због Јн. 14, 21.
чега Га праведно и љубимо.

XVI. 1. „Не варајте се, браћо моја, домокваритељи
(οἰκοφθὸροι) неће наследити Царства Божијег". 2. Јер ако 1 Кор. 3, 17; 1 Кор. 6, 9–10.
су помрли они који су то чинили по телу (= *Јудеји*), колико 3 Мојс. 20, 10.
ће више (умрети) кад неко злом науком квари веру Божију,
за коју Исус Христос би разапет? Такав ће, поставши не- Мр. 9, 43.
чист, отићи у огањ неугасиви, као и онај који га слуша.

XVII. 1. Зато је Господ на главу своју примио миро (=
био помазан), да би Цркви одисао (= *мирисао*) непропадљи-
вост (ἀφθαρσίαν). Немојте се (зато) помазивати смрадом
учења кнеза овога света, да вас он не зароби (и одведе) од Јн. 14, 30.
живота који је пред вама. 2. Зашто сви не постанемо му-
дри, прихвативши Божије знање (γνῶσιν), које је Исус Хри-
стос? Зашто неразумно пропадамо, не познавајући благода-
тни дар (τὸ χάρισμα) који нам је Господ ваистину послао?

XVIII. 1. Дух је мој жртва (περίψημα = *осуђеник*) крста
(Христовог), који је неверујућима саблазан, а нама спасење
и живот вечни. Где је мудрац? Где препирач? Где је хвали- 1 Кор. 1, 23–24.
сање оних који се зову паметнима? 1 Кор. 1, 20.

2. Јер Бог наш Исус Христос зачет би од Марије (Дје-
ве) по промислу (κατ' οἰκονομίαν = *по домострoју*) Божијем,
„од семена Давидовог" и од Духа Светога. Он би рођен и Рм. 1, 3.
крштен, да страдањем воду (крштења) очисти. Лк. 1, 35; Мт. 1, 18.20.

XIX. 1. И би сакривено од кнеза овога века (= *ђавола*):
девственост Маријина и њено рађање (Христа), као и смрт
Господња — три јавне тајне које су у тишини Божијој учи-
њене. 2. Како се, онда, објави (тајна Христова) вековима? Рм. 16, 25.

Мт. 2. 2. 9. Једна Звезда на небу засија више од свију звезда и светлост њена беше неизрецива, и њена новúна (ἡ καινότης) изазва изненађење, а све остале звезде, заједно са сунцем и месецом, постадоше хор овој Звезди, док она зрачаше светлошћу својом изнад свих. И би узбуна: откуда ова новúна, њима неслична!

3. Отуда се раздрешиваше свака магија, и раскидаше се свака свеза зла, незнање престајаше, стара царства пропадаше,

јер се Бог људски појавио,
за новúну (εἰς καινότητα) живота вечнога;
и почетак (остварења) добијаше
оно што је Бог припремио.
Зато се одасвуд све потресало,
јер се припремало уништење смрти!

XX. 1. Ако ме Исус Христос вашом молитвом удостоји, и буде воља (Божија), у другом свитку (= *йисму*) што ћу вам написати, опширније ћу вам изложити овај започети домострој (Божији) о Новом Човеку Исусу Христу, у Његовој вери и Његовој љубави, у Његовом страдању и васкрсењу. 2. А нарочито ако ми Господ открије да се сви ви благодаћу заједно окупљате у Име (Христово), у једној ве-
Рм. 1, 3. ри и у Исусу Христу, Који је по телу из племена Давидова — Сину Човечијем и Сину Божијем — да сви неподељеном мишљу слушате епископа и презвитере (= *свешйенике*), ло-
1 Кор. 10, 16–17. мећи један Хлеб, који је лек бесмртности (φάρμακον ἀθανασίας), предохрана да нећемо умрети, него свагда живети у Исусу Христу.[4]

---

[4] Света Евхаристија правоверујуће, живе и у Христу сједињене Цркве Божије (= *Литургӣија*, „*ломљење хлеба*“, по Д. Ап. 2, 48. 46; 20, 7. 11) у центру је пажње Св. Игњатија. Св. Причешће је *лек бесмр̄тности* без којег нема живота вечног. То је хришћански богочовечански реализам.

XXI. 1. Ја сам животни откуп за вас (ἀντίψυχον ὑμῶν) и за оне које сте ви у част Божију послали у Смирну, одакле вам и пишем благодарећи Господу, љубећи Поликарпа, као и вас. Сећајте ме се (у молитвама), као и Исус Христос вас. 4 Мак. 6, 29; 1 Јов. 3, 16.

2. Молите се за Цркву у Сирији, одакле ме везаног воде у Рим, мене који сам последњи од тамошњих верника, 1 Кор. 15, 9; будући (ипак) удостојен да се нађем у части Божијој.

Будите (ми) здрави у Богу Оцу и у Исусу Христу, заје- Кол. 1, 27. дничкој нади нашој.

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА МАГНЕЖАНИМА]

МАГНЕЖАНИМА ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,

(Цркви) благословеној благодаћу Бога Оца у Христу Исусу Спаситељу нашем, у Коме поздрављам Цркву која је у Магнезији близу Меандра, и желим (јој) у Богу Оцу и у Исусу Христу много радости.

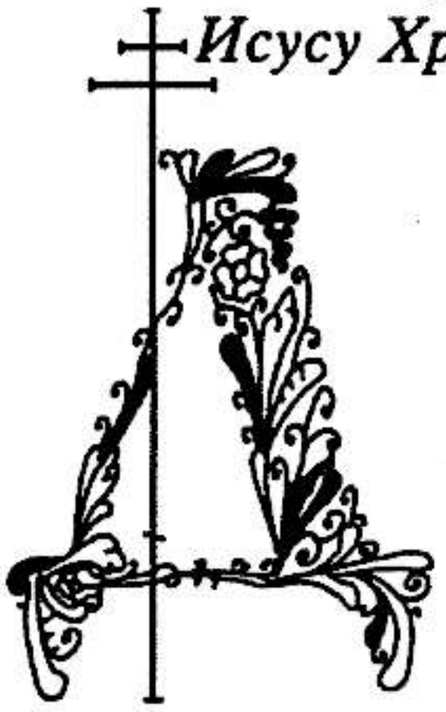

Ознавши за веома добро устројство (τὸ πολυεύτακτον = *врло складан поредак*) ваше по Богу љубави, и радујући се (томе), одлучих да вам у вери Исуса Христа упутим реч.

2. Јер удостојивши се богодостојног имена, у ношењу ових окова, прослављам Цркве (кроз које пролазим), којима желим сједињење са телом и духом Исуса Христа, Који је наш свагдашњи Живот, (сје-
Јн. 17, 21. дињење) вере и љубави, од које нема ништа боље, и што је
1 Кор. 2, 6. најглавније — (сједињење) са Исусом и Оцем; у чему, ако
Јн. 14, 30. издржимо сваки утицај кнеза овога века (= *ђавола*) и избегнемо га, задобићемо Бога.

II. 1. Удостојих се, пак, да вас видим у лицу Дамаса, вашег богодостојног епископа, и достојних презвитера Васе и Аполонија и саслужитеља мога ђакона Зотиона, којему

желим да се радујем, јер се повинује епископу као благодати Божијој и свештенству као закону Исуса Христа.[1] Кол. 1, 7; Флм. 20.

III. 1. А и вама не приличи да искориштавате (συγχράσθαι = *злоупотребљавајте*) узраст (вашег) епископа, него, по моћи Бога Оца, да му указујете свако поштовање, као што сам (то) и препознао код ових светих презвитера (= *свештеника*), који нису искористили спољашњи вид младости (његове), него му се као мудри по Богу повинују; уствари не њему, него Оцу Исуса Христа — Епископу свију. 2. У част, дакле, Њега (= *Бога Оца*), Који нас је заволео, доликује да слушамо (епископа) без икаквог лицемерја; јер (иначе), не као да неко обмањује овога видљивога епископа, него мисли да превари онога Невидљивога (= *Бога*). Јер у овом случају није реч о телу, него о Богу Који и све сакривено види. 1 Тим. 4, 12. 1 Петр. 2, 25.

IV. 1. Зато је потребно не само да се називате Хришћани, него и да будете; (а не) као што неки (чине супротно): иако називају (= *признају*) епископа, уствари све чине без њега. А такви ми се не чине да су добросавесни, зато што небезбедно, по заповести (Божијој), држе сабрања (συναθροίζεσθαι = *окупљају се на скупове*).

V. 1. Пошто пак ствари имају свој крај, и предстоји (нам) обоје заједно — и смрт и живот, свако ће отићи на своје место. 2. Као што постоје и две монете: једна је Божија, а друга светска; и свака од њих има свој утиснути лик: неверници — (лик) овога света, а верујући у љубави — лик Бога Оца кроз Исуса Христа, Којега ради ако нисмо готови добровољно умрети за страдање Његово (εἰς τό αὐτοῦ πάθος), нема у нама ни живота Његовог. 5 Мојс. 30, 10; Сирах 15, 17. Д. Ап. 1, 25. Мт. 22, 19–21. Рм. 6, 5–11.

---

[1] Задивљујуће је смирење Св. Игњатија, који назива *ђакона* својим *саслужитељем* (συνδούλου = *саробом*), иако је сам он епископ. Надаље Светитељ изједначује Епископа у Цркви са Богом, а *свештенике* са Христом. Види даље III, 1–2 и VI, 1 и XIII, 2.

VI. 1. Будући да сам у претходно наведеним лицима видео све мноштво (ваше) (τὸ πᾶν πλῆθος) у вери, и заволео (вас), саветујем да се старате да у слози Божијој (ἐν ὁμονοίᾳ Θεοῦ = *у једномисленостии Божијој*) чините све, под председништвом епископа (који је) на месту Божијем (εἰς τόπον Θεοῦ), и презвитера на месту збора апостолског, и ђаконâ, мени најдражих, којима је поверена служба (διακονίαν) Исуса Христа, Који је пре векова био уз Оца (παρὰ Πατρὶ = *код Оца*) и на крају се јавио (нама).

Мт. 20, 28.
Јн. 1, 18.

2. Сви ви, дакле, прихвативши једну исту нарав Божију (ὁμοήθειαν Θεοῦ = *ūонашање слично Богу*), поштујте један другога и нека нико не гледа на ближњега (само) по телу, него једни друге у Исусу Христу свагда љубите. Нека међу вама не буде ичега што вас може разделити, него се сједините са епископом и председавајућима (τοῖς προκαθημένοις = *свеш-теницима*) — за образац и наук бесмртности.

VII. 1. Као што, дакле, Господ (Христос), будући (са Оцем) сједињен, не учини ништа без Оца, нити Сâм Собом нити кроз Апостоле, тако ни ви не чините ништа без епископа и презвитерâ (= *свешūеникâ*), нити покушавајте нешто што вам се насамо чини умесно, него (све чините) на заједничком сабрању (ἐπὶ τὸ αὐτὸ): једна молитва, једно молење, један ум, једна нада у љубави, у чистој радости која је Исус Христос, од Кога нема ничега бољега. 2. Сви као у један храм Божији стичите се, као на један жртвеник, ка једноме Исусу Христу, Који је од Једнога Оца произашао и у Једноме јесте и отишао је (Једноме).

Јн. 5, 30;
Јн. 10, 30.
Еф. 4, 4–6.
Јн. 1, 18;
Јн. 8, 42;
Јн. 13, 3.

VIII. 1. Не заваравајте се туђим учењима (ἑτεροδοξίαις), нити старим причама (= *бајкама*), пошто су некорисне; јер ако до сада (још) живимо по Закону (јудејском), признајемо (тиме) да нисмо ни добили благодат. 2. Јер и божанствени Пророци живели су по Исусу Христу. Зато су и били гоњени. Они су били надахњивани Његовом благодаћу да уверавају непокорне да је Један Бог, који је Себе објавио

1 Тим. 1, 4;
1 Тим. 4, 7;
Тит. 1, 14;
Тит. 3, 9.
1 Петр. 10–11.

кроз Исуса Христа, Сина Свога, Који је Логос (Λόγος = *Реч*) Његов, произашао из тишине,[2] Који је у свему угодио Ономе који Га је послао. Јевр. 1, 1–3. Јн. 1, 1.18; Јн. 8, 29; Рм. 16, 26.

IX. 1. Ако су, дакле, они који су живели у старим стварима (= *у Старом Завету*) дошли у нову́ну (καινότητα) наде, не више суботујући (= *не празнујући суботу*) него живећи по дану Господњем (= *празнујући недељу*), у који је (дан) и живот наш засијао кроз Њега и смрт Његову (= *васкрсењем*) — што неки одричу — којом тајном ми примисмо веру, те зато и страдамо да се нађемо ученици Исуса Христа, јединога Учитеља нашег; 2. како ћемо (онда) моћи живети без Њега, кад су и Пророци, будући Духом ученици (Његови), очекивали Њега као Учитеља? И зато Онај, Кога су они праведно очекивали, дошавши васкрсао их је из мртвих. Откр. 1, 10; 1 Кор. 1, 10. Мт. 23, 8.

X. 1. Стога, немојмо бити неосетљиви за Његову доброту. Јер ако би се Он угледао на нас, по ономе што чинимо, онда нас више не би било. Зато, поставши Његови ученици, научимо се живети по Хришћанству (κατὰ Χριστιανισμὸν ζῆν). Онај, пак, који се назива другим именом преко овога (Христовог), тај није Божији. Рм. 2, 4. Д. Ап. 4, 12.

2. Одбаците, стога, стари квасац, који је остарио и ускисао, и промените се у нови квасац, који је Исус Христос. Осолите се Њиме да се не поквари неко од вас, јер ћете по мирису бити испробани (= *проверени*). 3. Није умесно при- 1 Кор. 5, 6–8.

---

[2] Уместо „*Логос Његов произашао из тишине*“ (ἀπὸ σιγῆς), како стоји у старом јерменском преводу и грчком цитату код Севера Антиохијског (поч. 6. века), грчки рукопис и стари латински и сиријски превод имају: „*Вечни Логос, не из тишине произашао*“, али је то очигледно каснија корекција, против гностичког учења јеретика Валентина (крај 2. века), који је говорио да је *Логос* посредством *Ума* произашао из *Тишине*. Изворни текст Св. Игњатија (почетак 2. века) говори не о *теогонији*, него о *оваплоћењу* Логоса = Христа, Који као оваплоћена *Реч* Божија прекида Божију *тишину*, тј. дотадашње Божије *ћутање*.

зивати Исуса Христа, а живети по јудејски. Јер није Хришћанство поверовало у Јудаизам, него Јудаизам у Хришћанство, у којем се ујединио (συνήξθη = *сабрао*) сваки језик (= *народ*) који је поверовао у Бога.

Фил. 2, 11; Ис. 66, 18.

XI. 1. А ово (вам говорим), драги моји, не зато што дознадох да су неки од вас такви, него, као најмањи међу вама, желим да се ви причувате да не упаднете у замку сујете, него да се потпуно уверите (πεπληροφορῆσθαι) у рођење и страдање и васкрсење (Христово), које је било у време намесништва Понтија Пилата, извршено истински и сигурно (πραχθέντα ἀληθῶς καὶ βεβαίως) од Исуса Христа — Наде наше, од које нека нико од вас не отпадне.

1 Кор. 15, 3–4; 1 Тим. 6, 13.

1 Тим. 1, 1.

Флм. 20.

XII. 1. Желим да вам се радујем у свему, ако будем достојан. Јер иако сам везан (= *окован*), нисам (ништа) наспрам једнога од вас одрешених. Знам да се не гордите, јер Исуса Христа имате у себи; и знам да кад вас хвалим, ви се већма смиравате, као што је написано: „Праведник самога себе укорава“.

Приче 18, 17.

XIII. 1. Старајте се, зато, да се утврдите у учењима (δόγμασιν = *догматима*) Господњим и Апостола (Његових), те да „у свему што чините — успевате“, телом и духом, вером и љубављу, у Сину и Оцу и Духу, у почетку и свршетку, са вашим достојанственим епископом и са драгоцено исплетеним духовним венцем вашег свештенства и по Богу ђаконâ. 2. Потчините се епископу и једни другима, као Исус Христос Оцу по телу, и Апостоли Христу и Оцу и Духу, да би било сједињење и телесно и духовно.

Пс. 1, 3.

XIV. 1. Знајући да сте испуњени Богом, укратко вам се обратих (овом поуком). Сећајте ме се у вашим молитвама, да Бога достигнем; (сећајте се) и Цркве у Сирији, одакле нисам достојан ни назвати се. Јер потребујем (ἐπιδέομαι = *молим за*) вашу у Богу сједињену молитву и љубав — да се

1 Кор. 15, 9.

Црква у Сирији удостоји да буде вашом Црквом као росом освежена.

XV. 1. Поздрављају вас Ефешани из Смирне,[3] одакле вам пишем, који су (овде) присутни на славу Божију као и ви; они ме у свему успокојише, заједно са Поликарпом, епископом Смирњана. А и остале Цркве чашћу Исуса Христа поздрављају вас.

Будите здрави у слози (ἐν ὁμονοίᾳ = *у једномишљености*) Божијој, стекавши неподељен дух, који је Исус Христос.

[3] То су: Епископ Онисим, и Вурос, Крокос, Евплос и Фронтон.

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА ТРАЛИЈАНЦИМА]

ТРАЛИЈАНЦИМА ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,
омиљеној Богу, Оцу Исуса Христа, Цркви светој која је у Тралији у Азији, изабраној и богодостојној, мирујућој у телу и духу страдањем Исуса Христа — Наде наше у васкрсење у Њему,
коју (Цркву) и поздрављам у пуноћи на апостолски начин и желим (јој) много радости.

Познао сам вас да имате у трпљењу беспрекоран и неподељен разум (διάνοιαν = *мисао*), не по навици, него по природи, као што ми је јавио Поливије, епископ ваш, који је вољом Божијом и Исуса Христа дошао у Смирну и тако се обрадовао са мном, окованим у Христу Исусу, да сам у њему видео све ваше мноштво (τὸ πᾶν πλῆθος = *сву црквену пуноћу*). 2. Примивши, дакле, преко њега (вашу) по Богу наклоност, прославих (Бога), јер
Еф. 5, 1. вас нађох, како и дознадох, да сте Божији подражаваоци.

II. 1. Јер када се епископу повинујете као Исусу Христу, изгледате ми да не живите по човеку, него по Исусу Христу, умрломе ради нас, да бисте (ви), поверовавши у смрт Његову, избегли умирање. 2. А потребно је, да ништа без епископа не радите, као што и чините, него да се

повинујете (њему) и свештенству као Апостолима Исуса Христа — Наде наше, у Коме ћемо се наћи да живимо. 3. 1 Тим. 1, 1.
А треба и ђакони, који су служитељи тајана (μυστηρίων) Исуса Христа, да на сваки начин свима угађају. Јер нису служитељи (διάκονοι) јелима и пићима, него слуге (ὑπηρέται) Цркви Божијој. Зато треба да се чувају од оптужби (на њих) као од ватре.

III. 1. Тако исто (и ви) сви поштујте ђаконе као Исуса Христа, као и епископа, који је слика (τύπον) Очева, а презвитере (= *свештенике*) као сабор (συνέδριον) Божији и као скуп (σύνδεσμον) Апостолâ; без ових се Црква не назива (= *без њих нема Цркве*).[1] 2. О њима, уверен сам, да и ви тако мислите. Јер пример ваше љубави добио сам, и имам са мном, у вашем епископу, чије већ и само понашање (κατάστημα = *став, појава*) велика је поука, а кротост је његова снага; за којега мислим да га и безбожници уважавају. 3. Љубећи вас штедљив сам (у речима), јер бих могао да (вам) о њему пишем одређеније (συντονώτερον = *оштрије*). Нисам (ипак) тако навикао да, будући сâм осуђеник, заповедам вама као апостол.

IV. 1. Много шта замишљам по Богу, али себе умеравам, да не бих у хваљењу пропао. Јер сада треба већма да се бојим, и не обраћам пажњу на оне који ме погорђују. 2. Јер они који ми (похвално) говоре, шибају ме. Јер волим да пострадам (за Христа), али не знам да ли сам достојан. Ревност (у мени) није приметна за многе, али утолико ме

---

[1] Црква је, по Св. Игњатију, сва Света Тројица: Отац, Син оваплоћени (= *Христос*) и Дух Свети, и истовремено: *сво мноштво верних* окупљених заједно, али увек око Епископа и свештеникâ и ђаконâ, јер без Епископа, свештенства и ђакона *нема Цркве*. Зато Црква није ни монархија ни олигархија, ни демократија, него је *Христократија*: Христос Бог и Човек, у Оцу и са Духом Светим, у нама и међу нама, и ми у Њему, окупљени око Епископа у Светој Евхаристији = Литургији, то је Црква по Св. Игњатију. (Види и *Смирњанима* VIII, 1–2).

више спопада. Зато ми је потребна кротост, којом се
Јн. 16, 31. побеђује кнез овога света (= *ђаво*).

V 1. Зар вам не бих могао писати о небеским стварима? Али, бојим се да, као још малој деци, не предложим
1 Кор. 3, 1–2. вам штету, и ви, опростите ми, не могући сместити (= *ūрогūтати*), задавили би се. 2. Јер и ја, ни тиме што сам окован (за Христа) и што могу схватити (νοεῖν) наднебеске ствари и анђелске степене и чинове (вишњих) началстава, „и
Кол. 1, 16; Еф. 1, 21. видљиво и невидљиво“, ипак и поред тога још нисам ученик (Христов). Јер нам још много недостаје, да нам не би Бог недостајао.

VI. 1. Зато вас молим, не ја него љубав Исуса Христа: употребљавајте само хришћанску храну (= *ūраву веру*), а клоните се туђег биља, које је јерес. 2. Ти (= *јеретици*) су они који себи са стране уплићу Исуса Христа, издајући се (тако) за достојне поверења (καταξιοπιστευόμενοι = *злоупо-требљавајући ūоверење*), дајући као смртни отров (θανάσιμον φάρμακον)[2] помешан са медовином — који незналица радо узима — у злом задовољству смрт.

VII 1. Зато се чувајте таквих. А то ће бити ако се не гордите и ако сте неодељени од Исуса Христа Бога и од епископа (вашег) и од уредаба (διαταγμάτων = *уставова*) апостолских.

2. Ко је унутар жртвеника (= *унутар Литургије*) тај је чист, а ко је изван жртвеника није чист; то јест, онај који мимо епископа и свештенства и ђакона чини нешто, тај није чисте савести.

---

[2] У Посл. *Ефесцима* XX, 2 Света Евхаристија је названа *лек бесмртности*, а овде је свако *јеретичко учење* (које изврће праву веру у оваплоћеног Христа) названо *смртним отровом*. Уза сву неизмерну љубав и смирење Св. Игњатија, он је пророчки и апостолски строг према свакој јереси и јеретицима. (Види и *Филаделфијцима* III, 1–3 и *Смирњанима* IV, 1). Као, уосталом и сам Христос (Откр. 2, 14–16).

VIII. 1. (Пишем вам ово) не као да сам дознао да међу вама има тако нешто, него вас као љубљене ми предупређујем, провиђајући унапред замке ђаволове. Ви пак, оденувши се у кротост (πραϋπάθειαν) обновите се у вери, која је тело Господње, и у љубави, која је крв Исуса Христа. 2. Нико од вас нека нема било шта на ближњега свога. Не дајите повода незнабошцима, да не би, због малобројних неразумника, ружило се све у Богу мноштво (верних) (τὸ ἐν Θεῷ πλῆθος). Јер тешко ономе, (вели Писмо), због кога се, из сујете, Име моје ружи од неких. 1 Кор. 4, 14. Ис. 52, 5; Рм. 2, 24.

IX. 1. Зато, зачепите уши кад вам неко говори мимо Исуса Христа, Који је из рода Давидова, од Марије (Дјеве), Који се истински родио, и јео и пио истински, прогоњен за време Понтија Пилата, истински разапет и пострадао, док су (све то) посматрала небески и земаљска и подземна (бића и твари); 2. Који је и истински васкрсао из мртвих, јер Га је подигао Отац Његов, Који ће Отац Његов на сличан начин и нас, који Му верујемо, тако подићи (= *васкрснути*) у Исусу Христу, без Којега немамо истинског живота. Рм. 1, 3. Д. Ап. 2, 32.

X. 1. Ако је, пак, Он пострадао (само) привидно (τὸ δοκεῖν = *докетски*), као што неки безбожници то јест неверујући говоре, — будући сами они привидни (τὸ δοκεῖν)[3] —, зашто сам онда ја у оковима и зашто желим да се са зверовима борим? Узалуд, дакле, умирем! Зар, дакле, Господа угоним у лаж!? 1 Кор. 15, 15.

---

[3] Ово, као и друга места (нпр. *Смирњанима* II, 1), уперено је против јеретикâ *евионита—гностика*, који су учили да је Христос само привидно (*докетски* = наизглед) пострадао, па њих Светитељ зато назива *привидним* (τὸ δοκεῖν), тј. као привиђењима, а не *реалним* Хришћанима, као што је Христос *распет* реално, и као што Игњатије *страда реално* за Христа.

XI. 1. Него, избегавајте те зле паразитске изданке, који рађају смртоносни плод, којега чим неко окуси одмах
Мт. 15, 13. умире. Јер такви нису садница Очева. 2. Јер кад би (то) били, показали би се (као) гране крста и плод би њихов био непропадљив. Овим (крстом) Он (Христос) позива вас у Својем страдању, пошто сте удови (μέλη = *чланови*) Његови. Јер не може се глава родити посебно без удова, јер је
1 Кор 12, 13. 27. Бог обећао сједињење (главе и удова), које је (сједињење) Он Сам.

XII. 1. Поздрављам вас из Смирне заједно са присутним ми Црквама Божијим, које су ме у свему утешиле и телом и духом. 2. Умољавају вас моји окови, које носим ради Исуса Христа, желећи да Бога задобијем: останите у међусобној слози (ὁμονοίᾳ = *једномишљености*) и у заједничкој молитви. А вама свакоме понаособ, и нарочито презвитерима (= *свештеницима*), приличи да радост пружате епископу у част Оца Исуса Христа и Апостола.[4] 3. Молитвено вам желим да ме у љубави послушате, да не бих, пишући, био међу вама за сведочанство (против вас). А и за мене молите се, јер потребујем љубав вашу у милости Божијој, да бих био удостојен наслеђа (τοῦ κλήρου = *удела*), које стремим да достигнем, да се не бих нашао недостојан.
1 Кор. 9, 27.

XIII. 1. Поздравља вас љубав Смирњана и Ефешана. Спомињите у вашим молитвама Цркву у Сирији, одакле нисам достојан ни назвати се, јер сам последњи (ἔσχατος) између њих.

---

[4] У грчком рукопису и старом латинском преводу стоји: *Оца Исуса Христа и Апостола* (као у 2 Кор. 1, 3; Еф. 1, 3), али неки издавачи стављају запету: Оца, Исуса Христа и Апостола. У старим преводима, јерменском и коптском и у проширеној грчкој рецензији (из 4. века) стоји: *Оца и Исуса Христа и Апостола*.

2. Будите здрави у Исусу Христу, повинујући се епископу као заповести (Божијој), а тако исто и свештенству. И сваки међусобно један другога љубите неподељеним срцем.

3. Посвећује се (= *жртвује се*) за вас дух мој, не само сада, него и када Бога задобијем. Јер још сам под опасношћу, али је веран Отац у Исусу Христу да испуни моју молбу, и вашу, у Коме да се нађете беспрекорни (ἄμωμοι = *непорочни*). 1 Кор. 1, 9. Пс. 118, 1.

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА ФИЛАДЕЛФИЈЦИМА]

ФИЛАДЕЛФИЈЦИМА ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,

Цркви Бога Оца и Господа Исуса Христа која је у Филаделфији у Азији, помилованој и утврђеној у слози (= једномислености) *Божијој и обрадованој неподељено у страдању Господа нашег и у васкрсењу Његовом сасвим увереној* (πεπληροφορημένη = испуњеној) *у свакој милости, коју поздрављам у крви Исуса Христа;*

која (Црква) је радост вечна и постојана, особито ако (сви) буду у једно (ἐν ἑνί ὦσιν) *са епископом и онима с њиме презвитерима и ђаконима, који су осведочени у вери* (γνώμη = мисли) *Исуса Христа, које је Он по својој вољи учврстио у сигурности Духом Својим Светим.*

Гал. 1, 1.

вога епископа (вашег) познадох да је не од себе, ни кроз човека стекао службу која се односи на заједницу, нити по таштини, него љубављу Бога Оца и Господа Исуса Христа; чијој се кротости (τὴν ἐπιείκειαν = *снисходљивости*) дивим, који ћутећи може више (рећи) од таштих говорника. 2. Јер је добро усклађен (συνευρύθμιστται) са заповестима (Господњим) као гитара са струнама. Зато и похваљује (μακαρίζει) душа моја његову веру (γνώμὴν) у Бога, познавши да је врлинска и савршена, његову постојаност и његову негневљивост у свакој кротости Бога Живога.

II. 1. Зато, децо светлости Истине, бежите од подела и од злих наука (κακοδιδασκαλίας). А тамо где је пастир (= *епископ*), тамо следујте као овце (Христове). 2. Јер многи вуци (наизглед) достојни поверења, злим задовољствима заробљују оне који трче к Богу (θεοδρόμους = *богопутнике*), али такви у вашем јединству неће имати места. Еф. 5, 8. Д. Ап. 20, 29.

III. 1. Удаљавајте се од злога растиња, које не обделава Исус Христос, јер они нису садница Очева. 2. Не као да код вас нађох поделу, него прочишћавање (ἀποδιϋλισμόν = *процеђивање*). Јер они који су Божији и Исуса Христа, они су са епископом; и они који, покајавши се, приђу јединству Цркве, и они ће бити Божији, да би по Христу Исусу живели. 3. „Не варајте се, браћо моја", ако ко следује расколнику, „Царство Божије неће наследити". Ако ко иде за туђинским мишљењем (ἀλλοτρίᾳ γνώμῃ = *отуђеним веровањем*), тај се не слаже са страдањем (Христовим). Мт. 15, 13. 1 Кор. 6, 9–10.

IV. 1. Зато, старајте се да (сви) учествујете у једној Евхаристији (= *Литургији*), јер је једно тело Господа нашег Исуса Христа и једна чаша за сједињење крви Његове, један (је) жртвеник, као што је и један епископ заједно са свештенством и ђаконима, мојим саслужитељима — да бисте све што чините чинили по Богу. 1 Кор. 10, 16–17.

V. 1. Браћо моја, врло сам раздраган љубећи вас и веома се радујући утврђујем вас; уствари не ја, него Исус Христос, ради Којега окован већма се бојим, јер сам још несавршен, али ће ме ваша молитва усавршити у Богу, да бих у уделу (= *наслеђу*), у којем сам помилован, успео; прибегавајући Јеванђељу као телу Исусовом и Апостолима као презвитеријуму (= *свештенству*) Цркве. 2. А и Пророке (старозаветне) љубимо, зато што су и они објављивали за Јеванђеље и у Њега (= *Христа*) су се надали и Њега очекивали, у Којег и поверовавши спасли су се, будући у јединству Исуса Христа — свети (људи) достојни љубави и достојни

дивљења, од Исуса Христа посведочени и убројани у Јеван-
Кол. 1, 23. 27. ђеље заједничке Наде.

VI. 1. А Ако вам неко тумачи (= *пропагира*) Јудаизам, немојте га слушати. Јер боље је од човека обрезаног (= *Јудејца*) слушати Хришћанство, него од необрезаног (= *Хришћанина*) Јудаизам. А ако обојица не говоре о Исусу Христу, они су ми као камење (надгробно) и гробови мрт-
Мт. 23, 27. вих, на којима су само исписана имена људи.

2. Бежите, зато, од зловештина (κακοτεχνίας = *магијских радњи*) и замки кнеза овога века (= *ђавола*), да не бисте, придављени његовим схватањем (τῇ γνώμῃ), ослабили у љубави; него сви (будите) заједно (ἐπὶ τὸ αὐτό = *на истом сабрању*) неподељенога срца.

3. А Благодарим Богу моме што сам добре савести међу
1 Сол. 2, 7; 2 Кор. 11, 9; 2 Кор. 12, 13–16. вама, и не може се нико похвалити, ни тајно ни јавно, да сам некоме био на терету у маломе или у великоме. А и свима којима сам говорио, молитвено желим да им то не буде за сведочанство (против њих).

VII. 1. Јер, иако су ме неки хтели по телу обманути,
Д. Ап. 5, 3–5. Јн. 3, 8; Јн. 8, 14. но Дух (Свети) се не вара будући да је од Бога. Јер (Дух) „зна одакле долази и куда иде“ и скривено износи на видело. Повикао сам, будући међу вама; говорих великим гласом, гласом Божијим: Држите се епископа и свештенства и ђакона! 2. Неки пак подозревали су ме да сам то говорио зато што сам провидео одељивање неких; а сведок ми је Онај ради Којег сам окован да то нисам дознао од тела људског, него је Дух објавио, говорећи ово:

Без епископа ништа не чините,
1 Кор. 3, 16; 1 Кор. 6, 19. тело своје као храм Божији чувајте,
јединство љубите, поделе избегавајте,
1 Кор. 11, 1. подражаваоци Исуса Христа будите,
као што је и Он Оца Свога!

VIII. 1. Ја, дакле, чињах своје као човек готов (κατηρτισμένος = *потпуно спреман*) за јединство, а где је подела и гњев, Бог (ту) не обитава. Свима пак који се кају, Господ опрашта, ако се покају за јединство Божије и сабор епископов (συνέδριον τοῦ ἐπισκόπου). Верујем благодати Исуса Христа да ће Он разрешити од вас сваку свезу (греха).

2. А вас молим да ништа не чините по свадљивости, него по христонауци (κατά χριστομαθίαν). Јер сам чуо да неки говоре: Ако не нађем (потврде) у архивима (ἐν τοῖς ἀρχείοις = *у старим списима,* тј. *Старом Завету*), нећу веровати у Јеванђеље. И кад им ја рекох: Написано је! — они ми рекоше: Тек предстоји! (πρόκειται = *треба доказати*). А мени су архиви — Исус Христос; неприкосновени архив — Крст Његов и смрт и васкрсење Његово и вера кроз Њега, чиме желим, по вашој молитви, да се оправдам.[1] Фил. 2, 3.

IX. 1. Добри су и свештеници (старозаветни), али је бољи Првосвештеник (Новог Завета), Коме је поверена Светиња над светињама, Коме једином су поверене тајне Божије; Он је Врата Очева, кроз која улазе Аврам и Исак и Јаков и Пророци и Апостоли и Црква. Све то у јединство Божије. 2. Али Јеванђеље има нешто изузетно: Долазак (τήν παρουσίαν) Спаситеља, Господа нашег Исуса Христа, Његово страдање и васкрсење. Јер љубљени Пророци јављали су за Њега, а Јеванђеље је синтеза бесмртности (ἀπάρτι- Јевр. 8, 1–7. Јн. 10, 7–9; Јн. 14, 6. 2 Петр. 1, 16.

---

[1] Цео овај пасус VIII, 2 уперен је против јудејствујућих, тј. хришћана из Јудејства (упореди напред VI, 1 и *Магнежанима* X, 3), који су се држали старозаветног Закона и буквалног старозаветног Писма, а не пре свега Јеванђеља. Иако Св. Игњатије не супротставља *Стари* и *Нови Завет*, као ни Пророке и Апостоле, он одлучно истиче првенство Личности Распетог и Васкрслог Христа, живу веру и живо јединство са Христом, а не *архиве*, списе, књиге, тј. чак не ни Св. Писмо (као што то раде протестанти и секташи). Свој пуни став о томе износи Св. Игњатије одмах даље у IX, 1–2.

σμα ἀφθαρσίας = *савршенсшво нейройадљивосши*). Све заједно добро је, ако се у љубави верује.

X. 1. Пошто ми је, по молитви вашој и по љубави (τά σπλάγχνα = *йо милосрђу*), које имате у Христу Исусу, јављено да Црква у Антиохији Сиријској мирује, приличи вама као Цркви Божијој да изаберете (једног) ђакона да, послан тамо, изврши Божије послање (= *мисију*) — да им изрази радост (= *чесшишање*) што су заједно сабрани, те да се прослави Име (=*Божије=Христово*). 2. Блажен је у Исусу Христу онај који ће се удостојити такве службе, а и ви ћете се прославити. Ако ви то хоћете, није вам немогуће (учинити) за Име Божије, као што и оближње Цркве послаше епископе, а друге презвитере и ђаконе.

1 Кор. 5, 4; 1 Петр. 4, 16.

XI. 1. А што се тиче Филона, ђакона из Киликије, мужа посведоченог, који ми и сада служи у речи Божијој, заједно са Реом Агатопусом (=*Доброноћим*), мужем изабраним, који одричући се живота прати ме од Сирије, они вам и сведоче, а ја Богу благодарим за вас, да сте их примили, као и Господ вас. Они пак који су их понизили (οἱ ἀτιμάσαντες), нека би се искупили благодаћу Исуса Христа.

2. Поздравља вас љубав браће који су у Троади, одакле вам и пишем по Вуру, посланоме заједно са мном од Ефешана и Смирњана, из разлога почасти. Нека њих почасти Господ Исус Христос, у Кога се надају телом, душом, духом, вером, љубављу, слогом (= *једномисленошћу*).

Будите здрави у Христу Исусу — заједничкој Нади нашој.

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА СМИРЊАНИМА]

СМИРЊАНИМА ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,

Цркви Бога Оца и љубљеног Исуса Христа, помилованој сваким благодатним даром (χαρίσματι), *испуњеној вером и љубављу, нелишеној ни једног благодатног дара, богодоличној и светоносној* (ἁγιοφόρῳ), *која је у Смирни у Азији, — (желим) да се у беспрекорном духу и речи Божијој веома радује.*

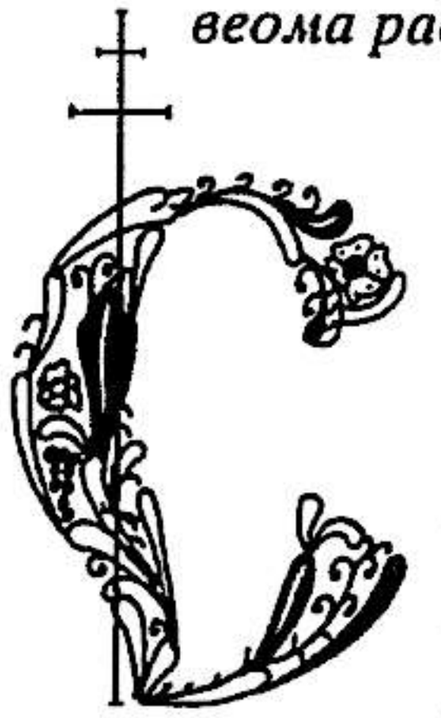

лавим Исуса Христа Бога, Који вас је тако умудрио. Схватио сам вас да сте савршени у непоколебљивој вери, као приковани за крст Господа Исуса Христа и телом и духом, и утврђени у љубави крвљу Христовом, испуњени поверењем (πεπληροφορημένους) у Господа нашег, који је истински из рода Давидовог по телу, Сина Божијег, по вољи и сили Божијој рођенога истински од Дјеве, крштенога од Јована, да би испунио сваку правду; 2. истински у време Понтија Пилата и Ирода четворовласника прикованога (на крст) за нас телом, од којега смо плода ми, од богоблаженог страдања Његовог; да би васкрсењем „уздигао знак“ (σύσημον = *знамење*) у векове за своје свете и верне, било (да су) међу Јудејима, било међу незнабожцима, у једноме телу Цркве своје.

Гал. 2, 19.
Рм. 1, 3.
Лк. 1, 35.
Мт. 3, 15.
Ис. 5, 26.
Еф. 2, 16; Еф. 1, 22; Кол. 1, 18; Кол. 3, 15.

II. 1. Јер све то претрпео је Он ради нас — да се спасемо; и истински је пострадао, као што је и истински Себе
1 Сол. 4, 14. (ἑαυτὸν) васкрсао. Не као што неки неверници говоре да је Он пострадао привидно (τὸ δοκεῖν = *докетски*) — сами су они привидни (τὸ δοκεῖν), те као што мисле, тако ће им и
Јак. 3, 15. бити, њима који су бестелесни и демонски.[1]

III. 1. Јер ја Њега (= *Христа*) и по васкрсењу познајем у телу и верујем таквога. 2. И када је дошао ученицима који су били са Петром, рекао им је: „Дохватите, опипајте
Лк. 24, 36–39; Јн. 20, 20.27. ме, и видите да нисам бестелесни демон". И одмах Га дотакнуше и повероваше, сјединивши се (κραθέντες) са телом Његовим и са духом.* Зато су (после) и смрт презирали и нашли се изнад смрти. 3. Штавише, после васкрсења Он
Јн. 21, 5. 12; Д. Ап. 10, 41. је са њима заједно јео и пио као телесан, мада је духовно
Јн. 10, 30. сједињен са Оцем.

IV. 1. А ово вам поручујем, љубљени, знајући да и ви тако мислите. Али вас предохрањујем од зверова у људском лику, које не само да не треба примати (код себе), него,
2 Јов. 10. ако је могуће, и не сретати се (са њима), него се само молити за њих, не би ли се како покајали, што је тешко. А од
Мт. 9, 6; Фил. 1, 21. тога власт има Исус Христос — истинити живот наш.

2. Јер ако је то (све) учинио Господ наш (само) привидно, онда сам и ја привидно окован! И зашто ја себе самога предадох на смрт, у огањ, пред мач, пред зверове?! Али,

---

[1] Ово и друга места (нпр. *Тралијанцима* X, 1) уперена су против тзв. *докета*, јеретика *евионита – гностика*, који су учили да се Христос привидно оваплотио и привидно (*докетски* = наизглед) страдао. Против њих је писао већ Св. Ап. Јован (1 Јн. 4, 2–3). Св. Игњатије овде исмева њихову *демонску* „бестелесност", јер хришћански богочовечански реализам, благодарећи Христовом *оваплоћењу* (= *утеловљењу*, Јн. 1, 14), потврђује *тело* и материју, не мање него душу и дух.

* Ове две реченице налазе се у тзв. *Јеванђељу по Јеврејима* (апокриф), али је епрва кружила као усмена реч Христова, тзв. λόγια Господња (као што је нпр. у Д. Ап. 20, 35).

близу мача — близу (сам) Бога; између зверова — између Бога, само (нек је) у име Исуса Христа! Све трпим да бих страдао заједно са Њиме, а укрепљује ме Он, Који је постао савршени Човек. Рм. 8, 17. Фил. 4, 13.

V. 1. Њега неки не знајући одричу се, тачније речено: од Њега су они одречени, будући заступници (συνήγοροι = *адвокати*) већма смрти него ли истине. 2. Њих нису убедила ни пророштва, ни Закон Мојсијев, нити пак Јеванђеље до сада, ни страдања (за Христа) свакога од нас појединачно. Јер они и о нама то исто (= *привидно*) мисле. Јер шта мени неко користи ако ме хвали, а Господа мога хули не признајући Га телоносцем (σαρκοφόρον)? Онај који то не признаје (тј. *оваплоћеног Христа*), сасвим Га пориче, будући (сâм) смртоносац. 3. А њихова имена не намеравам ни да напишем, јер су неверничка. Штавише, нека ми не буде (потребе) ни да их спомињем, док се не покају страдању (Христовом), које је наше васкрсење. 1 Јн. 4, 2–3.

VI. 1. Нека се нико не вара: и наднебеска бића, и слава Анђела и началства видљива и невидљива, ако не поверују у крв Христову, и њима ће се судити. „Ко може примити, нека прими!“ Нека се нико не горди местом (= *положајем*), јер све (и сва) је — вера и љубав, од којих нема ништа важније. 1 Кор. 15, 33. Кол. 1, 16.20. Мт. 19, 12. Гал. 5, 6.

2. Упознајте добро те који другачије уче (τοὺς ἑτεροδοξοῦντας) о благодати Исуса Христа која је дошла нама, (да видите) како су они супротни вери (τῇ γνώμῃ = *вољи, мисли*) Божијој. Њима није стало за љубав, ни за удовицу, ни за сироче, ни за невољника, ни за везаног или одрешеног, ни за гладнога или жеднога. Јак. 1, 27.

VII. 1. Од Евхаристије (= *Литургије*) и молитве они се удаљују, јер не признају да је Евхаристија тело Спаситеља нашег Исуса Христа, које је за наше грехе пострадало, које је Отац добротом (Својом) васкрсао. Они, дакле, који про- Јевр. 10, 25. Јн. 6, 51–56.

Гал. 1, 1. тивурече дару Божијем — умиру дискутујући (συζητοῦντες).
Јн. 4, 10. А боље би им било да имају љубави, да би и васкрснули. 2.
Рм. 16, 17; Тит. 3, 10; 2 Јов. 10. Зато је добро удаљавати се од таквих, и ни насамо ни заједно (= *на скупу*) о њима не говорити, него пазити на Пророке и нарочито на Јеванђеље, у којем нам је страдање објављено и васкрсење савршено испуњено. А поделе избегавајте као почетак (свих) зала.

VIII. 1. Сви следујте епископу, као Исус Христос Оцу, и свештенству као Апостолима, а ђаконе поштујте као Божију заповест. Нека нико без епископа не ради било шта што се односи на Цркву. Она Евхаристија (= *Литургија*) нека се сматра сигурном која је под епископом (= *коју врши епископ*), или ако коме он дозволи. 2. Тамо где се појави епископ, тамо нека буде и мноштво народа (τὸ πλῆθος = *сви верни*), као што тамо где је Исус Христос, тамо је и саборна (ἡ καθολικὴ = *католичанска*) Црква. Није дозвољено без епи-
Јд. 12. скопа ни крштавати, ни агапе (= *вечере љубави*) свршавати, него оно што он одобри, то је и Богу угодно — да (вам) све што чините буде сигурно и поуздано.[2]

IX. 1. Разборито је надаље трезнити се и, док још има-
Д. Ап. 26, 20. мо времена, покајати се Богу. Добро је знати Бога и епископа. Ко поштује епископа, тога Бог поштује; ко тајно од епископа нешто (у Цркви) ради — служи ђаволу.

2. Нека вам све изобилује у благодати, јер сте достојни. У свему сте ме успокојили, и вас (нека успокоји) Исус Христос. Заволели сте ме и одсутног и присутног. Нека вас Бог награди, Којега ради све подносећи — задобићете Га.

---

[2] Ово је једно од кључних места ранохришћанске Еклисиологије (= *науке* и *пракси* о Цркви Христовој). Из овог учења и праксе црквене настали су свети канони и даља епископоцентрична организација Православне Католичанске Цркве кроз векове. Овај пасус је класични израз православне *Саборности* у Христу: без Епископа и верника, као ни без Христа, нема Црквене пуноће, нема Литургије, нема спасења.

X. 1. Филона и Реа Агатопуса (= *Доброногог*), који ме пратише ради речи Божије, добро учинисте што их примисте као ђаконе Христа Бога, који и благодаре Господу за вас, јер сте их угостили на сваки начин. Ништа вам (заиста) неће пропасти.

2. Жртва (и залог) за вас (ἀντίψυχον ὑμῶν) су дух мој и окови моји, које ви не презресте, нити их се постидесте. 2 Тим. 1, 16.
Неће се ни вас постидети савршена вера — Исус Христос. Јевр. 12, 2.

XI. 1. Ваша молитва отишла је на Цркву у Антиохији у Сирији, одакле везан богодоличним оковима све поздрављам, мада нисам достојан отуда бити, јер сам последњи између њих. Али сам по вољи (Божијој) удостојен, не од савести, него од благодати Божије, за коју молим да ми се савршена дарује, да вашом молитвом Бога достигнем (= *задобијем*). 1 Кор. 15, 9.

2. А да вам дело буде савршено и на земљи и на небу, приличи (вам) да у част Божију ваша Црква изабере богопосланика (θεοπρεσβευτήν) да он, отишавши до Сирије, изрази њима радост (= *честитање*) што (сада) имају мир и што су повратили своју величину (μέγεθος = *углед*) и што им је васпостављено тело њихово (τὸ σωματεῖον = *црквена заједница*). 3. Чини ми се, дакле, ствар достојна да се пошаље неко од ваших са писмом, да (тамо) узме удела у прослављању (Бога) за ведрину (εὐδίαν = *спокој*) која им је по Богу наступила и што је (тамошња Црква) већ стекла (мирно) пристаниште, по молитви вашој. Савршени будући, савршено и мислите. Јер кад хоћете добро да чините, Бог је готов да вам то и дарује. Фил. 3, 15.

XII. 1. Поздравља вас љубав браће који су у Троади, одакле вам и пишем по Вуру, којега сте заједно са Ефешанима, браћом вашом, послали са мном, који ме је у свему успокојио. А требало би да се сви на њега угледају, јер је образац ђаконства (= *служења*) Божијег. Нека га благодат

(Божија) награди за све. 2. Поздрављам богодостојног епископа (вашег) и богоприлично свештенство и саслужитеље (συνδούλους) моје ђаконе, и све понаособ и све заједно,
Кол. 4, 7. у име Исуса Христа, и Његовог тела и крви, и страдања и
Еф. 4, 3–6. васкрсења, и телесног и духовног јединства Божијег и ва-
2 Јов. 3. шег. Благодат вам, милост, мир и трпљење заувек.

XIII. 1. Поздрављам домове браће моје са женама и децом, и девствене назване удовице. Будите ми здрави у сили Духа (Светог). Поздравља вас Филон, који је са мном. 2. Поздрављам дом Тавијин, којој молитвено желим да се утврђује вером и љубављу, и телесном и духовном. Поздрављам Алку, љубљено ми име,[3] и Дафноса неупоредивог, и Евтекна, и све поименице.

Будите здрави у благодати Божијој.

---

[3] Исти поздрав истој хришћанки као у *Посл. Поликарпу* VIII, 3. Није извесно да ли је то иста личност са Алком, сестром Никите, оца Ирода тужиоца, који се спомињу, педесетак година касније, у *Страдању Поликарповом* VIII, 2 и XVII, 2.

[СВЕТОГ ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА ПОСЛАНИЦА ПОЛИКАРПУ СМИРНСКОМ]

ПОЛИКАРПУ ИГЊАТИЈЕ

Игњатије, Богоносац,

Поликарпу, епископу Цркве Смирњана — или боље: епископованом (= надгледаном) *од Бога Оца и Господа Исуса Христа, — (желим) да се много радује.* 1 Петр. 2, 25.

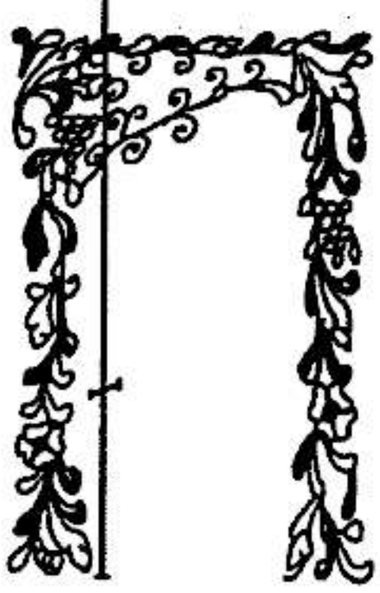

рихвативши твоју у Богу веру (γνώμην = *мисао*), утврђену као на непоколебивој стени, Мт. 16, 18.
веома славим (Бога), удостојивши се твога непорочног лица, које у Богу жарко желим.
2. Молим те благодаћу, којом си обучен (као Флм. 20.
епископ), да појачаш твоје течење (= *подвиг*)
и све умољаваш да се спасавају. Оправдај (ἐκδίκει) своје место (= *положај*) сваким старањем, и телесним
и духовним. Старај се за јединство (Цркве), од којег нема
ничега бољег. Све (људе) подноси, као Господ тебе; свима
буди трпељив у љубави, као што и чиниш. 3. Непрестано Еф. 4, 2.
се посвећуј молитвама; тражи (од Бога) мудрост већу него 1 Сол. 5, 17.
што имаш; бдиј (увек) стекавши дух неуспављив. Признај
свакога понаособ по једнонарави Божијој (κατὰ ὁμοήθειαν
Θεοῦ = *по нарави Божијој једнакој према свима*); носи болове
Мт. 8, 17;
Ис. 53, 4.
свих као савршени подвижник (ἀθλητὴς = *борац*), јер где је
већи труд, већа је и добит.

II. 1. Ако волиш (само) добре ученике, нема ти заслуге; боље оне лошије (λοιμοτέρους) покоравај кротошћу. Не лечи се свака рана једном истом облогом (= *леком*). Јаче упале смируј влажним облогама. 2. У свему буди мудар
Мт. 10, 16. као змија и безазлен свагда као голуб. Зато си и телесан и духован, да би оно што лицем видиш миловао, а оно што је невидљиво тражи (од Бога) да ти се открије, да ниучему немаш недостатка и да у сваком благодатном дару (χαρίσματος) изобилујеш. 3. Време (ово) тражи те (ἀπαιτεῖ = *ūпребује*), као крманоши ветрове и као буром витлани пристаниште, да би се Бог достигао. Буди бодар као борац (ἀθλητὴς = *ūодвижник*) Божији; циљ (и награда) је — бесмртност и живот вечни, за који си и ти уверен. У свему сам ти ја жртва (и залог), и окови моји које си заволео.

III. 1. Они који изгледају достојни поверења, а другачију науку уче (ἑτεροδιδασκαλοῦντες), нека те не збуњују. Стој
1 Тим. 1, 3; 1 Тим. 6, 3. чврсто као наковањ кога ударају. Подвиг је великог борца да прима ударце и побеђује. Нарочито пак ми треба све да подносимо ради Бога, да би и Он нас подносио.

2. Буди још ревноснији него што си.
Времена препознавај.
Очекуј Онога изнад времена — Ванвременога;
Невидљивога, Који је ради нас видљив;
Недодирљивога, Нестрадалнога, Који је ради нас страдалан;
Који је ради нас све и сва (κατὰ πάντα τρόπον) претрпео!

IV. 1. Удовице нека не буду запостављене; после Господа, ти им буди старатељ. Ништа (у Цркви) нека не буде без твога мишљења (γνώμης = *воље*), нити ти чини ишта без Бога, као што и не чиниш. Буди постојан. 2. Нека сабрања
Јевр. 10, 25. (συναγωγαί = *литургијски скупови*) буду чешћи; све (верне) позивај по имену. 3. Не презири робове и робиње, али и
1 Тим. 6, 2. они нека се не преузносе, него нека у славу Божију већма

служе, да би бољу слободу од Бога добили. Нека не саби- 1 Кор. 7, 21-22.
рају (новац) од заједнице (ἀπο τοῦ κοινοῦ) да би се ослободили, да не би постали робови похлепе.

V. 1. Бежи од зловештинâ (κακοτεχνίας = *магијских радњи*), и већма говори против њих. Сестре моје (= *хришћанке*) поучавај да љубе Господа и да буду задовољне својим супружима, телом и духом. Тако исто и браћи мојој (= *хришћанима*) саветуј у име Исуса Христа да љубе супруге (своје) као Господ Цркву. 2. Ако ко може остати у чедности (ἐν ἁγνεία) у част тела Господњег, нека остане, без хвалисања. Ако се хвали, пропада; а ако то (други) дозна, осим епископа, покварио је (свој подвиг). А они који се жене и који се удају, треба са сагласношћу (μετὰ γνώμης) епископа да ступају у сједињење (брака), да им брак буде по Господу, а не по похоти. Све нека буде на част Божију.[1] Еф. 5, 25–29. 1 Кор. 7, 39.

VI. 1. Држите се епископа, да и Бог вас држи.[2] Ја сам жртва (и залог) (ἀντίψυχον) онима који се повинују епископу, презвитерима (= *свештеницима*), ђаконима, и нека ми буде да заједно са њима имам удео код Бога.

Сатрудите се међусобно, саподвизавајте се, сапомажите се, састрадавајте; лежите и устајте заједно, као Божији домоуправитељи и помоћници и служитељи (οἰκονόμοι καὶ πάρεδροι καὶ ὑπηρέται = *епископи, свештеници, ђакони*). 1 Кор. 4, 1; 1 Петр. 4, 10; Тит. 1, 7.

2. Угађајте Ономе за Кога војујете, од Кога ћете и плату добити; нека се нико не нађе дезертер (δεσέρτωρ). Нека вам крштење остане као оружје, вера као кацига, љубав као мач, трпљење као оклоп (πανοπλία = *свеоружје*). Депози- 2 Тим. 2, 4. Еф. 6, 11–17; 1 Сол. 5, 6.

---

[1] Цео овај одељак говори о хришћанском црквеном *браку* и о таквој истој *девствености* (каснијем *монаштву*).

[2] У овом одељку (VI, 1–2) *Посланице Поликарпу* Св. Игњатије се обраћа верним, хришћанима, у Црквеној заједници у Смирни.

ти ваши (τά δεπόσιτα) нека буду дела ваша, да и добитке своје достојне добијете. Будите дуготрпељиви међу собом са кротошћу, као што је и Бог (према) вама. Жарко желим да вам се увек радујем.

VII. 1. Пошто је Црква у Антиохији у Сирији, како ми је јављено, (поново) у миру, због молитве ваше, и ја постадох расположенији у безбрижности Божијој, ако страдањем Бога задобијем (= *достигнем*) — да се у васкрсењу нађем ваш ученик.

2. Потребно је, Поликарпе богоблаженејши, сазвати богодолични сабор (συμβούλιον) и изабрати некога којега имате као врло вољеног и неуморнога, који се може назвати Божији посланик (θεοδρόμος = *богоподвижник, богопутник*), и њега опуномоћити да отиде у Сирију и прослави (са њима) вашу неуморну љубав, на славу Божију.[3] 3. Хришћанин нема власти над собом, него се Богу посвећује. То дело Божије је и ваше, када га потпуно довршите. Јер сам благодаћу уверен да сте спремни за (то) доброчинство, које припада Богу. Зато, знајући вашу спремност за истину, замолих вас са (ово) мало речи.

1 Петр. 5, 2.

VIII. 1. Пошто не могах написати свима Црквама, због изненадног отпловљења из Троаде у Неаполис (= *Кавалу*), као што воља заповеда, ти (Поликарпе) напиши Црквама које су испред (на Истоку), пошто имаш Божију веру (γνώμην = *мисао*), да и оне то исто учине: оне које могу да пошаљу пешаке (лично), а друге (да пошаљу) писма преко твојих посланика, да се (тако сви) прославите вечним делом (αἰωνίῳ ἔργῳ), као што си и достојан.

---

[3] Изгледа да овде у VII, 2 и ниже у VIII, 1 Свети Игњатије говори о избору новог Епископа у Антиохији, у чему треба да учествују све Цркве из Азије и Сирије. Изабрани посланици ових Цркава треба да пренесу вољу Епископā тих Цркава за избор и рукоположење новог Епископа у Антиохији.

2. Поздрављам све по имену, и супругу Епитропову са свим домом њеним и децом. Поздрављам љубљенога ми Атала. Поздрављам онога који ће бити удостојен да иде у Сирију. Нека благодат свагда буде са њим, и са Поликарпом који ће га послати.

3. Молитвено вам желим да свагда будете здрави у Богу нашем Исусу Христу, у Коме и да останете у Божијем јединству и епископству (ἐπισκοπή = *надзору*).[4] Поздрављам Алку, љубљено ми име.[5]

Будите здрави у Господу.

---

[4] Израз ἐπισκοπὴ овде не значи само Божији *надзор*, како мисле многи издавачи и преводиоци, него пре свега Црквено *епископство* Божије (1 Петр. 2, 25) које се у Смирни пројављује и остварује кроз епископство Поликарпово (Д. Ап. 20, 28).

[5] Исту хришћанку поздравља и у *Посл. Смирњанима* XIII, 2 (види тамошњу напомену).

[ДОДАТАК: текст из 4. века]

СТРАДАЊЕ СВЕТОГ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА

Када је Трајан наследио власт Римљана, (тада) беше Игњатије, ученик Апостола Јована, муж у свему апостолски, и управљаше пажљиво (ἐπιμελῶς) Црквом Антиохијаца. Он је тек био пребродио старе невоље многих гоњења из времена Домицијана и, као добар крманош, руководством молитве и поста и сталним поучавањем и духовним бодрењем, супротстављаше се противној бури, бојећи се да не изгуби некога од малодушних или неискуснијих (верника).

Пошто је гоњење за кратко престало, он се радовао непоколебљивости Цркве, али је у себи негодовао што (сам) још није достигао истинску љубав према Христу, нити савршено звање ученика (Господњег). Јер, подразумевао је (ἐνενόει = *сматрао је*) да исповедништво (τὴν...ὁμολογίαν), које би било кроз мучеништво, да га оно већма приближава Господу. И тако, оставши још мало година на челу Цркве и осветљујући, попут божанске светиљке, ум сваког (верника) тумачењем Божанских Писама, постигао је (на крају) оно што је желео.

Јер кад ово Трајан, девете године свога царовања (= *107. г.*), погордивши се победом над Скитима и Дачанима и многим другим народима, и сматрајући да му од потпуног покоравања избегава још (само) богопобожни сабор (τὸ θεοσεβὲς σύστημα) Хришћана, почео је да прети да ће (хришћани) поднети гоњење ако не пристану да се са свима народима (τῶν ἐθνῶν = *незнабошцима*) потчине служењу демонима, те је принуђивао све који побо-

жно живе (= *хришћане*) или да принесу жртве (идолима) или да умру (τελευτᾶν = *скончају*). Тада, дакле, овај храбри Христов војник, побојавши се за Цркву Антиохијаца, отиде добровољно пред Трајана, који је у то време боравио у Антиохији а намеравао да крене на Јерменију и Парћане (= *Персијанце*).

А када он стаде пред цара Трајана, овај му рече: „Ко си ти, какодемоне (= *зли демоне*), који настојиш да наше наредбе преступаш; уз то преубеђујеш и друге да зло погину?“ — Игњатије одговори: „Нико *Богоносца* (Θεοφόρον) не назива какодемоном, јер су демони одступили од слугу Божијих. Ако пак мислиш да сам ја њима (= *демонима*) опак и називаш ме злим према демонима, онда се слажем. Јер имајући Христа, Цара Небескога, ја уништавам њихове замке“. — Трајан рече: „А ко је тај *Богоносац*?“ — Игњатије одговори: „Онај који има Христа у себи“. — Трајан рече: „А зар ми теби по памети (κατὰ νοῦν) изгледамо да немамо богове, којима се и користимо као помоћницима против непријатеља?“ — Игњатије рече: „Вараш се, називајући демоне боговима незнабожаца, јер је Један Бог, Који је створио небо и земљу и море и све што је у њима; и Један је Христос Исус, Син Божији Јединородни, чије Царство жарко желим!“ — Трајан рече: „Говориш о Ономе који је распет у време Понтија Пилата?“ — Игњатије рече: „О Њему Који је распео мој грех, заједно са проналазачем његовим (= *ђаволом*), и Који је сваку обману и злобу демонску осудио (бацањем) под ноге оних који Га у срцу носе“. — Трајан рече: „Ти, дакле, у срцу носиш Распетога?“ — Игњатије рече: „Да, јер је написано: Уселићу се у њих, и живећу у њима“. — Трајан (тада) одлучи: „Наређујемо да Игњатије, који говори да у себи носи Распетога, буде везан (= *окован*) и од стране војника одведен у велики Рим — да буде храна зверовима на увесељавање демоса (= *народа*)“.

3 Мојс. 26, 12; 2 Кор. 6, 16.

Свети Мученик, чувши ту одлуку, са радошћу узвикну: „Захваљујем Ти, Господе, што си ме удостојио почаствовати савршеном љубављу према Теби, свезавши ме гвозденим оковима заједно са Апостолом Твојим Павлом“. Рекавши то и са весељем примивши окове на себе, он се помоли најпре за Цркву и предавши је са сузама Господу, па као достојанствени (библијски) ован, предводник доброга стада, би зграбљен од зверске грубости војничке и поведен у Рим да га крволочне звери прождеру.

Тако, са великом готовошћу и радошћу, желећи да пострада (за Христа), сиђе из Антиохије у Селевкију и одатле би вожен лађом. Дошавши са многим напором у град Смирњана, он с великом радошћу сиђе из лађе и похита да види Поликарпа, епископа Смирњана, који је заједно са њим био слушалац (= *ђак*), јер су раније били ученици светог Апостола Јована. Сишавши до њега и приопштивши се његовим духовним даровима, и хвалећи се оковима (за Христа), мољаше (их) да се с његовом намером (страдања) саподвизавају; и нарочито (мољаше) сву Цркву заједно, јер су Светога, преко епископа и презвитера и ђакона, примили у посету градови и Цркве у Азији, хитајући сви к њему да би на неки начин добили део духовнога дара; и посебно (мољаше) светог Поликарпа (да умоли Бога) да преко зверова брзо постане невидљив за свет, а јави се пред лицем Христовим.

И (све) ово тако говораше и тако посведочаваше, толико повећавајући љубав према Христу да је имао достићи небеса добрим исповедништвом и ревношћу оних који су се с њиме молили за страдање, а Црквама, које су му изишле у сретање преко својих старешина (τῶν ἡγουμένων = *вођâ*), као награду узвратио је слањем њима захвалних Посланица, које (својим) молитвама и поукама одишу духовном благодаћу. Видећи, међутим, да су сви они благонаклоно расположени према њему, уплаши се да љубав братства (ἡ τῆς ἀδελφότητος στοργὴ) не заустави његово ревновање за Господа, јер му се (сада) отворише добра врата за мучеништво, као што је написао (у Посланици) Цркви Римљана, што (овде) прилажемо.

Припремивши, тако, како је желео, (својом) Посланицом ону браћу (= *хришћане*) у Риму који нису хтели (да он пострада), отиде тако из Смирне — јер је Христоносац (ὁ Χριστοφόρος) био пожуриван од војника да (што пре) стигне до почастӣ у велики Рим, да пред римским демосом (= *народом*) буде бачен дивљим зверовима, и задобије венац страдања — па пристаде у Троади (= *код Троје*). Одатле је затим одвежен у Неаполь (= *Кавалу*), па кроз Филипе пролажаше Македонију и (даље) преко Епира, према Епидамносу (= *Драчу*), те у приморју нађе лађу и пловљаше преко Јадранског мора, одакле је прешао у Тиренско, пролазећи острва и градове, док се Светоме не показаше Потиоли (= *код Најуља*), где је похитао да изиђе хотећи да иде стопама Апостола

Павла. Али, како је дунуо јак ветар и није то дозволио, јер се брод прамцем опирао, пропловио је онуда (без заустављања) хвалећи (μακαρίσας) љубав браће (= *хришћана*) у томе месту. Д. Ап. 28, 13–14.

У току једнога дана и следеће ноћи, дакле, витлани повратним ветровима, ми смо и невољно били (даље) вођени, жалећи због предстојећег растанка Праведника од нас. А њему иђаше (све) по молитви, пошто хиташе да што пре изиђе из (овога) света да би стигао Господу Којега љубљаше. Допловивши тако у Римско пристаниште, војници су због предстојеће, да (тако) кажемо, нечисте свечаности, негодовали због закашњења, а Епископ их је с радошћу послушао у (тој) журби.

Одатле пак бише одведени од такозваног Порта, а већ се било прочуло ово са светим Мучеником, па успут сусрећемо браћу (= *хришћане*) испуњене страхом и радошћу. Они се радоваху што се удостојише сусрета са Богоносцем, а бојаху се зато што је такав (човек) вођен на смрт. Неким (хришћанима), који су били ватрени и говорили су да ће убедити демос (римски) да не траже погубљење Праведника, поручивао је да се смире. Он је то одмах духом дознао; и све поздравивши, тражио је од њих истиниту љубав, и још више од онога у Посланици (Римљанима) говорио (им) је и убедио их да не завиде ономе који хита ка Господу. Тако је, уз клечање све браће, замолио Сина Божијег за Цркве (ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν), за престанак гоњења, за међусобну љубав браће. Онда је са журбом одведен у амфитеатар (= *Колосеум*).

Потом је одмах затворен, по ранијој наредби Кесаревој, јер је требало завршити свечаности — а то беше знаменита, како сматраху, такозвана римским језиком Тринаеста (свечаност), за време које су се званично окупљали — па је тако бачен суровим животињама крај храма. Тако је брзо испуњена жеља светог Мученика Игњатија — сходно написаноме: „Жеља праведникова бива прихваћена“ — да не би ни једноме од браће (= *хришћана*) био на терету ради сакупљања остатака (његових), као што је и претходно пожелео у Посланици (Римљанима) да му буде (таква) кончина (τὴν…τελείωσιν = *свршетак = савршенство*). Једино су (потом) сакупљени крупнији остаци његових светих моштију (τῶν ἁγίων αὐτοῦ λειψάνων), који су пренети у Антиохију и положени у платно, као непроцењиво благо остављено светој Цркви од благодати (Божије) која је у Мученику. Пр. Сол. 10, 24.

А ово је било у дан пре тринаестих Календа јануара, то јест двадесетог децембра, када су у Риму били конзули Сура и Сенекије по други пут.

Пошто смо били очевидци овога, пробдели смо читаву (следећу) ноћ плачући у кући, и много смо клечањем и молитвама умољавали Господа да извести нас слабе о овоме што се претходно догодило. Заспавши мало, неки (од нас) видели смо како нам (Игњатије) изненада долази и грли нас; други опет гледасмо блаженог Игњатија како се с нама одозго моли, а трећи (видеше) како он сав у зноју, као са великог труда (καμάτου = *напорног посла*), стиже и стаде пред Господа. Тако, видећи ово са великом радошћу и упоредивши ова виђења у сну, отпевасмо хвалу Богу, Даваоцу добара, и прославивши (μακαρίσαντες = *похваливши*) Светога, јавили смо вам и дан и време (= *годину*) мучeништва (његовог), да бисмо (сви), сабирајући се у време мучeништва (= *на спомен његов*), постали заједничари са Страдалником и храбрим Мучеником Христовим, који је победио ђавола и завршио пут своје христољубиве жеље, у Христу Исусу, Господу нашем, кроз Којега и са Којим слава и моћ Оцу, са Светим Духом, у векове. Амин.

СВЕТОГ ПОЛИКАРПА
Епископа Смирнског и Свештеномученика

ПОСЛАНИЦА ФИЛИПЉАНИМА

Поликарп̄ и са њим п̄резвит̄ери (= свештеници), *Цркви Божијој која борави* (παροικοῦσῃ = привремено обитава) *у Филип̄има:*
милост̄ и мир да вам се умножи
од Бог̄а Сведржит̄еља и Исуса Христ̄а
Спасит̄еља нашег̄.

Тит. 1, 4; Тит. 3, 6.

Много сам се обрадовао (συνεχάρειν) у Господу нашем Исусу Христу са вама који сте примили (код себе) обрасце истинске љубави и испратили, како вам је и приличило, оне који су били везани оковима[1] достојнима светих (ἁγιοπρεπέσιν), који (окови) су дијадеме (= *круне*) истински изабраних од Бога и Господа нашег. 2. И (још) зато што је чврст корен вере ваше, објављиван још из давних времена, и до сада остаје (такав) и доноси плодове за Господа нашег Исуса Христа, Који је пристао за грехе наше да стигне и до смрти, Којега је Бог васкрсао, покидавши окове ада. 3. У Којега ви, не видећи (Га), верујете с радошћу неизрецивом и прослављеном, у коју многи желе да уђу; знајући да сте „благодаћу спасени, не од делâ“, него вољом Божијом кроз Исуса Христа.

Фил. 4, 10; Фил. 2, 17.

Д. Ап. 2, 24; Фил. 1, 5.

1 Пет̄р. 1, 8.

Еф. 2, 5-9.

---

[1] Мисли на Св. Игњатија, Епископа Антиохијског, и његове сапутнике, вођеног у Рим на мучеништво, као што се види даље у V, 1.

II. 1. „Зато, препојасавши бедра своја, служите Богу
1 Петр. 1, 13; Пс. 2, 11. 1 Тим. 1, 6; 2 Јов. 7. у страху“ и истини, клонећи се сујетног празнословља и заблуде многих, верујући у Онога који је васкрсао из мртвих
1 Петр. 1, 21; Фил. 2, 10; Фил. 3, 21; 1 Кор. 15, 27.40. Пс. 150, 6. Господа нашег Исуса Христа и дао Му славу и престо с десне стране Себи; Којему (Христу) је потчињено све на небу и на земљи; Којему служи све што дише, Који ће (опет)
Д. Ап. 10, 24. доћи „Судија живих и мртвих“, Којега ће крв Бог тражити
Лк. 11, 50. од оних који се Њему не покоравају. 2. А Онај који је вас-
2 Кор. 4, 14. крсао Њега из мртвих, и нас ће васкрснути, ако творимо вољу Његову и ходимо у заповестима Његовим и љубимо оно што Он љуби, удаљујући се од сваке неправде, грабљивости, сребролубља, оговарања, лажног сведочења; „не
1 Петр. 3, 9. узвраћајући зло за зло, или клевету за клевету“, или ударац за ударац, или проклињање за проклињање. 3. Сећајући се пак шта је рекао Господ, учећи (нас): „Не судите, да вам
Мт. 7, 1. Лк. 6, 37. се не суди“; праштајте, и опростиће вам се; будите милостиви,
Мт. 5, 7. и бићете помиловани; „којом мером мерите, оном
Лк. 6, 38. ће вам се и одмерити“, и да су „блажени сиромашни и про-
Мт. 5, 3.10; Лк. 6, 20. гоњени правде ради, јер је њихово Царство Божије“.

III. 1. Браћо, пишем вам ово о праведности, не што сам сâм себи (то) дозволио, већ зато што сте ме ви претходно позвали. 2. Јер ни ја, нити други сличан мени не може тачно следовати мудрости блаженога и славнога Павла
Д. Ап. 16, 12-40; Еф. 1, 13. (Апостола), који кад је био код вас, пред лицем тадашњих људи (у Филипима) учио је тачно и сигурно реч о Истини; он вам је и отсутан написао Посланицу, у коју ако се удубите, можете се изграђивати (οἰκοδομεῖσθαι) у датој вам ве-
Гал. 4, 26. ри, 3. која је мати свију нас, за којом следује нада, а на-
1 Кор. 13, 13. пред иде љубав према Богу и Христу и према ближњем. Јер, ако неко пребива у свему томе, испунио је заповест праведности (δικαιοσύνης), јер ко има љубав — далеко је од сваког греха.

1 Тим. 6, 10. 1 Тим. 6, 7. 2 Кор. 6, 7. **IV.** 1. „А почетак свих зала је сребролубље“. Знајући, дакле, да „ништа не донесосмо на свет, нити ћемо шта

изнети“, наоружајмо се оружјем праведности и научимо најпре сами себе да ходимо по заповести Господњој. 2. Затим и наше жене (да буду) у датој им вери и љубави и чистоти, да воле своје мужеве у свакој истини (= *искрености*), и да све љубе подједнако у сваком уздржавању, и да децу васпитавају у науци (παιδεύειν τὴν παιδείαν) страха Божијег. Удовице да буду целомудрене у вери Господњој, молећи се непрестано за све, удаљујући се од сваког клеветања, оговарања, лажног сведочења, сребролубља и сваког зла, знајући да су жртвеник (θυσιαστήριον) Божији и да Он све пажљиво испитује и ништа није од Њега сакривено, ни у мислима, ни у намерама, ни у скривеностима срца.

1 Тим. 5, 3-16.
1 Сол. 5, 17.
1 Кор. 14, 25.

V. 1. Знајући, дакле, да се „Бог не да ружити“, треба да ходимо достојно Његове заповести и славе.

Гал. 6, 7.
2 Јов. 6.

2. Тако исто и ђакони беспрекорни (да буду) пред праведношћу Његовом, као ђакони (= *служитељи*) Божији и Христови, а не људски; не клеветници, ни дворечиви (δίλογοι), не сребролубиви, (него) уздржљиви у свему, милосрдни, пажљиви, ходећи сходно истини Господа, Који је био служитељ (διάκονος) свима, Којему ако угодимо у садашњем веку задобићемо и будући, као што нам је обећао да ће нас васкрснути из мртвих и да, ако будемо живели (πολιτευσώμεθα = *владали се*) достојно Њега, и сацаревaћемо са Њиме — само ако верујемо.

1 Тим. 3, 8–13.
2 Кор. 6, 4; 2 Кор. 11, 21.
Мт. 20, 28.
Јн. 6, 40.
2 Тим. 2, 12.

3. Исто тако и младићи беспрекорни (да буду) у свему, старајући се пре свега за чистоту (ἁγνείας = *целомудрености*) и уздржавајући се од сваког зла. Јер је добро одбацити од себе жеље (= *похоте*) које су у свету, јер свака похота војује против духа, те „ни блудници, ни сластољупци, ни мушеложници неће наследити Царство Божије“, нити они који чине неподобштине (τὰ ἄτοπα). Зато се треба удаљавати од свега тога и повиновати се презвитерима и ђаконима као Богу и Христу. А девствернице да ходе (= *живе*) у непорочној и чистој савести.

1 Петр. 5, 5; Тит. 2, 6.
1 Јов. 2, 16.
1 Петр. 2, 11; Гал. 5, 17.
1 Кор. 6, 9–10.

VI. 1. А и презвитери (= *сшарији*) милосрдни (да буду), према свима милостиви, да обраћају заблуделе, посећују све болесне, не занемарују удовицу или сироту или потре-
Приче 3, 4; Рм. 12, 17; 2 Кор. 8, 21. битога (= *сиромаха*), него да се свагда старају о добру пред Богом и људима, уздржавајући се од сваког гнева, од гледања на лица (προσωπολημψίας = *од лицемерја*), од неправедног суда; удаљујући се од сребролубља, не верујући олако (тужби) против некога, у суђењу да не буду нагли, знајући да смо сви дужници греха. 2. Јер ако молимо Господа
Мт. 16, 12. 14. да нама опрости, дужни смо и ми праштати, јер смо (сви) пред очима Господа и Бога, и свима нам треба предстати
Рм. 14, 10–12; 2 Кор. 5, 10. пред суд Христов и да сваки дâ одговор за себе. 3. Тако,
Пс. 2, 11; Евр. 12, 28. дакле, служимо Њему са страхом и сваком побожношћу, као што нам је заповедио Он (Христос) и Апостоли који су нам проповедали Јеванђеље (εὐαγγελισάμενοι ἡμᾶς — *који су нас евангелизовали*) и Пророци који су преднајавили до-
1 Петр. 3, 13. лазак Господа нашег. (Будимо) ревнитељи за добро, уда-
Гал. 2, 4. љујући се од саблазни и од лажне браће и од оних који лицемерно носе Име Господње, који обмањују лакомислене људе.

VII. 1. Јер сваки који не исповеда (μὴ ὁμολογῇ = *не признаје*)
1 Јов. 4, 2–3; 2 Јов. 7. да је Исус Христос у телу дошао, антихрист је; и ко не исповеда сведочанство (τὸ μαρτύριον) Крста — од ђавола
1 Јов. 3, 8. је; и ко изврће речи Господње према својим жељама и го-
1 Тим. 4, 3; Тим. 2, 18. вори да нема васкрсења ни суда, тај је првенац Сатанин.

2. Зато, одбацивши сујетност многих и лажна учења
2 Петр. 2, 1. (ψευοδιδασκαλίας), повратимо се на реч (Божију) која нам
1 Петр. 4, 7. је од почетка предана, бдијући у молитвама, истрајавајући у постовима, молећи у молитвама Свевидећег Бога „да нас
Мт. 6, 13. не уведе у искушење“, као што рече Господ: „Дух је срчан,
Мт. 26, 41. али је тело слабо“.

VIII. 1. Непрестано пак пребивајте у Нади нашој
1 Тим. 1, 1. (Христу) и у Залогу праведности наше, Који је Христос Исус, Који је узнео на дрво (крста) грехе наше телом Сво-

јим, „Који греха не учини, нити се нађе преваре у устима Његовим“, него је све претрпео за нас, да бисмо ми живели у Њему (ἐν αὐτῷ = *Њиме*). 2. Будимо, зато, подражаваоци трпљења [Његовог] и, ако страдамо за Име Његово, прослављајмо Га. Јер нам је Он Собом дао тај пример (ὑποτυπὸν = *образац*) и ми смо у то поверовали.

1 Петр. 2, 24. 1 Петр. 2, 22. 1 Јов. 4, 9. 1 Петр. 4, 15-16. 1 Петр. 2, 21.

IX. 1. Зато, молим све вас да се повинујете речи правде (τῆς δικαιοσύνης = *праведности*) и подносите свако трпљење, које сте видели пред својим очима не само код блажених Игњатија и Зосима и Руфа, него и код других (мученика) који су од вас (произашли), и код самог Павла и осталих Апостола; 2. уверени будући да сви они „нису трчали у празно“, него у вери и праведности, и да су (сада) у месту које им припада код Господа, са Којим су и страдали. Јер не заволеше садашњи век, него Онога Који је за нас умро и ради нас од Бога васкрснут.

Фил. 2, 16; Гал. 2, 2. Рм. 8, 17. 2 Тим. 4, 10; 2 Кор. 5, 15.

X. 1. У овоме,[2] дакле, стојте и следујте пример Господњи, чврсти у вери и непоколебљиви, братство љубећи, међусобно се волећи, уједињени у истини (in veritate sociati), пазећи један другога у кротости Господњој, не презирући никога. 2. Кад можете чинити добро, не правите разлике, јер „милостиња избавља из смрти“. Сви се међусобно повинујте једни другима, имајући своје понашање међу незнабожцима беспрекорно, (тако) да од ваших добрих дела долазе и ваше похвале, и да се због вас не хули на Господа. 3. Јер, тешко ономе због кога се Име Господње хули. Зато, учите све целомудрености (sobrietatem = *трезвености*), у којој се и ви опходите (= *живите*).

Кол. 1, 21; 1 Кор. 15, 28; 1 Петр. 2, 17; 1 Петр. 3, 8; 1 Петр. 5, 9; Јн. 13, 34; Рм. 13, 8. 2 Кор. 10, 1. Приче 3, 27. Товија 4, 10; Товија 12, 9. Еф. 5, 21; 1 Петр. 5, 5. 1 Петр. 2, 12. Ис. 52, 2; Рм. 2, 24.

XI. 1. Заиста сам био ожалошћен због Валента, који је некада био презвитер код вас, што је тако заборавио своје место (= *положај, чин*), које му је било дато. Зато вас пре-

---

[2] Одавде до краја *Посланице* текст је сачуван само у старом латинском преводу, осим одељка XIII, који је опет сачуван на грчком.

клињем да бежите од грабљивости и да будете непорочни
1 Сол. 5, 22. и истинити (= *искрени*). Уздржавајте се од сваког зла. 2. Онај пак који не може управљати собом у овоме, како може учити друге? Ако се неко не уздржава од грабљивости, тај
Еф. 5, 5. ће се упрљати идолопоклонством и биће убројан међу не-
Јерем. 5, 4. знабожце, који не знају за суд Господњи. Али, „зар не знамо
1 Кор. 6, 2. да ће свети судити свету“, као што учи Павле? 3. Ја пак ништа такво нисам приметио ни чуо међу вама, међу којима је делао блажени Павле, који сте на почетку његове По-
Фил. 1, 1–11. сланице. Вама се дакле он хвали по свима Црквама, које су
2 Сол. 1, 4. тада једине познавале Бога, док Га ми остали још нисмо познавали.

4. И тако, браћо, врло сам ожалошћен за њега (= *Валенс̄а*)
2 Тим. 2, 25. и његову супругу — да им Господ дâ истинско покајање! Ви пак будите трезвени у овоме и не гледајте на њих као
2 Сол. 3, 15. на непријатеље, него их поново позивајте као болесне удо-
1 Петр. 2, 25; 1 Кор. 12, 24–27. ве и заблуделе — да се спасе све ваше (црквено) тело. Чи-
2 Сол. 5, 11. нећи то, сами ћете себе изграђивати (aedificatis).

XII. 1. А уверен сам да сте добро научени у Светим Писмима и ништа вам није непознато, док то мени није дано. Знам само да је у Писму речено: „Гњевите се, и не
Пс. 4, 5; Еф. 4, 26. грешите“, и : „да сунце не зађе у гњеву вашем“. Блажен је ко ово памти, што ја и верујем да је међу вама.

Рм. 15, 6. Јевр. 5, 10; 6, 20; 7, 3. 2. Нека Бог и Отац Господа нашег Исуса Христа, и сам Вечни Првосвештеник, Син Божији, Исус Христос из-
грађује вас у вери и истини и свакој кротости и незлобиво-
сти и у трпљењу и великодушности и у уздржљивости (tole-
Кол. 1, 12; Д. Ап. 8, 21; Д. Ап. 26, 18. rantia) и целомудрености, да вам дâ удео у наслеђу Светих Својих, а и нама заједно са вама, и свима под небом верују-
ћима у Господа нашег Исуса Христа и у Оца Његовог, Који
Гал. 1, 1. Га је васкрсао из мртвих.

Еф. 6, 18. 3. Молите се за све свете (= *хришћане*). Молите се тако-
Мт. 5, 44. ђе за цареве и власти и началства, и за ваше прогонитеље

и мрзитеље и за непријатеље крста, да плод ваш буде познат свима и ви будете савршени у Њему. Јак. 1, 4; Кол. 2, 10.

❄

XIII. 1. Писали[3] сте ми и ви и Игњатије, да ако неко (од нас) отиде у Сирију, однесе (тамо) и ваша писма, што ћу ја и учинити ако нађем погодну прилику (καιρὸν), било ја, било онај кога пошаљем да буде посланик (наш) и ваш. 1 Петр. 2, 22.

2. Посланице Игњатијеве, послане нам од њега, и друге које имамо код нас, послали смо вам као што сте поручили; оне су придодате овој посланици.[4] Из њих можете извући велику корист. Јер садрже (у себи) веру и трпљење и свако изграђивање (οἰκοδομὴν) које се односи на Господа. А о самом Игњатију и о онима који су (били) са њиме, све што сте поуздано дознали, јавите нам.

❄

XIV. 1. Ово вам пишем по Крискенту, којега сам вам и раније препоручио и сада препоручујем. Он се код нас понашао беспрекорно, а верујем да ће исто тако и код вас. Препоручујем вам такође и његову сестру, када дођу код вас.

Будите целосни (incolumes = *здрави*) у Господу Исусу Христу у благодати са свима вашима. Амин.

---

[3] Овај одељак (XIII, 1–2) сачуван је на грчком (код Јевсевија, *Црквена историја* III, 36, 14–15), осим задње реченице (сачуване у старом латинском преводу). — Неки издавачи сматрају овај XIII одељак као део једне друге, посебне посланице Поликарпове Филипљанима, писане раније.

[4] Ово је доказ да су Посланице Св. Игњатија у то време, половином 2. века, већ увелико преписиване и кружиле по Црквама.

СТРАДАЊЕ (μαρτύριον) СВЕТОГ ПОЛИКАРПА Епископа Смирнског

Црква Божија која борави (παροικοῦσα) *у Смирни, Цркви Божијој која борави у Филомилију* (= у Фригији) *и свима по свим местима парикијама* (ταῖς παροικίαις = епископијама) *Свете и Католичанске* (καθολικῆς = саборне) *Цркве:*
милост, мир и љубав Бога Оца и Господа нашег Исуса Христа да (вам) се умножи.

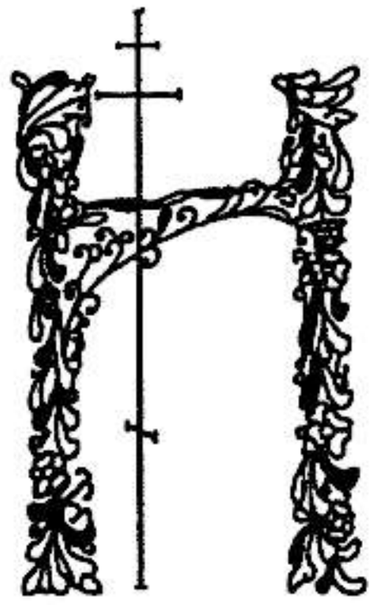

аписасмо вам, браћо, све о пострадалим (мученицима) и о блаженом Поликарпу, који као запечативши (све) својим мучеништвом, зауставио је гоњење. Јер, скоро да се све (ово) претходно догодило да би нам Господ одозго показао сведочанство (τὸ μαρτύριον = *страдалништво*) по Јеванђељу. 2. Јер, он (Поликарп) је чекао да се преда (на страдање), као и Господ, да бисмо и ми њему подражавали, не гледајући само на себе (и на
Фил. 2, 4. своје), него и на ближње. Јер то је (својство) истинске и постојане љубави — не хтети да се сам спасаваш, него и сва браћа.

II. 1. Блажена су, заиста, и племенита (γενναῖα) сва ова страдања (мученикâ) која су се збила по вољи Божијој. Јер треба да будемо још побожнији — да Богу препуштамо (ἀνατιθέναι = *преносимо*) власт над свим.

2. Јер ко се неће дивити њиховом племенитом јунаштву и трпељивости и њиховој љубави према Господу (τὸ...φιλοδέσποτον)? Они, ударцима исечени тако да се могао видети унутрашњи састав тела све до унутрапшњих вена и артерија, трпели су (толико) да су и около присутни (нехришћани) почели да жале и кукају; а они су до толиког јунаштва дошли да ниједан од њих није ни проговорио нити уздахнуо, показујући свима нама да онога часа, (онолико) мучени, одлажаху из тела храбри мученици Христови, или тачније — да је, дошавши ту, Господ био и дружио се (ὁμήλησε) са њима. 3. И држећи се благодати Христове, они су презирали светске муке, задобијајући (ἐξαγοραζόμενοι) за један час живот вечни. И огањ нечовечних мучитеља беше им хладан. Јер пред очима имаћаху (циљ) — да избегну вечни (огањ) који се никад не гаси. И очима срца гледаху горе на добра, чувана за оне који трпе, која „ни ухо не чу, ни око не виде, нити на срце човеку дођоше“, а Господ (их) је показивао њима, који више не беху људи, него анђели. 4. А исто тако су и они осуђени на зверове подносили страшне муке, бацани на даске са клиновима и мучени другим врстама разних мучења, да би их (прогонитељи), ако узмогну, упорним мучењем скренули на одрицање (од Христа).

1 Кор. 2, 9; Ис. 64, 3.

III. 1. Јер ђаво је много шта лукаво смишљао против њих. Али, благодаређи Богу, није успео ни против једнога. Јер најјуначкији (мученик) Германик својим трпљењем охрабрио је њихов страх, и он се сјајно борио са зверовима. Јер, када антипат (= *проконзул*) настојаше да га убеди, говорећи му да поштеди своју младост, он повуче к себи звер дражећи је, желећи (тако) да се брзо ослободи од њиховог (незнабожачког) неправедног и безаконог живљења. 2. И због тога је све мноштво (многобожаца), задививши се храбрости богољубивог и богопоштујућег рода хришћан-

ског (τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν), повикало: „Истреби безбожнике! Тражите Поликарпа!“[1]

IV. 1. Неки пак (хришћанин) по имену Коинт, Фригијац, недавно дошавши из Фригије, видећи звери, уплаши се. А он је био тај који је себе и још неке принудио да добровољно дођу (пред судију). Њега је проконзул, много га наговарајући, убедио да се одрекне (Христа) и принесе жртве (идолима). Због тога, браћо, не похваљујемо оне који сами себе доводе (на мучeништво), јер Јеванђеље не учи тако.

Мт. 10, 23; Јн. 7, 1.

V. 1. А предивни Поликарп, када је прво чуо (за гоњење хришћана), није се уплашио, него је хтео да остане у граду, али су га многи убеђивали да тајно изиђе (из града). И он тихо изиђе на једно имањице недалеко удаљено од града и (тамо) борављаше са њих неколико, ништа друго дању и ноћу не чинећи него се (само) молећи за све (хришћане) и за Цркве по васељени (τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν), што му је било уобичајено. 2. И молећи се, би му (откривено) виђење, три дана пре него што ће бити ухваћен: и виде узглавље своје сво у пламену; па окренувши се рече онима што беху са њим: Бићу жив спаљен!

VI. 1. И пошто они (= *гонитељи*) који га тражаху беху упорни, он пређе на друго имањице, али ускоро (и тамо) дођоше они који га тражаху. Не нашавши га (одмах), ухватише два дечака (= *два млада роба*), од којих један под мукама признаде (где је Поликарп). 2. А беше и немогуће да се он сакрије, пошто и они који га издадоше беху његови

---

[1] Први хришћани су себе сматрали посебним народом и звали су се „род хришћански“ (као што и ми кажемо: „род православних“). Пошто хришћани нису веровали у многобожачке лажне богове, незнабошци су их звали „атеистима“ — безбожнима! — Но Св. Поликарп, мало даље (IX, 2) безбожним сматра управо такве многобошце. — Види и *Посланицу Диогнету* I, 1.

укућани. А и тужилац (ὁ εἰρηνάρχης), који имађаше исто име (са судијом Христовим) — зваше се Ирод — пожури да га изведе на стадион да би он (као мученик) свој удео (κλῆρον) усавршио, поставши заједничар Христов (Χριστοῦ κοινωνὸς), а они који га издадоше да би добили казну самога Јуде. Мт. 10, 36.

VII. 1. Имајући, дакле, тога дечака (са собом), у петак, у час око вечери, изиђоше гониоци и коњаници са својим уобичајеном оружјем, јурећи „као на разбојника“. И у касни сат (вечери) дођоше и нађоше га (= *Поликарпа*) док лежаше у једној соби на спрату. Он је одатле могао отићи на друго место, али није хтео, говорећи: „Нека буде воља Божија“. 2. Чувши пак да су они (= *војници*) стигли, сиђе одозго и разговараше са њима, док се посматрачи дивљаху његовој старости и достојанственом држању, и (чуђаху се): зар је толика журба била да се ухвати тако стар човек! А он одмах нареди да им се у тај час постави да једу и пију, уколико хтедну, а од њих затражи да му дају времена да се помоли (Богу) слободно. 3. А када му они дозволише, он ставши мољаше се, будући испуњен благодаћу Божијом, тако да око два сата не могаше заћутати, док они који слушаху беху запањени; и многи се покајаше што су дошли по таквог боголепог (θεοπρεπῆ) старца. Мт. 26, 55. Д. Ап. 21, 14.

VIII. 1. Пошто већ једном заврши молитву, споменувши (у њој) све, и оне који су се икада сусрели с њиме, и мале и велике, славне и незнатне, и сву по васељени Католичанску (= *Саборну*) Цркву (πάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκονμένην καθολικῆς Ἐκκλησίας), дође час да пође. И они, посадивши га на магаре, поведоше га у град. А беше Велика Субота. 2. И сусретоше га тужилац Ирод и отац његов Никита, који га преместише на своја кола и, седнувши до њега, убеђиваху га говорећи: „Какво је то зло рећи: Кесар је Господ (κύριος)! и принети жртву и остало што следује, и (тако) се спасити?“ А он им у почетку не одговараше, но када они настојаху, рече (им): „Нећу учинити то што ми саветујете“.

3. А они, не успевши да га убеде, говораху му страшне речи и нагло га стераше (с кола), те он силазећи с кола повреди колено. Не обративши пажњу (на повреду), као да ништа није доживео, иђаше с радошћу, вођен на стадион. На стадиону пак била је толика гужва и галама, да нико никога није могао чути.

IX. 1. А када Поликарп улажаше у стадион, дође му глас с неба: „Снажи се, Поликарпе, и буди храбар!“ Нико говорећега (с неба) није видео, а глас су чули наши (хришћани) који су били присутни. И тако, кад он би приведен, наста велика галама када чуше да је ухваћен Поликарп.

2. А када га приведоше (трибини), запита га проконзул: да ли је он Поликарп? Кад он потврди, овај га убеђиваше да се одрекне (Христа), говорећи: „Поштуј своју старост“ и друге овима сличне (речи) које они по обичају говоре: „Одреци се, за Кесареву срећу (τύχην = *fortunu*)! Раскај се, и реци: Уништи безбожнике!“ А Поликарп потрешенога лица погледа сву масу безаконих незнабожаца на стадиону и махнувши им руком, уздахну и погледа на небо, па рече: „Уништи безбожнике!“

3. Када проконзул опет наваљиваше и рече (му): „Одреци се, па ћу те пустити. Наружи Христа!“ — Поликарп му одговори: „Осамдесет и шест година Њему служим, и ништа ми неправо не учини, па како могу похулити на Цара мојега Који ме је спасао?“

X. 1. Пошто овај опет наваљиваше и говораше: „Одреци се, ради Кесареве среће!“ — одговори (Поликарп): „Ако се ташто надаш (κενοδοξεῖς) да ћу се одрећи (Христа), ради Кесареве среће, како ти кажеш, и правиш се да не знаш ко сам, ево чуј са смелошћу: Хришћанин сам! Ако пак желиш да упознаш реч (τὸν λόγον = *науку*) Хришћанства, дај (нам) дан и послушај“. Проконзул рече: „Увери масу!“

2. А Поликарп рече: „Тебе сам и речи удостојио, јер смо научени да началствима и властима, постављеним од Бога, одајемо дужну част, ону (част) која нам не наноси штету (души); а њих не сматрам достојнима да се пред њима браним". Рм. 13, 1–7.

XI. 1. Проконзул опет рече: „Имам звери, бацићу те њима, ако се не раскајеш". А он рече: „Позови (их), јер нама (хришћанима) немогуће је покајање од бољега на горе; него је добро променути се од зла на праведно". 2. Овај му опет (рече): „Ако се не раскајеш, бацићу те у огањ да сагориш, ако (већ) звери презиреш". А Поликарп рече: „Претиш ми огњем који на час гори и за мало се угаси, јер не знаш будући суд (Божији) и вечну муку огња припремљеног безбожницима. Зашто оклеваш? Хајде, чини што хоћеш!"

XII. 1. То и још много шта друго говорећи (Поликарп), испуњаваше се смелости и радости, и лице се његово испуњаваше благодати, тако да не само није клонуо ни био уплашен од онога што су му говорили, него, напротив, проконзул је био изненађен те је послао свога гласника у сред стадиона да објави три пута: „Поликарп призна̂де себе Хришћанином!" 2. Када то гласник рече, сва маса и незнабожаца и Јудеја̂, који живе у Смирни, неуздржаним гњевом и великим гласом викаше: „Он је учитељ Азије, отац хришћана̂, уништитељ наших богова, који многе учи да не приносе жртве нити да се клањају (идолима)!" Говорећи то, викаху и тражаху од поглавара Азије Филипа да пусти лава на Поликарпа. А он одговори да му то није могуће, јер су завршене борбе са зверовима (τά κυνηγέσια). 3. Тада сви они одлучише да једнодушно вичу да се Поликарп жив спали. Јер требаше да се испуни њему откривено виђење о узглављу (= *јастуку*), кад га је видео да гори, па окренувши се вернима око себе, пророчки је рекао: „Бићу жив спаљен!"

XIII. 1. А ово (све) беше са толиком брзином, брже но што се и изговарало, да је маса одмах сакупила дрва и грање из радионица и купатила; а нарочито се Јудеји, као што им је обичај, усрдно потрудише у тој ствари. 2. А када ватра би припремљена, (Поликарп) скиде са себе сву одећу и одреши каиш, па покушаваше и да се изује, не успевши то раније зато што је све време сваки од верника трудио се ко ће пре дотаћи тело његово. Јер је и пре страдања, због свога доброг живљења, био украшен свим (врлинама). 3. Потом бише одмах стављена на њега одговарајућа оруђа за (увођење) у ватру. А када хтедоше и да га прикују, он рече: „Оставите ме овако, јер Онај Који ми је дао (снаге) да поднесем огањ, даће да и без вашег осигурања клинцима останем непомичан у огњу".

XIV. 1. И они га не приковаше, него (само) завезаше. А он стави (сам) руке назад, и би свезан, као величанствени (библијски) ован из великога стада за жртвени принос, премљена жртва свеспаљеница, угодна Богу. И подигавши очи к небу, рече:

Откр. 11, 17; Пс. 58, 6; Јудит. 9, 12, 14.

„Господе Боже Сведржитељу, Оче Љубљенога и Благословенога Сина Твога (Παιδός σοῦ), Исуса Христа, кроз Којега смо добили познање о Теби, Боже Анђелâ и Силâ, и сваке твари, и сваког рода праведних који живе пред Тобом. 2. Благосиљам Те, што си ме удостојио овога дана и часа, да узмем удела у броју мученикâ (τῶν μαρτύρων = *сведокâ*) у чаши Христа Твога за васкрсење живота вечнога — и душе и тела, у непропадљивости Духа Светога, у чему да будем примљен пред Тобом данас као жртва угојена и угодна, као што си припремио и предобјавио и испунио, Нелажни и Истинити Боже! 3. Зато Те и хвалим за све (περὶ πάντων), благосиљам Те, славим Те, кроз вечног и наднебесног Првосвештеника, Исуса Христа, Љубљенога Сина Твог, кроз Којега Теби, са Њим и Духом Светим, слава и сада и у будућим вековима. Амин!"

Мт. 20, 22; Јн. 6, 54.

Јевр. 8, 1; Јн. 1, 18.

XV. 1. А када (на крају) узнесе Богу *Амин*, и заврши молитву, људи ложачи запалише огањ. Када се разгоре велики пламен, видесмо чудо, ми којима беше дано да видимо, који то и сачувасмо да бисмо јавили осталима шта се догодило. 2. Наиме, ватра (око Поликарпа) начини изглед свода, као једро лађе кад га надува ветар, и заокружи около тело Мученика, и оно беше у средини не као спаљивано тело, већ као хлеб који се пече, или као злато и сребро разжизано у пећи. А и толики миомир осетисмо, као да је упаљена кадионица тамјана или неког другог од скупоцених мириса.

XVI. 1. На крају, пак, видећи безаконици да његово тело не могаше бити уништено огњем, заповедише извршитељу (κονφέκτορα = *егзекуītору*) да приступи и прободе га мачем. И кад он то учини, (из њега) изиђе [голуб и][2] много крви, тако да се ватра угаси, а сва маса се зачуди: зар је таква разлика између неверникâ и изабраних; 2. од којих један постаде и овај пречудесни Поликарп, који је у нашим временима постао апостолски и пророчки Учитељ и Епископ Католичанске (= *Саборне*) Цркве у Смирни. Јер свака реч коју је својим устима изговорио, и извршила се, и извршиће се.

XVII. 1. Али, завистник и урокљивац и злобник, непријатељ рода праведних (= *ђаво*), видећи величину његовог мучeништва и од почетка беспрекоран начин живљења (πολιτείαν), и (сада) увенчанога венцем непропадљивости (ἀφθαρσίας) и добитника неприкосновене награде (од Бога), удесио је (тако) да ни тело његово ми не добијемо, мада су многи (од нас) желели то да учине и приопште се његовом светом телу. 2. Зато је (ђаво) наговорио Никиту, оца Иро-

---

[2] Реч *голуб* имају грчки рукописи, али је нема у тексту код *Јевсевија* (*Црквена историја*, IV, 15).

довог а брата Алкиног, да умоли началника да не дâ тело његово, рекавши: „Немој да они, оставивши Распетога, почну овога поштовати“. И он ово рече уз наговор и подршку Јудејâ, који су и на нас мотрили, пошто смо хтели да га узмемо из ватре, не знајући (они) да ми никада не можемо напустити Христа, Који је страдао за спасење (свих) у целом свету спасаваних, Невини за грешнике, нити пак да некога другога поштујемо. 3. Јер Њему, Који је Син Божији, ми се клањамо, а Мученике, као ученике и подражаваоце Господње, достојно љубимо (ἀγαπῶμεν ἀξίως) због (њихове) неупоредиве оданости (εὐνοίας) према своме Цару и Учитељу, којих нека би и ми били заједничари и саученици (κοινωνοὺς καὶ συμμαθητάς).

Мт. 16, 16.

XVIII. 1. Видећи, пак, капетан свађу насталу од Јудејаца, постави га (= *тело*) у средину и, као што је њима обичај, спали га. 2. И тако после ми, сабравши његове кости, драгоценије од драгог камења и значајније од злата, положисмо их где је и приличило. 3. Тамо ће, колико нам је могуће, када се сабирамо у радости и веселости, Господ дати да свршавамо дан рођендан (ἡμέραν γενέθλιον) његовог мучeништва, у спомен оних који су се претходно подвизавали (у мучeништву) и за вежбање и припремање будућих (мученика).[3]

XIX. 1. Овако је било са блаженим Поликарпом, који је са онима из Филаделфије дванаести пострадали (μαρτυρήσας) у Смирни, који се једини највише спомиње од свих, тако да и незнабошци на сваком месту причају о њему, који

---

[3] Ово место је јасан доказ ранохришћанског поштовања Светитељâ и особито Мученикâ, над чијим су се св. моштима Хришћани окупљали и вршили Св. Литургију, што је и до данас пракса у Православљу, па се зато у Св. Трпезу сваке цркве, и у Антиминс, полажу свете мошти, те се над њима свршава Св. Литургија.

је не само постао славан Учитељ, него и изузетни Мученик, чије страдање (τὸ μαρτύριον) сви желе да подражавају, јер је било по Јеванђељу Христовом. 2. Кроз трпљење победио је неправедног началника (= *и римскоѓа, и самоѓа ђавола*) и тако добио венац непропадљивости (ἀφθαρσίας = *бесмр҃тности*). Радујући се са Апостолима и свима Праведницима он прославља Бога и Оца Сведржитеља и благосиља Господа нашег Исуса Христа, Спаситеља душа наших и Водитеља (κυβερνήτην) тела наших и Пастира васељенске Католичанске (= *Саборне*) Цркве (Ποιμένα τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένης καθολικῆς Ἐκκλησίας).

XX. 1. А Ви сте тражили да вам опширније изложимо догађаје, те смо вам ми за сада укратко јавили преко брата вашег Маркиона. Упознавши то, ви пошаљите ову посланицу даљој браћи, да и они прослављају Господа Који чини изборе између слугу Својих. 2. А Ономе Који нас може увести благодаћу и даром Својим у вечно Царство Своје кроз Сина Свога (διά τοῦ παιδὸς αὐτοῦ) Јединороднога Исуса Христа — слава, част, моћ, величанство у векове. 1 Тим. 1, 17; 1 Тим. 6, 16; Откр. 1, 6; Откр. 5, 13.

Поздравите све свете. Рм. 16, 15.

Поздрављају вас сви свети са нама и Еварест, који ово написа, са свим домом својим.

XXI. 1. А страдаше (μαρτυρεῖ = *сведочаше*) блажени Поликарп почетком месеца Ксантика (= *фебруара*), другога дана, седмога пре мартовских календа (= *23. фебруара*), у Велику Суботу, у осмом часу (= *у два ѿодне*). А ухапшен је од Ирода за време понтифекса Филипа Тралијанца [безбожнога] и проконзула Статија Кодрата, док у векове царује Господ наш Исус Христос, Којему слава, част, величанство, (и) престо вечни из покољења у покољење. Амин. Мт. 27, 46.

❄

XXII. 1.[4] Молитвено вам желимо, браћо, да сте здрави и да следујете јеванђелској речи Исуса Христа, са Којим слава Богу и Оцу и Светоме Духу за спасење светих изабраних, као што је посведочио (мучеништвом) блажени Поликарп, на стопама којега да се нађемо и ми у Царству Исуса Христа.

2. Ово је преписао Гај из (списа) Иринеја (=*Лионског*), ученика Поликарповог, који (Гај) је живео заједно (συνεπολιτεύσατο) са Иринејем. А ја, Сократ, преписао сам у Коринту из Гајевих преписа. Благодат са свима!

3. А ја опет, Пионије, преписах (ово) из претходно написаног. Тражећи ово, по откривењу ми је објавио блажени Поликарп, као што ћу показати надаље. Сабрао сам те, од времена скоро пропале (делове), еда би и мене сабрао са изабранима својима у Небеско Царство Своје Господ Исус Христос, Којему слава са Оцем и Светим Духом у векове векова. Амин.

❄

[Додатак у Московском рукопису][5]

1. Ово је, дакле, преписао Гај из списа Иринејевих, који (Гај) је и живео заједно са Иринејем, који је био ученик светог Поликарпа. 2. Јер овај Иринеј, у време страдања (=*мучеништва*) епископа Поликарпа, будући у Риму, многе је поучио. Постоје и многи списи његови, најлепши и најправилнији, у којима спомиње Поликарпа, да је од њега (много) научио, па је сваку јерес изобличио и црквено и

---

[4] Овај додатак XXII, 1 потиче од исте Цркве у Филомилију, али је вероватно касније ретуширан, док остали делови XXII, 2–3 потичу из доста каснијег времена (највероватније 4. век).

[5] Овај опширнији додатак потиче из 4. века и налази се само у *Московском* грчком рукопису, преписаном у 13. веку, али тај рукопис садржи најбољи грчки текст *Мартирија* Св. Поликарпа.

католичанско (= *саборно*) правило (κανόνα), како га је примио од Светога, тако је и предао.[6] 3. А (Иринеј) вели и ово: да Маркион (јеретик), од којега су такозвани Маркионисти, када је једном сусрео Светог Поликарпа и рекао му: „Познајеш ли нас, Поликарпе", овај је рекао Маркиону: „Познајем, познајем првенца Сатаниног". 4. А и ово стоји у Иринејевим списима, да је у дан и час када је у Смирни страдао Поликарп, Иринеј, будући у граду Римљана, чуо глас који је као труба говорио: „Поликарп је пострадао".

5. Из тих, дакле, како је напред речено, списа Иринејевих преписао је Гај, а из Гајевих је преписао Исократ у Коринту. А ја опет, Пионије, тражећи ово, исписао сам из Исократових преписа по откривењу светог Поликарпа, сабравши ове (делове) који од времена беху скоро пропали, еда би и мене сабрао са изабранима својима у Наднебеско Царство Своје Господ Исус Христос, Којему слава са Оцем и Светом Духом у векове векова. Амин.

---

[6] Реч је о Св. Иринеју, епископу Лионском († 202. г.), који је написао чувено дело *против јереси* Гностичких: „*Изложење и побијање лажно названога гнозиса* (= псевдознања)" и друга богонадахнута дела која посведочују свето *апостолско Предање*.

ПАПИЈЕ ЈЕРАПОЉСКИ

РЕЧИ ГОСПОДЊИХ ОБЈАШЊЕЊА

— Одломци Папијеви,

заједно са сведочењима старих писаца —

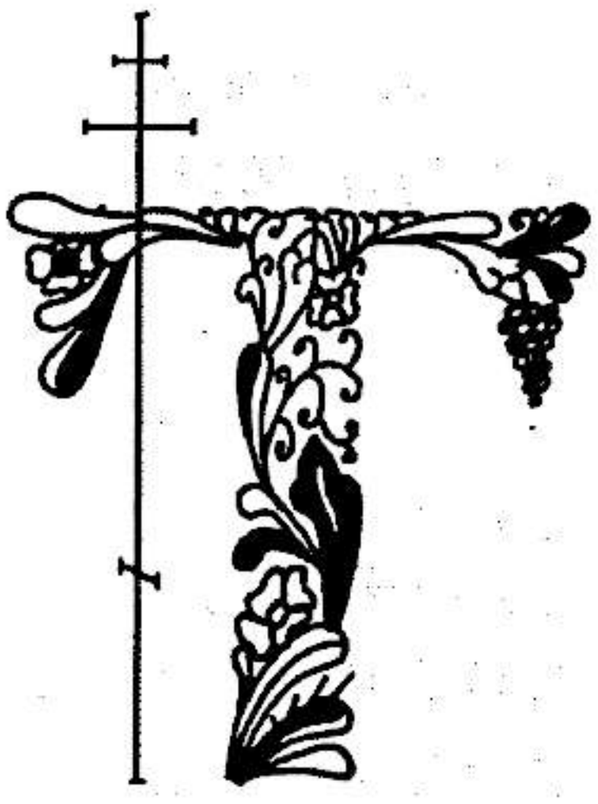

ада ће (сва) творевина, обновљена и ослобођена, донети мноштво плодова сваке врсте, кроз росу небеску и изобиље земаљско. То говоре Презвитери (= *Стари*), који су видели ученика Господњег Јована, што су они чули од њега да говори, да је у она времена Господ учећи говорио:

2. „Доћи ће дани у које ће виногради да рађају, имајући сваки десет хиљада чокота, и сваки чокот десет хиљада лоза, и свака лоза десет хиљада гранчица, и свака гранчица десет хиљада гроздова, и сваки грозд десет хиљада зрна, и свако зрно даће двадесет пет метрита вина (*1 метрит = 144 чаше = 24 литра*). 3. И док буде брао неки од тих великих гроздова, други ће великим гласом говорити: Ја сам најбољи грозд, одберите мене; благослови кроз мене Господа.

Такође и зрно пшенично рађаће десет хиљада влатова, и сваки влат имаће десет хиљада зрна, и свако зрно имаће по пет билибара (= *10 фунти*) чистог брашна. И све ће др-

веће и биље давати плодове и гране са том истом складношћу и следовањем (= *сразмером*). И све ће животиње употребљавати храну коју даје земља; доћи ће дани и (животиње) ће се слагати међусобно и биће послушне људима пуном послушношћу."

4. А ово писмено потврђује Папије, који је био слушалац Јована (Апостола), а пријатељ Поликарпов, древни муж, у четвртој од својих књига, јер постоје пет књига које је он саставио. (Јевсевије, *Црквена историја* III, 39, 1).

И додаје говорећи:

5. „Ово је веровно (πιστευτά = *за веровање*) онима који верују. И каже се, да Јуда издајник, који није веровао, питао је: како ће бити ови родови (αἱ γένεσεις = *бивања*) од Господа? Господ му је рекао: Видеће који достигну до оних времена."

(Иринеј Лионски, *Против јереси* V, 33, 3–4)[1]

II.

1. А Папијева дела (συγγράμματα = *списи*) позната су пет на броју, која су насловљена: *Речи Господњих објашњења*. Ова и Иринеј (Лионски) спомиње као једина од њега написана, говорећи овако: „*А ова и... итд.*" (Иринеј IV 33, 3). 2. Иринеј, дакле, каже то. А сам Папије у уводу својих речи (= *свог текста*) показује да сâм уопште није био слушалац ни очевидац свештених Апостола; а да је примио (све) о вери од њихових познаника то (нас) учи речима које говори:

3. „Нећу се лењити да ти и оно, што некада од Презвитерâ добро научих и добро запамтих, унесем (= *записем*) у тумачења, потврђујући истину о томе. Јер се нисам бавио онима који много говоре, као (што то чине) многи, него онима који су Истину научавали; нити онима

---

[1] Овај текст је сачуван на латинском, осим § 4 који је сачуван на грчком код Јевсевија Кесаријског.

који спомињу туђе заповести, него онима који су (научавали) заповести које су вером дате од Господа и долазе од саме Истине. 4. А ако дође неко ко је и (лично) слушао Презвитере, испитивао сам (те) речи Презвитерâ[2]: шта је рекао Андреј, или шта Петар, или шта Филип, или шта Тома или Јаков, или шта Јован или Матеј, или неки други од ученика Господњих, и оно што Аристион и Презвитер Јован, ученици Господњи, говоре. Јер нисам сматрао да ће ми толико користити научено из књига, колико оно што сам чуо од живога гласа који остаје (παρὰ ζώσης φωνῆς καί μενούσης)."

5. Овде је вредно запазити да је он (Папије) двапута бројао име Јованово, од којих једно најпре прибраја Петру и Јакову и Матеју и осталим Апостолимâ, јасно показујући Јеванђелиста (Јована), а другог Јована, разликујући речју, прибраја другима, мимо броја Апостолâ, стављајући испред њега Аристиона, 6. и јасно га назива Презвитером, да би и тиме доказао истинито казивање (ἱστορίαν = *ῐ̄повесῐ̄*) оних који су рекли да су у Азији двојица имала исто име, и да у Ефесу постоје два гроба и да се сваки (од њих) и сада зове Јованов (гроб). 7. И овде сада спомињани Папије признаје да је речи (светих) Апостола примио од оних који су их пратили, а за Аристиона и Презвитера Јована каже да их је лично слушао. Споменувши их више пута по имену, у својим делима (= *сῐ̄писима*) излаже њихова предања. И нека је ово нама речено не без користи.

8. А вреди да уз речи које се придају Папију придодамо и друге његове речи, којим казује неке чудне ствари, и друге које су као до њега дошле из предања. 9. То пак да је у Јерапољу боравио Апостол Филип са кћерима, то је јасно из претходнога, док то што спомиње да је Папије идући

---

[2] Папије Јерапољски назива и Апостоле *Презвитерима*, тј. *Стар(ц)има*, веродостојнима по старости и искуству. Али *Презвитерима* назива такође и најстарије Апостолске ученике.

код њих добио од кћери Филипових чудесну повест (διήγησιν θαυμασίαν), то треба сада да забележимо. Јер наводи да се догодило васкрсење мртвога од (стране) њега, и опет такође друго чудо које се догодило у вези с Јустом, названим Варсава, да је попио отровни лек и благодаћу Господњом ништа рђаво није претрпео. 10. А овога Јуста, по вазнесењу Господњем, свети Апостоли су поставили са Матијом и помолили се да уместо издајника Јуде буде изабран за попуњење њиховог броја, о чему Дела Апостолска казују
Д. Ап. 1, 23–24. овако: „И поставише двојицу, Јосифа званог Варсава, који би назван Јуст, и Матију; и помоливши се рекоше". 11. А друге (ствари) он исти излаже као да су до њега дошле из неписаног предања, неке чудне приче Спаситељеве и науке Његове, и друге неке (ствари) бајковитије (μυθικώτερα). 12. Између тих (ствари) говори да ће после васкрсења мртвих бити васпостављено за хиљаду година телесно Царство Христово на овој земљи. За ово сматрам да је он (тако) претпоставио тумачећи погрешно апостолска казивања, не сагледавајући оно што су они тајно у примерима (ἐν ὑποδείγμασι ... μυστικῶς) говорили.[3] 13. Јер будући (човек) врло малога ума, види се да то говори као закључке својих речи (τῶν λόγων = *мислй*); међутим је и многима после њега црквеним људима постао узрочник (тог) сличнога њему схватања (= *веровања*), који су истицали древност (= *старину*)

---

[3] Реч је о заблуди *хилијазма*, која се јавила код неких хришћана у 2. веку, а то је веровање да ће пред Христов Други долазак бити васкрсење праведних и настанак земаљског *хиљадугодишњег* Царства Христовог. Ову заблуду су, под утицајем јудејског апокалиптизма, заступали јудеохришћански јеретици *Евионити* (Керинт) и секташи *Монтанисти* (из Фригије) и неки малоазијски црквени писци, међу којима и Папије у наведеном месту. — Код некох од тих ранохришћанских писаца (као код Иринеја, кога спомиње мало даље), није толико реч о заблуди, колико о живом осећању *присуства* Христовог, Његове блискости и *близине*, тако да се перспектива Његовог *доласка* смањивала, те отуда жива вера и осећај блиског доласка Његовог, као у *Апокалипсису* Јовановом (Откр. 22, 7. 12; ср. и 20, 4–7).

тога човека, као Иринеју, и ако још некоме другоме који се показао да мисли исто тако.

14. А својим списом (= *делом*) предаје и друга од Аристиона, поменутога напред, објашњења речи Господњих и предања Јована Презвитера, на која упућујемо оне који су жељни учења. Сада пак нужно ћемо додати његовим напред изложеним речима и предање о Марку, писцу Јеванђеља, које је он изложио овим (речима):

15. „И ово је Презвитер говорио: Марко је био тумач (ἑρμηνευτής = *тумач, записивач*) Петров; колико је запамтио тачно је записао, но не по реду, оно што је Христос или рекао или учинио. Јер није (лично) чуо Господа, нити је ишао за Њим, а касније је, као што рекох, (ишао) за Петром, који је према потребама (= *околностима*) говорио учења, а не као да је излагао поредак (σύνταξιν = *систем*) Господњих речи, тако да Марко ништа није погрешио што је тако делимично (ἔνια = *понешто*) записао како је запамтио. Јер само је о једноме промишљао: да ништа од онога што је чуо не изостави или да нешто слаже (= *изврне*) у томе."

Ово дакле казује Папије о Марку.

16. А о Матеју ово каже:
„Матеј пак јеврејским језиком написао је речи (τὰ λόγια — Господње), а изложио их је (ἡρμήνευσε = *протумачио, испричао*) како је могао сваки (од Апостола)."

17. А употребљава он (Папије) сведочанства од претходне (= *Прве*) Посланице Јованове и од Петрове такође. Изложио је пак и другу историју (= *казивање*) о жени оптуженој Господу за многе грехе, коју садржи *Јеванђеље*[4] *по* Јн. 7, 53–8, 11.

---

[4] Апокрифно *Јеванђеље по Јеврејима*, непризнато је у Цркви Христовој, иначе представља збир разних пара–Јеванђеља, насталих у јудејским срединама које су признавале Христа само за Пророка, али не и за предвечног Сина Божијег.

Јеврејима. И на ово је, дакле, неопходно да ми, уз већ изложено, обратимо пажњу.

(Јевсевије, *Црквена историја* III, 39)

III.

Аполинаријево: Јуда није умро вешањем (о конопац), него је преживео, будући скинут (с ужета) пре но што се удавио. То показују Дела Апостолска, јер (веле): „стрмоД. Ап. 1, 18. главивши се пуче по средини, и просу се утроба његова". То пак јасније казује Папије, ученик Јованов, говорећи овако у четвртој књизи *Објашњења Господњих речи*:

„А велики пример нечашћа (ἀσεβείας = *безбоштва*) у овом свету хођаше (= *показиваше*) Јуда, надувши се телом толико да тамо где кола лако пролазе он не могаше да прође, нити сама величина главе његове. А кажу да су трепавице очију његових биле толико отекле да сâм уопште не виђаше светлост, нити очи његове могаше лекар помоћу сочива да види, толико су биле удубљене са спољне површине; а срамотни орган његов (τό αἰδοῖον αὐτοῦ) беше гаднији од сваког срама и висијаше преко целог тела. Истицаху (из њега) гној и црви и кроз то, на (његову) срамоту, оно најнужније. После многих мука и (сопствених) каштига, кажу да је скончао у своме селу, а да је село, због смрада, остало пусто и ненасељено до сада, па и до данас не може нико проћи кроз то место ако не зачепи рукама ноздрве. Толико велики је из тела његова на земљу истицао смрад."

(Грчки текст у Catena in Acta SS. Apost. изд. J. A. Cramer; Oxon. 1838, p. 12 etc. Такође га цитира Теофилакт, Икуменије и Зигавин).

IV.

А Папије дословно (каже) овако: „А некима од њих, то јест некада божанских Анђела, дао је (Бог) да владају над украшавањем Земље (τῆς περὶ τὴν γῆν διακοσμήσεως), и

заповедио им да владају добро". И даље вели: „Није се десило низашта долично да се сврши (= *престӣне*) њихов поредак".

(Андреј Кесаријски, *Тумачење Апокалипсиса*, 34; *Логос* 12, 40; PG 106, 326)

V.

О богонадахнутости ове књиге (= *Откривења Јованова*) сматрамо за сувишно да одужујемо реч, јер блажени (Оци) Григорије Богослов и Кирил, а још и од старијих Папије, Методије и Иполит посведочавају веродостојност (τὸ ἀξιόπιστον) њену.

(Андреј Кесаријски, *Пролог Апокалипсису*, PG 106, 217)

VI. Узевши повода од Папија знаменитога, Јерапољског (епископа), који је био ученик код Напрснога (ученика Христовог Јована), и од Климента, (и) Пантена Александријског свештеника, и Амонија најмудријега, (и) од древних и првих тумача Саборâ, који су (сви) схватили целокупни Шестоднев (да се односи) за Христа и за Цркву.

(Анастасије Синаит, *Тумачење Шестоднева*, кн. 1; PG 89, 860)

VII. Најстарији пак од црквених тумача, велим Филон философ и савременик Апостолâ, и Папије знаменити, из Јерапоља, ученик Јована Јеванђелиста ... и они око њих, све што је (речено) о Рају схватили су духовно, односећи то на Христову Цркву.

(Анастасије Синаит, *исто*, кн. 1, VII; PG 89, 961–2)

VIII. Оне који практикују безазленост по Богу (τούς κατά Θεόν ἀκακίαν ἀσκοῦντας = *подвизавају се у незлобивости по Богу*) називаху децом, као што и Папија показује у првој књизи *Господњих објашњења* и Климент Александријски у (свом) *Педагогу* (I, 12–16).

(Максим Исповедник, *Схолије на Ареопагита: О Небеској јерархији* 5, 2; PG 4. 48)

IX. Ово, мислим, говори циљајући на Папија, који је био епископ Јерапољски у Азији и савременик божанском Јеванђелисту Јовану. Јер овај Папије у својој четвртој књизи *Господњих објашњења* говори о уживањима у јелима у васкрсењу. И Иринеј Лионски у петој књизи *Против јереси* исто говори, и наводи сведока за оно што је рекао овог поменутог Папија.

(Максим Исповедник, *исто, О Црквеној јерархији*, 7; PG 4, 176)

X.

... Не само (то), него ни Папија Јерапољског епископа и мученика, нити Иринеја, светог епископа Лионског (не прихвата Стефан), где они говоре да је Царство небеско уживање неких телесних јела.

(Фотије Цариградски, *Библиотека*, кодекс 232; изд. Bekker 1824, p. 291)

XI.

Папије Јерапољски епископ, који је био слушаоц Јована Богослова, пријатељ Поликарпов, написао је пет књига *Господњих речи*. У њима чинећи набрајање Апостола, после Петра и Јована, Филипа и Томе и Матеја, у ученике Господње уписује Аристиона и другог Јована, којега назива и Презвитером. Како неки мисле да [тога] (другог) Јована јесу две Посланице, мале и саборне, које су познате под именом Јовановим, зато што су стари (писци) признавали само Прву (Посланицу). А неки, преваривши се, сматрали су да је и Апокалипсис (= *Откривење*) његово. А Папије и о хиљадугодишњици (= *о хилијазму*) греши, одакле и Иринеј. 2. Папије у другој књизи каже да су Јована Богослова и Јакова брата његовог убили Јудеји. Речени Папије приповеда да је примио (предање) од кћери Филипових: да је Варсава, који се зове и Јуст, кушан од неверника попио отров змије у име Христово и био сачуван неповређен. А казује и друга чудеса и нарочито (чудо) васкрсења из мртвих над мајком Манајмовом. И о онима које је Христос васкр-

сао из мртвих (каже) да су живели до времена Адријановог (= *117–138. г̄. по̄ Христӯ*).

(Филип Сидет, *Црквена исто̄рија*, изд. C. de Boor, из кодекса Baroccianus 142; TU 5, 2. 1888, 170)

XII.

После Дометијана царовао је Нерва једну годину (= *97. г̄. по̄ Христӯ*), који је опозвао Јована са острва (Патмоса = *где је био по̄прогнан*) и оставио га да живи у Ефесу. Остајући тада у животу сам од Дванаест ученика (Христових) и написавши своје (τό κατ᾽ αὐτόν) Јеванђеље, удостојио се да пострада мученички. 2. Јер Папије Јерапољски епископ, будући очевидац његов, у другој књизи (својих) *Госпо̄дњих речи* говори да је (Јован) убијен од Јудеја, то јест испунио је са својим братом (Јаковом) Христово о њима предсказање и њихово о томе исповедање (ὁμολογίαν) и сагласност. Јер Господ рекавши њима: „Можете ли пити чашу коју ја пијем?“, и када су они с радошћу пристали и сагласили се, Мр. 10, 38–39.
рече (им): „Чашу моју пићете, и крстићете се крштењем којим се ја крстим“. И с правом, јер је немогуће да Бог слаже. 3. А тако и многоучени Ориген у тумачењу (Јеванђеља) по Матеју (= *књ. 16, г̄л. 6*) потврђује да је Јован мученички пострадао, указујући да је то дознао од апостолских наследника. Али такође и полихистор (= *много̄учени исто̄ричар*) Јевсевије у *Црквеној исто̄рији* (књ. 3, 1) каже: Тома је добио Партију (= *Персију*), а Јован Азију, код којих је и боравио и скончао у Ефесу.

(Георгије Амартолос, *Хроника, по̄ролог̄* 17; изд. Muralto 1859. и H. Nolte, 1862)[5]

XIII.

Живео је славно, по њима, у Азији саговорник (ὁμιλητής) Апостола̑ Поликарп, коме је уручено од очевидаца и

---

[5] Овај XII фрагмент сличан је XI и донекле зависган од њега.

служитеља Господњих епископство Цркве у Смирни. Са њим се познавао Папије, и он епископ Цркве (παροικίας) у Јерапољу, [човек у свему и особито учен (λογιώτατος) и зналац Писама].

(Јевсевије Кесаријски, *Црквена историја* 3, 26, 1–2)

XIV.

За Јована Богослова и Апостола, Иринеј и други казују да је остао у животу до времена Трајановог (= *98–117. г. по Христу*). После њега Папије Јерапољски и Поликарп Смирнски епископ били су познати као слушаоци (= *ученици*) његови.

(Јевсевије Кесаријски, *Хроника* (Syncel 655, 14) ad Olump. 220; изд. A. Schoene, 1866, t. II. p. 162)

XV.

Папије, ученик Јована Јерапољског и епископ у Азији, написао је пет томова, које је насловио *Објашњење речи Господњих*. У њима, како сам потврђује у предговору, није следовао разна мишљења, него је за сведоке имао Апостоле.

„Испитивао сам, вели, шта је рекао Андреј и Петар, шта Филип, шта Тома, шта Јаков, шта Јован, шта Матеј или неки други од ученика Господњих, и шта још говораше Аристион и Презвитер Јован, ученик Господњи. Јер мени нису толико важне књиге, колико живи глас, који непрестано одјекује данас код писаца".

Из овога је јасно да у каталогу имена други је Јован који се броји са Апостолима, а други је Презвитер Јован, којега броји после Аристиона. А ово рекосмо због горњег мишљења, које и записујемо, јер је предано од већине: да две последње Посланице Јованове нису Апостолове, него Презвитерове. Јер у њима се говори да ће се догодити јудеј-

ско понављање хиљаду година, које (мишљење) следују Иринеј и Аполинарије и неки други, који говоре да ће после васкрсења телâ Господ царовати са Светима. И још Тертулијан у књизи *О нади вере*, као и Викторин Петавијски и Лактанције, прожети су том мишљу.

(Јероним, *De viris illustribus*, 18; Opera, изд. Vallarsius, t. II, p. 859)

XVI.

Дакле је и до тебе дошао погрешан глас (= *вести*) да су тобоже књиге Јосифове и светих Папија и Поликарпа преведене од мене; јер нити је (то својство) мојега нерада нити мојих снага да се толико ствари пренесу на други језик са толико лепоте.

(Јероним, *Ad Lucinium*, Epist. 71, 5; Opera, исто изд., t. I, p. 434)

XVII.

Кажу да је Иринеј … ученик будући Папијев и слушаоц Јеванђелиста Јована…

(Јероним, *Ad Theodoram*, Epist. 75, 3; Opera, t. I, p. 454)

XVIII.

А са Светим Поликарпом и осталих девет из Филаделфије мученички пострадаше у Смирни; и у Пергаму други, међу којима беше и Папије и многи други, чија записана мучештва (τὰ μαρτύρια = *мартирологији*) постоје.

(*Пасхална хроника*, ad Olymp. 235b; изд. Dindorf, vol. I, p. 481)

XIX.

Почетак доказа (argumentum) (Јеванђеља) по Јовану.

Јеванђеље Јованово појавило се и дато је Црквама од Јована, који је до данас (још) жив, као што каже Папије Јерапољски, љубљени ученик Јованов, у крајњим, то јест у

последњих пет књига (својих). [Он је правилно записао Јеванђеље које му је Јован говорио. Јеретик пак Маркион, кога је овај (Јован) изобличио (= *осудио*) као супротно верујућег, био је одбачен од Јована. А заиста је он (Маркион) донео списе или посланице од браће који живе у Понту].[6]

(Латински рукопис. Vatic. Alex. бр. 14 Bibl. Lat. (Evv.) IX век;
изд. I. M. Thomasius Cardinalis, Opera I, p. 344. Romae 1747)

XX.

Мр. 3. 17. Јер последњи од њих Јован, назван син громов, када је врло остарио, као што су нам предали Иринеј и Јевсевије и други верни историчари који су их наследили, пошто су се у оно време појавиле страшне јереси, издиктирао је Јеванђеље своме врлинском (εὐβιώτῳ = *часном по животу*) ученику Папију Јерапољском, ради допуне оних који су пре њега проповедали реч (Господњу) народима (= *незнабошцима*) који су по целој васељени.

(Ex Catena Graec. PP. in S. Joan. ex antiqussimo Graeco cod.,
ed. primum a B. Corderio, Antverpen 1630)

---

6 Неки су патролози у овом одломку, који је сачуван само на латинском, видели део из једнога од анти-маркионитских увода у *Јеванђеље Јованово*.

СВЕТИ КОДРАТ

АПОЛОГИЈА

— Одломак —

ошто је Трајан владао пуних двадесет година без шест месеци (= *98–117. г. по Христу*), Елије Адријан је наследио владавину (= *117–138. г. по Христу*). Њему је Кодрат реч (λόγον) упутио и предао (= *125. г. у Атини*), саставивши апологију (= *одбрану*) за наше богопоштовање (= *хришћанску веру*): да неки зли људи покушавају да узнемиравају наше (= *хришћане*). До сада постоји код многе браће, као што је и код нас спис (τὸ σύγγραμμα = *дело*), из којега се могу видети сјајни докази памети тога мужа и (његовог) апостолског правоверја (ὀρτοτομίας = *тачности*). 2. А и сам он пројављује своју древност кроз оно што казује својим речима:

„А дела Спаситеља нашег увек су била присутна, јер су била истинита: излечени (од Њега), васкрснути из мртвих, који се нису само видели (= *показали*) као излечени и васкрснути, него и свагда присутни; не само док је Спаситељ био присутан, него и када је отишао (са земље) били су дуже времена, тако да неки од њих достигоше и до наших времена“.

(Јевсевије Кесаријски, *Црквена историја* 4, 3, 1–2).

ПАСТИР (ЈЕРМИН)

[I ДЕО]

ВИЂЕЊЕ ПРВО

осподар мој продао ме је некој (жени)[1] Роди у Риму. После много година ја је поново упознах и почех је волети као сестру. 2. Након неког времена видех је где се купа у реци Тибру, и пружих јој руку те је изведох из реке. Видећи пак лепоту њену размишљах у срцу своме, говорећи: Блажен бих био када бих имао такву жену и по лепоти и по нарави (τῷ τρόπῳ = *по моралу*). Само сам то пожелео, и ништа друго. 3. После неког времена, када иђах у (место) Куме, и прослављајући творевине Божије, како су велике и дивне и моћне, ходећи (тако) ја заспах. И узе ме Дух, и узнесе ме неком беспутицом, којом човек не може ходити; место беше стеновито и изровано водама. Прешавши пак тамошњу реку, дођох на зараван, и клекнувши на колена почех се молити Богу и исповедати грехе своје. 4. Док се ја мољах, небо се отвори, и видех ону жену коју сам пожелео; она ме поздравља с неба, говорећи: Радуј се (= *здраво*), Јермо! 5.

---

[1] Све речи у заградама (...), писане обично или *курзивом*, додатак су преводиоца на испомоћ читаоцу. — Речи пак у заградама [...] налазе се само у неким грчким рукописима. — *Прим. прев.*

Погледавши у њу, рекох јој: Госпођо, шта ти радиш овде? А она ми одговори: Узнета сам, да бих твоје грехе изобличила пред Господом. 6. Ја јој рекох: Ти си ми сада прекор? Не, рече (она), него послушај речи које ћу ти
Пс. 2, 4. рећи. Бог који обитава на небесима и Који је из небића
2 Мак. 7, 28. (ἐκ τοῦ μὴ ὄντος) саздао (сва) бића и умножио (их) и узрастао
1 Мојс. 1, 28. ради Свете Цркве Своје, гњеви се на тебе што си згрешио према мени. 7. Ја јој одговорих, рекавши: Ја теби згрешио? Где или када ти ја рекох неку срамотну реч? Зар те нисам увек сматрао као богињу? Зар те нисам свагда поштовао као сестру? Зашто ми, жено, лажно пребацујеш те зле и нечисте ствари? 8. Насмејавши се, она ми рече: У срцу се твоме појави зла жеља. Или ти се чини да за човека праведног није зла ствар ако му се у срцу његовом појави зла жеља? То је грех, вели (она), и то велики грех. Јер праведан човек жели оно што је праведно. Када, дакле, он жели праведно, његова се слава показује (κατορθοῦται = *расте*) на небесима и он у свакој ставари својој има Господа наклоњеног њему. А они који желе зло у срцима својим, навлаче на себе смрт и ропство, особито они који су се предали овоме веку и надимају се својим богатством, а не држе се будућих добара. 9. Кајаће се душе њихове, оних који немају наде, него су себе и живот свој предали очајању. Но ти, моли се Богу, и исцелиће грехе твоје и свега
5 Мојс. 30, 3. дома твог, и свих светих (= *хришћана*).

II. 1. Пошто она изговори ове речи, небеса се затворише, а ја бејах сав устрашен и ожалошћен. У себи пак самоме говорах: Ако ми се и овај грех уписује, како ћу се (онда) моћи спасити? Или како ћу умилостивити Бога за моје учињене грехе? Или којим ћу речима умолити Господа да би ми се смиловао? 2. Док о томе размишљах и расуђивах у срцу своме, видех пред собом седиште (καθέδραν) велико и бело, начињено од снежних праменова вуне. И дође жена Старица у најсветлијој одећи, која има-

ђаше књигу у рукама, и седе сама, и поздрави ме: Јермо, радуј се! И ја, жалостан и плачући, рекох: Госпођо, радуј се! 3. И рече ми: Што си снужден, Јермо? Ти који си дуготрпељив, негневљив (ὁ ἀστομάχητος), свагда насмејан, зашто си тако снуждена лица и невесео? И ја јој рекох: Због жене веома добре, која ми рече да сам згрешио према њој. 4. А она ми рече: Нека нипошто не буде таква ствар на слузи Божијем. Али ипак, у срце је твоје дошла (жеља) о њој. А слугама Божијим таква жеља доноси грех. Јер је зла и опака намера за дух поштен и већ испробан ако пожели зло дело, особито пак Јерма уздржљиви (ὁ ἐγκρατὴς), који се удаљава од сваке зле жеље и пун је сваке простоте и велике незлобивости (ἀκακίας μεγάλης).

III. 1. Али се Бог гњеви на тебе не због тога, него (жели) да повратиш (= *обратиш*) дом свој који је учинио безакоње према Господу и према вама родитељима својим. Јер ти, волећи много децу, ниси поучавао дом твој, него си га пустио да се страшно исквари. Због тога се гњеви Господ на тебе. Али ће бити исцељена сва зла која су се раније десила у дому твоме, јер због њихових грехова и безакоња̂ ти си пропао у животним пословима. 2. Но многомилосрђе Господње помилова тебе и дом твој, и Он ће те оснажити и утврдити славом Својом. Ти се једино немој лењити, него ободри и оснажи дом твој. Јер као што ковач, кујући чекићем свој посао, добија (на крају) предмет који жели, тако и свакодневна праведна реч савлађује свако зло. Зато немој престајати да поучаваш децу своју. Јер знам да, ако се покају (μετανοήσουσιν) од свег срца свога, биће уписана у књиге живота са светима. 3. Пошто она изговори ове речи, рече ми (још): Хоћеш ли да ме чујеш да читам? И ја рекох: Хоћу, госпођо. Она ми рече: Буди слушалац и слушај славе Божије. (Тада) чух велике и чудесне ствари, које не могох запамтити, јер су све те речи страшне (ἔκφρικτα), које човек не може издржати. По-

следње пак речи запамтих, јер нам беху корисне и благе. (А то су):

Пс. 58, 6. 4. „Гле, Бог силâ (τῶν δυνάμεων = *над војскама*), Који је невидљивом и моћном силом Својом и великом мудрошћу
Д. Ап. 17, 24. (τῇ...συνέσει) створио свет и славном вољом [Својом] украсио лепотом творевину Своју, и моћном речју (Својом)
Ис. 42, 5; Пс. 135, 6. утврдио небо и основао земљу на водама, и Својом премудрошћу и промислом (τῇ...σοφίᾳ καὶ προνοίᾳ) створио Свету Цркву Своју, коју је и благословио; ево, Он премешта не-
Пс. 45, 3. беса и планине и брда и мора, и све постаје равно за изабранике Његове, да би им испунио обећање које је обећао са великом славом и радошћу, ако буду држали законе Божије које су примили са великом вером".

IV. 1. А када она заврши читање и устаде са седишта, дођоше четири младића и узеше столицу и отидоше ка истоку. 2. (Жена) ме позва и дотаче се груди мојих, и рече ми: Је ли ти се допало моје читање? И рекох јој: Госпођо, ово последње свиђа ми се, а оно прво је страшно и тешко. А она ми рече, говорећи: Ово последње је за праведнике, а оно прво за незнабошце и отпаднике. 3. Док она са мном говораше, појавише се неқа два човека и узевши је под мишице отидоше, (у правцу) куда и столица, ка истоку. А она спокојно отиде, и одлазећи рече ми: Буди јунак (ἀνδρίζου), Јермо.

ВИЂЕЊЕ ДРУГО

V. 1. Када иђах у (место) Куме, у исто време када и лане, ходајући сетих се прошлогодишњег виђења. И опет ме узе Дух и однесе ме на исто место где и лане. 2. Дошавши на то место, клекох на колена и почех се молити
Пс. 85, 9. 12. Господу и славити Име Његово, што ме је сматрао за до-

стојнога и показао ми моје раније грехове. 3. Потом, када устадох са молитве, видех наспрам мене Старицу, коју сам и лане видео, како хода и чита једну књижицу. И рече ми: Можеш ли објавити ово изабраницима Божијим? Ја јој рекох: Госпођо, толико да запамтим не могу; него дај ми књижицу да је препишем. Узми је, рече, и вратићеш ми је. 4. Ја је узех, и отишавши у један крај њиве, преписивах све слово по слово, јер слогове не могах наћи. А када заврших (препис) слова из књижице, изненада ми би књижица узета из руке, а ко је узе, не видех.

VI. 1. После пак петнаест дана, пошто се постих и много тражих (у молитвама) од Господа, откри ми се познање оног писања (τῆς γραφῆς). А беше написано ово: 2. „Семе твоје (= *деца*), Јермо, преступили су пред Богом и похулили су на Господа, и издали су родитеље своје у великом злу (своме), и названи су издајицама родитељâ; и издавши (их) нису имали користи, него гресима својим још додадоше разврат и (друге) сплетове (συνφυρμοὺς) зла, и тако се испунише безакоња њихова. 3. Него обзани ове речи свој деци твојој и супрузи твојој — будућој сестри твојој; јер и она не престаје од језика (свога) којим чини зле ствари; али када чује речи ове престаће, и добиће милост. 4. Када их упознаш са овим речима, које ми је заповедио Господар да ти откријем, тада ће им се опростити сви греси које су раније згрешили, а и свима светима (= *хришћанима*) који су до овога дана сагрешили, ако се из свег срца покају и избаце из срца свога двоједушности (τὰς διψυχίας). 5. Јер се Господар (свега) заклео славом Својом поводом изабраникâ Својих: ако од овога одређенога (ὡρισμένης) дана буде још грешења, (онда) они неће имати спасења. Јер је покајање праведнима завршено: навршени су дани покајања за све свете, док ће незнабошцима покајање бити до последњег дана. 6. Рећи ћеш зато старешинама (τοῖς προηγουμένοις) Цркве да путеве своје ис-

праве у правди, да би добили у целини обећања (Божија) са многом славом. 7. Будите постојани ви који творите
Јевр. 11, 33. правду и немојте се колебати, да би улазак ваш био са светим Анђелима. Блажени сте ви који претрпите велику невољу која долази, и они који се не одрекну живота свога. 8. Јер се Господ закле Сином Својим, да ће оне који се одрекну Господа (= *Христа*) свога одбацити од живота њиховог, оне који ће се сада у наступајуће дане одрећи; онима који су се раније одрекли смиловао им се због великог милосрђа Свога.

VII. 1. А ти, Јермо, не буди више злопамтљив деци твојој нити остави сестру твоју (= *жену*), да би се очистили од ранијих грехова својих. Јер ће бити покарани праведним карањем (παιδείᾳ), ако им ти не будеш (даље) злопамтио. Злопамћење доноси смрт. Ти пак, Јермо, имао си велике личне невоље (θλίψεις = *жалости*) због преступа дома твога, јер се ниси бринуо о њима, него си (их) пренебрегао и предао си се злим пословима својим. 2. Али те спасава то што ниси одступио од Бога Живога, и простота твоја и велико уздржање (ἐγκράτεια). То те је спасло, ако будеш постојан; а спашће и све који то исто раде и који ходе у безазлености и простоти. Они ће победити свако зло и
Пс. 105, 3. остаће за живот вечни. 3. Блажени сви који творе правду; неће пропасти довека. 4. А Максиму ћеш рећи: „Ево, долази невоља; ако ти се чини, одреци се поново. Господ је близу оних који се обраћају, као што је написано код Ел-
4 Мојс. 11, 26. дада и Модата, који су пророковали народу у пустињи“.

VIII. 1. Би ми откривено, браћо, док спавах, од стране једног прелепог младића, који ми говораше: Старица од које си добио књижицу, ко мислиш да је? Ја рекох: Сибила. Вараш се, рече, није (она). Ко је, дакле? рекох ја. Црква, одговори он. Рекох му: А зашто је старица? Зато што је, вели, пре свих створена (πάντων πρώτη ἐκτίστη), зато

је старица; и ради ње је свет саздан (κατηρτίσθη).[2] 2. После овога видех виђење у моме дому. Дође Старица и запита ме да ли сам већ дао (ону) књигу презвитерима (Цркве). Одговорих да нисам дао. Добро си, вели, учинио, јер имам речи да додам. А када завршим све речи, биће кроз тебе објављено свима изабранима. 3. Написаћеш, дакле, две књижице и послаћеш једну Клименту,[3] а једну Грапти. Климент ће (је) послати у спољне градове, јер је то њему поверено. А Грапта ће поучити удовице и сирочад. Ти пак прочитаћеш (је) у овоме граду са презвитерима, предстојницима Цркве (τῶν πρεσβυτέρων τῶν προϊσταμένων τῆς Ἐκκλησίας).

ВИЂЕЊЕ ТРЕЋЕ

IX. 1. (Виђење) које видех, браћо, овакво је. 2. Пошто сам постио више пута и молио се Господу да ми објави откривење (τὴν ἀποκάλυψιν), које ми је обећао показати преко оне Старице, те исте ноћи јави ми се Старица, и рече ми: Пошто си тако јако жељан и ревностан да дознаш све, дођи на њиву где вршеш, и око петог часа јавићу ти се и показаћу ти оно што треба да видиш. 3. Запитах је, говорећи: Госпођо, на које место њиве? Где год хоћеш, рече (она). Ја изабрах једно лепо усамљено место. Пре но што јој проговорих, да (јој) кажем место, она ми рече: Дођи ћу тамо где хоћеш. 4. Нађох се, дакле, браћо, на њиви и избројах часове и дођох на место где сам јој рекао да дође. И видех сто од слоноваче где стоји, и на столу ланени

---

[2] Ово је библијско, изразито новозаветно схватање: да је свет створен ради Цркве, тј. зато *да постане Црква* = Тело Христово. Каснији Свети Оци (Св. Атанасије, Св. Максим) још више ће развити и нагласити ову ранохришћанску истину.

[3] По неком мишљењу то је Св. Климент, трећи епископ Римски, али то је хронолошки тешко ускладити.

застор и поврх застора прострт танкоткани ланени убрус. 5. Видевши те ствари како стоје и како никога не беше на (том) месту, запрепастих се и ухвати ме као страх и коса ми се подиже; и подиђе ме као језа, јер бејах сам. Дошавши пак себи и опоменувши се славе Божије и охрабривши се, клекох на колена и исповедах опет Господу грехе своје, као и раније. 6. И дође она (Старица) са шесторицом младића, које и раније видех, и стаде надамном, и слушаше како се молим и исповедам Господу грехе моје. И дотакнувши ме се, рече: Јермо, престани да се стално молиш за грехе своје; моли се и за правду, да би добио неки део од ње за дом твој. 7. И подиже ме за руку и поведе ме ка столу, а младићима рече: Идите и зидајте! 8. И пошто младићи отидоше и ми остадосмо сами, рече ми: Седни овде. Рекох јој: Госпођо, пусти да седну најпре презвитери (= *старешине*). Седни, кад ти кажем, рече она. 9. Но пошто ја хтедох да седнем на десну страну, она ми не допусти, него ми руком даде знак да седнем на леву страну. Док ја размишљах и жалостих се што ми не даде да седнем на десну страну, рече ми: Жалостиш се, Јермо? Место на десној страни припада другима, онима који су већ угодили Богу и пострадали за Име (Његово)[4], а теби још много недостаје да са њима седнеш. Али, као што си досад био у простоти својој, остани (такав), и сешћеш са њима; и (сви) који буду чинили њихова дела и који поднесу оно што су они поднели.

X. 1. Рекох: Шта су поднели? Слушај, рече она: ударце, затворе, велике невоље, крстове, звери — ради Имена Божијег. Ради тога је десна страна Светиње њихова и онога који пострада за Име Божије; осталих пак је лева страна. Али и једних и других, и оних који седе с десне стране и

---

[4] Реч је о Св. Мученицима пострадалим за Христа. Књига *Пастир* Јермин настала је у време прогона и страдања првих Хришћана.

оних с леве, исти су дарови и иста обећања, једино што ови седе с десне стране и имају (тиме) неку славу. 2. А ти веома желиш да седнеш са њима с десне стране, но твоји су недостаци многи. Али ћеш се очистити од недостатака твојих, а и сви који се не колебају (οἱ μὴ διψυχοῦντες = *нису двоједушни*) очистиће се од свих грехова до овог дана. 3. Рекавши то она хтеде отићи, а ја, павши пред ноге њене, замолих је Господа ради да ми покаже виђење које је обећала. 4. А она ме узе опет за руку и подиже ме и посади ме за сто с леве стране; а сеђаше и она с десне стране. И подигавши неку светлу палицу, рече ми: Видиш ли велику ствар? Рекох јој: Госпођо, ништа не видим. Вели ми (она): Гле, зар не видиш пред собом велику Кулу која се гради над водом, од сјајног четвртастог камења? 5. И (заиста), грађаше се једна Кула у квадрат од стране оних шест младића који су дошли са њом, док десетине хиљада других људи доношаху камење, неки из дубине (воде), други са земље, и додаваху их шесторици младића; ови их узимаху и уграђиваху. 6. Све оно камење које је вађено из дубине стављаху онако (какво је) у грађевину, јер беше подесно и слагаше се склопом са осталим камењем; и тако се међусобно спајаху да се њихов састав не примећиваше. И изгледаше грађевина оне Куле као да је саздана од једног камена. 7. Друго пак камење, које се доношаше са сува, неко одбациваху, а неко стављаху у грађевину, а неко разбијаху и бацаху далеко од Куле. 8. А и многи други каменови лежаху око Куле, и не употребљаваху их за грађење, јер беху неки од њих плесњиви, други имаху пукотине, трећи пак беху окрњени, а четврти бели и округли, неподесни за грађење. 9. А видех и друго камење, које је бацано далеко од Куле и падало на пут, али није остајало на путу, него се котрљало с пута на беспутицу; друго пак падаше у ватру и гораше; треће, опет, падаше близу воде и не могаше се откотрљати у воду, мада је хтело да се откотрља и дође до воде.

XI. 1. Показавши ми ово, (Старица) хтеде да оде. Рекох јој: Госпођо, каква ми је корист што сам видео ово, а не знам шта значе те ствари? Одговоривши ми, (она) рече: Вешт си човек, хотећи (тако) да сазнаш односно Куле. Да, госпођо, рекох ја, да бих браћи (својој) јавио и они били радоснији и, чувши ово, познали Бога у великој слави. 2. А она рече: Многи ће (то) чути, али чувши, неки од њих ће се обрадовати, а неки ће плакати; али и они, ако послушају и покају се, и они ће се обрадовати. Чуј, дакле, приче (τὰς παραβολὰς) о Кули, јер ћу ти све открити. И немој ми више задавати труда око откривења. Јер су ова откривења свршена, јер су испуњена. Али ти нећеш престати тражити откривење, јер си без стида. 3. Кула, дакле, коју видиш да се гради (οἰκυδομούμενον), то сам ја — Црква, која сам ти се јавила и сада и раније. Што, дакле, будеш хтео ти питај у вези Куле, и открићу ти, да се радујеш са светима. 4. Ја јој рекох: Госпођо, пошто си ме већ једном признала за достојног да ми све откријеш, откриј ми (сада). А она ми рече: Оно што је могуће да ти се открије, откриће се. Само нека је срце твоје (усмерено) ка Господу и немој сумњати о ономе што видиш. 5. Ја је запитах: Зашто је Кула сазидана на води, госпођо? Рекох ти и раније, вели, да си вешт у (Светим) Писмима и испитујеш пажљиво. Испитујући, дакле, наћи ћеш истину. А зашто је Кула са-
Јн. 5, 39. грађена на води, (ево) чуј: Јер је живот наш водом спасен,
Јн. 3. 5. и биће спасен.[5] А утемељена је Кула Речју свемогућег и славног Имена (Божијег), а држи је невидљива Сила Господња:[6]

---

[5] Мисли се на Свето Крштење у Име Свете Тројице, којим се једино спасавамо (Јн. 3, 5).

[6] Кула је Црква, утврђена Светом Тројицом: *Именом* = Оца, *Речју* = Сина, и *Силом* = Духа Светога.

XII. 1. Одговарајући, рекох јој: Госпођо, велика је и чудна та ствар. А шест младића који зидају, ко су они, Госпођо? Она рече: То су свети Анђели Божији који су први саздани, којима је Господ предао сву творевину Своју, да (је) развијају (αὔξειν = *узрасīтају*) и изграђују и господаре свом тварју. Кроз њих ће се завршити грађење (ἡ οἰκοδομή = *ī̄рађевина*) Куле. 2. А други, који доносе камење, ко су? И они су Анђели Божији, али они шесторица су изнад њих. Завршиће се, дакле, грађење Куле, и сви заједно веселиће се око Куле и славиће Бога, јер се грађење Куле завршило. 3. Запитах је (опет), говорећи: Госпођо, хтео сам да знам о изласку камења и о значењу њиховом, какво је. Одговоривши, рече ми: Не зато што си ти достојнији од свих да ти се открије, јер су други испред тебе и бољи од тебе којима би требало открити ова виђења; него да се прослави Име Божије теби су откривена и откриће се, због оних двоједушних који се двоуме у срцима својим да ли ће (све) ово бити или неће. Кажи им да је све ово истинито и ништа није ван истине, него је све јако и сигурно и темељно.

XIII. 1. Слушај сада о камењу које улази у грађевину. Оно четвртасто и бело камење, које се складно уклапа спојевима својим, то су Апостоли и епископи и учитељи и ђакони, који су ходили (= *живели*) по чистоти (τὴν σεμνότητα) Божојој и епископовали и учили и служили чисто и честито изабраницима Божијим. Неки су (од њих) већ упокојени, а неки су још живи. Они су међусобно свагда имали сагласност и међу собом су имали мир и међусобно су се слушали, зато су у изграђивању Куле њихови спојеви подударни. 2. А они који су вађени из дубине и стављани у грађевину и подударни су спојевима својим са другим камењем које је већ узидано, ко су они? То су они који су пострадали (= *мученици*) ради Имена Божијег. 3. И за оно друго камење што се доноси са сува, Госпођо, желим да

знам ко су? (Она) рече: Оне које стављају у грађевину и не бивају тесани, њих је Господ испробао да су ходили (= *живели*) у правости Господњој и извршили су заповести Његове. 4. А они који су вођени и полагани у грађевину, ко су они? То су нови у вери и верници. Они су од Анђелâ поучавани да чине добро, јер се у њима не нађе лукавства. 5. А они које одбациваху и бацаху, ко су? То су они који су сагрешили и хоће да се покају, те зато не бише одбачени далеко ван Куле, јер ће бити погодни за грађевину ако се покају. Они, дакле, који хоће да се кају, ако се покају, биће јаки у вери, ако се покају док се Кула гради. Ако се пак заврши грађење (Куле), неће више имати места, него ће бити избачени (ἔκβολοι); једино што ће имати то да леже покрај Куле.

XIV. 1. А желиш ли занати о оном (камењу) које се разбија и баца далеко до Куле? То су синови безакоња; јер лицемерно повероваше, и сво лукавство не одступи од њих; зато немају спасења, јер су непогодни за грађевину због зала својих, те зато бише разбијени и одбачени далеко због гњева Господњег, јер Га разгњевише. 2. Други пак (каменови), које си видео да многи леже, и не улазе у грађевину: они од њих који су плесњиви, то су они који су познали истину али нису у њој остали, нити су се придружили светима, зато су неупотребљиви. 3. А они што имају пукотине, који су? То су они који у срцима (својим) имају (нешто) једни против других и немају мира међу собом, него само имају лице (= *изгле̑д*) мира, а када се удаље једни од других њихова лукавства остају у срцима; то су, дакле, те пукотине што их оно камење има. 4. А они који су окрњени, то су они који су поверовали и имају већи део у правди, али имају неке делове безакоња, зато су крњи и нису целосни. 5. А они бели и округли и непогодни за грађевину, ко су они, Госпођо? Одговоривши, рече ми: Докле ћеш бити луд (μωρὸς) и неразуман, да све питаш а

ништа не схваташ? То су они који имају веру, али имају и богатство овога века, па кад дође невоља они се због богатства свога и због послова (својих) одрекну Господа Мт. 13, 22.
свога. 6. И одговарајући јој, рекох: Госпођо, када ће они бити погодни за грађевину? Када се, рече она, ускрати (= *изгуби*) богатство њихово које им заводи душу, тада ће бити погодни Богу. Јер као што обал камен, ако не буде отесан и не одбаци нешто од себе, не може постати четвртаст, тако и богаташи у овом веку, ако им се не ускрати богатство њихово, не могу бити угодни (εὔχρηστοι) Господу. 7. По себи самоме најпре познај: када си био богат, био си непогодан, а сада си погодан и користан за живот. Будите угодни Богу. Јер си и ти сам био од тог истог камења.

XV. 1. А друго камење које си видео да се баца далеко од Куле и пада на пут и са пута се котрља на беспутице, то су они који су поверовали, али због своје двоједушности напуштају истинити пут свој; сматрајући да могу наћи бољи пут, они обмањују себе и муче се ходећи по беспућима. 2. Они пак који падају у ватру и горе, то су они који су одступили од Бога Живога, и њима више не долази на срце (мисао) да се покају због жељâ (= *похотâ*) разврата њиховог и зала која су починили. 3. А за оне друге, који падају близу воде и не могу се скотрљати у воду, хоћеш ли да знаш ко су? То су они који су чули реч (Божију) и хтели су да се крсте у Име Господње, после пак, кад им дође на памет чистота истине (која се од њих тражи), покају се и одлазе опет натраг за злим жељама својим.

4. (Овим она) заврши објашњење о Кули. 5. Обезобразивши се, ја је још запитах да ли све оно камење одбачено и непогодно за грађење Куле, да ли за њих има покајања и имају ли места у овој Кули? Има, вели (она), покајања (за њих), али се у ову Кулу они не могу уклопити. 6. Они ће припасти другом много мањем месту, и то када се намуче и испуне дане (испаштања) грехова својих. Биће

пак премештени зато што су узели удела у речи праведној. А десиће им се да буду премештени из својих мука онда када им дођу на срце њихова зла дела која су учинили. Ако им пак не дође на срце њихово да се покају, неће се
Рм. 2, 5. спасти, због тврдокорности срца свога.

XVI. 1. Када ја престадох да питам о свему овоме, она ми рече: Хоћеш ли да видиш друго (нешто)? Будући сав жељан да видим, ја се обрадовах што ћу видети. 2. Погледавши у мене, насмеши се и рече ми: Видиш ли седам жена око Куле? Видим, рекох, госпођо. Ову Кулу, (рече она), држе оне по наређењу Господњем. 3. Слушај сада њихове делатности. Прва од њих, која држи рукама (друге), зове се Вера; њоме се спасавају изабраници Божији. 4. А друга, опасана и јуначна, зове се Уздржање (ἐγκράτεια = *врлина скромности и владања собом*); она је кћи Вере. Ко иде за њом, биће блажен у животу своме, јер ће избећи сва зла дела, верујући да, ако избегне сваку злу жељу, наслеђе живот вечни. 5. А оне друге, Госпођо, које су? То су кћери једна друге, и зову се: једна Простота, друга Разборитост (ἐπιστήμη = *знање*), трећа Безазленост, четврта Честитост, пета Љубав. Кад, дакле, будеш извршио сва дела њихове мајке, (тада) можеш живети. 6. Хтео сам да знам, Госпођо, рекох ја, какву моћ има свака од њих. (Она ми) рече: Слушај моћи које оне имају. 7. Њихове моћи држе се једна за другу и следују једна другој, као што су и рођене. Из Вере се рађа Уздржање, из Уздржања Простота, из Простоте Безазленост, из Безазлености Честитост, из Честитости Разборитост (= *мудрост*), из Разборитости Љубав. Њихова дела су чиста и честита и божанска. 8. Онај ко њима послужи (δουλεύσῃ) и узмогне овладати делима њиховим, имаће насеље у Кули са светима Божијим.

9. А запитах је и за времена (τῶν καιρῶν): да ли је већ
Мт. 24, 3. свршетак (света: συντέλειαν). А она повика великим гласом,

говорећи: Неразумни човече, зар не видиш да се Кула још изграђује? Када се, дакле, заврши изграђивање Куле, биће свршетак (τέλος). Али ће (Кула) бити брзо изграђена. Ништа ме више немој питати. Овај подсетник довољан је теби и светима (= *хришћанима*), и (уз то још) обновљење (ἡ ἀνακαίνωσις) духова ваших. 10. Али ово није откривено само теби, него да (све) то објавиш свима, после три дана. 11. Јер треба најпре ти да схватиш. А заповедам прво теби, Јермо, речи ове, које ти имам рећи, да их све кажеш у уши светима, да би чувши их и извршивши (их), очистили се од зала својих, а и ти са њима.

XVII. 1. „Слушајте ме, децо! Ја вас одгајих у великој простоти и безазлености и чистоти ради милости Господње, Који је на вас излио правду (Своју), да се оправдате и осветите од свакога зла и од сваког неваљалства; а ви нећете да престанете од лукавства свога. 2. Сада пак послушајте ме и имајте мир међу собом и посећујте једни 2 Сол. 5, 13.
друге и помажите једни другима; и немојте само (за себе) Д. Ап. 20, 35.
да узимате (μεταλαμβάνετε = *користите*) творевине Божије, него из изобиља дајите и онима који оскудевају. 3. Јер једни (од вас), због многих јелâ, навлаче болест телу своме и штете телу своме, док се код (других), који немају јелâ, штети тело њихово зато што немају довољно хране, те се упропашћује тело њихово. 4. Ова, дакле, неумереност штетна је вама који имате а не дајете онима који оскудевају. 5. Гледајте на суд (Божији) који долази. Ви, дакле, који имате више, потражите оне који гладују (и дајте им), док се Кула не доврши; јер после завршетка Куле хтећете да чините добро, али нећете имати места. 6. Пазите зато ви који се надимате богатством својим, да не уздахну они који оскудевају и уздах њихов узиђе пред Господа и ви будете са (свим) својим имањем (μετὰ τῶν ἀγαθῶν) затворени изван врата Куле.[7]

7. А сада говорим вама, предводницима (= *старешинама*) и првостолницима (πρωτοκαθεδρίταις) Цркве: не будите слични тровачима. Јер, тровачи носе своје отрове у кутијама, а ви отров и јед свој носите у срцу. 8. Зарђали сте и нећете да очистите срца своја и да саберете разум свој на једно место, у чистом срцу, да бисте добили милост од
Пс. 46, 3. Великог Цара. 9. Гледајте дакле, децо, да вас ваши раздори не лише живота вашег. 10. Како желите да васпитавате изабранике Господње, сами не имајући васпитање? Васпи-
2 Сол. 5, 13. тавајте зато једни друге и имајте мир међу собом, да бих и ја, ставши ведра (лица) пред Оца, дала одговор Господу вашем за све вас."[8]

XVIII. 1. Кад она престаде разговарати са мном, дођоше шесторица младића који су зидали и однесоше је ка Кули, а други четворица узеше сто и однесоше и њега према Кули. Лица њихова не видех, јер беху окренути. 2. Када она одлажаше, ја је питах да ми открије о ова три обличја (μορφῶν) у којима ми се јавила. Одговоривши, рече ми: О томе треба да питаш другога да ти се открије.

3. Јер, браћо, она ми се, у првом прошлогодишњем јављању, јавила врло стара и седећи на столици. 4. При

---

[7] Ово наглашавање међусобне солидарности свих људи у свему, па и у храни и имовини, јер су сви људи деца Божија и међусобно браћа, показује да су први хришћани као Црква били заиста и по томе *нови народ* и *ново друштво*, истинска *братска заједница свих у Христу*, те су тако решавани сви социјални проблеми (ср. Д. Ап. 2, 44–47 и 4, 32–36).

[8] Овај одломак (XVII, 7–10) страшна је опомена нама црквеним старешинама: свештеницима и епископима, који и данас, као у време Светог Јерме, исто зло чинимо, па је и нама прво потребно покајање. Али ово није оправдање верницима (лаицима) да критикују и руже своје свештенство, а сами се не кају за своје грехе. Иако се хришћани називају *светима*, права Црква је увек Црква покајникâ и кајућих се.

другом јављању, у лицу беше млађа, али је по кожи и по коси била старица, и говорила ми је стојећи; а била је ведрија него раније. 5. А у трећем виђењу беше сва млађа и лепотом најлепша, једино је имала косу старице; и била је потпуно ведра и седела је на престолу. 6. Због тога сам био врло тужан, да бих дознао то откривење. И (тада) видех Старицу у ноћном виђењу, која ми говораше: Свако питање потребује смиреноумље (ταπεινοφροσύνης). Зато, пости се и добићеш од Господа што тражиш. 7. Ја постих један дан, и те ноћи јави ми се младић и рече ми: Што ти тражиш одмах (ὑπὸ χεῖρα) откривења у молитви? Пази да не би како, тражећи много, нашкодио телу своме. 8. Довољна су ти ова откривења. Зар би ти могао видети јача откривења од ових која си видео? 9. Одговоривши му, ја рекох: Господине, ја тражим само за она три обличја Старице да (ми) се дâ потпуно откривење. Одговоривши ми, он рече: Докле ћете бити неразумни? Али двоумљења (αἱ διψυχίαι = *двоједушности, колебања*) ваша чине вас неразумнима, и зато што немате срце своје (уздигнуто) ка Господу. 10. Одговарајући му, ја опет рекох: Али од тебе, господине, сазнаћемо то тачније.

XIX. 1. Слушај, рече он, о тим обличјима о којима питаш. 2. Зашто ти се (она) јавила у првом виђењу (као) Старица и седећи на столици? Зато што је дух ваш стар и већ увенуо и без снаге, због ваших слабости и двоједушности. 3. Јер као што старци, немајући више наде да ће се подмладити, не очекују ништа друго већ само своје уснуће (= *смрт*), тако и ви, раслабивши се од животних послова, предадосте се чамотињи, а не пренесте бриге своје на Господа, него се разум ваш повреди, и овештасте (= *остариште*) у жалостима вашим. 4. А зашто је седела на столици, хтео бих да знам, господине? Зато што сваки болестан седи на столици због болести своје, да би се суздржавала болест његова. (Ето), имаш слику првог виђења.

1 Петр. 5. 7.

XX. 1. У другом пак виђењу видео си је где стоји, и лицем млађу и ведрију него раније, а по кожи и коси старију. Слушај и ову причу, рече он. 2. Као када неки старац, који је већ за себе изгубио наду, због болести своје и сиромаштва, ништа друго не очекује него (само) последњи дан живота свога, па затим му изненада буде остављено (од неког) наслеђе, и чувши то он устане и од радости добије снагу, те више не лежи него стоји, и обнавља се дух његов који већ беше изнурен од ранијих његових послова, и не седи више него се јуначи, — тако и ви, чувши откривење које вам Господ откри, 3. да се Он смиловао на вас и обновио духове ваше, и ви одбацисте слабости ваше и дође вам снага и ојачасте вером, те се и Господ, видећи ваше оснажење, обрадовао. Зато вам је Он и објавио грађење Куле; а и друго ће вам показати, ако од свег
1 Сол. 5, 13. срца будете имали мир међу собом.

XXI. 1. А у трећем виђењу видео си је младу и лепу и ведру и лепог изгледа свога. 2. (То је) као што неко ожалошћен, ако му дође нека добра вест, одмах заборави раније жалости и не очекује ништа друго него само вест коју је чуо, и даље се оснажује на добро, и дух се његов обнавља због радости коју је добио, тако и ви добисте обновљење духова ваших видећи (сва) ова добра. 3. А што си је видео да седи за столом, а (то је) чврст положај, јер сто има четири ноге и стоји чврсто; (то је зато) јер се и свет држи са четири стихије (= *елемēнта*). 4. Који се, дакле, покају биће сасвим млади и учвршћени (τεθεμελεωμένοι = *утемељени*), (то јест) они који су се из свег срца покајали. (Ето), имаш потпуно откривење, немој више ништа да тражиш у вези откривења; а ако нешто затреба, откриће ти се.

ВИЂЕЊЕ ЧЕТВРТО

XXII. 1. Виђење које видех, браћо, двадесет дана после бившег (ми) ранијег виђења, у виду невоље (θλίψεως) која долази. 2. Идох у њиву путем Кампанијским.[9] Од јавног пута има до њиве око десет стадија, и место је лако за путовање. 3. Идући (тако) сâм, мољах се Господу да ми доврши откривења и виђења, која ми је показао преко Свете Цркве Своје, да ме оснажи и да дâ покајање саблажњеним слугама Својим, да би се прославило Његово велико и славно Име, јер ме је сматрао за достојнога да ми покаже чудесне ствари Своје. 4. Док ја прослављах и благодарих Њему, одговори ми као звук гласа (неког): Јермо, немој сумњати! И ја стадох у себи размишљати и говорити: Шта имам да сумњам ја који сам тако утврђен од Господа и видео (тако) славне ствари? 5. И кренух, браћо, мало напред, и гле, видех прашину (где се диже) као у небо, и стадох говорити у себи: Можда долази стока и диже прашину? А беше (то удаљено) тако од мене око једну стадију. 6. Пошто прашина постајаше све већа и већа, помислих да је то нешто божанско. (Тада) сунце мало засија, и гле, видех звер веома велику као неки кит, и из уста њенух излажаху огњени скакавци. А звер беше дужином око сто стопа (= *око 40м*), а главу имађаше као (велики) ћуп. 7. И ја почех плакати и молити Господа да ме избави од звери; и сетих се речи коју чух: Јермо, не сумњај. 8. Обукавши се, браћо, у веру Божију и сетивши се каквим великим стварима ме је Он научио, осмелих се и дадох се према звери. Звер пак иђаше тако режући, да

Пс. 85, 9. 12.

---

[9] Пут југоисточно од Рима. Био је то *јавни пут*, како се вели даље, тј. *магистрални* пут за провинцију Campus Salinarum.

би могла сама срушити (цео) град. 9. Ја дођох близу ње, и та грдосија од кита испружи се по земљи и ништа друго осим што језик исплази, и уопште се не помаче док ја не прођох. 10. А имађаше звер на глави четири боје: црну, затим ватрену и крваву, онда златну, па белу.

XXIII. 1. После пак, пошто прођох звер и пређох око 30 стопа, сусрете ме Девојка украшена као да излажаше из брачне одаје, сва у беломе и белој обући, прекривена до чела, а покривач њен беше као круна, док коса њена беше бела. 2. Из ранијих виђења ја познадох да је то Црква, и постадох ведрији. Она ме поздрави, говорећи: Радуј се, човече! Ја јој отпоздравих: Госпођо, радуј се! 3. Одговоривши ми, (она) рече: Није те ништа сусрело? Рекох јој: Госпођо, толико велика звер, да би могла народе уништити; али силом Господњом и Његовим многомилосрђем избегох је. 4. Добро си (је) избегао, рече она, јер си бригу своју пренео на Бога и срце си своје отворио према Господу, верујући да се ничим другим не можеш
Д. Ап. 4, 12. спасти осим великим и славним Именом. Зато је Господ
Дан. 6, 23; Јевр. 11, 33. послао Анђела Свога који је над зверима, чије је име Тегри, и он затвори уста звери да ти не нашкоди. Велику си невољу избегао благодаређи вери твојој и зато што, видећи тако велику звер, ниси посумњао. 5. Иди, зато, и објасни изабранима Господњим велика дела Његова, и реци им да је ова звер слика велике будуће невоље (θλίψεως = *гоњења*).[10] Ако се пак припремите и покајете се из свег срца вашег пред Господом, моћи ћете избећи невољу, (само) ако вам срце буде чисто и непорочно и ако остале дане живота свога будете служили Господару непорочно. Пренесите
Пс. 54, 23. бриге своје на Господа и Он ће их разрешити. 6. Верујте

---

[10] Израз θλῖψις = *жалост, невоља* означава у Новом Завету *гоњење* Христових следбеника (Мт. 13, 21; 24, 21. 29; Јн. 16, 33; Д. Ап. 11, 19; Откр. 7, 14).

Господу, ви двоједушни, да Он све може: и одвратити гњев Свој од вас, и послати казне вама који сумњате. Тешко онима који чују речи ове и не послушају их; боље би им било да се нису родили. Мт. 26, 24.

XXIV. 1. Ја је запитах за четири боје које имађаше звер на глави. Она ми одговори и рече: Опет си радознао за такве ствари. Да, Госпођо, рекох ја: објасни ми шта су те (боје). 2. Слушај, рече она: Црна (боја) — то је овај свет у коме боравите. 3. Ватрена пак и крвава (боја значи) — да овај свет треба крвљу и огњем да пропадне. 4. А златни део — то сте ви који сте избегли овај свет. Јер као што се злато испробава огњем и постаје употребљиво, тако се испробавате и ви који живите међу њима. Који, дакле, останете и будете од њих искушани ватром, очистићете се. Као што злато збацује рђу своју, тако ћете и ви одбацити сваку жалост и тескобу и очистити се, и бићете погодни за изграђивање Куле. 5. А бели део — то је век (будући) који долази, у којем ће се настанити изабрани Божији, јер ће чисти и непорочни бити они који су од Бога изабрани за живот вечни. 6. Зато ти немој престајати говорити у уши светима (=*хришћанима*). (Ето), имате и слику велике невоље која долази.[11] А ако ви усхтеднете, ништа бити неће. Сећајте се онога што је пре написано. 7. Рекавши то, она отиде, и ја не видех на коју страну отиде, јер настаде облак, а ја се вратих натраг уплашен, мислећи да звер долази.

2 Петр. 2, 20. 1 Петр. 1, 7; Јов 23, 10.

---

[11] Цело ово *четврто виђење* има, очигледно, пророчко-апокалиптички карактер, тј. сведочи о живом *есхатолошком* осећању првих хришћана, појачаном и наступајућим периодом гоњења против Хришћанства. Код неколико од ранохришћанских писаца (нпр. код Папија Јерапољског) ово живо *есхатолошко* осећање водило их је у својеврсни *хилијазам*: очекивање скорог *хиљадугодишњег* Царства Христовог.

ОТКРИВЕЊЕ[12] ПЕТО

XXV. 1. Пошто сам се помолио у дому мојем и сео на кревет, уђе неки Човек славног изгледа, у обличју Пастира (σχήματι ποιμενικῷ), заогрнут белом козјом кожом и имајући торбу на раменима и штап у рукама. И он ме поздрави, а ја њега отпоздравих. 2. И седе одмах крај мене и рече ми: Послан сам од Најславнијег Анђела[13] да боравим са тобом у остале дане живота твога. 3. Ја сматрах да је дошао да ме куша, па му рекох: А ко си ти? Јер ја, рекох (му), знам коме сам предан. Он ми рече: Не познајеш ме? Не, рекох ја. Ја сам, вели, *Пастир* (ὁ ποιμὴν) коме си ти предан. 4. Док још говораше, измени се изглед његов, и познадох га да је то онај коме сам предан, и збуних се одмах и обузе ме страх и сав се пресекох од жалости што сам му тако рђаво и неразумно одговорио. 5. А он одговоривши, рече ми: Немој се збуњивати, него се снажи у заповестима мојим које ти имам заповедити. Ја сам, вели, послан да ти опет покажем све оно што си раније видео,

---

[12] Најстарији грчки рукопис *Синајски* из 4. века има: ἀποκάλυψις = *Откривење* (док остали рукописи имају: ὅρασις = *виђење*), вероватно зато што је очигледна разлика између претходна 4 виђења и ове 5. *визије*.

[13] *Најславнији* или *Свети* или *Славни* Анђео код Јерме треба да означава Христа, али Јерма као првенствено *моралиста* (дакле, мање теолог) негде Христа поистовећује са *Духом* Светим (LIX, 5–7; LXXVIII, 2), а негде са *Славним Анђелом* који је Арханђео Михаил (LXIX, 3). То не значи да су Христос и Анђели једнаки, јер Анђели су „први створени" (LVIII, 3), а Син Божији „претходи свакој твари" (προγενέστερος — LXXXIX, 3; види и 89, 6–8). Због ове пневматолошко-моралне, али очигледно *неразвијене Христологије* нико од каснијих Св. Отаца Цркве није критиковао Јермин *Пастир*.

оне главне ствари које су вам од користи. Зато ти пре свега запиши *Заповести* моје и *Приче* (τὰς παραβολὰς = *поређења, параболе*). Остало, пак, како ги покажем, тако ћеш и записати. Зато ти заповедам, рече он, да прво запишеш *Заповести* и *Приче*, да би их непосредно читао и могао их сачувати. 6. Ја, дакле, записах *Заповести* и *Приче*, као што ми је заповедио. 7. Зато, чувши их, ако (их) сачувате и у њима ходите и творите их чистим срцем, добићете од Господа оно што вам је обећао. А ако се, чувши (ово), не покајете, него још увећате грехе своје, добићете од Господа супротно (томе). Да све ово овако запишем, то ми заповеда Пастир, Анђео покајања (ὁ ἄγγελος τῆς μετανοίας).

[II ДЕО]

ЗАПОВЕСТ ПРВА

XXVI. 1. Пре свега веруј да је Један Бог, који је све саздао и уредио, и створио све из небића у биће (ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι), и који све садржи (πάντα χωρῶν) а Сам је једини необухватљив (ἀχώρητος ὢν). 2. Веруј, дакле, у Њега и бој Га се, и бојећи (Га) се, уздржавај се. То држи, и одбацићеш од себе свако зло и обући ћеш се у сваку врлину правде и жив ћеш бити Богу, ако сачуваш ову заповест.

Мк. 12, 29. Еф. 3, 9; 2 Мак. 7, 28.

Проп. 12, 13.

ЗАПОВЕСТ ДРУГА

XXVII. 1. Рече ми (даље): Имај простоту и буди безазлен, и бићеш као мала деца која не знају за зло које упропашћује живот људски. 2. Прво, немој никога огова-

Јак. 4, 11. рати, нити радо слушај онога који оговара, иначе ћеш и ти који слушаш бити крив за грех оговарача, ако поверујеш оговарању које чујеш. Јер поверовавши, и сам ћеш бити против брата свога, па ћеш тако бити крив за грех оговарача. 3. Оговарање је зло, немирни зао дух који
Јак. 3, 6. 8. никада не мирује, него увек живи у раздорима. Зато, бежи од њега и свагда ћеш имати правичност (εὐθηνίαν) са свима. 4. Обуци се у честитост, у којој нема ни једне зле замке, него је све глатко и ведро. Ради оно што је добро, и (плодове) од трудова твојих које ти даје Бог ти даји просто свима који оскудевају, не двоумећи се коме ћеш дати, а коме нећеш дати. Даји свима, јер Бог хоће да се од Његових дарова даје свакоме. 5. Они пак који примају, даће одговор Богу зашто су примили и ради чега: они који примају у невољи неће бити суђени, док они који лицемерно примају, биће суђени. 6. Онај, дакле, који даје невин је, јер као што је добио од Господа да чини службу (διακονίαν), просто ју је извршио, никакве разлике не правећи коме ће дати а коме неће. Зато је та служба, просто обављена, постала славна код Господа. Отуда, онај који тако просто служи (милостињом) — биће жив Богу. 7. Чувај стога ову заповест, као што ти (је) рекох, да би се покајање твоје и дома твога нашло у простоти, и чисто, и безазлено, и беспрекорно.

ЗАПОВЕСТ ТРЕЋА

XXVIII. 1. Опет ми рече: Љуби истину и нека само истина излази из уста твојих, да би се дух, којега је Бог настанио у ово тело, нашао истинит пред свима људима, те ће се тако прославити Господ који у теби обитава. Јер је Господ истинит у свакој речи и нема у Њега никакве лажи. 2. Они пак који лажу, одричу се Господа и постају крадљивци (ἀποστερηταὶ) Господа, јер Му не враћају залог који су добили (од Њега). Јер су од Њега добили дух нела-

жљив. Ако (Му) га врате лажљивог, (онда) су окаљали заповест Господњу и постали су крадљивци. 3. Чувши (све) ово, заплаках јако. Видећи ме да плачем, рече (ми): Зашто плачеш? Зато, Господине, рекох ја, што не знам да ли се могу спасти? Зашто, рече он? Јер још никада, Господине, рекох ја, у животу своме не говорих иситиниту реч, него сам увек са свима лукаво живео и своју сам лаж протурао као истину код свих људи; и никада ми нико не порече, него су мојој речи веровали. Како, дакле, Господине, велим, могу живети када сам то радио? 4. Ти то, рече (ми) он, добро и истинито мислиш, јер је требало да као слуга Божији ходаш у истини и да са Духом истине не борави лукава савест (συνείδησιν), нити да се жалост наноси Духу честитоме и истинитоме. Ја (опет) рекох: Никада, Господине, ја не чух тако тачних речи. 5. Сада (их) чујеш, рече он; држи их, да би и оне (речи) које си раније у својим пословима говорио као лажљиве, (сада), када се ове нађу истините, и оне (речи) постале вероватне, јер и оне могу постати вероватне. Ако ове (речи) сачуваш, и од сада будеш говорио само истину, моћи ћеш стећи себи живот. И ко послуша ову заповест и остави се најлукавије лажи, жив ће бити Богу.

ЗАПОВЕСТ ЧЕТВРТА

XXIX. 1. Заповедам ти, рече (ми он), да чуваш чистоту (= *целомудреност*) и да у срце твоје не долази (мисао) о туђој жени или о неком блуду или о неким другим сличним злим неподобностима. Јер чинећи то, велики ћеш грех учинити. А ако се свагда сећаш (само) своје жене, никада нећеш погрешити. 2. Јер, ако ти нека таква жеља дође на срце, погрешићеш, и ако (дође) и по други пут такво зло, учинићеш грех. Јер таква жеља код слуге Божијег је грех. А ако ко учини такво зло дело, он себи ствара смрт. 3. Зато ти пази: бежи од такве жеље;

јер тамо где борави честитост, тамо безакоње не треба да долази на срце човеку праведном. 4. Ја му рекох: Господине, дозволи ми да те нешто мало запитам. Кажи, рече он. Господине, рекох ја, ако неко има жену верујућу у Господу и нађе је у некој прељуби, да ли греши муж ако (и даље) живи са њом? 5. Докле не сазна, рече он, не греши; а ако муж сазна за грех њен и жена се не покаје, него остане у блуду своме; и муж и даље живи са њом, бива крив за грех њен и саучесник је у прељуби њеној. 6. Шта ће онда, Господине, рекох ја, учинити муж ако жена остане упорна у тој страсти? Нека је отпусти, рече он, а муж нека остане сам. Ако пак он, отпустивши жену, ожени се другом, и сам чини прељубу. 7. А ако, Господине, рекох ја, после отпуштања жене, покаје се жена и хтедне да се врати своме мужу, зар неће бити примљена? 8. Хоће, рече он, (јер) ако је муж не прими, греши и навлачи на себе велики грех; него треба примити онога који погреши па се покаје, али не на много (пута), јер слугама Божијим покајање је једно. Дакле, ради покајања (жениног), муж не треба (поново) да се жени. Овај поступак важи (подједнако) и за жену и за мужа. 9. (Још ми), рече: Прељуба је не само ако неко прља тело своје, него и ако ко прави идоле (τὰ ὁμοιώματα) незнабошцима — прељубу чини. Стога, ако неко остане упоран у таквим делима и не покаје се, од таквог се удаљуј и немој живети са њиме, иначе си и ти саучесник у греху његовом. 10. Зато вам је и заповеђено да останете сами, било муж или жена, јер је могуће (после) да буде у томе покајања. 11. А ја (овим), рече он, не дајем повода да се тај поступак тако врши, него (говорим) ради тога да онај који је грешио више не греши. А за његов прећашњи грех постоји Онај Који је моћан да подари исцељење, јер Он је тај Који има власт над свима.

Мт. 5, 32; Мт. 19, 9.

XXX. 1. Запитах га опет, говорећи: Пошто ме Господ узео за достојнога да са мном свагда боравиш, дозволи

ми још неколико речи, пошто ништа не разумем и срце је моје окамењено због мојих ранијих дела; уразуми ме, јер сам врло неразуман, и уопште ништа не схватам. 2. Одговоривши, вели ми: Ја сам, вели, (Анђео) над покајањем и свима који се кају дајем разумност. Или, зар ти се не чини, рече, да је већ само покајање највећа разумност? Покајати се, додаде он, јесте велика разумност, јер онај који је сагрешио схвата да је учинио зло пред Господом, и Суд. 2, 11. (зло) дело које је учинио излази на срце његово, и он се каје, и више не чини зло, него свецело твори добро, и душу своју смирава и мучи зато што је сагрешио. Видиш, дакле, да је покајање велика разумност. 3. Господине, рекох ја, управо због тога и испитујем све тачно од тебе, најпре зато што сам грешио да бих познао која дела да чиним да бих живео, јер су греси моји и многи и разноврсни. 4. Живећеш, рече он, ако заповести моје сачуваш и ако будеш ходио у њима. И (сваки), који чувши ове заповести сачува их, живеће Богу.

XXXI. 1. Још ћу, Господине, рекох ја, продужити са питањима. Кажи, рече он. Чух, велим, Господине, од неких учитеља да нема другог покајања осим онога када смо сишли у воду (крштења) и добили опроштај наших ранијих грехова. 2. Он ми (на то) рече: Добро си чуо, јер је тако. Требало је да онај који је добио опроштај грехова (у крштењу) више не греши, него да живи у чистоти. 3. Али, пошто ти све тачно испитујеш, казаћу ти и ово, не (као) дајући повода онима који ће поверовати или онима који су сада поверовали у Господа. Јер они који су сада поверовали или они који ће поверовати немају покајање за грехове, него имају опроштај својих ранијих грехова. 4. Господ је, дакле, поставио покајање онима који су позвани пре ових дана, јер Господ, Који је срцезналац (καρδιογνώστης) и Који зна све унапред, зна слабост људску и многе замке ђаволове, да ће он учинити неко зло слугама Божијим и

лукаво им напакостити. 5. Будући пак многомилостив, Господ је се смиловао на саздање Своје и дао је ово покајање, и мени је дата власт тог покајања. 6. Али ја ти кажем, додаде (он): после оног великог и чесног позива, ако неко искушан од ђавола сагреши, једно покајање има; ако пак често греши и каје се, нема користи томе човеку, јер ће тешко живети. 7. Ја му (на то) рекох: Господине, чувши то од тебе тако тачно ја оживех, јер видим да, ако не умножим грехе своје, спашћу се. Спашћеш се, рече (ми он), а и сви они који тако учине.

XXXII. 1. Запитах га опет, говорећи: Господине, пошто ме већ трпиш, објасни ми још и ово. Кажи, рече он. Ако жена, велим, Господине, или неки човек умре, па неко од њих ступи у брак, не греши ли тај ко је ступио у (други) брак? 2. Не греши, рече он. Али, ако неко остане самац, добија себи већу част и велику славу код Господа; ако се пак и ожени, не греши. 3. Чувај, зато, чистоту и честитост, и бићеш жив Богу. Ово што ти говорим и што ћу ти говорити, то држи (и чувај) од сада, од дана када си ми предат, и ја ћу обитавати у дому твоме. 4. А опроштај твојих ранијих преступа биће (ти), ако заповести моје одржиш. А и свима ће бити опроштај ако одрже ове заповести моје и ако у овој чистоти буду ходили (= *живели*).

1 Кор. 7, 38-40.

ЗАПОВЕСТ ПЕТА

XXXIII. 1. Буди, рече (ми он), дуготрпељив и разуман, и надвладаћеш сва зла дела и учинићеш сваку правду. 2. Јер ако будеш дуготрпељив (= *великодушан*), Дух Свети који обитава у теби биће чист (καθαρὸν), незамрачиван од другог злог духа, него ће се, обитавајући у пространости, радовати и веселити са сасудом (тела) у којем борави, и служиће Богу (λειτουργήσει τῷ Θεῷ) са многом радошћу, имајући у себи изобиље. 3. Ако пак наиђе нека гневљивост, одмах се Дух Свети, који је нежан, жалости,

не имајући место чисто, и (одмах) жели да одступи од (тог) места, јер је притешњиван од злог духа, јер нема места да служи Господу, како Он то жели, јер та гневљивост Га прља. Јер Господ обитава у дуготрпељивости (= *великодушности*), а ђаво у гневљивости. 4. Ако, дакле, обадва духа заједно обитавају, то је штетно и зло за оног човека у коме обитавају.[14] 5. Јер, ако узмеш врло мало пелена (ἀψινθίου = *пеленов сок*) и излијеш (га) у ћуп меда, зар се неће сав мед упропастити? И толики мед пропада од мало пелена који уништава сладост меда, те он већ неће имати оно исто уживање код господара, јер се загорчао и своју употребљивост изгубио. Ако се пак не стави пелен у мед, мед бива сладак и постаје користан своме господару. 6. Видиш ли да је дуготрпељивост слађа и од меда, и корисна је Господу, и Он у њој обитава. А гневљивост је горка и штетна. Ако се, дакле, помеша гневљивост са дуготрпељивошћу, дуготрпељивост се упрља и њена молитва није више угодна Богу. 7. Желео сам, Господине, рекох ја, да дознам дејство гневљивости да бих се сачувао од ње. Свакако, рече он, јер ако се не будеш чувао од ње, и ти и дом твој, (онда) си изгубио сваку наду. Него се чувај од ње, јер сам ја са тобом. И сачуваће се од ње сви они који се покају од свег срца свог, јер ћу ја бити са њима и штитићу их, пошто су сви они оправдани од Најславнијег Анђела.

Еф. 4, 30.

---

[14] Овде је само наизглед дат извесни психолошки и морални *дуализам* код Св. Јерме. Реч је не о Светом Духу, трећем Лицу Свете Тројице, него о *благодатним врлинама*, које Св. Писмо назива и *духовима* = *харизмама*, тј. плодовима Св. Духа (Рм. 8, 5–13; Гал. 5, 22–25; Откр. 3, 1), јер их у хришћанину плодотвори и узраста Дух Свети, али не без самога човека и његове слободне воље и сарадње (као што, уосталом, и зло и порок бивају од човекове слободне и вољне сарадње са ђаволом). То се види из даљег текста (XXXV, 1–10) где су *врлина* и *порок* названи „*анђелом* правде" и „*анђелом* лукавости", тј. зла и порока. Даље у XXXVII, 1–5 види се јасно да је тај *дух* = *врлина* уствари „*страх Божији*", а то је јака и жива *вера*, која је јача од ђавола.

XXXIV. 1. Слушај сада, рече он, дејство гневљивости, како је зла и како својим дејством упропашћује слуге Божије и како их заводи од праведности. Но она не заводи оне који су испуњени вером, нити може у њима деловати, јер је сила моја [то јест Господња] са њима. Она заводи (само) оне који су празни и двоједушни. 2. Јер када (гњев) види такве (празне) људе да добро стоје, (одмах) се убацује у срце тога човека, и (тај) човек или жена из ништа падају у гневљивост због животних ствари, или око јелâ, или око неке ситнице, или због неког пријатеља, или због давања и примања, или због сличних глупих ствари. Јер све то је глупо и празно и неразумно и штетно слугама Божијим. 3. А дуготрпељивост је велика и крепка и има јаку и чврсту моћ и правилно се пружа на велику ширину; (она је) ведра, радосна, безбрижна; она прославља Господа у свако доба; нема у себи ништа г(о)рко; свагда остаје кротка и мирна. Ова, дакле, дуготрпељивост борави са онима који имају потпуну веру. 4. А гневљивост је најпре луда, површна и безрасудна. Од неразумности (њене) настаје затим горчина, из горчине раздражљивост, из раздражљивости гњев, а из гњева бес (ἡ μῆνις); затим тај гневни бес, настао из толиких зала, постаје велики и неизлечиви грех. 5. Јер када сви ти духови бораве у истом сасуду (тела), где борави и Дух Свети, (тада) тај сасуд не може (све) да смести, него се прелива. 6. Тихи пак Дух, немајући обичај обитавати са злим духом, нити са грубошћу, удаљава се од таквога човека и тражи да борави са кротошћу и са спокојством. 7. Затим, када одступи од тог човека где је боравио, тај човек бива празан без праведнога Духа, и даље испуњен злим духовима, несрећен је у сваком послу свом, растрзаван овамо и онамо од злих духова, и сасвим је заслепљен за добро расуђивање. То се, дакле, дешава свима гневљивима. 8. Зато се удаљавај од гневљивости, тог најзлобнијег духа, а обуци се у дуготрпељивост (= *великодушност*) и противи се гневљивости и огор-

Тов. 4, 19; Пс. 33, 2.

ченості, и нађи ћеш се са честитошћу коју Господ воли. Пази, дакле, да не заборавиш ову заповест, јер ако овладаш овом заповешћу, моћи ћеш држати и остале заповести које ћу ти заповедати. Снажи се у њима и ојачавај, и сви нека се (у њима) ојачавају, они који хоће да у њима ходе (= *живе*).

ЗАПОВЕСТ ШЕСТА

XXXV. 1. Заповедио сам ти, вели он, у првој заповести да чуваш веру и страх (Божији) и уздржљивост. Да, велим, Господине. Али сада, вели, хоћу да ти покажем и њихове моћи, да схватиш која од њих има какву моћ и дејство, јер су њихова дејства двострука, то јест, односе се на праведно и неправедно. 2. Ти пак веруј праведном, а неправедном не веруј. Јер праведно има прави пут, а неправедно криви (пут); али ти иди правим и равним путем, а остави криви пут. 3. Јер криви пут нема стазе, него многе беспутице и препреке, и груб је и џбуновит (ἀκανθώδης = *пун трња*). Он је, дакле, штетан онима који њиме иду. 4. Они пак који иду правим путем, нормално ходају и без спотицања, јер (тај пут) није груб ни џбуновит. Видиш, дакле, да је корисније ходити тим (правим) путем. 5. Допада ми се, Господине, рекох ја, да ходим тим путем. Ходи, вели он, и (сваки) који се од свег срца обрати Господу, ходиће њиме.

XXXVI. 1. Чуј сада о вери, рече ми он. Два су анђела са човеком, један (анђео) праведности, а други (анђео) зла. 2. Како ћу, Господине, рекох ја, распознати њихова дејства, пошто оба анђела обитавају са мном? Чуј, вели (он), и разуми. Анђео праведности је тих и скроман и кротак и миран. Када ти, дакле, он дође на срце твоје, одмах с тобом разговара о праведности, о чистоти (= *целомудрености*), о честитости, о задовољству малим (= *о умерености*), и о сваком делу праведном, и о свакој славној врлини. Када Јерем. 24, 7.

ти све то дође на срце твоје, знај да је са тобом анђео праведности. Ово су, дакле, дела анђела праведности, зато веруј њему и његовим делима. 4. Гледај сада и дела анђела зла. Он је пре свега гневљив и горак и нерасудан (ἄφρων = *безуман*), и дела његова су зла, која упропашћују слуге Божије. Када ти, дакле, он дође на срце твоје, познај га по делима његовим. 5. Како ћу, Господине, велим ја, схватити њега, не знам. Слушај (како), вели он. Кад те нападне нека гневљивост или горчина, знај да је он у теби. Затим: жеље за многим пословима, и луксузи многих јелâ и пићâ и разних опојних напитака и различитих и неприличних задовољстава, и похоте женâ, и грамзивост, и многа нека гордост и надменост, и све што је томе слично и блиско; када ти, дакле, (све) то дође на срце, знај да је у теби анђео зла. 6. Зато ти, познавши његова дела, бежи од њега и ништа му не веруј, јер су дела његова зла и штетна слугама Божијим. Према томе, имаш дејства обојице анђела, схвати их, и веруј анђелу праведности, 7. а бежи од анђела зла, јер је његово учење зло у сваком делу. Јер, ако неко буде најверније човек, и дође помисао овога анђела (зла) на срце његово, (тада) бива да тај човек или жена нешто погреше. 8. Ако опет неки човек или жена буде врло зао, и дођу му на срце дела анђела праведности, он неизбежно треба да учини нешто добро. 9. Видиш, дакле, рече (ми он), да је добро ићи за анђелом праведности, а одрећи се од анђела зла. 10. Оно, (дакле), што се односи на веру то показује ова заповест, да би веровао делима анђела праведности и, чинећи их, живео Богу. Веруј пак да су дела злог анђела опака и не чинећи их, живећеш Богу.

ЗАПОВЕСТ СЕДМА

XXXVII. 1. Бој се, рече (ми он), Господа и држи заповести Његове. А држећи заповести Божије, бићеш снажан у сваком делу, и дело твоје биће изврсно. Јер, бојећи се Господа, све ћеш добро радити; то је (једини) страх

који треба имати, и спашћеш се.[15] 2. А ђавола се немој бојати, јер ако се бојиш Господа, надвладаћеш ђавола, јер нема снаге у њему. А у коме нема снаге, нема ни страха (од њега); у кога је пак славна снага, има и страха у њему (= *од њега*). Јер свако који има моћ, има и страх (од њега); а ко нема моћи сви га презиру. 3. Али се бој дела̂ ђаволових, јер су зла. Ако се бојиш Господа, бојаћеш се и дела ђавольих и нећеш их творити, него ћеш их избегавати. 4. Има, дакле, две врсте страха: ако хоћеш да чиниш зло, бој се Господа, и нећеш га чинити; ако ли опет хоћеш да чиниш добро, бој се Господа, и чинићеш га. Тако је страх Господњи моћан и велики и славан. Зато се бој Господа и Њему ћеш живети; а и сви који се боје Њега и држе заповести Његове, живеће Богу. 5. Зашто, Господине, рекох ја, кажеш за оне који држе заповести Његове: живеће Богу? Зато, вели он, што се сва твар (πᾶσα ἡ κτίσις) боји Господа, али не држи (свака) заповести Његове. Према томе, само они који се Њега боје и држе заповести Његове, они имају живот код Бога, док они који не држе заповести Његове немају живота у себи.

ЗАПОВЕСТ ОСМА

XXXVIII. 1. Рекох ти, рече (ми он), да су створења Божија двострука, па је и уздржање двоструко. Јер, у нечем се треба уздржавати, а у нечему не. 2. Објасни ми, Господине, рекох ја, у чему се треба уздржавати а у чему не? Чуј, рече (он): Уздржавај се од зла и не чини га; а од добра

---

[15] Основна библијска истина: да је „*страх Господњи* почетак мудрости“ (Пс. 111, 10; Приче 1, 7 и 9, 10; Јов 28, 28) овде је јасно посведочена. Тај страх Господњи је уствари *жива вера*. „Бестрасноога Бога страх је такође *бестрасан*; јер се човек боји не Бога, него да не отпадне од Бога. Такав страх води покајању и нади“ (Климент Александријски, *Стромата* 2, 8).

се немој уздржавати, него га чини. Јер ако се уздржиш да не чиниш добро, учинићеш велики грех; ако се пак уздржиш да не чиниш зло, учинићеш велику правду. Уздржавај се, дакле, од свакога зла, чинећи добро. 3. Која су то зла (= *пороци*), Господине, рекох ја, од којих се треба уздржавати? Ево слушај, рече: Од прељубе и блуда, од опијања безакоњем, од злог уживања, од многих јела и луксуза богатства, и хваљења, и високоумља, и гордости, и од лажи и оговарања и лицемерја, злопамтљивости и сваког хуљења. 4. То су дела која су најгора (πονηρότατα = *најзлонија*) од свих других у животу људи. Зато од тих дела треба да се уздржава слуга Божији, јер ко се од њих не уздржава не може живети Богу. А слушај и дела која следују за овима. 5. Зар још, Господине, рекох ја, има злих дела? И те како их је много, рече (ми он), од којих слуга Божији треба да се уздржава, (као што су): крађа, лаж, отимачина, лажно сведочење, грамзивост, зла жеља, превара, сујета, надменост (= *гордост*), и све што је томе слично. 6. Не сматраш ли да је све ово зло? Ја рекох: И то врло зло слугама Божијим. (Он рече:) Од свега тога треба да се уздржава онај који служи Богу. Зато се уздржавај од свега тога да би живео Богу и био уписан међу оне који се од тога уздржавају. То су, дакле, та дела од којих се треба уздржавати. 7. Слушај сада, вели он, дела од којих се не треба уздржавати, него их чинити: Не уздржавај се од добра, него га чини. 8. Објасни ми, Господине, рекох ја, и силу (= *значење*) добрих дела да у њима ходим и служим њима, да бих, чинећи их, могао се спасти. Он рече: Чуј и добра дела која треба да твориш и не уздржаваш се (од њих). 9. Пре свега: вера, страх Господњи, љубав, једномислије (ὁμόνοια = *слога*), речи правде, истина, трпљење; од овога нема ничега бољега у животу људском. Ако неко све ово држи и не уздржава се од тога, тај постаје блажен у животу своме. 10. Слушај затим и оно што следује за овим: Служење удовицама, посећивање сирочади и потре-

битих (= *који оскудевају*), избављање слугу Божијих из невоља, гостољубље — јер се у гостољубљу некада налази доброчинство —, не противити се (ἀντιτάσσεσθαι = *не контрирати*) никоме, бити миран, бити сиромашнији од свих људи, поштовати старије, практиковати правду, одржавати братство (ἀδελφότητα), увреду подносити, бити дуготрпељив, немати злопамтљивости, тешити оне који душевно страдају, саблажњене не одбацивати од вере, него их враћати и орасположивати (за нови почетак), поучавати оне који греше, дужнике и потребите не притешњивати, и све остало што је томе слично. 11. Чини ли ти се, рече он, да је све ово добро? Господине, рекох, шта је боље од овога! Ходи (= *живи*), дакле, у томе, рече (ми он), и немој се од тога уздржавати, и живећеш Богу. 12. Зато чувај ову заповест, јер ако чиниш добро и не уздржаваш се од њега, живећеш Богу; а и сви који тако чине, живеће Богу. И такође: ако не чиниш зло и уздржаваш се од њега, живећеш Богу; и сви који ове заповести држе и ходе у њима, живеће Богу.

ЗАПОВЕСТ ДЕВЕТА

XXXIX. 1. Рече ми (Анђео): Одбаци од себе двојединост (διψυχίαν = *сумњу*) и немој нимало да се двоумиш да тражиш нешто од Бога, говорећи у себи: како ја могу тражити и добити од Господа кад сам толико сагрешио пред Њим? 2. Немој тако да мислиш, него се обрати Господу од свега срца свог и без колебања ишти од Њега, и познаћеш Његову многомилостивост да те Он неће напустити него ће испунити молбу душе твоје. 3. Јер није Бог као људи, који су злопамтљиви, него је Он незлопамтљив и милосрдан је према Своме створењу. 4. Ти зато очисти срце своје од свих сујета овог века (= *света*) и, од раније речених ти речи (= *дела̂*) и тражи од Господа и добићеш све, и неће остати неипуњена ни једна од твојих молби,

ако без колебања молиш од Господа. 5. Ако ли се пак двоумиш у срцу своме, ништа од твојих молби нећеш до-
Јак. 4, 8. бити. Јер који се колебају (= *сумњају*) пред Богом, двоједушни су, и ни у једној од својих молби не успевају. 6. Они пак који су целосни у вери, све моле уверени у Господа, и добијају, јер траже без колебања, ништа не двоумећи. Јер
Јак. 1, 8. сваки човек двоједушан, ако се не покаје, тешко ће се спасти. 7. Зато, очисти срце своје од двоједушности, и обуци
Еф. 6, 10–18. се у веру, јер је она моћна; и веруј Богу да ћеш све молбе твоје које тражиш добити. И ако некада тражиш од Господа неку прозбу, па је тек доцније добијеш, немој посумњати због тога што ниси брзо добио молбу душе своје, јер си свакако због неког искушења или неке погрешке, коју ти не знаш, касније добио то што си тражио. 8. Зато немој престајати тражити молбу душе твоје, и добићеш је; ако ли тражећи малакшеш и посумњаш, себе окривљуј а не Онога који ти даје. 9. Пази на ову двоједушност, јер је зла и неразумна и многе искорењује из вере, па чак и врло верне и јаке. Јер та двоједушност је кћи ђаволова и много зла чини слугама Божијим. 10. Стога презри двоједушност, и побеђуј је у свакој ствари обукавши се у јаку и моћну веру. Јер вера све обећава и све извршава (τελειοῖ), а двоједушност (= *сумња*), не верујући сама себи, промашује у свим својим поступцима које чини. 11. Видиш ли, дакле, рече (ми), да је вера одозго, од Господа, и има велику силу, а двоједушност је земаљски дух, од ђавола и нема снаге. 12. Ти, зато, служи вери која има моћ, а удаљуј се од сумње која нема снаге, и живећеш Богу; и сви који тако мисле (и раде), живеће Богу.

ЗАПОВЕСТ ДЕСЕТА

XL. 1. Одбаци од себе жалост (λύπην), рече (ми опет), јер је она сестра двоједушности (= *сумње*) и гневљивости. 2. Како је, рекох, Господине, она сестра њихова, јер

ми се чини да је друго гневљивост, друго двоједушност, а друго жалост. Неразуман си човек, рече он. Зар не разумеш да је слугама Божијим жалост гора и опаснија од свих других духова и већма од свих духова разара човека и изгони Духа Светога, и (после) опет спасава? 3. Господине, рекох ја, неразуман сам и не схватам та поређења (= *ūриче*). Јер како може и изгонити и опет спасавати, не разумем. 4. Слушај, рече: Они који никада нису истраживали о истини, нити су испитивали о Божанству, и само су поверовали, па су се (онда) уплели у послове (трговине) и у богатство, и у незнабожачка пријатељства, и у друге многе послове овога века; они, дакле, који су уз то прионули не разумеју (ове) приче Божије (τὰς παραβολάς τῆς θεότητος), јер таквим поступцима бивају помрачени, и кваре се, и постају запарложени (= *запушūени*). 5. Као што се добри виногради, кад буду занемарени, запарложе од трња и разног корова, тако и људи који су поверовали па се упустили у многе такве послове које напред наведосмо, они заблу́де с памети своје и више ништа не разумеју о правди, него и кад чују о Божанству и о истини, ум се њихов бави само својим пословима, и уопште ништа не схватају. 6. Они, пак, који имају страх Божији и истражују о Божанству и о истини, и имају срце (обраћено) ка Господу, они брзо разумевају и схватају све што им се говори, јер имају у себи страх Господњи. Јер тамо где Господ обитава, тамо је и много разума (= *разумевања*). Приљуби се зато Господу, и све ћеш схватити и разумети. 2 Кор. 7, 10.

XLI. 1. Слушај, дакле, ти неразумни, рече (ми он), како жалост (λύπη) изгони Духа Светога, и (како) опет спасава. 2. Када се двоједушни (човек) прихвати неког посла и због своје двоједушности не успе у њему, тад ова туга (λύπη = *жалосūи*) улази у човека и ожалошћује Духа Светога и изгони Га. 3. Затим, опет, кад се гневљивост прилепи за човека због неке ствари, и овај се веома огорчи, тад опет жалост улази у срце човека који се разгњевио

и он тугује због посла свога који је урадио, и каје се што је зло учинио. 4. Жалост, дакле, ова изгледа да има спасења, јер се (човек) каје што је зло учинио. Зато, оба поступка ожалошћују Духа (Светога): двоједушност — што није успео у своме послу, а гневљивост жалости Духа што је (човек) учинио зло. Обоје, дакле, жалосте Духа Свето-
Еф. 4, 30. га, двоједушност и гневљивост. 5. Зато одбаци од себе жалост и не жалости Духа Светога Који у теби обитава, да не би Он пред Богом молио противу тебе и одступио од тебе. 6. Јер Дух Божији, Који је дат у ово тело, не подноси жалост нити стешњавање.

XLII. 1. Зато се ти обуци у ведрину (τὴν ἱλαρότητα = *тиху радост*), која увек има милост код Бога и пријатна Му је, те у њој уживај. Јер сваки ведар човек добро чини и добро мисли и пренебрегава жалост. 2. А ожалошћен човек увек нагиње злу (πονηρεύεται = *мисли на зло*). Прво, он чини зло што ожалошћује Духа Светога, Који је ведар дат човеку. Друго пак, ожалошћујући Духа Светога чини безакоње, не молећи се нити се исповедајући Богу. Јер увек (πάντοτε = *никада*) мољење ожалошћеног човека нема моћи да пред жртвеник Божији изађе. 3. Зашто, упитах ја, мољење ожалошћенога не излази пред жртвеник Божији? Зато, вели, што жалост седи (= *живи*) у срцу његовом, а помешана жалост са молитвом не допушта молитви да чиста изађе пред жртвеник Божији. Јер као што сирће и вино, помешани заједно, немају исто задовољство, тако и жалост, помешана са Духом Светим, нема исту молитву. 4. Очисти стога себе од те зле жалости, и живећеш Богу; и сви који од себе одбаце жалост и одену се у потпуну ведрину, живеће Богу.

ЗАПОВЕСТ ЈЕДАНАЕСТА

XLIII. 1. (Потом) ми показа људе где седе на клупи, и другога човека који седи на столици, и рече ми: Видиш

ли оне који седе на клупи? Видим, Господине, рекох ја. Они су, вели он, верни (πιστοὶ), док онај који седи на столици јесте лажни пророк, који упропашћује разум слугу Божијих; погубиће (разум) двоједушних, а не верујућих. 2. Ови двоједушни долазе њему као неком врачу (μάντιν) и питају га: шта ће им се десити; а овај лажни пророк, немајући у себи никакву силу Духа Божанског, говори са њима сходно њиховим питањима и по жељама злобе њихове; и испуњује душе њихове онако како сами желе. 3. Јер он, будући сам празан, празно и одговара празнима. Јер било шта да буде запитан, он одговара сходно празнини тога човека. Али, неке речи и истините говори, јер га ђаво испуњује својим духом, еда би могао оборити и некога од праведника. 4. Онима, дакле, који су јаки у вери Господњој, обучени у истину, таквим се духовима не прилепљују, већ беже од њих; онима пак који су двоједушни и често се кају (= *прредомишљају*), они им врачају као и незнабошци, и служећи идолима (εἰδωλολατροῦντες) навлаче на себе већи грех. Јер онај ко пита лажнога пророка о неком послу, идолопоклоник је, и празан је од истине, и безуман је. 5. Јер сваки од Бога дати Дух не бива запиткиван, него, имајући силу Божанства, сам од себе све говори, јер долази одозго, од силе Божанскога Духа. 6. Дух пак којега запиткују и који говори сходно жељама људи, земаљски је и површан; он нема моћи, и уопште не говори ако не буде запиткиван. 7. Како ће, Господине, рекох ја, човек познати ко је од њих пророк, а ко лажни пророк? Он рече: Ево слушај за обојицу пророка, и као што ти будем говорио, тако ћеш испробати (правог) пророка и лажног пророка. Према животу испитуј човека који има Дух Божански. 8. Онај ко има Дух одозго, прво је кротак и миран и смиреноуман, и удаљава се од свакога зла и сујетних жеља овога века, и чини себе сиромашнијим (ἐνδεέστερον) од свих људи, и када га запиткују никоме ништа не одговара, нити насамо говори, нити Дух Свети говори онда када човек

хоће да говори, него говори онда када Бог хоће да Он говори.[16] 9. Када, дакле, човек који има Божанскога Духа дође на сабрање (συναγωγὴν) људи праведних који имају веру Духа Божанскога, и од сабрања тих људи буде молитва Богу, тада анђео пророчкога Духа који на њему почива испуњује човека и тај човек, испунивши се Духом Светим, говори мноштву (εἰς τὸ πλῆθος = *сабрању верних*) као што Господ хоће.[16] 10. Тако ће се, дакле, објавити Дух Божанства. Таква је ова сила Духа Божанства Господњега. 11. А сада, рече (ми), слушај за духа земаљскога и празнога, који нема силе, него је безуман. 12. Пре свега, тај човек који сматра да има духа, уздиже себе и хоће да има прво место, одмах је дрзак и бестидан и брбљив и живи у многим уживањима и у многим другим обманама, и узима плату за своја пророштва; а ако је не добије неће да пророкује. А може ли Дух Божански узимати плате и пророковати? Не дешава се да то чини пророк Божији, него је у ових (лажних пророка) дух земаљски. 13. Затим, он се уопште не приближава сабрању (συναγωγὴν) праведних људи, него их избегава, а прилепљује се онима двоједушнима и празнима и пророкује им по ћошковима, и вара их говорећи им све сујетно, према жељама њиховим; јер он (као такав) празнима и одговара.[17] Јер када се празни суд стави са празнима, не разбија се, већ се они међусобно слажу. 14. Када пак (такав) дође на сабрање испуњено праведним људима, који имају Дух Божанства, и од њих

---

[16] Овде је реч о *харизматичким = благодатним* даровима који су се често пројављивали у првој Цркви, о чему говори и 12. и 14. глава 1. Коринћанима Апостола Павла.

[17] Реч је очигледно о појави антицрквених самозвано „надахнутих", тј. лажних учитеља, какви су били јеретици Гностици и нешто касније Монтанисти, који су избегавали црквене скупове верника и насупрот Цркви Божијој стварали своје секте. Таквих, на жалост, има и данас још више него у раном Хришћанству.

буде молитва (Богу), тај се човек испразни и земаљски дух (што је у њему) бежи од њега из страха, и тај човек постаје шупаљ, и сав се разбија, и не може ништа да говори. 15. Јер, ако у магазу збереш вино и уље, и између њих поставиш један празан лонац, па зажелиш да опет испразниш магазу, лонац који си поставио празан, празан ћеш и наћи. Тако и празни пророци, када дођу међу духове праведних, какви дођу такви ће се и наћи. 16. (Ето дакле), имаш (= *ūознајеш*) живот обе врсте пророка. Стога испитуј по делима и животу човека који говори за себе да је духоносац (πνευματοφόρον). 17. Ти пак, веруј Духу који долази од Бога и који има моћ, а духу земаљскоме и празноме ништа не веруј, јер у њему нема моћи, пошто долази од ђавола. 18. А слушај причу (= *ūоређење*) коју ћу ти рећи: Узми камен и баци га у небо, па види да ли можеш домашити. Или опет, узми цев са водом и пусти млаз (воде) у небо, па види можеш ли пробити небо. 19. Ја рекох: Како то може бити, Господине? Јер обоје што си рекао, немогуће је. Он рече: Као што је, дакле, ово немогуће, тако су и земаљски духови немоћни и безсилни (ἀδρανῆ). 20. А узми сада силу која одозго долази: гра̀д је малена лоптица, али када падне на главу човека колики бол наноси? Или опет, узми кап (воде) која са крова пада доле и дуби камен. 21. Видиш ли, дакле, да и оно најмање што одозго пада на земљу има велику снагу, тако је моћан и Божански Дух који долази одозго. Зато веруј томе Духу а бежи од онога другога.

ЗАПОВЕСТ ДВАНАЕСТА

XLIV. 1. Рече ми (Пастир): Одбаци од себе сваку злу жељу и одени се у жељу добру и честиту, јер (само) обучен у ову жељу омрзнућеш злу жељу и укротићеш је онако како желиш. 2. Јер је зла жеља дивља и тешко се припитомљује. Јер је страшна и својом дивљачношћу веома раз-

једа људе, нарочито ако у њу упадне слуга Божији и не буде разборит, страшно бива разједан њоме. А она разједа управо такве који немају одећу добре жеље, него су утонули у овај век (= *у свеш̄ске жеље*), и она баш њих предаје смрти. 3. Која су, Господине, рекох ја, дела зле жеље која људе предају у смрт? Покажи ми их, да бих се од њих чувао. Слушај, рече (ми), којим то делима зла жеља убија слуге Божије.

XLV. 1. Пре свих се истиче жеља за туђом женом или човеком (= *мужем*), па жеља раскошног (πολυτελείας = *луксузног̄*) богатства, и многих таштих јела и пића, па и других многих и безумних уживања. Јер свако уживање је глупо и празно слугама Божијим. 2. Ове, дакле, жеље су зле и убијају слуге Божије. Јер сама зла жеља јесте кћи ђаволова. Зато се треба удаљавати од злих жеља, да бисте, избегавајући их, живели Богу. 3. Они пак којима оне овладају, и не успротиве им се, коначно ће умрети, јер су то смртоносне жеље. 4. Зато се ти одени у жељу правде (= *п̄равednoстӣ*) и, наоружавши се потпуно страхом Господњим, противи им се; јер страх Божији обитава у доброј жељи. Ако те зла жеља види потпуно наоружаног страхом Божијим и да јој се противиш, побећи ће далеко од тебе и неће ти се више појавити, бојећи се твога оружја. 5. Победивши је и добивши венац (у борби) против ње, ти приступи жељи праведности и, предавши њој победу коју си задобио, служи јој како она хоће. Ако будеш служио доброј жељи, и њој се потчинио, моћи ћеш победити (сваку) злу жељу, и покорити је онако како желиш.

XLVI. 1. Хтео бих, Господине, рекох ја, да знам на које начине треба да служим доброј жељи. Слушај, рече (ми): Чини (ἔργασαι = *делај*) правду и врлину, истину и страх Господњи, веру и кротост и остала добра која су овима слична. Чинећи то, бићеш угодан слуга Божији и живећеш Њему; и сваки који буде служио доброј жељи, живеће Богу.

2. Тако он, (Пастир), завршивши (овим) дванаест заповести, и рече ми: Имаш ове заповести, ходи (= *живи*) у њима и призивај (на то) оне који те слушају, да би њихово покајање било чисто у остале дане живота њиховог. 3. Ову службу (τὴν διακονίαν) коју ти дајем, извршуј марљиво, па ћеш урадити много. Јер ћеш наћи благодарност код оних који ће се покајати и повероваће твојим речима, јер ћу ја бити са тобом и убедићу их да ти поверују.

4. Ја му рекох: Господине, ове заповести су велике и добре и славне и моћне да орадосте срце човека који их може држати. Али не знам, Господине, да ли те заповести може човек да одржи, јер су врло тешке. Одговоривши, он ми рече: Ако у себи решиш да је могуће држати их, онда ћеш их лако одржати и неће ти бити тешке; ако ли пак на срце твоје већ дође (помисао) да их човек не може држати, онда их нећеш ни одржати. 6. А сада ти велим: Ако њих не одржиш, него их пренебрегнеш, онда нећеш имати спасења, ни деца твоја, ни дом твој, јер си ти за себе већ пресудио да не може човек одржати ове заповести.

XLVII. 1. И ово ми врло гневно изговори, тако да сам се збунио и веома га се уплашио, јер се лик његов изменио, тако да човек не могаше поднети гњев његов. 2. Видећи ме свег уплашеног и збуњеног, стаде ми снисходљивије и ведрије говорити, па ми рече: Неразумни, неразборити и двоједушни (човече), зар не схваташ славу Божију, како је велика и моћна и предивна, да је Он свет створио ради човека и потчинио је човеку сву Своју творевину, и њему је дао сву власт да господари над свим што је под небом? 3. Ако је, дакле, вели он, човек господар свих створења Божијих и господари над свима, зар не може овладати и овим заповестима? Може (свакако), рече, онај човек који има Господа у срцу своме да овлада свима и сваком од ових заповести. 4. А они који (само) на уснама имају Господа, а срце им је окамењено, и далеко су од

Пс. 20, 6; Пс. 56, 12.

Пс. 8, 7; Рм. 8, 19–23.

1 Мојс. 1, 28; Јевр. 2, 7–8.

Бога, њима су ове заповести тешке и недоступне. 5. Ви пак, који сте празни и шупљи у вери, ставите Господа свога у срце (своје) и познаћете да од ових заповести ништа није лакше, ни слађе, ни питомије. 6. Повратите се ви који ходите у заповестима ђавољим, тешким и горким и дивљим и развратним, и не бојте се ђавола, јер у њему нема силе противу вас. 7. Јер ћу ја бити са вама, Анђео покајања, који владам њиме. Ђаво има само страх, али његов страх нема снаге, зато га се не бојте, и побећи ће од вас.

XLVIII. 1. Ја му рекох: Господине, послушај неколико речи мојих. Кажи шта хоћеш, рече он. Човек је, Господине, рекох ја, готов да држи заповести Божије и нема ниједнога који не тражи од Господа да га оснажи у Његовим заповестима, те да се потчини њима; али је ђаво свиреп и тиранише људе.[18] 2. Не може он, рече (Пастир), тиранисати слуге Божије који се из свег срца уздају у Њега. Ђаво се може борити противу њих, али их не може победити. Ако му се, дакле, одупрете, он ће, побеђен и постиђен, побећи од вас. Они, рече (још), који су отпражњени (ἀπόκενοι = *који нису ūуни али ни сасвим ūразни*), они се боје ђавола као да он има моћ. 3. Када човек напуни многе посуде добрим вином, па међу тим посудама буде и неколико отпражњених, и он дође до тих судова, тада не гледа у оне напуњене, јер зна да су пуни, него гледа у оне отпражњене бојећи се да нису ускисли; јер отпражњени лонци врло брзо ускисну, те тако пријатност вина пропадне. 4. Тако и ђаво наилази на све слуге Божије, кушајући их. Они пак

---

[18] Јерма је ове, и другде, један вешт и човекољубив *адвокаū* „голог" човека, али човека добронамерног. Јермин ранохришћански нелицемерни *хуманизам* сусрећемо до данас на Православном Истоку, нарочито код Светих Отаца, монашких Стараца и код Достојевског.

који су пуни вере, снажно му се супротстављају и он одступа од њих, јер не налази места где ће ући. Међутим, тада одлази код отпражњених и, налазећи места, улази у њих и чини у њима оно што хоће, те му они постају робови.

XLIX. 1. Ја пак, Анђео покајања, говорим вам: Не бојте се ђавола. Јер, велим (вам), да сам послан да будем са вама који се кајете од свег срца свога, и да вас оснажим у вери. 2. Верујте, дакле, Богу ви који сте због грехова својих изгубили наду свог живота и умножили сте грехе и живот свој потпуно оптеретили; (верујте) да, ако се повратите Господу од свег срца свог и будете творили правду у остале дане живота свог, и будете право служили Њему, по вољи Његовој, Он ће вам учинити исцељење ваших ранијих грехова, и добићете моћ да победите дела ђавоља. Претње ђаволове уопште се не бојте, јер је немоћан као жиле (= *тетиве*) мртвога. 3. Послушајте ме, зато, и бојте се Онога Који може све спасти и погубити, и ове заповести држите, и живећете Богу. 4. Ја му (на то) рекох: Господине, сада се оснажих у свима наредбама Господњим, јер си ти са мном, и знам да ћеш сасећи сву силу ђавољу, и да ћемо га ми победити, и да ћемо надвладати сва дела његова. И надам се, Господине, да ћу уз помоћ Господњу моћи одржати ове заповести које си заповедио. 5. Он рече: Одржаћеш их ако ти срце буде чисто пред Господом, а одржаће их и сви они који очисте срца своја од сујетних жеља овога века, и живеће Богу.

Мт. 10, 28; Лк. 6, 9.

Мт. 5, 8; 2 Тим. 2, 22.

[III ДЕО]

ПРИЧЕ (παραβολαὶ)[19] КОЈЕ МИ ЈЕ ГОВОРИО

[ПРИЧА ПРВА]

L. 1. Рече ми он: Знате ли, вели, да у туђини живите (ἐπὶ ξένης κατοικεῖται) ви слуге Божије, јер је Град ваш далеко од града овога. Ако, дакле, додаде он, знате Град ваш у којем ћете живети, зашто онда спремате овде њиве, и луксузне установе, и грађевине, и станове сујетне? 2. Онај који спрема (све) то у овоме граду, тај не очекује да се врати у свој Град. 3. Неразумни и двоједушни и несрећни човече, зар не схваташ да је то све туђе и да је под влашћу другога? Јер ће (вам) рећи господар овога града: Нећу да ти живиш у моме граду, него изађи из овога града, јер се не држиш мојих закона. 4. Ти, дакле, који имаш њиве и насеља и другу многу имовину, изагнан од њега, шта ћеш урадити са твојом њивом и са кућом и са осталим што си спремио себи? Јер ће ти с правом рећи господар ове земље: Или се држи мојих закона, или иди из моје земље. 5. Шта ћеш, дакле, чинити ти који следујеш закон (онога) твога Града? Хоћеш ли се, ради њива твојих и осталог имања, коначно одрећи закона свога и следовати закону овога града? Гледај да (ти) не буде штетно одрећи се закона свога, јер ако будеш хтео да се вратиш у свој Град, нећеш бити примљен, јер си се одрекао закона Града свога, те ћеш бити искључен из њега.

3 Макав. 6, 3; Јевр. 11, 10. 16; Јевр. 13, 14.

3 Мак. 2, 30–31.

---

[19] Приче, или грчки: *παραболе*, овде значе: *поређења, слике, подобија.*

6. Пази, зато, да ти, као обитавалац у туђини (ἐπὶ ξένης κατοικῶν) не спремаш себи ништа више осим онога што ти је најнужније потребно (τὴν αὐτάρκειαν τὴν ἀρκετήν σοι = *осим самодовољства које ти је довољно*), и буди готов да када господар овога града хтедне да те истера, као противнога његовом закону, изађеш из његовог града и отидеш у свој Град и служиш се својим законима, без принуде и радостан. 7. Гледајте стога ви који служите Господу и који Га имате у срцу: чините дела Божија сећајући се заповести Његових и обећања која је обећао и верујте Му да ће их испунити ако заповести Његове будете држали. 8. Зато, уместо њива откупљујте душе које су у невољама, колико је ко имућан, и посећујте удовице и сирочад и немојте их презирати; и богатство ваше и све установе ваше трошите на такве њиве и куће, које сте добили од Бога. 9. Јер вас је Господар (свега) за то обогатио да бисте Му такве службе вршили. Много је боље куповати такве њиве и имања и куће, које ћеш наћи у своме Граду када у њега дођеш. 10. Ова раскош је добар и ведар, који нема жалости ни страха, а има (само) радост. Немојте, дакле, стварати (= *куповати*) раскош незнабожачку, јер је то штетно вама слугама Божијим. 11. Него стварајте (= *купујте*) своју раскош у којој се можете радовати, и немојте застрањивати (μὴ παραχαράσσετε = *немојте фалсификовати*), нити се туђег дотицати, нити га желите, јер је зло желети туђе. Него своје дело ради, и спашћеш се.

3 Макав. 6, 10.

Пс. 102, 18.
Јевр. 6, 13.

Јак. 1, 27.

ДРУГА (ἄλλη) ПРИЧА

LI. 1. Када ја идох у њиву и видех иву (= *врбу*) и винову лозу (једну уз другу), и размишљах о њима и њиховим плодовима, јави ми се Пастир и рече: Шта то ти у себи размишљаш о врби и о лози? Разматрам, Господине, рекох ја, како веома приликују једна другој. 2. Та два дрвета, рече он, стоје као образац слугама Божијим. Ја рекох:

Хтео бих да знам (тај) образац овог дрвећа о којем говориш. Видиш ли, рече он, врбу и лозу? Видим, Господине, рекох ја. 3. Лоза, вели он, сама доноси плод, док је врба бесплодно дрво. Али сама лоза, ако се не успне уз врбу, не може донети много плода, јер је прострта по земљи, те и плод који донесе, донесе га иструлелог, јер не виси на врби. Када се пак лоза обавије око врбе, она доноси плод и за себе и за врбу. 4. Видиш, дакле, да и врба даје многи плод, не мање од лозе, него чак и више. Како више, Господине, рекох ја? Зато, вели, што лоза обешена о врбу даје многобројан и добар плод, а лежећи доле (на земљи) доноси мали и натрули (плод). Ова, дакле, прича (= *йорећење*) дата је за слуге Божије, за сиромашнога и богатога. 5. Објасни ми, Господине, како то, рекох ја. Слушај, вели он: Богаташ има имовину (χρήματα), а у односу на Господа он је сиромашан, јер се пашти око богатства свога, и има врло малу молитву и исповедање Господу, а и то што има врло је кратко и мало и нема скоро никакву моћ. А када се богаташ наслони на сиромаха и даје оно што је (овоме) потребно, (тада) верује да ће, ако учини сиромаху, моћи добити награду код Бога, јер је сиромах богат у својој молитви и у исповедању (Господу) и његова молитва има велику моћ код Бога. Зато богат даје све сиромаху не двоумећи. 6. Сиромах пак, добијајући од богаташа, моли се Богу, благодарећи Му за онога који му даје, а овај се (опет) све више и више стара о сиромаху да у животу своме буде без оскудице. Јер зна да је молитва сиромаха пријатна и богата пред Господом. 7. Обојица, дакле, врше (добро) дело: сиромах делотвори молитвим, у којој је богат и коју је добио од Господа, узвраћајући Господу Који му ју је даровао. Тако исто и богаташ: богатство које је добио од Господа без устезања даје сиромаху. И то је велико дело и пријемљиво код Бога што је он схватио (правилно) богатство своје и од дарова Господњих учинио (добро) сиромаху и (тако) извршио службу Господњу правилно. 8. Људима̀, дакле, врба изгледа да не доноси плода, но они

не виде нити схватају да, када бива суша, врба, која има воде, храни лозу; и лоза, имајући стално воду, доноси двоструки плод, и за себе и за врбу. Тако и сиромаси, молећи се Господу за богате, испуњују (πληροφοροῦσι = *осмишљују*) богатство њихово. И опет, богаташи, дајући сиромашнима оно што њима треба, испуњују (πληροφοροῦσι) душе њихове. 9. Тако, обојица постају заједничари праведнога дела. Ко, дакле, ово чини, неће бити напуштен од Бога, већ ће бити уписан у књиге живих.[20] 10. Блажени су они који имају и разумеју да се од Господа богате, јер онај који то схвати моћи ће да послужи неком добру.

ПРИЧА ТРЕЋА

LII. 1. Показа ми (затим) много дрвећа, које не имађаше (зелено) лишће него ми изгледаше као суво, јер је све било исто. И рече ми: видиш ли, вели, ово дрвеће? Видим, господине, рекох ја, да је (све) слично и суво. Он ми у одговор рече: Ово дрвеће које видиш, то су они који живе у овом веку. 2. А зашто је, господине, рекох, (све) као суво и слично? Зато, вели, што се у овом веку ни праведници ни грешници не виде (као различити), него су слични. Јер је овај век зима за праведнике, и они, живећи са грешницима, не примећују се. 3. Као што је дрвеће у зиму, без лишћа, слично (међусобно), и не види се које је суво а које живо, тако се у овом веку не примећују праведници ни грешници, него су сви слични.

ДРУГА (= *четврта*) ПРИЧА

LIII. 1. Опет ми показа много дрвеће, неко са младицама, а неко суво, па ми рече: видиш ли, вели, ово дрве-

---

[20] Потресан је овде наведени пример првохришћанског решавања „социјалног проблема“, тако једноставно, скоро детиње приказан, и то све ради Господа.

ће? Видим, Господине, рекох ја, неко са младицама, а неко суво. 2. Ово дрвеће са младицама, рече он, то су праведници, који ће се настанити у веку који долази. Јер је будући век лето (θερεία = *време жетве*) за праведнике, а за грешнике зима. Када, дакле, засија милост Господња, онда ће јавни постати они који служе Господу и свима ће бити објављени. 3. Јер, као што се у лето појављују плодови сваког дрвета и бивају познати какви су, тако ће и плодови праведника бити објављени и сви ће бити познати као доброцветни у ономе веку. 4. А незнабошци и (непокајани) грешници, (то јест) суво дрвеће које си видео, наћи ће се такви суви и бесплодни у ономе веку, и као сува дрва сагореће, и биће обелодањени (φανεροὶ), јер је дело њихово било зло у животу њиховом. Грешници ће, дакле, сагорети јер су сагрешили а нису се покајали; а незнабошци ће сагорети што не познаше Творца свога. 5. Зато ти у себи буди плодоносан, да би се у оно лето обелоданио плод твој; а удаљуј се од многих послова и нећеш ништа погрешити. Јер они који много шта раде много и греше, растрзавајући се око својих послова, те не служе Господу своме. 6. Како пак може, рече он, такав тражити нешто од Господа и добити, када не служи Господу? Они који Њему служе, они ће и добити (испуњење) својих молби. А они који не служе Господу, неће добити ништа. 7. Ако ли неко ради (само) један посао, он може и Господу служити, јер се разум његов неће расејавати (= *отуђивати*) од Господа, него ће Њему служити, имајући ум свој чист. 8. Ово, дакле, ако урадиш, можеш бити плодоносан у веку који долази; и сваки који то учини, биће плодоносан.

ДРУГА ПРИЧА, ПЕТА

LIV. 1. Када се ја постих и сеђах на једној гори и захваљивах Господу за оно што је учинио са мном, спазих Пастира где седи крај мене, и рече ми: Што си тако рано

дошао овде? Зато, Господине, рекох ја, што држим стражу. 2. Шта је то стража, запита он? Постим, рекох, Господине. Он рече: Какав је то, вели он, пост што постите? Као и обично, Господине, рекох, тако постим. 3. Он рече: Не знате да постите Богу, нити је тај некорисни пост који Му постите (прави) пост. Зашто то говориш, Господине, рекох ја? Говорим ти, вели он, зато што није то онај (прави) пост који ви сматрате да постите, него ћу те ја научити који је пост угодан и савршен Господу. Да, Господине, рекох ја, учинићеш ме блаженим ако будем дознао који је пост угодан Богу. Слушај, рече он. 4. Бог не жели такав сујетан пост, јер постећи се тако Богу, ти ништа не чиниш за правду. Него пости Богу овакав пост: 5. Ништа зло не учини у животу своме, него служи Господу чистим срцем, држећи заповести Његове и ходећи у наредбама Његовим; и нека ни једна зла жеља не дође у срце твоје. Веруј, дакле, Богу да, ако то радиш и бојиш Га се и уздржаваш се од сваке зле ствари, живећеш Богу. И ако то чиниш, чиниш пост велики и угодан Богу. Мт. 19, 17.

LV. 1. Слушај (сада) причу коју ћу ти казати, која се односи на пост. 2. Неко је имао њиву и много слугу, па је у једном делу њиве посадио виноград. Изабравши једног најверснијег и угодног му слугу, и спремајући се да отпутује, позва га и рече му: Узми овај виноград којега посадих, и огради га кољем док се ја не вратим, и ништа друго немој чинити винограду. Ову заповест моју одржи, па ћеш бити слободан код мене. И отиде господар (тога) слуге на путовање. 3. А када он отиде, слуга узе и огради виноград. Завршивши пак ограђивање винограда, виде да је виноград пун трава. 4. Он тада у себи размишљаше говорећи: Ову сам заповест господареву извршио; надаље, окопаћу овај виноград и биће лепше обрађен и, немајући трава (у себи), донеће више рода, јер га трава неће гушити. Узе и окопа виноград и све траве што беху у винограду оплеви. И поста

виноград онај лепши и бујнији, немајући трава да га гуше. 5. После неког времена, дође господар и њиве и слуге, и изиђе у виноград. И видећи њиноград лепо ограђен, па још окопан и све траве оплевљене, и лозе бујне, веома се обрадова радовима слуге свога. 6. Дозвавши, дакле,
Мт. 21, 33–41. сина свога љубљеног, којега је имао за наследника, и пријатеље које је имао за саветнике, рече им шта је (био) заповедио слузи своме и шта је нашао урађено. И они изразише честитање слузи поводом сведочења које му посведочи господар (његов). 7. И рече им (господар): Ја овом слузи обећах слободу ако одржи заповест моју коју сам му заповедио, а он ми је ту заповест одржао и додао винограду добро дело, и мени се врло допало. Стога за то
Рм. 8, 17. дело које је учинио хоћу да га учиним сунаследником сину моме, јер добро које је замислио није га пренебрегнуо него га је извршио. 8. Са овим његовим мишљењем радо се сагласи и господарев син: да слуга постане сунаследник сину. 9. После неколико дана учини вечеру његов домаћин куће и посла му много јела са вечере. Слуга пак, добивши јела послана му од господара његовог, узе она која ће му бити довољна, а остала раздаде својим садругарима. 10. Добивши јела, његови садругари се обрадоваше и стадоше се молити за њега да (још) већу угодност нађе
Лк. 16, 3–9. код господара, зато што се тако понео према њима. 11. За све ове догађаје чу господар његов и опет се веома обрадова његовом поступку. Сазвавши опет господар пријатеље (своје) и сина свога, каза им за поступак слугин, који учини са јелима која је добио, и они се још већма сагласише да слуга постане сунаследник сину његовом.[21]

---

[21] Простота и једноставност овог казивања сведочи о Јерминој блискости јеванђелским временима и о живом ранохришћанском осећању велике благовести *човекољубља Божијег* за спасење и богоусиновљење човека. Јерма је зато, поред све моралне строгости, истински хумани *адвокат човека*, јер је пророк и проповедник Христа Богочовека.

LVI. 1. Ја рекох Пастиру: Господине, ја те приче не знам, нити их могу схватити, ако ми их не објасниш. 2. Све ћу ти објаснити, рече он, и оно што ти будем говорио показаћу ти, (само) ти држи заповести Господње и бићеш Проп. 12, 13. Му угодан и уписаћеш се у број оних који држе заповести Његове. 3. Ако ли пак нешто од добра учиниш преко заповести Божије, себи ћеш придодати већу славу и бићеш славнији код Бога него што би (иначе) био. Ако, дакле, држећи заповести Божије, додаш (још) и ова служења (τὰς λειτουργίας), обрадоваћеш се, ако их будеш држао по мојој заповести. 4. Ја му рекох: Господине, што ми заповедаш то ћу држати, јер знам да си ти са мном. Он рече: Бићу са тобом зато што имаш такву готовост (προθυμίαν = *усрдност*) да чиниш добро. А бићу, вели, и са свима онима који имају исту готовост. 5. Тај, (дакле), пост, рече он, ако се (притом) држе и заповести Господње, врло је добар.

А овако ћеш одржати тај пост који имаш да држиш. 6. Пре свега, чувај се од сваке зле речи и од сваке зле жеље, и очисти срце своје од свих таштина овога века. Ако то сачуваш, тај (ће ти) пост бити савршен. 7. А чинићеш овако: Извршивши оно што је напред написано, ти у онај дан у који постиш не окуси ништа осим хлеба и воде, а од јела која си имао јести (тог дана) сабери збир трошка тог дана кад си то имао чинити и, одвојивши на страну, подај то удовици и сироти и ономе који нема. Тако ћеш имати смирену мисао, да би од смиреноумља твога онај који (то) добије испунио душу своју и помолио се за тебе Господу. 8. Ако, дакле, тако учиниш пост као што ти заповедам, твоја ће жртва бити угодна пред Богом и тај пост ће бити Фил. 4, 18; Мт. 5, 24. записан, и служење тако учињено биће добро и ведро и благоугодно Господу. 9. То ћеш тако држати ти са децом твојом и целим домом твојим, и одржавши то бићеш блажен; и (сви) који чувши ово одрже (то), биће блажени и добиће све што затраже од Господа.

LVII. 1. Много га молих да ми објасни причу о винограду, и о слузи који је оградио виноград, и о оградама и травама које су истребљене из винограда, и о сину и пријатељима саветницима; јер сам схватио да је све то нека прича (= *упоређење, параболa*). 2. А он, одговарајући, рече ми: Много си дрзак у запиткивањима. Не треба, вели, да запиткујеш баш ништа; јер, ако треба да ти се објави, објавиће ти се. Ја му рекох: Господине, оно што ми покажеш, а не објасниш, то сам (онда) узалуд видео а нисам разумео шта значи. Исто тако, ако ми говориш приче, а не одгонетнеш ми (их), узалуд сам то чуо од тебе. 3. А он ми опет одговори, говорећи: Онај, вели, који је слуга Божији и има Господа свога у срцу, иште од Њега разборитост (σύνεσιν) и добија је, те сваку причу решава, и уз помоћ Господа постаје му познато оно што је у причама говорено. Они пак, вели, који су млакоње и спори су на молитву, они се двоуме да траже од Господа. 4. А Господ је многомилостив и свима који од Њега ишту даје без одлагања. А ти који си оснажен од Славнога Анђела и од Њега си добио такву молитву и ниси лењ, зашто не тражиш од Господа разборитост (σύνεσιν) и не добијеш је од Њега. 5. Ја му рекох: Господине, имајући тебе са собом ја имам потребу да те молим и да те питам, јер ми ти све показујеш и разговараш са мном. Када бих пак без тебе то видео или чуо, онда бих питао Господа да ми се објасни.

Јак. 1, 5–6.

LVIII. 1. Рекох ти већ раније, вели он, да си (човек) лукав и дрзак питајући за објашњење прича. Но пошто си тако упоран, објаснићу ти причу о њиви и о свему осталом што следи, да би их ти објавио свима. Чуј сада, рече ми, и разуми ово. 2. Њива је овај свет, а Господар поља је Онај Који је све створио и све уредио и укрепио. Син је Дух Свети, а слуга је Син Божији.[22] Виноградске пак лозе јесу

Мт. 13, 38.

Еф. 3, 9; Јевр. 3, 4. Пс. 67, 29.

---

[22] Види *напомену* бр. 13 на стр. 22.

овај народ (= *хришћански*), којега је Он засадио. 3. А коље (= *прūтке уз лозу*) јесу свети Анђели Господњи, који држе (и чувају) народ Његов. А траве почупане из винограда јесу безакоња слугу Божијих. Јела пак, која је Он послао слузи од вечере, јесу заповести које је кроз Сина Свога дао народу Своме, док пријатељи и саветници јесу Свети Анђели, који су први створени. Одлазак Господара на пут јесте време које преостаје до Његовог (= *Христōовог*) другог доласка (εἰς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ).[23] 4. Ја му (на то) рекох: Господине, све је ово велико и дивно и преславно. Како бих, велим, Господине, ја могао то схватити? То не може схватити ни неки други човек, ма био и веома разуман.

Јн. 15, 1–5.

Мт. 24, 42; Јевр. 10, 37.

---

[23] Већ смо рекли у *Предгōвору* да Јермино богословље није довољно јасно ни разрађено. То се види у његовој Христологији, где он најпре као да поистовећује *Сина* Божијег са *Духом* Светим, а онда као да одваја *тēло Христōово* и само њега назива Сином Божијим. Слична нејасноћа понавља се и у следећем LIX одељку, а и у LXXVIII (на почетку *9. Приче*). Међутим, овакву нејасноћу (присутну и још понегде у доникејском богословљу) не би требало схватити погрешно, него у том смислу да Јерма под „Духом Светим" овде подразумева Христово *Божанствō* (Божанску природу Спаситељеву) и зато мало ниже (у § LIX) вели да је Бог тог „Духа", дакле *Божанствō*, „настанио у тело", тј. послао је Сина као *Бога* да се *уттелови*, да узме на Себе човечанско *тēло*, тј. да постане човек (Гал. 4, 4–6; Јн. 1, 14). Ту *човечанску прūроду* Христа писац *Пастūира* назива час „слугом" а час „Господаром" (ниже у § LIX), тј. тиме говори и наглашава да је Христос био истински и стварни *Човек у тēлу* (против јеретика гностикā) и у Њему, светоме и чистоме, обитавало је *Божанствō* телесно (Гал. 2, 9). Што пак ту *Божанску прūроду* Христову Јерма назива „Духом Светим" то је, мислимо, из разлога *пневматолошке* Христологије (присутне још код неких Отаца; ср. и Лк. 1, 35 и Д. Ап. 10, 28), што потврђује и почетак *9. Приче* (одељак LXXVIII) где се Дух Свети јавља у обличју Цркве, а знамо да је Црква *тēло Христōово* или *Кула* сазидана на темељцу *Камену* који је Христос (одељак LXXXIX). Треба споменути и чињеницу да никo од каснијих Св. Отаца није Св. Јерми замерао неко погрешно учење о Христу, па ни Св. Атанасије Велики који Јермин *Пастūир* препоручује као *девтероканонску* књигу.

Објасни ми још, Господине, рекох, и ово што ћу те питати. 5. Реци шта хоћеш, вели он. Зашто, рекох, Господине,
Фил. 2, 7. Син Божији се у причи јавља у виду слуге?

LIX. 1. Слушај, рече: Не јавља се (οὐ κεῖται = *није сīављен*) Син Божији у виду слуге (εἰς δούλου τρόπον), него се јавља (= *īоспīављен је*) за велику власт и Господство (κυριότητα). Како то, Господине, рекох ја, не схватам. 2. Он рече: Јер Бог посади виноград, то јест сазда народ (Свој) и предаде га Сину, и Син постави Анђеле над њима да свакога чувају. И Он (= *Син*) очисти грехове њихове, много се потрудивши и много пострадавши (за њих); јер се ниједан виноград не може окопати без труда и напора. 3. Он,
Јевр. 1, 3; Јевр. 2, 17. Пс. 15, 11. Јн. 10, 18. дакле, очистивши грехе народа, показа им стазе живота, давши им закон којега је добио од Оца Свога. Видиш, дакле, рече (ми), да је Он Господар народа, добивши сву
Мт. 28, 18; Еф. 1, 20–23. власт од Оца Свога. 4. А да је Господар (= *Бог Отац*) узео Сина Свога и славне Анђеле за саветнике око наслеђа Слуге, чуј (сада). 5. Духа Светога (= *Христа*), Који од
Јн. 1, 14; Кол. 2, 9; Јевр. 10, 15. пре постоји (τὸ προὸν), и Који је створио сву твар, Бог је настанио у тело (σάρκα) у које је хтео. И то, дакле, тело (ἡ σάρξ), у које се настанио Дух Свети (= *Христос*), послужило
1 Петр. 2, 22; 1 Петр. 1, 19. је Духу добро, живећи у честитости и чистоти, нимало уопште не упрљавши Духа. 6. Пошто је, дакле, то тело (оваплоћеног Бога) поживело добро и чисто, и заједно са
2 Кор. 13, 13; Јевр. 2, 14; 1 Јн. 1, 3. Духом (= *Божанством*) потрудило се и сарађивало у свакој ствари, поживевши крепко и врлински, добило је заједницу са Духом Светим (= *Христом*); јер се Богу допало понашање овога тела, пошто се оно на земљи није упрљало имајући Духа Светога. 7. За саветнике је, дакле, узео Сина и славне Анђеле, да би и ово тело, послуживши Духу беспрекорно, имало неко место настањења да се не мисли да је плата његовог служења пропала. Јер ће плату добити свако тело које се нађе чисто и неупрљано, у којему је Дух Свети обитавао.[24] 8. (Ето), имаш објашњење и ове приче.

LX. 1. Обрадовах се, господине, рекох ја, чувши ово објашњење. Слушај сада, рече (ми он): То тело твоје (τὴν σάρκα σου) чувај чисто и неупрљано, да би Дух који се у њему настанио посведочио му и оправдало се тело твоје. 2. Пази да ти некада не дође у срце помисао да је то твоје тело пропадљиво (φθαρτὴν) и да га злоупотребиш (због тога) у некој прљавштини. Ако упрљаш тело своје, упрљаћеш и Духа Светога; а ако упрљаш тело своје, нећеш живети.[25] 3. Господине, рекох ја, ако се десило неко раније незнање, пре но што чусмо ове речи, како ће се спасти човек који је упрљао тело своје? Он рече: Од ранијих незнања само Бог може дати исцељење, јер је Његова сва власт. 4. Него ти сада ово чувај, и Господ, Који је многомилостив, свакако ће те исцелити, ако ни тело твоје ни Дух не будеш надаље прљао. Јер обоје су заједнички (κοινά ἐστι) и не могу се упрљати једно без другога. Зато обоје чувај чистим, и живећеш Богу.

1 Кор. 3, 16; 1 Кор. 6, 13–17.

ПРИЧА ШЕСТА

LXI. 1. Седећи код куће и прослављајући Господа за све што сам видео, и размишљајући о заповестима, како су прекрасне и јаке и благе и славне, и моћне да спасу

---

[24] У целом овом одељку наглашава се спасоносни значај Христовог оваплоћења за нас људе који живимо *у тѣлу*. Зато је Бог и постао тело (Јн. 1, 14) да би и наше тело постало заједничар Божанства. Спасењем и обесмрћењем и обожењем Христовог безгрешног тела омогућено је и нама људима вечно спасење и душа *и тѣла* наших. Бесмртност и вечни живот душе и тела обезбеђује Божански Дух Христов који се настањује у чистим и светим хришћанима (Рм. 8, 9–11).

[25] Овом реченицом Св. Јерма исповеда веру у васкрсење тела (насупрот јеретицима гностицима који су у његово време то одрицали) и зато говори о потреби поштовања тела и непрљања билокаквом нечистотом.

Јак. 1, 21. душу човекову, говорио сам у себи ово: Бићу блажен ако будем ходио у овим заповестима; и сваки који у њима буде
Пс. 1, 1–2; Пс. 118, 1. ходио биће блажен. 2. Док сам то у себи говорио, видим одједном Пастира да седи поред мене и говори (ми) ово: Шта то премишљаш (διψυχεῖς = *сумњаш*) о заповестима мојим које сам ти заповедио? Оне су добре, немој уопште ништа да сумњаш, него се обуци у веру у Господа и у њима ћеш ходити; јер ћу те ја оснажити у њима (да их испуњујеш). 3. Заповести ове корисне су онима који ће се покајати. Ако ли пак не буду ходили у њима, узалуд ће бити покајање њихово. 4. Стога ви који се кајете, одбаците од себе лукавства овога века која вас упропашћују и обучени у сваку врлину праведности узмогнете држати запо-
Еф. 6, 11–17. вести ове и више не повећавати грехе своје. Ако ништа не будете додавали (гресима), загладићете своје раније грехове. Ходите, зато, у заповестима мојим и живећете Богу. Ето, то вам је од мене речено.

5. Пошто ми то изговори, он ми рече: Пођимо у поље и показаћу ти пастире оваца. Хајдемо, Господине, рекох ја. Тада дођосмо у неко поље, показа ми младога пастира одевенога у складно сложене хаљине (σύνθεσιν ἱματίων) рујне боје. 6. Он напасаше веома многе овце, и те овце беху у бујању и многом уживању и весело трчаху тамо и овамо. И сам пастир беше радостан због стада свога, и изглед пастира беше врло весео, и он прохођаше кроз стадо. А видех и друге овце где на једном месту уживају и госте се, али оне не трчаху.

LXII. 1. Он ми рече: Видиш ли, вели, овога пастира? Видим, господине, рекох ја. То је, рече он, анђео насладе и преваре. Он погубљује душе сујетних слугу Божијих, и одвраћа их од истине, варајући их у злим жељама у којима пропадају. 2. Јер они заборављају заповести Бога Живога и ходе у обманама и уживањима сујетним и пропадају од овога анђела, неке у смрт, а неке у потпуну кварежс. 3. Ја

му рекох: Господине, ја не разумем шта значи у смрт, а шта у квареж? Слушај, рече он: Овце које видиш да су врло веселе и да скачу, то су они који потпуно одступају од Бога и предали су се жељама овога века. У њима нема покајања за живот, јер су (уз своје грехе) додали и хулу на Име Господње. Њихова је, дакле, смрт. 4. А овце, које си видео да не скачу него пасу на једноме месту, то су они који су себе предали уживањима и обманама (овога века), али нису похулили на Господа. Они су, дакле, отпали (κατεφθαρμένοι = *кварежни*) од истине. За њих још има наде покајања, кроз које могу живети. Покварености (ἡ καταφθορὰ = *кваре*ж) има неку наду на поправку, док смрт има вечну пропаст.

5. Опет пођосмо мало напред и показа ми пастира крупног, као дивљачког лика, огрнутог белом козјом кожом, с неком торбом на рамену, и у руци имађаше тојагу врло тврду и чворновату и велики бич. И поглед имађаше врло суров да сам га се уплашио, такав поглед имаше. 6. Овај пак пастир примаше од младог пастира оне овце које су уживале и пландовале, а нису скакале, и утерао их је у неко стрмновито и трновито и чичковито место, тако да се од трња и чичка овце не могаху искобељати, него се уплитаху у трње и чкаљ. 7. Ту, дакле, уплетене, пасијаху трње и чичак, и врло се мучаху у одеротинама од трња. Он их је јурио тамо и овамо, не дајући им уопште покоја, те се ове овце уопште не смириваху.

LXIII. 1. Видећи, дакле, те (овце) мучене и злопаћене, сажалих се због њих што се тако муче и одмора уопште немају. 2. Рекох Пастиру који говораше са мном: Господине, ко је овај пастир који је тако немилосрдан и груб и уопште нимало не сажаљева ове овце? Он је, вели, Анђео кажњавања; он је од праведних Анђелâ и постављен је за кажњавање. 3. Он, дакле, преузима оне који су отпали од Бога и ходили у жељама и обманама овог века и

кажњава их, како је ко достојан, страшним и различитим казнама. 4. Хтео бих, рекох, Господине, да дознам какве су те различите казне? Слушај, рече он, те различите муке и казне: Мучења су животна: јер бивају кажњени неки штетама, неки немаштином, неки разним болестима, неки сваким беспоретком, неки увредама од недостојних, и многим другим делима страдају. 5. Јер многи, нестални у својим намерама, прихватају се много чега, и ништа им уопште не успева. И говоре за себе да им не иду послови од руке, а не помишљају у срцима својим да су учинили зла дела, него окривљују Господа. 6. Када их, дакле, свака (таква) невоља мучи онда бивају предавани мени на добро карање (= *васпитавање*) (εἰς ἀγαθὴν παιδείαν), и ојачавају у вери Го-
Пс. 51, 10. сподњој и у остале дане живота свога служе Господу чистим срцем. Када се, дакле, покају, тада им долазе у њихова срца зла дела која су учинили и онда прослављају Бога
Пс. 7, 12; 2 Тим. 4, 8. што је Праведан Судија и што је праведно сваки (од њих) препатио по делима својим. А надаље они служе Господу
Мт. 5, 8. чистим срцем својим и успевају у сваком послу своме, до-
Мт. 7, 7; Мт. 21, 22. бијајући од Господа све што (од Њега) траже. И тада прослављају Господа што су мени били предани и више не страдају ниједним злом.

LXIV. 1. Рекох му: Господине, још ми, велим, ово објасни. Шта тражиш, рече он. Да ли, дакле, Господине, велим, исто се онолико времена муче уживачи и варалице колико и уживају и варају? Одговори ми: Исто толико времена се и муче. 2. Мало се, велим, Господине, муче. Јер је требало да они који тако уживају и заборављају Господа седмоструко се муче. 3. Рече ми он: Неразуман си и не схваташ моћ (и значење) мучење. Кад бих схватао, рекох, Господине, не бих те питао да ми објасниш. Слушај, вели, моћ (и значење) обојега. 4. Време уживања и преваре један је час, а час мучења има моћ (и значење) тридесет дана. Ако, дакле, неко ужива и вара један дан, и један

дан бива мучен, (тај) дан мучења важи за целу годину. Колико пак дана неко ужива, толико се година мучи. Видиш ли, дакле, да је време уживања и преваре мало, а (време) казне и мучења велико.

LXV. 1. Пошто, Господине, рекох ја, уопште не схватих времена преваре и уживања и мучења, објасни ми још јасније. 2. Одговоривши, рече ми: Твоје је неразумље упорно и нећеш да очистиш срце своје и да служиш Господу. Пази, вели, да се време не испуни и ти се нађеш безуман. Слушај сада, вели, као што желиш да ово схватиш. 3. Онај који ужива и вара један дан и чини оно што жели, облачи се у много безумље и не схвата дело које чини, јер већ сутра заборавља шта је јуче учинио. Јер уживање и превара памћења нема, због безумља у које је обучено. Када се пак казна и мучење прилипи за човека један дан, он бива кажњен и мучен до (краја) године, јер велико памћење има казна и мука. 4. Кажњаван, дакле, и мучен читаву годину, сећа се тада уживања и преваре и зна да због њих трпи ово зло. Сваки, дакле, човек који ужива и вара овако се мучи, зато што, имајући живот, себе су предали у смрт. 5. Која су, Господине, рекох, уживања штетна? Свако дело, вели он, које ако са задовољством чини, уживање је човеку. Јер и гневљивац, ако своју страст задовољи, ужива (у томе); и прељубник, и пијаница, и оговарач, и лажљивац, и грабљивац, и отимач, и који слично њима чини, својој болести задовољство чини, јер ужива у своме делу. 6. Сва ова уживања штетна су слугама Божијим. Због ових, дакле, превара и уживања муче се кажњавани и мучени. 7. А постоје и уживања која спасавају људе. Јер многи (људи), радећи добро, уживају ношени сопственим задовољством. Ово пак уживање корисно је слугама Божијим и живот прибавља таквоме човеку; док штетна, напред наведена уживања прибављају мучења и казне. Ако пак остану упорни и не покају се, смрт себи прибављају.

ПРИЧА СЕДМА

LXVI. 1. Неколико дана после, видех га (= *Пастира*) на истом пољу где сам и (оне) пастире видео, и рече ми: Шта тражиш? Дошао сам, Господине, рекох, да те молим да Пастиру казне заповедиш да из мог дома изађе, јер ме много тишти (= *жалости*). Треба, вели он, да те тишти, јер тако је заповедио Славни Анђео за тебе, јер хоће да будеш искушан. А шта сам, рекох, Господине, учинио тако зло, да будем предан томе Анђелу? 2. Чуј, вели он: Греси твоји јесу многи, али не толики да би ти био предан томе Анђелу; али је дом твој учинио многе грехе, и веома се огорчио Славни Анђео због дела њихових и зато је заповедио да те за неко време тишти, да би се и они покајали и очистили од сваке жеље овога века. Када се, дакле, покају и очисте, тада ће отићи Анђео казне. 3. Рекох му: Господине, ако су они учинили такве ствари да се веома огорчи Славни Анђео, шта сам ја учинио? Они другачије, рече он, не могу бити погођени ако ти, глава куће, не будеш погођен жалошћу. Јер ако ти будеш патио, нужно ће и они патити, а ако ти будеш добро, они неће имати никакве жалости. 4. Али ево, Господине, велим, покајали су се од свег срца свога. Знам и ја, вели, да су се покајали од свег срца свога; али зар мислиш, вели, да се греси покајникâ одмах отпуштају? Свакако не; него покајник треба да помучи душу своју и да се јако смири у сваком делу своме и да се жалости многим и различитим жалостима. Ако ли поднесе жалости које долазе на њега, свакако ће се смиловати (на њега) Онај Који је све створио и оснажио, и даће им неко
Еф. 3, 9; Пс. 67, 29. исцељење. 5. И то свакако ако види срце покајника чисто од сваке зле ствари. А теби и дому твоме сада је корисно да се жалостите. И што (уопште) много говорим? Треба ти се жалостити, као што је заповедио онај Анђео Господ-

њи који те је мени предао. И за то заблагодари Господу што те је сматрао за достојнога да ти наговести (ту) жалост да би, препознавши је, поднео је добро (ἰσχυρῶς = *крепко*). 6. Ја му рекох: Господине, буди ти са мном и сваку жалост моћи ћу поднети. Ја ћу, рече он, бити са тобом, а замолићу и Анђела казнитеља да те лакше тишти. Но мало ћеш се времена жалостити па ћеш бити васпостављен на своје место. Само ти остани у смиреноумљу и служи Господу чистим срцем, и деца твоја и дом твој, и ходи у заповестима мојим које сам ти заповедио, и покајање ће твоје моћи бити снажно и чисто. 7. И ако то сачуваш заједно са домом својим, свака ће жалост одступити од тебе. А и од свих ће, вели, одступити жалост, ко у овим мојим заповестима буде ходио.

ПРИЧА ОСМА

LXVII. 1. Показа ми (затим) иву (= *врбу*) која покриваше брда и долине, и под покривач врбе дођоше сви који су позвани у Име Господње. 2. А стајаше Славни Анђео Господњи, врло висок, крај врбе, имајући срп велики и одсецаше гране од врбе и даваше (их) народу покриваном врбом, а даваше им мале гранчице, величине лакта. 3. Пошто сви добише гранчице, Анђео остави срп, а онда дрво беше здраво (= *цело*) као што је било кад је виђено. 4. А ја се чудих у себи, говорећи: Како је дрво цело кад су му толике гране одсечене? Вели ми Пастир: Не чуди се што је то дрво остало читаво иако су толике гране одсечене; остави, вели (ми), док све видиш, па ће ти се објавити шта је. 5. Анђео, који је дао народу гране, опет (их) је тражио од њих; и као што су примали, тако су били позивани к њему, и сваки од њих предаваше гране. Анђео пак Господњи узимаше их и разматраше. Од неких је добијао гране суве и као од црва поједене, па заповеди Анђео да они који су такве гране предали стану одвојено. 7. Други пак

предаваху суве, али не беху поједене од црва; и њима заповеди да стану посебно. 8. А други предаваху полусуве, и они стајаху посебно. 9. Други (опет) предаваху своје гране полусуве и са прслотинама; и они стајаху посебно. 10. А други предаваху своје гране зелене, али са прслотинама; и они стајаху посебно. 11. Други пак предаваху гране пола суве а пола зелене, и они стајаху посебно. 12. Други опет приношаху гране своје са два дела гране зелене, а трећи сув; и они стајаху посебно. 13. А други предаваху два дела (гране) сува, а трећи зелен; и они стајаху посебно. 14. Други опет предаваху своје гране безмало потпуно зелене, а само мали део грана њихових беше сув, и то сам крај, и на њима беху прслотине; и они стајаху посебно. 15. У других пак беше мали део зелен, а остали делови грана суви; и они стајаху посебно. 16. А други долажаху носећи гране зелене као што (их) примише од Анђела, и то већи део народа такве гране предаваше. Анђео се њима веома обрадова; и они стајаху посебно. 17. Други пак предаваху своје гране зелене и са још (новоизраслим) гранчицама; и они стајаху посебно. И због њих се Анђео веома обрадова. 18. А даваху (на крају) и други своје гране зелене, са још (новим) гранчицама, и њихове гранчице као да имаћаху неки плод; и ти људи, чије се гране нађоше такве, беху врло весели. А Анђео се и њима обрадова, и Пастир са Њиме врло весео беше због њих.

LXVIII. 1. И заповеди Анђео Господњи да се донесу венци. И бише донети венци, као од палми начињени, и (Он) овенча људе који су предали гране са гранчицама и неким плодовима, и отпусти их (да иду) у Кулу (= *Цркву*). И друге отпусти у Кулу, оне који предаваху гране са гранчицама а плод не имаћаху, и њима даде печат. 3. А одећу имаћаху сви исту, белу као снег, (сви) који иђаху у Кулу. 4. И оне који предаваху гране зелене, као што (их) примише, отпусти (их), давши им белу одећу и печат.

5. Пошто Анђео то све заврши, рече Пастиру: Ја идем, а ти их отпусти у зидове (око Куле), као што је сваки достојан да борави. А разгледај пажљиво гране њихове и тако их отпусти, пажљиво разгледавши. Гледај, вели, да ти ни један не промакне, а ако ти неки промакне, ја ћу их испробати на жртвенику. Рекавши то Пастиру, отиде.

6. По одласку Анђела, рече ми Пастир: Узмимо од свих гране и засадимо их, да ако неке од њих могну оживети. Рекох му: Господине, ове суве (гране) како могу оживети? 7. Одговоривши, рече ми: Дрво је ово ива (= *врба*) и та врста воли живот (φιλόζωον); ако се, дакле, ове гранчице засаде и мало порасту, многе ће од њих оживети, а онда ћу покушати да их и водом залијем. Ако нека од њих узмогне оживети, радоваћемо се заједно с њима; ако пак не могне оживети, ја се нећу наћи немаран. 8. И заповеди ми Пастир да (их) позовем, онако како је сваки од њих стајао. Долажаху група по група и предаваху гране Пастиру, а Пастир примаше гране и по групама их засађиваше. Пошто их засади, зали их обилно водом, тако да се од воде гране не вићаху. 9. А пошто зали (засађене) гране, рече ми: Идемо (сада) и после неколико дана вратићемо се да видимо све ове гране. Јер Онај Који је створио ово дрво жели да живе сви који су од њега узели гране. А и ја се надам да ће гранчице ове да порасту и, заливене водом, да ће већина њих живети.

LXIX. 1. Рекох му: Објасни ми шта значи ово дрво, јер сам у недоумици у вези њега пошто су толике гране одсечене а дрво је (и даље) цело и уопште се ништа не види да је сечено од њега; то, дакле, не схватам. 2. Слушај, рече (ми) он: Ово велико дрво, које покрива брда и долине и сву земљу, јесте Закон Божији (= *Јеванђеље*)[26] који

---

[26] Очигледно је да се под „Законом Божијим" овде подразумева Јеванђеље Христово, јер се затим поистовећује са Сином Божијим,

је дат свету, а тај Закон је Син Божији, Који је проповедан по (свим) крајевима земље. Народи пак, који су под покровом (дрвета), јесу они који су чули проповед и поверовали у Њега. 3. А велики Славни Анђео јесте Михаило, који има власт над овим народом и руководи њима. Јер Он је тај који им даје Закон у срца верних; Он испитује њих, којима је дао Закон, да ли су га сачували. 4. Видиш ли гранчице свакога од њих, јер су (те) гране Закон. Видиш, дакле, да су многе од грана упропашћене, и познаћеш све њих који нису очували Закон, и видећеш боравиште свакога од њих. 5. Рекох му: Господине, зашто је неке отпустио (да иду) у Кулу, а неке је оставио теби? Који су, вели (ми), преступили Закон који су добили од Њега, њих је оставио у мојој власти ради покајања, а који су већ угодили Закону и очували га, Он их има под Својом влашћу. 6. А који су, господине, рекох, они који су овенчани и одлазе у Кулу? Одговоривши, рече ми: Овенчани су они који су се борили са ђаволом и победили га; то су они који су пострадали ради Закона (= *Јеванђеља*). 7. Други пак, који су такође предали гране зелене, и (то) са гранчицама, али без плода, то су они који су за Закон мучени, али нису пострадали нити су се одрекли Закона свога. 8. Они пак, који су предали зелене (гране) као што су и примили, то су честити и праведни и који су врло ходили у чистоме срцу и заповести Господње очували. А (све) остале упознаћеш када будем размотрио ове гране које су посађене и заливене.

Проп. 12, 13.

а Христос и Јеванђеље су заиста исто, јер Христос Спаситељ и јесте највеће *Јеванђеље (Благовест)* Божија. Писац *Пастира* уопште је склон честим поистовећењима, као што смо и раније видели и као што ћемо и даље видети (нпр. мало ниже, где он поистовећује Арханђела Михаила и Христа). То долази, највероватније, од силног осећања живе реалности и повезаности свих и свега у хришћанској вери и Цркви, онако како ову доживљава један прост али искрен човек.

LXX. 1. После неколико дана дођосмо на (исто) место, и Пастир седе на место Великог Анђела, а ја стајах крај њега. И рече ми: Опаши се платном и служи ми. Ја се опасах платном од чисте вреће. 2. Видећи ме опасаног и готовог да му служим, рече ми: Зови људе чије су гране засађене, по групама како је ко предао гране. Ја отидох у поље и позвах све; и стадоше све групе (пред нас). 3. А он им рече: Нека сваки ишчупа своју грану и нека је донесе мени. 4. Први (му их) предадоше они који су имали (гране) суве и подсечене, и нађоше се тако исто суве и подсечене, те им заповеди да стану посебно. 5. Затим предадоше гране они који их имаху суве и неподсечене: неки од њих предадоше гране зелене, а неки суве и начете, као од црва. Онима који предадоше зелене, заповеди да стану посебно, а онима који предадоше суве и начете, заповеди да стану са онима првима. 6. Затим предадоше они који имаћаху напола суве и са напрслинама: многи од њих предадоше зелене и без напрслина, а неки зелене и са гранчицама и на гранчицама плодови, какве имаћаху и они овенчани који отидоше у Кулу. Неки пак предадоше суве и нагрижене, а неки суве и ненагрижене, неки (опет) какве и беху: полусуве и са напрслинама. Заповеди им (Пастир) да сваки од њих стане посебно, неки код својих група, а неки посебно.

LXXI. 1. Затим (му) предаваху они који имаћаху гране зелене, али са напрслинама: сви они предадоше (их) зелене и стадоше у своју групу. Њима се обрадова Пастир, јер се сви беху изменили и своје напрслине одбацили. 2. А предадоше и они који имаћаху (гране) напола зелене, а напола суве: неких се гране нађоше сасвим зелене, неких полусуве, а неких суве и нагрижене, а неких зелене и са гранчицама; сви они бише послани сваки у своју групу. 3. Затим предадоше они који имаћаху два дела зелена, а трећи сув: многи од њих предадоше зелене, а многи полусуве,

други пак суве и нагрижене; сви они бише упућени сваки у своју групу. 4. Други (опет) предаваху своје гране са два дела суве, а трећи зелен: многи од њих предадоше полусуве, неки суве и нагрижене, неки пак полусуве и са напрслинама, а мало њих предадоше зелене; сви они стадоше у своју групу. 5. А предадоше и они који своје гране имаћаху зелене, са мало сувога и са напрслинама: од њих неки предадоше зелене, неки пак зелене и са гранчицама, па и они отидоше у своју групу. 6. Затим предадоше они који имаћаху (гране) нешто мало зелене, а остале делове суве: њихове гране нађоше се највећим делом зелене и са гранчицама и плодом на гранчицама, а других беху сасвим зелене. Овим се гранама Пастир веома обрадова што се такве нађоше. Отидоше пак и они сваки у своју групу.

LXXII. 1. Пошто Пастир размотри гране свију, рече ми: Рекао сам ти да ово дрво воли живот (φιλόζωον). Видиш ли, вели, колико их се покајало и спасло? Видим, Господине, рекох ја. (То је) зато да видиш, рече он, многомилостивост Господњу да је велика и славна и да је дао Духа (Свога) достојнима покајања. 2. Зашто се, Господине, рекох ја, сви не покајаше? Онима, вели, чије срце виде Господ да ће бити чисто и да ће Му служити из свег срца, њима даде покајање; а код којих виде преварљивост и лукавост и да ће се лицемерно покајати, њима није дао покајање, да не би опет похулили на Закон Његов. 3. Ја му рекох: Господине, сада ми објасни за оне који гране предадоше, какав је ко од њих, и његово боравиште, да би они који су поверовали и печат добили,[27] и повредили га не

---

[27] Печат овде, као и мало раније (одељак LXVIII), означава печат светог Крштења и дар Духа Светога. Овај се благодатни печат појављује и у светом покајању (као „другом крштењу", како ће касније рећи свети Подвижници), а и у светом мучеништву за Христа (Откр. 7, 2–4). Печат такође означава и коначно, есхатолошко прослављење спасених у Христу.

очувавши га здравим (= *целосним*), познали дела своја и покајали се, добивши од тебе печат, и прославили Господа што се смиловао на њих и послао им тебе да би обновио духове њихове. 4. Слушај, рече (ми): Они чије су гране нађене суве и нагрижене од црва, то су отпадници и издајници Цркве, који су у гресима својим похулили на Господа, а још се и постидели Имена Господњег које је призвано над њима. Они су, дакле, коначно умрли Богу. Видиш да се ниједан од њих не покаја, мада су чули речи које си им говорио, а које сам ти заповедио. Од њих, дакле, живот је одступио. 5. Они пак који су предали суве и ненагрижене (гране), и они су близу ових, јер су били лицемери и уносили су друга учења и извраћали слуге Божије, а особито оне који су сагрешили не остављајући их да се покају, већ су их (лоше) убеђивали лудим учењима. Они ипак имају наду за покајање.[28] 6. Видиш да су се многи од њих покајали од када си им говорио заповести моје, и још ће се покајати. Који се пак не покају, изгубили су живот свој. Они опет од њих који су се покајали, постали су добри и њихово је насеље у првим зидовима (око Куле), а неки узиђоше и на Кулу. Видиш ли, дакле, вели он, да покајање грешникâ доноси живот, а непокајање смрт.

Д. Ап. 15, 17; Јак. 2, 7.

LXXIII. 1. Слушај (сада) о онима који су предали (гране) полусуве, са напрслинама у њима. Они чије су гране биле полусуве, то су двоједушни (δύψυχοι), јер нити живе нити су умрли. 2. Они пак који имају полусуве и на њима напрслине, они су и двоједушни и оговарачи, који никад

---

[28] Вероватно да писац *Пастира* овде има у виду јеретике гностике, који су говорили да телесни греси немају никакав значај и зато је покајање за њих непотребно. (Главно је за њих било: имати такозвано „тајно знање“ — *гнозу*). Можда је Јерма имао у виду и неке ригористе, који су говорили да за учињени грех нема опроштаја, па је и покајање некорисно. Јермина пак пастирска мудрост, иако је строга, човекољубива је и спасоносна.

1 Сол. 5, 13. мира у себи (и међусобно) немају, него су свагда у раздору. И њима, вели, још предстоји покајање (као могућност). Јер видиш, вели, неке од њих да су се већ покајали, и они још у себи имају наду покајања. 3. Они, дакле, од њих, додаде он, који су се покајали, имају боравиште у Кули (= *Цркви*); а они од њих који ће се касније покајати, настаниће се у зидовима (око Куле); док они који се не покају, него још остану упорни у делима својим, умреће смрћу. 4. Они који су своје гране предали зелене и са напрслинама, они су увек били верни и добри, али су имали међусобно неку суревњивост око првенства и неке славе, па су сви неразумни јер имају међу собом суревњивост о првенству. 5. Но и они, чувши заповести моје, и будући добри, очистише себе и брзо се покајаше. Зато, њихово насеље би у Кули, а ако се неки од њих опет поврати на раздор, биће избачен из Куле и изгубиће живот свој. 6. Живот припада свима који држе заповести Господње, а међу заповестима нема (речи) о првенству или о некој слави, него о дуготрпељивости и смиреноумљу човека. У овоме је, дакле, живот Господњи, а у сејачима раздора и безаконицима је смрт.

LXXIV. 1. Они пак који су предали гране напола зелене напола суве, то су они који су се у своје послове заплели и нису се светима присајединили, зато им је половина жива а половина је умрла. 2. Многи пак, чувши заповести моје, покајали су се, а који су се покајали, насеље им је у Кули. Неки опет од њих до краја су одступили, и они зато немају више покајања, јер су својим (злим) пословима похулили на Господа и одрекли Га се. Изгубили су зато живот свој, због зла које су учинили. 3. Многи од њих су двоједушни. За њих још постоји покајање, ако се брзо покају, и насеље њихово биће у Кули; ако се пак касније покају, обитаваће у зидовима; а ако се не покају, и они су изгубили живот свој. 4. Они пак који су предали (гране) са два дела зелена, а трећим сувум, то су они који су се

одрекли различитим одрицањима. 5. Многи од њих покајали су се и отишли су да обитавају у Кули; а многи су до краја одступили од Бога, они коначно живот изгубише. Неки пак од њих беху двоједушни и чињаху раздоре. Њима још има покајања, ако се брзо покају и не остану упорни у својим задовољствима. А ако остану упорни у својим делима, и они себи смрт изграђују.

LXXV. 1. Они опет који су предали гране са два дела сува а трећим зеленим, то су они који су постали верни, али обогативши се и поставши славни код многобожаца, оденуше се у велику гордост и постадоше надмени мишљу и напустивши истину не придружише се праведнима, него живљаху заједно са многобошцима, и тај им пут постаде пријатнији, но од Бога не одступише него остадоше у вери, али дела вере не чинише. 2. Многи, дакле, од њих се покајаше и насеље њихово би у Кули. 3. Други пак, живећи до краја са многобошцима, захваћени сујетама многобожачким, одступише од Бога и дела многобожаца чинише. Зато они бише прибројани са многобошцима. 4. Други опет од њих бише двоједушни (= *йосумњаше*), не надајући се спасењу због дела која учинише; други пак бише двоједушни и међусобно раздоре (σχίσματα) створише. Њима, дакле, и онима који су двоједушни (= *сумњају*) због дела својих, још има покајања; али њихово покајање треба да је убрзано да би им обиталиште било у Кули, док онима који се не кају него остају упорни у уживањима, смрт је близу.

LXXVI. 1. А они који гране предадоше зелене, а само крајеви беху суви и са пукотинама, они су свагда били добри и верни и славни код Бога, но мало су сагрешили ситном жељом, и нешто мало једни против других имађаху, али чувши моје речи, највећим делом су се брзо покајали, и би им насеље у Кули. 2. Неки пак од њих бише двоје-

душни, а неки двоједушношћу створише веће раздоре. У њима, дакле, има још наде покајања, јер су увек били добри, и тешко ће ко од њих умрети. 3. Они пак који своје гране предадоше суве, који имађаху само мало зеленога, то су они који су само поверовали, а дела безакоња чињаху; но (ипак) никада не одступише од Бога и Име (Христово) радо су носили и радо су у домове своје слуге Божије примали. Чувши за ово покајање, без колебања су се покајали, и чине сваку врлину правде. 4. Неки пак од њих и страдају и радо се муче, знајући дела своја која учинише. Свих њих, насеље ће бити у Кули.

Д. Ап. 10, 15; Евр. 11, 33.

LXXVII. 1. И пошто заврши објашњење о свим гранама, рече ми: Иди и свима говори да се покају, па ће живети Богу; јер се Господ смиловао и послао ме да свима дам покајање, мада неки нису достојни спасења због дела својих. Но будући дуготрпељив, Господ жели (да понови свима) позив за спасење, који је дат кроз Сина Његовог. 2. Рекох му: Господине, надам се да сви кад чују ово, покајаће се, јер сам уверен да ће сваки, познавши своја дела и убојавши се Бога, покајати се. 3. Одговоривши, рече ми: Који се, вели, покају из свег срца свог, и очисте себе од напред поменутих зала својих, и више ништа не додају гресима својим, добиће од Господа исцељење ранијих грехова, ако не буду двоједушни у овим заповестима, и живеће Богу. Који пак, вели, придодају гресима својим и буду ходили у жељама овог века, осуђују себе на смрт. 4. Ти пак ходи у заповестима мојим и живећеш Богу; и свако који у њима буде ходио и чинио их правилно, живеће Богу. 5. Показавши ми то и о свему поговоривши, рече ми: А остало ћу ти показати кроз неколико дана.

2 Петр. 3, 9.

ПРИЧА ДЕВЕТА

LXVIII. 1. Пошто записах Заповести и Приче Пастира, Анђела покајања, Он дође к мени и рече ми: Хоћу да ти покажем оно што ти је показао Дух Свети Који је говорио с тобом у обличју Цркве, јер тај Дух јесте Син Божији.[29] 2. Јер, пошто си ти слабији телом, није ти било објављено кроз Анђела. Када си се пак оснажио кроз Духа и омоћао снагом твојом, тако да можеш и Анђела видети, тада ти се објави кроз Цркву грађење Куле; добро си и чисто све видео (што ти је показано) као од девојке. Сада пак видиш (објављено) од Анђела, кроз једнога истога Духа. 3. А од мене треба да све тачније видиш. Јер сам на то дат од стране Славног Анђела да обитавам у твоме дому, да би ти све снажно (δυνατῶς) видео, ништа се не плашећи као раније. Откр. 21, 10.

4. И одведе ме у Аркадију, на неку гору узвишену и облу, и посади ме на врх горе, и показа ми велико поље (= *равницу*) а око поља дванаест гора и свака гора имађаше другачији изглед. 5. Прва (гора) беше црна као чађ; а друга беше обнажена, не имајући траве; трећа пак пуна трња и чкаља. 6. А четврта имађаше биље полусуво: горњи део биља зелен, а доњи ка корену сув; а неко биље, кад сунце припече, постаде суво. 7. Пета гора беше врло сурова, а биље имаше зелено. Шеста пак гора беше препуна пукотина, неке мале а неке велике, а пукотине имађаху траве, но траве не беху врло бујне, него већином као увенуле. 8. Седма гора имађаше траве живахне и сва гора беше расцветана; и сваки род животињâ и птицâ пасијаше на гори оној; и колико год животиње и птице пасијаху, траве на гори оној све више и више растијаху и цветаху.

---

[29] Види *напомене* бр. 22 и 23 на стр. 54–55.

Осма (опет) гора беше препуна изворâ, и свака врста творевине Господње напајаше се са изворâ ове горе. 9. А девета гора уопште не имађаше воде и сасвим беше пуста, а у себи имађаше звери и гмизавце отровне који уништаваху људе. А десета гора имађаше највеће дрвеће и сва беше пошумљена, и под окриљем дрвећа лежаху овце одмарајући се и преживајући. 10. Једанаеста пак гора беше врло густог дрвећа и то дрвеће беше врло плодно, украшено разноврсним плодовима, тако да неко видећи их, пожелео би да једе од тих плодова. И дванаеста гора беше сва бела и изглед њен спреда беше врло мио, беше најлепша у себи та гора.

LXXIX. 1. У средини пак поља (= *равнице*) показа ми велику белу Стену, која се издизаше из тог поља. А Стена беше виша од горâ, и четвртаста тако да могаше сав свет сместити. 2. А беше та Стена врло стара, имајући Врата усечена, и чињаше ми се да је то усецање Врата од недавно. Врата тако сијаху, јаче од сунца, да сам се дивио сјају Врата. 3. Око Врата пак стајаху дванаест девојака. Четири од њих, које стајаху на угловима, чинило ми се да су славније, мада и остале беху славне. А стајаху на четири стране Врата, између ових, по две девојке. 4. Беху пак обучене у ланене хаљине, и беху складно опасане; имађаху напоље истакнута десна рамена као да ће неки терет носити. Тако беху спремне, јер беху врло ведре и расположене. 5. Пошто то видех, дивих се у себи што видех велике и славне ствари. И опет бејах у недоумици због девојака, што беху веселе а тако јуначки стајаху као да ће цело небо држати. 6. Ӣ рече ми Пастир: Шта у себи размишљаш и чудиш се и на себе жалост навлачиш? Јер оно што не можеш схватити, немој, будући разуман, ни покушавати, него тражи од Господа да добијеш разум и то схватиш. 7. Оно што је иза тебе, видети не можеш; а оно што је испред тебе, то видиш. За оно, дакле, што видети не можеш, немој

себе извртати; а оно што видиш, тиме овладај, а за остало немој да си радознао. А ја ћу ти све показати, колико ћу ти показати. Гледај сада ово остало.

LXXX. 1. Видех шест људи који дођоше, високи и славни и слични по изгледу; и они позваше неко мноштво људи. А и ови што дођоше беху људи високи и врло лепи и снажни. И позваше их ових шест људи да граде на Стени неку Кулу. А беше велики шум од ових људи који дођоше да граде Кулу док тамо и овамо трчаше око Врата.[30] 2. Девојке пак, које стајаху код Врата, говораху људима код Куле да пожуре са грађењем Куле; и испружише руке своје као да хоће нешто да прихвате од тих људи. 3. Шест пак људи заповедаху да из неке дубине излази камење и одлази за грађевину Куле. И изађоше десет каменова четвртастих и светлих, неоклесаних. 4. Шест људи позваше (оне) девојке и заповедише им да све камење, које имађаше ићи за грађевину Куле, прихватају и проносе кроз Врата и додају људима који ће градити Кулу. 5. Девојке, пак, оних првих десет каменова, који изађоше из дубине, стављаху (на раме) једна другој и по један камен ношаху заједно.

LXXXI. 1. Као што стајаху заједно око Врата, тако и ношаху те (девојке) које изгледаху снажне, и беху као подишле под углове камена. Друге пак са стране камена подиђоше и тако ношаху сво камење, и кроз Врата их проношаху, како им би заповеђено, и даваху људима на Кули; а ови, прихватајући камење, зидаху. 2. Грађење ове Куле би на великој Стени и изнад Врата. Складно бише спојени оних десет каменова и попунише сву Стену; и они бише темељ грађевине Куле; а Стена и Врата беху оно што др-

---

30 Ово виђење у овој *9. Причи* односи се на градњу Цркве Христове, као и напред у *3. Виђењу*. Стена и Врата означавају Христа (1 Кор. 3, 11; Јн. 10, 7). Види и даље одељак LXXXI, 2.

жаше сву Кулу. 3. После ових десет каменова, других двадесет пет каменова изађоше из дубине, и они се складно саставише у грађевину Куле, ношени од девојака као и претходни. После ових, изиђоше тридесет и пет, и они се тако исто уклопише у Кулу. После ових, изађе других четрдесет каменова и сви они бише стављени у грађевину Куле. Тако би четири реда (στοῖχοι) у темељима Куле. 4. И престаде (камење) излазити из дубине, па престадоше мало и градитељи. Затим опет заповедише шест људи оном мноштву народа да са горâ доносе камење за изградњу Куле. 5. Доношаху, дакле, људи са свих горâ различитих боја исклесано камење и предаваху их девојкама, а девојке их проношаху кроз Врата и предаваху их градитељима Куле. И кад различито камење би стављено у грађевину, тад (сви) постадоше једнаки и бели и своје раније боје измењиваху. 6. Неко пак камење, додавано од људи у грађевину, не постајаше светло, него како се стављаше тако и беше (= *остајаше*). Јер не беху предавани од девојака, нити проношени кроз Врата. Ово, дакле, камење беше неподобно у грађевини Куле. 7. А оних шест људи, видећи то камење неподобно у грађевини, заповедише да их изваде и врате доле на исто место одакле су и донети. 8. И рекоше људима који су донели камење: Немојте ви уопште додавати камење за грађење, него га ставите крај Куле да би их девојке, проносећи кроз Врата, додавале за грађење. Јер ако се, веле, кроз руке ових девојака не пронесу кроз Врата, своје боје не могу променити; зато, рекоше, немојте се трудити узалуд.

LXXXII. 1. И би завршено оног дана грађење, али Кула не би довршена, јер је требаше још дограђивати. Беше, дакле, неки прекид грађења, те шест људи заповедише градитељима да сви накратко оду и као одморе се, док девојкама заповедише да се не удаљују од Куле. Изгледало ми је да су девојке остављене да чувају Кулу.

2. Пошто сви отидоше и починуше, ја рекох Пастиру: Зашто се, рекох, Господине, не заврши грађење Куле? Он рече: Још се не може завршити Кула ако не дође и Господар њен и испроба ову грађевину, да, ако се неко камење нађе трошно, замени га; јер се Кула гради према вољи Његовој. 3. Хтео сам, рекох, Господине, да дознам какво је ово грађење ове Куле, и (још) за Стену, и Врата, и го̀ре, и девојке, и камење које излази из дубине, а није оклесано, него онакво одлази у грађевину? 4. И зашто прво десет каменова бише постављено у темељ, затим 25, затим 35, затим 40; и за камење које је отишло у грађевину и после извађено и враћено на своје место; о свему томе, Господине, успокоји душу моју и објасни ми то. 5. Он ми рече: Ако не будеш празни радозналац, све ћеш дознати, јер ћемо кроз неколико дана доћи овде и видећеш остало што ће се десити овој Кули; и све ћеш приче (παραβολὰς = *упоређења*) тачно дознати.

6. И после неколико дана дођосмо на место где (раније) сећасмо. И он ми рече: Идемо ка Кули, јер долази Домаћин (ὁ αὐθέντης) Куле да је размотри. И дођосмо до Куле и нико не беше код ње, осим само девојке. 7. Запита Пастир девојке да ли није дошао Господар (ὁ δεσπότης) Куле. А оне рекоше да ће доћи да размотри грађевину.

LXXXIII. 1. И гле, мало после видим поредак многих људи који долазе, и у средини неки Човек (= *Христос*) висок растом, тако да надилажаше Кулу. 2. А шест људи, који беху одређени за грађевину, с лева и с десна хођаху са Њим, и сви који су радили на грађевини беху са Њим и многи други славни око Њега. А девојке које чуваху Кулу потрчаше и целиваше Га и почеше ходати близу Њега око Куле. 3. Онај пак Човек разматраше грађевину пажљиво, тако да је сваки камен опипавао. Држећи пак неки штап у руци, сваки од уграђених каменова је ударао. 4. И кад их удараше остајаху неки од њих црни као чађ, а други шугави,

а други имаху пукотине, неки опет окрњени, а неки ни бели ни црни, а неки груби и не слагаху се са осталим камењем, а неки имађаху многе мрље. (Све) то беху разлике оних трошних каменова који се нађоше у грађевини. 5. Он, зато, заповеди да их све из Куле пренесу и ставе крај Куле, а друго камење донесу и ставе на њихово место. 6. И запиташе Га грађевинари из које горе хоће да донесу камење на њихово место. Он пак не заповеди да из горâ донесу, него заповеди да донесу са неког поља које беше близу. 7. И ископаше поље и нађе се камење светло и четвртасто, а неко и округло. Колико год беше камења у оном пољу, сви бише донети и кроз Врата пронети од стране девојака. 8. И бише исклесани четвороугаони каменови и стављени на место извађених, а округли не бише стављени у грађевину, јер бише тврди и споро беше клесање њихово. Они бише постављени крај Куле, пошто их је требало клесати и ставити у грађевину, јер беху врло светли.

LXXXIV. 1. Пошто, дакле, то заврши Славни Човек онај и Господар читаве Куле, позва Пастира и предаде му сво камење које лежаше крај Куле, које беше одбачено од грађења, и рече му: 2. Пажљиво очисти ово камење и стави га у грађевину Куле, оно које се може сложити са осталим, а које се не слаже баци га далеко од Куле. 3. Заповедивши то Пастиру, отиде од Куле са свима са којима је дошао; а девојке око Куле стајаху и чуваху је. 4. Ја рекох Пастиру: Како ово камење, одбачено, може ући у грађевину Куле? Одговоривши, рече ми: Видиш ли, вели, ово камење? Видим, Господине, рекох ја. Ја ћу, вели он, већи део овог камења оклесати и ставити у грађевину и ускладиће се са осталим камењем. 5. Како они, Господине, рекох ја, кад буду опсечени могу испунити исто место? Одговоривши, рече ми: Који се нађу мали, биће стављени у средину грађевине; а који су већи, ставиће се споља

и задржаваће ове. 6. Казавши ми ово, рече ми: Идемо, и после два дана доћи ћемо и очистићемо ово камење и ставићемо га у грађевину; јер треба све око Куле очистити, да не би Господар, дошавши изненада, нашао око Куле нечистоћу и наљутио се, те ово камење не уђе у грађевину Кулѐ, а ја се нађем немарљив код Владике. 7. После два дана, дођосмо код Куле, и рече ми: Размотримо све камење и да видимо које може да уђе у грађевину. Ја му рекох: Господине, да размотримо.

LXXXV. 1. И почевши, најпре разматрасмо црно камење. И они, какви беху стављени из грађевине, такви се и нађоше. И заповеди Пастир да се од Куле они однесу и одвоје. 2. Ратим разгледа оне плесњиве, и узе те оклеса многе од њих, и заповеди девојкама да их узму и ставе у грађевину. И девојке их узеше и ставише у средину грађевине Куле. Остале пак заповеди да се ставе са црнима, јер се и они нађоше црни. 3. Затим размотри оне са пукотинама, и од њих многе оклеса и заповеди да их девојке однесу у грађевину; и ставише их више уполье, јер беху здравији. А остали, због мноштва пукотина, не могаше бити оклесани, и стога разлога одбачени бише од грађевине Куле. 4. Затим размотри оне крњаве, и нађоше се многи међу њима црни, а неки беху направили и велике пукотине, те заповеди да се и они ставе са одбаченима. Оне пак који преостајаху од њих, очисти их и оклеса и заповеди да се ставе у грађевину. Девојке, узевши их, сложише их у средину грађевине Куле, јер беху слабији. 5. Затим размотраше оне напола беле а напола црне, и многи од њих нађоше се црни. Заповеди да се и они узму и ставе са одбаченима. Остали пак сви бише узети од девојака, јер будући бели, бише сложени од девојака у грађевину; а поставише их споља, јер се нађоше здрави, тако да могаху држати оне који су стављени у средину, јер ништа од њих не би одсечено. 6. Затим размотри оне грубе и тврде, и

мало од њих би одбачено, зато што не могаху бити оклесани, јер се нађоше врло тврди. Остали пак од њих бише оклесани и узети од девојака и у средину грађевине Куле сложени, јер беху слабији. 7. Затим разматраше оне који имаху мрље, и од њих малобројни поцрнеше, и бише одбачени ка осталима. А преостали, светли и здрави нађоше се, те и они бише сложени од девојака у грађевину; постављени бише споља због своје крепкости.

LXXXVI. 1. Затим дође да размотри бело и округло камење, па ми рече: Шта ћемо радити са овим камењем? Шта ја, велим, знам, Господине? Зар немаш ништа да смислиш за њих? (рече он). 2. Ја, велим, Господине, такву вештину немам, нити сам каменорезац, нити што могу смислити. Зар их не видиш, вели он, да су врло округли? И, ако желим да их учиним четвртастим, много треба одсећи од њих; но ипак, нужно треба неке од њих ставити у грађевину. 3. А ако је, Господине, нужно, рекох, зашто себе мучиш и не изабереш у грађевину оне које хоћеш, и не ставиш их у њу? Он изабра из њих оно веће и сјајније и оклеса их, а девојке узевши ставише их у спољне делове грађевине. 4. Остали пак који претекоше, бише узети и одложени у поље, одакле су и донети, али не беху одбачени. Јер, рече, „Још мало фали Кули да буде сграђена. А Господар Куле свакако жели да ови буду стављени у грађевину, јер су веома сјајни“. 5. Зато би позвано дванаест жена, прелепих по изгледу, обучених у црно и опасаних, које имаху истакнута рамена и косе распуштене. А чињаху ми се те жене да су дивље. Пастир им заповеди да узму камење одбачено од грађевине и однесу га на горе, одакле је и донето. 6. А ове веселе, узеше и однеше све камење, и ставише га одакле је и узето. И пошто би однето све камење, и не лежаше више ни камен око Куле, рече ми Пастир: Обиђимо Кулу да видимо да ли нема неког недостатка на њој. И обилажасмо је ја и он. 7. Пастир, видев-

ши Кулу да је лепа по грађењу, беше веома весео. Јер Кула беше тако сагрђена да кад је видех, жељах њену грађевину. Јер тако беше сагрђена кас од једног камена, не имајући ни један спој (= *фугу*) у себи. А камен се показиваше као да је од стене одвађен, јер ми се чињаше да је монолитан.

LXXXVII. 1. И ја, ходећи са њим, бејах весео видећи таква добра (ἀγαθὰ). А Пастир ми рече: Иди донеси креча и ситне цигле да бих обличје камења, састављеног у грађевини, попунио, јер треба све около Куле да буде глатко. 2. Ја учиних као што ми заповеди, и донесох му. Послужи ми, вели он, и дело ће брзо бити завршено. Он, дакле, испуни обличја камења које је ушло у грађевину, и заповеди да се почисти око Куле да буде чисто. 3. Девојке узеше метле и почистише, и узеше сво ђубре око Куле, и покропише водом; и би место око Куле весело (= *пријатно*) и врло лепо. 4. Пастир ми рече: Све је, вели, очишћено; ако Господар дође да посети Кулу, нема шта да нам замери. Рекавши то, он хтеде да оде. 5. Ја пак ухватих га за штап и стадох га заклињати Господом да ми објасни ово што ми је показао. Он ми рече: Још имам да се мало позабавим (ἀκαιρεθῆναι = *да се удаљим*), па ћу ти све обајаснити; чекај ме овде док не дођем. 6. Рекох му: Господине, овде сам ја, шта ћу радити? Ниси, вели, сам, јер су ове девојке са тобом. Онда ме, велим, предај њима. Познавши их, Пастир им рече: Предајем вам овога док се не вратим; па отиде. 7. Ја пак бејах сам са девојкама, а оне беху још ведрије и према мени расположене; особито оне четири славније од њих.[31]

---

[31] Као што ће се даље видети, ове *девојке* јесу свете *благодатне врлине* (као што је то и код Св. Методија Олимпског, почетком 3. века, у његовом спису *Симпосион*).

LXXXVIII. 1. Девојке ми рекоше: Данас Пастир неће доћи овде. Шта ћу, дакле, ја да радим, рекох им? До вечерас, рекоше, чекај га; и ако дође говориће са тобом, а ако не дође бићеш овде са нама докле не дође. 2. Ја им рекох: Сачекаћу га до вечери, а ако не дође отићи ћу кући и ујутру ћу опет доћи. А оне ми одговорише, и рекоше: Нама си предат и не можеш од нас отићи. 3. Где ћу онда, велим, боравити? Са нама ћеш спавати, као брат, а не као муж; јер си наш брат, и надаље ћемо са тобом обитавати, јер те много волимо. Ја се пак стиђах да са њима боравим. 4. Она која изгледаше прва међу њима, поче ме љубити и грлити. А остале, видећи њу да ме грли, и оне ме почеше љубити и водити око Куле и играти се са мном. 5. И ја постадох као млађи и почех и сам да се играм са њима; јер неке од њих играху коло, а друге свираху, а треће певаху; ја пак ћутах и са њима око Куле шетах, и бејах весео са њима. 6. Када пак дође вече, ја хтедох да идем кући, али ме оне не пустише него задржаше. И остадох са њима ту ноћ и спавах крај Куле. 7. Јер девојке простреше своје ланене хаљине доле и мене ставише између њих, и ништа уопште не чињаху него се само мољаху; а и ја са њима непрестано се мољах, и не мање од њих. И девојке се радоваху што се ја тако молим. И остадох онде до сутра, до другог часа (= *осам сати ујутро*), са девојкама. 8. Затим дође Пастир, и рече девојкама: Да ли му нисте учинили неку увреду? Питај њега, одговорише оне. Ја му рекох: Господине, обрадовах се оставши са њима. А шта си, вели, вечерао? Вечерао сам, велим, Господине, Речи Господње (ῥήματα Κυρίου) сву ноћ. Јесу ли те, вели, добро примиле? Да, рекох, Господине. 9. Сада, вели, шта хоћеш прво да чујеш? Као што си ми, рекох, Господине, од почетка показао. Молим те, Господине, да као што те будем питао тако ми и објашњавај. Као што желиш, рече он, тако ћу ти и објаснити, и ништа уопште нећу од тебе сакрити.

LXXXIX. 1. Пре од свега другога, велим, Господине, ово ми објасни: Шта значи Стена и Врата? Стена, вели, ова и Врата јесте Син Божији (= *Христос*). Како је, велим, Господине, Стена стара, а Врата су нова? Слушај, вели, и разуми, неразумниче. 2. Син Божији претходи свакој твари Његовој (πάσης τῆς κτίσεως αὐτοῦ προγενέστερος = *старији је од свеукупног стварања Његовог*), тако да је Он био саветник (σύμβουλος) Оцу Своме при стварању Његовом, зато је Стена стара. А Врата, Господине, велим ја, зашто су нова? 3. Зато, вели он, што је у последње дане свршетка (века) Он постао јаван (φανερὸς), зато су Врата постала нова, да би они који ће се спасавати кроз њих ушли у Царство Божије.[32] 4. Видиш ли, вели, камење које је кроз Врата ушло и стављено у грађевину Куле (= *Цркве*), а они који нису ушли (кроз Врата) опет су враћени на своје место? Видим, Господине, рекох ја. Тако, вели он, и у Царство Божије нико неће ући ако не добије Свето Име Његово. 5. Јер ако хоћеш да уђеш у неки град, а тај град је около обзидан и једна врата има, зар можеш ући у тај град осим кроз врата која има? Како, Господине, велим ја, може (то) бити? Ако се, дакле, не може ући у град, осим кроз његова врата, тако, вели, ни у Царство Божије не може човек другачије ући него само кроз Име Сина Његовог, Којега Он љуби (τοῦ ἠγαπημένου ὑπ' αὐτοῦ). 6. Виде ли, вели он, мноштво народа који гради Кулу? Видех, Господине, рекох ја. Сви они, рече, јесу славни Анђели; њима је окружен Господ. А Врата су Син Божији, и то је једини улаз ка Господу. Другачије пак нико не може ући к Њему осим кроз Сина Његовог. 7. Јеси ли видео, рече он, шест људи и међу њима Славног и Великог Човека који обилажаше око Куле и

Ис. 9, 6; Приче 8, 27–30.

Д. Ап. 2, 17; 1 Петр. 1, 20.

Јн. 3, 5; Мр. 9, 47.

Јн. 3, 5.

Јн. 3, 5; Јн. 10, 7; Јн. 14, 6.

---

[32] Види напред *напомене* бр. 13 и 23 на стр. 22 и 25. — *Врата* означавају оваплоћење Христово, улазак Сина Божијег у наш свет и живот, да бисмо ми људи кроз Њега као *Врата* (Јевр. 1, 1–6; Јн. 10, 7–10) ушли у Царство Божије и живот Божији. Све ове слике показују Јермину еклисиолошку Христологију, сличну Павловој и Јовановој.

испробаваше камење у грађевини? Видео сам, Господине, рекох ја. 8. Славни Човек, вели, јесте Син Божији, а оних шест јесу славни Анђели, који Га с десна и с лева подржавају. Од ових, вели, славних Анђела ни један не може ући к Богу без Њега; који Име Његово не добије, не може ући
Јн. 3, 5. у Царство Божије.

ХС. 1. А Кула, рекох ја, шта значи? Кула ова, вели он, јесте Црква. 2. А ове девојке које су? Оне су, вели,
Откр. 4, 5; Ис. 11, 1. свети духови (ἅγια πνεύματα); и човек се не може другачије наћи у Царству Божијем ако га оне не обуку у њихову одећу. Јер ако добијеш само Име, а одећу од њих не добијеш, ништа ти не користи, јер ове девојке јесу моћи (δυνάμεις = *силе*) Сина Божијега. Ако, дакле, Име (Његово) носиш, а не носиш силу Његову, узалуд ће ти бити ношење Имена Његовог.[33]

3. А камење, вели, које си видео одбачено, то су они који су Име носили, али одећу девојака нису обукли. А која је, велим, одећа њихова, Господине? Та имена, вели он, јесте одећа њихова. Ко носи Име Сина Божијега дужан је да носи и њихова имена, јер и сам Син носи имена ових
Лк. 4, 18; Лк. 2, 40. девојака. 4. Ово камење, које си видео да је ушло у грађевину Куле, које је додавано њиховим рукама и остало у грађевини, оно је обучено у силу (τὴν δύναμιν) ових девојака. 5. Зато видиш да је Кула постала монолитна са Стеном; тако и они који су поверовали у Господа кроз Сина Његовог и обукли се у ове духове, биће (сви) један дух,
Еф. 4, 4. једно тело (ἕν πνεῦμα, ἕν σῶμα), и једна је боја њихове одеће. Овима, дакле, који носе имена девојака припада обитавање у Кули.

---

[33] Овде је реч о *Крштењу* хришћана у Име Христово и о добијању нове *благодатне* одеће у Св. *Миропомазању* Духом Светим, Који даје благодатне *силе* или *врлине* као *плодове* духа (Гал. 3, 27; 5, 22; Кор. 12, 13; Тит. 3, 5; Откр. 3, 1).

6. А камење одбачено, Господине, рекох ја, зашто је одбачено? Јер је прошло кроз Врата и рукама девојака било стављено у грађевину Куле. Пошто се, вели он, за све интересујеш и тачно испитујеш, чуј за то одбачено камење. 7. Они су, вели, сви добили Име Сина Божијега, а добили су и силу ових девојака. Добивши, дакле, ове духове, оснажише се и беху са слугама Божијим, и беше им један дух и једно тело и једна одећа. Јер једно исто мишљаху и правду (δικαιοσύνην = *īправедностī*) чињаху. 8. После пак неког времена беху преубеђени од женâ (= *īорокâ*) које си видео обучене у црне хаљине, и са раменима истуреним и са косом расплетеном и које беху лепе; видећи их, пожелеше их, и огрнуше се силом њиховом, а свукоше одећу и силу ових девојака (= *врлинâ*). 9. Они, дакле, бише одбачени од Дома Божијег и предадоше се њима; а они који се не обмануше лепотом ових жена, остадоше у Дому Божијем (= *Цркви*). Ето, вели, имаш објашњење одбаченога камења.

Еф. 4, 4; Фил. 2, 2.

Еф. 2, 18–22; 1 Тим. 3, 15.

XCI. 1. А шта, Господине, рекох ја, ако се ови људи као такви покају и одбаце жеље ових жена, и поврате се девојкама и буду ходили по сили њиховој и у делима њиховим, зар неће ући у Дом Божији? 2. Ући ће, вели он, ако одбаце дела оних жена и узму опет на себе силу девојака, и у њиховим делима буду ходили; јер зато је и био прекид грађевине да, ако се ови покају, уђу у грађевину Куле. А ако се не покају, тада ће други ући, и они ће коначно бити одбачени.

2 Петр. 3, 9.

3. За све то ја заблагодарих Господу што се смилова на све који призивају Име Његово и што посла Анђела покајања нама који Му сагрешисмо и обнови (ἀνεκαίνισεν) дух наш, и нама већ пропалима и немајућима наде за живот, Он обнови живот наш.

Ис. 43, 7; Тит 3, 5.

4. Сада, Господине, рекох ја, објасни ми зашто се Кула не гради ниско, него на Стени и над Вратима? Зар си још,

вели он, неразуман и неразборит? Имам потребу, Господине, рекох, да те за све питам, јер уопште ништа не могу да схватим; јер је све велико и славно и тешко схватљиво за људе. 5. Слушај, вели он: Име Сина Божијега велико
Јевр. 1, 3. је и несмествиво (ἀχώρητον), и (то Име) сав свет држи (τὸν κόσμον ὅλον βαστάζει). Ако је, дакле, сва твар држана од Сина Божијег, шта ти се чини за оне позване од Њега, који носе Име Сина Божијега и ходе у заповестима Његовим? 6. Видиш ли, дакле, које Он носи? Оне који из свег
1 Кор. 3, 10–11. срца носе Име Његово. Он је, дакле, постао њима темељ, и радо их носи, јер се нису постидели носити Име Његово.

XCII. 1. Објасни ми, Господине, рекох ја, имена девојака, и оних жена обучених у црне хаљине. Слушај, вели он, имена оних снажнијих девојака, које стоје на угловима. 2. Прва је Вера, а друга Уздржање (ἐγκράτεια), а трећа Сила (δύναμις), а четврта Дуготрпељивост. Док остале, које стоје између њих, имају ова имена: Простота, Безазленост, Чистота, Кротост, Истина, Разборитост, Слога, Љу-
Јн. 3, 5. бав. Онај који носи ова имена и Име Сина Божијег, може ући у Царство Божије. 3. Слушај, вели, и имена жена које имађаху црне хаљине. И од њих четири су снажније: прва је Неверје (ἀπιστία = *невера, безверје*), друга Неуздржање (ἀκρασία = *распусност*), трећа Непослушност, четврта Превара (ἀπάτη = *обмана*). А њихове пратиље зову се: Жалост (λύπη = *нечиста туга*), Лукавост, Раскалашност (ἀσελγεία = *блуд*), Гневљивост, Лаж, Неразумност (ἀφροσύνη = *лудост*), Клевета и Мржња. Слуга Божији који носи ова имена, Царство Божије ће видети, али у њега неће ући. 4. А камење, Господине, велим ја, које је из дубине стављено у грађевину, ко су ти? Оних првих десет који су стављени у темељ, то је прво покољење; а оних двадесет пет, то је друго покољење праведних људи; а тридесет пет, то су пророци Божији и служитељи Његови; а оних четрдесет су апостоли и учитељи проповеди (= *кириг̃ме, науке*) Сина Бо-

жијега. 5. Зашто, Господине, рекох ја, девојке и ово камење дадоше у грађевину Куле проневши их кроз Врата? 6. Јер они, вели, први понеше ове духове (τὰ πνεὐματα), и уопште не одступише један од другога, нити духови од људи, нити људи од духова, него остадоше духови са њима до њиховог уснућа (τῆς κοιμήσεως = *упокојења*). И да нису ове духове са собом имали, не би постали погодни за грађевину ове Куле.

XCIII. 1. Још ми, велим, Господине, објасни? Шта тражиш, рече он? Зашто, велим, Господине, камење из дубине изиђе и би стављено у грађевину Куле носећи ове духове? 2. Нужно је, вели он, да кроз воду узиђу да би били оживљени (ἵνα ζωοποιηθῶσιν — *у крштењу*), јер не могаху другачије ући у Царство Божије ако не одложе умртвљеност (τὴν νέκρωσιν) ранијег живота свог. 3. Добише, дакле, и ови уснули (= *преминули*) печат Сина Божијега и уђоше у Царство Божије.[34] Јер, вели, пре но што човек понесе Име Сина Божијег, мртав је; а када добије печат одлаже умртвљеност и добија (ἀναλαμβάνει) живот. 4. Печат пак јесте вода (крштења); а у воду улазе мртви, а излазе живи. Њима је, дакле, проповедан (ἐκηρύχθη) овај печат и употребили су га да би ушли у Царство Божије. 5. А зашто, Господине, рекох ја, четрдесет каменова са њима изиђоше из дубине, имајући већ печат? Јер су то, вели, апостоли и учитељи који су проповедали Име Сина Божијега, и умревши у сили и у вери Сина Божијега, проповедали су и онима који су раније преминули, и они им дадоше печат проповеди. 6. Они, дакле, сиђоше са њима у воду (крштења), али ови живи сиђоше и живи узиђоше; док они раније преминули, мртви сиђоше, а живи узиђоше. 7. Кроз ове су, дакле, били оживљени и познали Име Сина Божијега,

Јн. 3, 5.

Откр. 7, 2; Јн. 3, 5.

Рм. 6, 8–11.

1 Кор. 15, 29; 1 Петр. 3, 19.

---

[34] Реч је очигледно о Црквеној тајни Св. Крштења и запечаћења (у Св. Миропомазању) печатом Духа Светога.

зато су и изашли са овима. И бише уклопљени у грађевину Куле (= *у Цркву*), и неоклесани бише заједно уграђени; јер у праведности уснуше и у великој чистоти; једино што овај печат нису имали. Имаш, дакле, објашњење и овога. Имам, Господине, рекох ја.

XCIV. 1. Сада, Господине, објасни ми за горе, зашто су различити њихови изгледи и разноврсне су? Слушај, вели: Ових дванаест гора јесу дванаест племена која живе по целом свету, и њима би проповедан Син Божији преко апостолâ. 2. А зашто су различите и другачијег изгледа ове горе, Господине, објасни ми? Слушај, вели он: Ових дванаест племена која живе по целом свету јесу дванаест народа, а различити су мишљењем и умом; какве видиш ове горе да су различите, такве су и ових народа различитости ума и мишљење.[35] А објаснићу ти и свакога од њих поступак (πρᾶξιν = *понашање*). 3. Прво ми, велим ја, ово објасни: Зашто су ове горе овако различите кад њихово камење бй стављено у грађевину и постаде светло једном бојом као и оно камење што изађе из дубине? 4. Јер, вели (он), сви народи који живе под небом, кад чуше (проповед) и повероваше, бише названи Именом Сина Божијег.
Еф. 4, 4. Добивши, дакле, печат, имађаху једно мишљење и један ум, и би им једна вера и једна љубав, и са Именом ношаху духове девојака. Зато грађевина Куле постаде једне боје, светла као сунце. 5. А пошто они уђоше на исто место и постадоше једно тело, неки од њих упрљаше себе и бише избачени из рода праведних; и опет постадоше оно што и претходно бише, штавише, још и гори.

---

[35] Број дванаест је библијски симболички број пуноће. Овде *12 племена = 12 народа* подсећају нас на наставак библијског предања о 12 племена Израиљевих. Црква као Нови Израиљ има 12 Апостола и позива и окупља и сједињује у Христову пуноћу све народе света.

XCV. 1. Како, Господине, рекох ја, постадоше гори, а Бога су познали? Онај који не зна Бога, рече он, и чини зло, биће донекле кажњен за своје зло, а који је Бога познао не треба више чинити зло, него да чини добро. 2. Ако, дакле, онај који је дужан чинити добро, чини зло, зар ти се не чини да он чини веће зло од онога који не зна Бога? Зато они који нису познали Бога и чине зло, осуђени су на смрт; а који су Бога познали и видели Његова велика дела, па чине зло, двоструко ће бити кажњени и умреће за навек. Тако ће бити очишћена Црква Божија.[36] 3. А што си видео камење извађено из Куле и предавано злим духовима, те отуда избачено, биће и једно тело очишћених, као што је и Кула постала као од једног камена, пошто је она очишћена; тако ће бити и Црква Божија после њеног очишћења и одбацивања злих и лицемерâ и хулникâ и двоједушникâ и који злобно чине различита зла. 4. После избацивања њих, биће Црква Божија једно тело, једна мисао, један ум, једна вера, једна љубав; и тада ће се Син Божији развеселити и обрадовати њима, добивши народ Свој чист. Господине, рекох ја, све је ово велико и славно. 5. Још, Господине, рекох, објасни ми силу (τὴν δύναμιν = *значење*) и дела (τὰς πράξεις) сваке оне горе понаособ, да би свака душа која се нада на Господа, чувши (ово), прославила велико и дивно и славно Име Његово. Чуј, вели он, различитост гора и дванаест народа.

Еф. 4, 4.

Пс. 8, 2; Пс. 85, 9.

XCVI. 1. Са оне прве црне горе, који су поверовали ови су: Одступници и хулници на Господа и издајници слугу Божијих. Њима нема покајања, него има смрт, и зато су црни; јер је њихов род безаконит. 2. А са оне друге обнажене горе, који су поверовали ови су: Лицемери и учитељи зла. И они су зато слични претходнима, немајући плод

---

[36] „Јер је време да почне суд од Дома Божијег (= *Цркве*)", писао је још Св. Апостол Петар (1 Петр. 4, 17).

Фил. 1, 11; Евр. 12, 11; Јак. 3, 8. правде. Јер као што је гора њихова бесплодна, тако и такви (људи) име имају, али су испражњени од вере, и никаквог
Откр. 3, 1. плода истине нема у њима. За њих пак још има покајања, ако се брзо покају; а ако оклевају, и за њих ће бити смрт са претходнима. 3. Зашто, Господине, рекох ја, за ове има покајања, а за претходне нема? Јер њихова дела за мало су истоветна онима? Зато, вели, за њих има покајања што нису похулили на Господа свога, нити су постали издајници слугу Божијих; но због жеље за добитком бише лицемери и учаше сваки другога по жељама људи који греше. Но они ће поднети неку казну, а покајање им је дато зато што нису били хулници нити издајници.

XCVII. 1. А са треће горе, која имађаше трње и чкаљ, они који су поверовали су ови: Неки су од њих богати, а неки су уплетени у многе трговине. Трње то су
Мт. 13, 22; Мр. 4, 18–19. богати, а чкаљ то су они уплетени у различите трговине. 2. Ови, дакле, који су уплетени у многе и различите трговине, не припајају се слугама Божијим, него лутају гушећи се у делима својим; а богати се тешко припајају слугама Божијим, бојећи се да не буду за нешто окривљени од њих. Овакви ће, дакле, тешко ући у Царство Божи-
Мр. 10, 23. је. 3. Јер, као што је тешко ићи голим ногама по трњу, тако је и оваквима тешко ући у Царство Божије. 4. Но за све њих има покајања, али врло брзог, да оно што у ранија времена не учинише, сада пожуре ових дана и нешто добро учине. Ако се, дакле, покају и нешто добро учине, живеће Богу; а ако остану упорни у делима својим, биће предани оним женама које ће их усмртити.

XCVIII. 1. А са четврте горе, која имађаше много траве и горњи део траве беше зелен, а доњи до корења сув, а неке беху и од сунца сасушене, који су поверовали јесу ови: Једни су двоједушни, а други имајући Господа само на устима, на срцу га не имађаху. 2. Зато су им

њихове основе суве и снаге немају, и само су им речи живе, а дела су им мртва. Такви нити живе, нити су умрли. Они су, дакле, слични двоједушнима, јер и двоједушни нити су зелени нити суви, јер нити живе нити умиру. 3. Јер као што ове траве, видећи сунце, осушише се, тако и двоједушни, кад чују за невољу, због свога страха поклоне се идолима и постиде се Имена Господа свога. 4. Они, дакле, нити живе нити су умрли. Но и они, ако се брзо покају, могу живети; а ако се не покају, већ су предани женама које одузимају живот њихов.

XCIX. 1. А са пете горе, која има траве зелене и сурова је, они који су поверовали су овакви: Верници су, али се тешко уче (правој вери), и дрски су, и себи угађају, хотећи да све знају, а ништа уопште не знају. 2. Због ове дрскости њихове одступи од њих разборитост (ἡ σύνεσις = *мудрост*), и уђе у њих глупа неразумност. Хвале себе да имају разумност и хоће да су своји учитељи, будући неразумни. 3. Због тог, дакле, високоумља, многи уздижући себе, испразнише се; јер је велики демон самовоља (ἡ αὐθάδεια) и празна самоувереност (πεποίθησις). Од њих су многи одбачени, а неки су се покајали и поверовали и потчинили себе онима који имају разборитост, познавши тако своју неразумност. 4. А и осталима таквима има покајања, јер нису постали зли, него су пре глупи и неразумни. Они, дакле, ако се покају живеће Богу; а ако се не покају, боравиће са женама које ће им чинити зло. Кол. 2, 23.

C. 1. Они пак са шесте горе, која има пукотине велике и мале и у пукотинама свенуле траве, ти који су поверовали овакви су: 2. Они који имају мале пукотине, то су који међусобно нешто имају (један против другог) и од својих клеветања увенули су у вери; но многи од њих су се покајали. А и други ће се покајати кад чују заповести моје, јер су њихова оговарања мала и брзо ће се покајати. 3. А

који имају велике пукотине, то су упорни у својим оговарањима и бивају злопамтљиви тужећи једни друге; они су, дакле, од Куле одбачени и показали су се недостојни за њену грађевину. Они тешко да ће бити живи. 4. Ако Бог и Господ наш, Који над свима влада и има власт над свом творевином Својом, није злопамтљив онима који испове-
дају грехе своје, него им бива милостив, како човек про-
падљиви и пун грехова може злопамтити човеку, као да
Јак. 4, 12. га он може погубити или спасти? 5. А кажем вам ја, Анђео покајања: Који имате такво расположење, одбаците га и покајте се, и Господ ће исцелити ваше раније грехове, ако себе очистите од тога демона; иначе ћете бити предати њему на смрт.

СІ. 1. А са седме горе, на којој су траве зелене и веселе и сва је гора бујна, и сваки род животиња и птица небеских пасијаше траву на тој гори, а трава коју пасијаше беше све бујнија, то су следећи верници: 2. Они су свагда прости и безазлени и блажени су постали, ништа немајући једни против других, него се свагда радујући слугама Божијим, и обучени су у Духа Светога ових девојака (= *у благодатне врлине*), и свагда су милостиви према сваком човеку, и од трудова својих свакоме су човеку давали, без увреде и без устручавања. 3. Господ пак, видећи простоту њихову и сваку детињскост (νηπιότητα), умножио их је у трудовима руку њихових и облагодатио их је у сваком послу њиховом. 4. А говорим вама који сте такви, ја, Анђео покајања: Останите такви и неће нестати семена вашег до века, јер вас је Господ испробао и уписао вас је у наш број и све семе ваше обитаваће са Сином Божијим, јер сте од Његовога Духа добили.

СІІ. 1. А са осме горе, где беху многи извори и свака се твар Господња напајаше са извора, верујући су ови: 2. Апостоли и учитељи, који су проповедали (Јеванђеље) у

целом свету, и учили честито и чисто реч Господњу, и ништа уопште нису присвојили ради зле жеље, него су свагда у правди и истини ходили, као што су и примили Духа Светога. Њихово је, дакле, место са Анђелима. 2 Кор. 2, 17.

СШ. 1. А са девете горе, која је пуста и има у себи гмизавце и звери који упропашћују људе, који су поверовали јесу ови: 2. Они који имају мрље јесу служитељи (διάκονοι), који су зло служили и отимали живот (= *средшва за живош*) од удовица и сирочади, и себи су стицали од службе коју су добили да служе. Ако, дакле, остану упорни у тој жељи, умрли су и немају за себе никакве наде живота; а ако се поврате и чисто заврше своју службу, могу живети. 3. А они шугави, то су они који су се одрекли и нису се повратили Господу своме, него су запустели и постали пусти, не прилепљујући се слугама Божијим, него издвајајући се насамо, погубљују душе своје. 4. Јер као што виноград, остављен и напуштен у некој огради без икаквог старања, пропада и коровом се запушћује и са временом подивља, и више није користан своме господару, тако и такви људи себе су заборавили (ἀπεγνώκασι = *заūусшили*) и постали непотребни Господу своме, подивљавши. 5. Таквима пак има покајања, ако се не нађу да су се срцем одрекли (Господа), а ако се неко нађе да се срцем одрекао, не знам да ли може живети. 6. И ово не говорим за ове дане, да неко одрекавши се може добити покајање. Јер је немогуће да се спасе онај ко ће се сада одрећи Господа свога. Него изгледа да је покајање дато онима који су се раније одрекли.[37] Ако, дакле, неко хоће да се покаје, нека буде брз (у томе), пре но што се Кула заврши; иначе ће Мт. 10, 39.

---

[37] Вероватно да Св. Јерма овде предупређује хришћане свог времена за скоро долазеће гоњење против Цркве Христове — да се неко не би сада одрекао Христа, као што је било приликом ранијих гоњења.

бити упропашћен од (оних) женâ у смрт. 7. И они окрњени, то су лукави и клеветници, и они су оне звери које си видео на гори. Јер, као што звери отровом својим упропашћују човека и погубљују, тако и речи тих људи упропашћују човека и погубљују. 8. Они су, дакле, окрњени од вере своје, због делатности (διὰ τὴν πρᾶξιν = *по̄ступа̄ка*) коју имају у себи. Неки пак (од њих) покајаше се, и бише спасени. А и други, такви будући, могу се спасти, ако се покају; ако се пак не покају, биће усмрћени од оних жена чију силу имају.

CIV. 1. А са десете горе, где беше дрвеће које покриваше неке овце, верници су ови: 2. Епископи и гостоЈит. 1, 8. љупци (φιλόξενοι = *го̄сто̄прӣмци*), који свагда радосно примаху у домове своје слуге Божије без лицемерја; а епископи свагда службом својом непрестано покриваху по1 Тим. 3, 2–7; Тит. 1, 7–9. требите и удовице, и свагда чисто живот провођаху. 3. Сви они ће свагда бити покривени од Господа. Они, дакле, који ово чинише, славни су код Бога, и већ је њихово место са Анђелима, ако до краја остану служећи Господу.

CV. 1. А са једанаесте горе, где беху дрвета пуна плодова, украшена различитим плодовима, верници су ови: 2. Они који пострадаше за Име Сина Божијег, који с радошћу пострадаше од свег срца и предадоше душе (= Д. Ап. 15, 26. *живо̄те*) своје. 3. Зашто пак, Господине, рекох ја, сво дрвеће има плодове, а неки од тих плодова су лепши по изД. Ап. 15, 26. гледу? Слушај, вели он: Који су икада пострадали за Име славни су код Бога, и греси свих њих су опроштени, јер су пострадали за Име Сина Божијега. А што су плодови њихови различити, а неки изванредни, чуј (сада). 4. Они, вели, који бише одведени пред власти, и испитивани не одрекоше се, него с радошћу пострадаше, они су већма славни код Господа; њихов је плод изванредан; а који су плашљиви и беху у колебању и премишљаху се у срцима својим да ли ће се одрећи или исповедити, па (ипак) по-

страдаше, њихови су плодови мањи, јер им је на срце дошла та помисао, јер је то зла помисао: да се слуга одрече свога Господа. 5. Гледајте, дакле, ви који сте то помислили, да вам та помисао не остане у срцима вашим и не будете мртви за Бога. Ви пак који страдате ради Имена, треба да славите Бога, јер вас је Бог сматрао за достојне да ово Име носите, и да вам се сви греси исцеле. 6. Стога, називајте себе блаженима, но сматрајте да сте велико дело учинили ако неко од вас за Бога пострада. Господ ће вам живот даривати, а ви не схватате; јер греси ваши отежаше и, да нисте пострадали за Име Господње, због грехова ваших били бисте мртви за Бога. 7. А вама, који се колебате: за одрицање или исповедање (= *признавање*), ово говорим: Исповедајте (= *признајте*) да имате Господара, да не би, одрекавши се, били предани у тамницу. 8. Ако незнабошци слуге своје кажњавају ако се који одрекне господара свога, шта мислите шта ће учинити Господ вама, Он Који има власт над свима? Одбаците такве мисли из срдаца ваших да бисте свагда живели Богу.

Д. Ап. 9, 16; 1 Петр. 4, 13–16.

CVI. 1. А са дванаесте беле горе, верујући су ови: Они су као мала деца, којима никаква злоба не долази на срце, нити познаше шта је то зло, него свагда у детињскости (ἐν νηπιότητι) осташе. 2. Овакви ће се, дакле, несумњиво настанити у Царству Божијем, јер ни у једној ствари не упрљаше заповести Божије, него са детињскошћу остадоше у све дане живота свога у тој истој разумности (φρονήσει = *мисли*). 3. Који, дакле, рече он, останете и будете као деца, не имајући злобе, бићете славнији од свих напред речених. Јер сва деца (τὰ βρέφη) славна су код Бога и она су прва код Њега. Ви сте, дакле, блажени, који одбаците од себе зло (τὴν πονηρίαν) и обучете се у безазленост (τήν ἀκακίαν); ви ћете први од свих живети Богу.

Мт. 18, 3.

4. Пошто (Пастир) заврши приче о горама, рекох му: Господине, сад ми објасни о камењу које је извађено из

поља и у грађевину стављено уместо камења извађеног из Куле, и о округлом (камењу) које је стављено у грађевину, и о оном које је још увек округло.

CVII. 1. Слушај, вели, и о свему томе: Камење које је извађено из поља и стављено у грађевину Куле уместо оног одбаченог, то су корени ове беле горе. 2. Пошто су се, дакле, верујући са беле горе сви нашли безазлени, заповеди Господ ове Куле да се од корена ове беле горе ставе у грађевину Куле. Јер Он зна да, ако ово камење уђе у грађевину Куле, остаће светло и ниједан од њих неће поцрнети.

3.[38] Јер да је Он додао (камење) са осталих гора, морао би поново доћи да испита ону Кулу и очисти је. Док ово бело камење јесу они који су поверовали и који ће поверовати, јер су они од истог рода: који су поверовали и који ће поверовати. Блажен је тај род, јер је безазлен.

4. А слушај сада и за камење округло и светло. И они су од ове беле горе, а ево зашто су округли: Зато што их је њихово богатство за мало заклонило од истине и поцрнеше, но они се никад нису удаљили од Истинитога Бога,
Еф. 4, 29. и ниједна рђава реч није изишла из уста њихових, него свака правда и врлина истине. 5. Зато и Господ, видећи њихов разум, да могу служити врлини и такође остати добри, заповедио је да се обсеку силе (δυνάμεις) њихове, али не да им се сасвим одузму, да би од онога што им је остало могли чинити добро, и живети Богу, јер су од доброга рода; зато је (ово камење) нешто мало отесано и уграђено у грађевину ове Куле.

---

38 Одавде до краја текст *Пастира* сачуван је само у старом латинском преводу (3–4 век), осим мањих одломака (CVII, 3 — задња реченица и 4 — прва реченица; CVIII, 5–6 и CX, 1–3) чији су грчки фрагменти сачувани (у Светогорском рукопису 96, ман. Григоријата из 14. века, који има цео текст *Пастира*, осим задње, 10. Приче).

CVIII. 1. А остало (камење), које је до сад остало округло и било неугодно за ово зидање, јер још није добило печат (Сина Божијег), положено је опет на своје место, јер је било веома округло. Са њих треба стесати овај век (hac saeculum) и сујету богатстава њихових, па ће тада ући у Царство Божије. Јер они треба да уђу у Царство Божије, јер је Господ благословио тај безазлени род. Из овога, дакле, рода, нико неће пропасти. Јер иако неко од њих, искушан од лукавог ђавола, падне у грех, брзо ће се обратити Господу своме. 3. Ја, Анђео покајања, сматрам да сте блажени сви ви, који сте невини као деца, јер је ваш удео (θέσις = *место*) добар и почаствован (= *славан*) код Бога. 4. Свима вама, који сте примили овај печат (Сина Божијег), говорим: имајте простоту, не будите злопамтљиви, не останите у својој злоби, или у горчини злопамћења; имајте слогу (ὁμόνοιαν = *једномислије*), и лечите себе од тих злих рана, ослобађајући се од њих, да би се Господар стада тиме обрадовао. 5. А обрадоваће се ако нађе све (овце) здраве. Ако ли коју (овцу) нађе изгубљену, тешко пастирима. 6. Јер ако саме пастире нађе изгубљене, шта ће они одговорити за ова стада? Зар ће рећи да су од свога стада поднели зло? Неће им веровати, јер је невероватно да би пастир могао нешто претрпети од оваца, те ће тако још више бити кажњени за своју лаж. И ја такође сам Пастир, и дужан сам положити рачун за вас.

Јн. 3, 5; Мт. 19, 23.

CIX. 1. Излечите, дакле, сами себе, док се још зида Кула. 2. Господ обитава у људима који воле мир; јер Му је заиста мио мир, а удаљује се он (= *мир*) од грешних и од погубљених злобом. Вратите му цео дух као што сте га примили (од Њега). 3. Јер кад ти даш ваљару ново цело одело, и очекујеш да ти га непоцепано врати, а ваљар врати поцепано, да ли ћеш га узети? Зар се нећеш разљутити и грдити га, с виком говорећи: Ја сам ти дао одело цело, зашто си га поцепао и учинио неупотребљивим; због рупе

коју си му учинио, не може се употребити! Зар нећеш све те речи рећи ваљару због рупâ које су на твом оделу учињене? 4. Па кад се ти љутиш и жалостиш за своју одећу што је не примаш целу, шта мислиш да ће (теби) учинити Господ, Који ти је дао цео дух, а ти си га целог учинио неупотребљивим, тако да сасвим не може бити употребљен од Господа свога. Јер је постао неупотребљив пошто си га ти упропастио. Господ тога духа зар те неће за такво дело твоје предати смрти? 5. Несумњиво, рекох ја, Он ће казнити све које нађе да су упорни у злопамћењу. Не пренебрегните, рече, Његово снисхођење, него већма Га прославите што је тако трпељив према вашим преступима, и није као ви. Учините (agite) покајање, које вам је корисно.

CX. 1. Све ово што је горе написано, ја Пастир, Анђео покајања, показах и говорих (вама) слугама Божијим. Ако, дакле, поверујете томе и послушате речи моје, и поступате по њима, и исправите путеве ваше (по њима), можете живети. Ако ли пак будете упорни у злоби (τῇ δολιότητι = *преварљивости*) и у злопамћењу, ниједан од таквих неће живети Богу. Све речи што сам имао да кажем, рекох вам.

2. Потом ми овај Пастир рече: Јеси ли питао све (што си имао)? Рекох: Да, Господине. А зашто ме, вели, ниси питао о пукотинама каменова који су положени у грађевину, зашто склесасмо пукотине? Заборавих, Господине, рекох ја. 3. Ево, вели, слушај сада о њима. Ово камење то су они који су сада чули заповести моје и од свег срца се покајали. Господ [Бог], видећи да је њихово покајање добро и искрено, и да могу остати у њему (= *у покајању*), заповедио је да се њихови ранији греси избришу. Јер пукотине те јесу греси њихови који су избрисани, да се више не виде.

ПРИЧА ДЕСЕТА

CXI. 1. Пошто сам написао ову књигу, исти Анђео, који ме предао овом Пастиру, дође у дом у којем бејах, и седе на кревет, а са десне стране Му стајаше овај Пастир. Он ме затим зовну и рече ми: 2. Ја сам тебе, вели, и твој дом предао овом Пастиру, да можеш од њега бити штићен. Тако је, Господине, рекох ја. Ако хоћеш, вели он, да будеш штићен од сваког злостављања, и да имаш успеха у сваком добром делу и у свакој врлини праведности, онда ходи по овим заповестима које ти дадох, па ћеш моћи надвладати сваку неправду. 3. Јер ако будеш сачувао заповести његове, покориће ти се свака жеља и сладост овога света, и пратиће те успех у сваком добром делу. Прихвати његово савршенство и смерност, и реци свима да Он има велику част и достојанство код Господа, предстојатељ (προϊστάμενος) велике силе, и моћан у својој служби. Њему јединоме је уручена власт опраштања. Зар ти не изгледа да је Он моћан? Али ви презирете његово савршенство и кротост које према вама показује.

CXII. 1. Ја му рекох: Господине, упитај самог њега (= *Пастира*) да ли сам, од када је у мојој кући, учинио што чиме бих га ожалостио? 2. И ја знам, рече (Анђео), да ти ниси учинио ништа мимо његове заповести, и да нећеш ништа учинити. Зато ти и говорим да истрајеш (такав). Он је предамном о теби добро говорио. Ти кажи и осталима ове речи, да и они који су показали, или ће показати кајање, мисле исто што и ти; да би он и о њима добро сведочио предамном, а ја пред Господом. 3. Господине, одговорих, и ја сваком човеку јављам величину (τὴν μεγαλωσύνην) Господњу; и надам се да ће сви људи који су раније сагрешили, ако то чују, покајати се и да ће опет добити живот. 4. Остани зато у томе служењу, рече он, и испу-

њавај га. Сви који његове заповести испуне, имаће живот, и Он велику част код Господа. Који пак не испуне његове заповести, беже од свога живота, и иду против њега, и не следују за заповестима његовим, предају себе смрти, и сваки такав постаје кривац за своју крв. А теби говорим да чуваш ове заповести и добићеш опроштај грехова.

CXIII. 1. Ја сам ти такође послао ове девојке (= *врлине*), да би боравиле с тобом, јер сам видео да су према теби љубазне. Оне ће ти бити помоћнице да би боље могао држати његове заповести; јер заповести ове није могуће сачувати без ових девојака. Ја ћу их саветовати да никад не оду из дома твога. 2. Само ти очисти дом твој, јер у чистом дому оне драговољно живе. Јер су оне саме чисте, непорочне, трудољубиве, и веома угодне Господу. Ако дом твој буду имале чист, оне ће остати (с тобом). Ако пак уопште буде неке мале нечистоте у њему, оне ће се одмах удаљити од дома твога, јер девојке не воле никакву нечистоту. 3. Рекох му: Надам се, Господине, да ћу им угодити, те ће оне драговољно увек боравити у мојем дому. Као што овај (= *Пастир*), коме си ме предао, ничим ме не опада (= *не пребацује ми*), ни оне ми неће пребацивати.

4. (Тада) рече Пастиру: Видим да овај слуга Божији хоће да живи и сачува ове заповести, и да ће сместити девојке у чистоти. 5. Рекавши то, опет ме предаде Пастиру и, позвавши девојке, рече им: Пошто видим да вам је пријатно да боравите у дому његовом, препоручујем вам њега и његов дом, да се од дома његовог никад не одвојите. Оне са задовољством саслушаше ове речи.

CXIV. 1. Потом ми рече: Ревносно врши ову службу и говори сваком човеку о величанству Господњем, па ћеш имати благодат у овој служби. Свако, дакле, ко буде испуњавао ове заповести, живеће, и биће срећан у животу своме. А ко их пренебрегава, неће живети, и биће несрећан у

животу своме. 2. Реци свима који могу чинити добро да не престају чинити, јер чинити добра дела њима је корисно. Велим да сваког човека треба избављати из беде. Јер онај који је оскудан (= *који оскудева*) и трпи невоље у свакодневном животу, налази се у великој жалости и беди. 3. Ко извади из невоље такву душу, тај стиче себи велику радост. Јер онај који трпи такву невољу, осећа муку и пати као онај који је окован у тамници. Многи, не подносећи такав бедни положај, причињавају себи смрт. Зато сваки који зна за беду таквога човека, а не избавља га, чини велики грех, и постаје саучесник у његовој крви. 4. Зато, чините добра дела, колико је ко добио од Господа. Не доцните, да се не би завршило зидање Куле. Јер ради вас је прекинуто њено даље зидање. Ако не пожурите да правилно чините (= *поступате*), Кула ће се завршити, а ви ћете бити искључени (из ње).

5. После пак ових речи мени, Анђео устаде с кревета и, узевши Пастира и девојке, отиде, али ми рече да ће Пастира и девојке вратити у дом мој. [Амин].

[ПОСЛАНИЦА] ДИОГНЕТУ[1]

ошто те видим, племенити (κράτιστε) Диогнете, да се веома стараш да упознаш Богопоштовање (τὴν θεοσέβειαν) Хришћанâ и да се врло отворено и брижљиво интересујеш за њих: у каквога Бога верују и како Му служе, и (како) сви они на свет не гледају (ὑπερορῶσι) и смрт презиру, и за ништа не сматрају оне богове које Јелини сматрају за такве, нити се држе Јудејског сујеверја; и какву то љубав имају међу собом; и како тај нови народ (καινὸν γένος), или (ново) понашање уђе у живот (= *у историју*) сада а не пре,[2] — 2. прихватам зато ту твоју готовост, и молим од Бога, Који нам даје и говор и слушање, да мени подари да (ти) то кажем тако да ти, ако будеш слушао, постанеш свакако бољи, а теби (да подари) — да тако саслушаш да не ожалостиш онога који (ти) је говорио.

II. 1. Дакле, кад очистиш себе од свих мисли које ти претходно испуњују разум, и кад одбациш навике које те обмањују, те постанеш као испочетка нови човек (καινὸς ἄνθρωπος), јер ћеш, као што и сам признајеш, постати слушалац нове науке (λόγου καινοῦ), — (тада) ћеш видети не само очима, него и памећу, какве су струке (ὑποστάσεως =

---

[1] У јединском сачуваном грчком рукопису (у Штрасбуру) из 13—14. века, стоји наслов: *Истога (= Св. Јустина философа и мученика) Писмо Диогнету*, но то је каснији додатак преписивача.

[2] Хришћани су себе сматрали за *нови народ* (као у Гал. 3, 28; 1 Петр. 2, 9) у историји. Види и *Страдање Поликарпово* III, 2 и *Посл.* Варнавина 5, 7; 7, 5; 13, 6.

састава, бића) или какве врсте (ти) богови које ви називате и сматрате (за такве). 2. Зар нису (ти богови): један, камен сличан ономе који газимо; други, бакар ништа бољи од искованих бакарних судова; трећи, дрво већ жижљиво; четврти, сребро које човек треба да чува да не буде украдено; пети, гвожђе нагрижено рђом; а шести, начињен од глине, ништа бољи од посуде (= *ноше*) направљене за најсрамнију употребу? 3. Зар није све то од трошне материје? Зар нису исковани гвожђем и ватром? Зар није једнога од њих направио каменорезац, другога ковач, трећега кујунџија сребра, а четвртога грнчар направио? Зар нису сваки од њих, пре но што су их занатлије вештинама својим израдиле у овакве облике, били већ претварани у разне, а и сада се могу претварати у друге (форме)? Зар не би могле садашње (наше) посуде, пошто су од исте материје, ако их узму (у руке) исти мајстори, да постану сличне њима? 4. Или опет, зар не би то чему се ви сада клањате могло да буде од људи претворено у оруђа (σκεύη = *суђе*) слична осталима? Зар нису сви (ти идоли) глуви, и слепи, бездахни и безосећајни, и непокретни? Зар се не троше сви и не пропадају? 5. То ли ви називате боговима, томе ли служите, томе ли се клањате! (Заиста) потпуно ћете се изједначити са њима.
Пс. 135, 15–18. 6. Због тога ви мрзите Хришћане, што такве не сматрају за богове? 7. Зар их и ви сами, који их сада сматрате и држите (за богове), не презирете далеко више (него Хришћани)? Не извргавате ли их ви сами далеко већој порузи и вређању тиме што: камене и глинене поштујете без стражарења (око њих), док сребрне и златне ноћу стављате под кључ, а дању им постављате чуваре да их неко не украде? 8. Почастима којима сматрате да им служите, већма их кажњавате, ако они то осећају; а ако не осећају, ви их онда разобличујете (ко су и шта су) када им одајете служење крвљу и димом од меса. 9. Ко би од вас самих то подносио, ко би дозвољавао да се њему тако нешто ради? Ниједан човек не би добровољно подносио стакво мучење, јер има

осећање и разум; камен пак то подноси, јер је неосетљив; тиме, дакле, ви разобличујете његову (не)осетљивост.[3]

10. О томе (за) што се Хришћани не подчињавају (и не служе) таквим боговима имао бих и много шта друго да кажем, али ако се некоме чини да ово није довољно, онда сматрам за сувишно било шта више говорити.

III. 1. Даље, пак, сматрам да особито желиш да чујеш како се Хришћани не држе богопоштовања на исти начин са Јудејима. 2. Наравно, када се Јудеји уздржавају од оваквог напред наведеног (идоло)служења и верују у Једнога Бога и Њега поштују као јединога Господара, — они (тада правилно) траже да се тако мисли. Али, када они на исти начин са овима претходнима (= *многобошцима*) приносе Њему такво (исто) служење (жртвама), тада они греше. 3. Јер, оно што Јелини приносе неосетљивим и глувим (идолима), показујући тиме пример глупости, то исто ови (Јудеји), када приносећи (жртве) Богу сматрају да Он то потребује, (доказују) да би то требало с правом сматрати пре за безумље него за богопоштовање. 4. Јер Онај „Који је створио небо и земљу и све што је у њима“ и Који свима нама даје оно што нам је потребно, свакако да Он нема потребе ни у чему од онога што Сам даје онима који сматрају да Му (нешто као *жртву*) приносе. 5. Они који сматрају да треба да Му приносе жртве крвљу и димом од меса и (жртвама) свеспаљеницима[4] и да Га таквим почастима прослављају, изгледају ми да се ни по чему не разликују од

Д. Ап. 4, 24; Пс. 145, 6

---

[3] У грчком тексту (јединому рукопису) стоји: αἴστησιν = *осећај, осетило (чуло)*, а први издавачи врше корекцију: ἀναιστησίαν = *неосетљивост*. Смисао је јасан и без корекције: разобличити *осетљивост* идола, значи показати да је *неосетљив* (= *мртав*).

[4] Тилеман сматра да ово место сведочи да је *Посланица Диогнету* писана пре разорења Јерусалима, док су се још приносиле жртве, али Ј. Флавије (*Ant. Jud.* 11, 10) пише да су и 93. г. по Христу биле жртве (дакле после разорења Јерусалима), а вероватно и још касније.

оних који исто уважавање указују глувим (идолима) који не могу у тој части узети удела. А да неко сматра да може пружати (нешто) Ономе Који ни у чему нема потребе... (није ли то глупо)![5]

IV. 1. А што се пак тиче њихове скрупулозности односно јелâ, и сујеверности око суботе, и гордости поводом обрезања, и претворности (εἰρωνείαν = *лажне понизности*) око поста и младина, — (све то) достојно је подсмеха и није вредно ниједне речи —, [не] сматрам да је потребно да о томе од мене (више) дознаш. 2. Јер, зар је дозвољено да од онога што је Бог створио за употребу људима, једно примати као добро створено, а друго одбацивати као некорисно и непотребно? 3. Или, лагати на Бога да Он забрањује да се у дан суботњи чини неко добро, зар то није безбожно? 4. Или, гордити се да обрезивање тела јесте сведочанство избрања (ἐκλογῆς) тако да су због тога изузетно љубљени од Бога, зар то није достојно подсмеха? 5. Или, то што они помно пазе на звезде и месец, и што деле дане и месеце,[6] и што Божија распоређења (τὰς οἰκονομίας) и временске промене деле према својим жељама: једне (назначују) за празнике, а друге за жалости, — ко ће то још сматрати

---

[5] У тексту недостаје завршетак ове реченице, па су речи у загради додате по смислу.

[6] Интересантна је напомена С. К. (*Хришћ. весник*, бр. 7, 1897, стр. 737): „Јудејци рачунају почетак дана у опширном смислу по наступању ноћи (νυχθήμερον). На исти начин одређују и почетак суботе и празничних дâна. Кад се покажу на небу три звезде средње величине, кажу да је ноћ; кад две, називају то време *међу сунцима*, кад једна, веле, још је дан. Ко у петак на вече спази на небу једну звезду, тај може још свој посао наставити, и није обавезан ни на какву жртву; ко види две звезде мора рад оставити, или иначе принети једну жртву више; а чим се појаве и спазе три звезде, то одмах настаје суботњи одмор. — А месец посматрају ради светковања пуномесечности."

за пример богопоштовања, а не далеко више за (пример) безумности?

6. Сматрам, дакле, да си се довољно научио зашто се Хришћани с правом удаљују и од опште (= *Јелинске*) бесмислености и заблуде, и од Јудејског ритуализма и сујетности. А што се тиче тајне Богопоштовања (τῆς...θεοσεβείας μυστήριον) самих њих (= *Хришћана*), немој очекивати да ћеш је моћи дознати од човека.

V. 1. Јер, Хришћани се од осталих људи не разликују ни земљом, ни језиком, ни одевањем (ἔσθεσι).[7] 2. Јер, нити живе у својим (посебним) градовима, нити употребљавају неки посебан дијалекат (у говору), нити воде неки посебно означен живот (βίον παράσημον). 3. Њихово учење није пронађено измишљањем људи сваштарâ (πολυπραγμόνων = *радозналацâ*), нити су они, као неки други, присталице људске науке.

4. Они живе у јелинским и варварским градовима, како је свакоме пало у део, и у своме одевању и храни и осталом животу следују месним (= *локалним*) обичајима, али пројављују задивљујуће и заиста чудесно стање живота (и владања) свога.

5. Живе у отаџбинама својим, али као пролазници (πάροικοι). Као грађани учествују у свему, али све подносе као странци. Свака туђина њима је отаџбина, и свака отаџбина туђина.

6. У брак ступају као и сви, и децу рађају, али рођену децу не бацају.

---

[7] Грчки рукопис има ἔσθεσι, и на маргини ἱματίοις = *одећом*, док неки издавачи то коригују у ἔθεσι = *обичајима*, што више одговара општем контексту ове V главе (посебно V, 2). Ми остављамо грчки: *одевањем*, јер се даље у V, 4 помиње одевање.

7. Постављају заједничку (κοινήν) трпезу, али не и нечисту (κοινήν) .[8]

2 Кор. 10, 3; Рм. 8, 12–13. 8. Бораве у телу, али не живе по телу.

Фил. 3, 20. 9. На земљи проводе дане, али им је живљење на небу.

10. Покоравају се постојећим законима, али својим животом превазилазе законе.

11. Воле све (људе), а сви их гоне.

12. Презиру их, и осуђују; убијају их, а они оживљују.

13. Сиромашни су, а многе обогаћују. Свега су лише-
2 Кор. 6, 9–10. ни, а у свему изобилују.

14. Понижавају их, а они се у понижењима прослављају. Клеветају их, а они се показују праведни (δικαιοῦνται).

15. Руже их, а они благосиљају. Вређају их, а они (све)
1 Кор. 4, 10–13. поштују.

16. Када чине добро, кажњавају их као злочинце. А кад их муче, радују се као да живот поново добијају (ὡς ζωοποι-
2 Кор. 6, 9–10. ούμενοι = *као оживотворавани*).

17. Од Јудејâ нападани су као туђинци, и од Јелинâ прогоњени, али разлог непријатељства мрзитељи (њихови) не могу навести.

VI. 1. И просто речено: што је душа у телу, то су Хришћани у свету.

2. Душа је настањена по свим удовима (= *деловима*) тела, и Хришћани су по (свим) градовима света.

---

[8] У грчком рукопису стоји опет κοινήν, што већина издавача исправља у κοίτην = *постељу*, „*немају и заједничку постељу*". Само Панајотис Христу исправља у θοίνην = *ручење, ждерање, оргијање*, што враћа смисао текста опет на *трпезу*. P.-H. Poitier је сасвим разложно доказао да друго κοινήν, у реторичком проседеу нашег писца Диогнету, значи нечисту (трпезу), као што реч κοινός то значи и у Рм. 14, 14 и 1 Мак. 1, 47 и 62.

3. Душа обитава у телу, али није од тела; и Хришћани бораве у свету, али нису од света. Јн. 15, 19; Јн. 17, 11–16.

4. Невидљива душа чувана је у видљивом телу; за Хришћане се зна да су у свету, али њихово Богопоштовање (ἡ θεοσέβεια) остаје невидљиво.

5. Тело мрзи на душу и напада је мада неправедно, јер му забрањује да се задовољава насладама; и свет неправедно мрзи Хришћане, јер се (Хришћани) противе страстима. Гал. 5, 17. Јн. 15, 18–19.

6. Душа тело које је мрзи воли, и његове удове; и Хришћани воле оне који их мрзе. Мт. 5, 44.

7. Душа је затворена у тело, али она држи (συνέχει = *одржава*) тело; и Хришћане држе у свету као под стражом (ὡς ἐν φρουρᾷ = *као у тамници*), али они држе (συνέχουσι = *одржавају*) свет.

8. Бесмртна душа борави у смртном обиталишту; и Хришћани привремено бораве (παροικοῦσιν) у трулежноме (= *пропадљивом*), очекујући на небу нетрулежност (= *бесмртност*). 1 Кор. 15, 50–53.

9. Душа мучена глађу (κακουργουμένη) и жеђу, постаје боља; и Хришћани мучени (κολαζόμενοι), постају свакодневно све бројнији.

10. Њих је Бог поставио на тако велико (= *узвишено*) место, да им је недозвољиво (οὐ θεμιτόν = *не приличи*) одрећи се тога.

VII. 1. Јер, као што рекох, није њима ово предато као (неко) земаљско откриће, нити они за неку пролазну измишљотину захтевају да се (она) тако брижљиво чува, нити им је поверена (неких) људских тајни економија (οἰκονομίαν μυστηρίων = *управљање, распоређење тајнама*). 1 Кор. 4, 1.

2. Него је заиста сâм Сведржитељ и Свесаздатељ и Невидљиви Бог, сâм Он је Истину и Реч (Своју: τὸν Λόγον), Свету и Несхватљиву, са небеса људима уселио (ἐνίδρυσε = Јн. 1, 14; Јн. 14, 6.

установио) и чврсто усадио у срца њихова; не као што би
Ис. 63, 9 (LXX). неко претпоставио, послављи људима некога слугу, или анђела, или кнеза, или некога који управља земаљским стварима, или некога коме је поверено управљање на небу, него
Прем. Сол. 7, 21–22; 8, 6. самога Уметника и Саздатеља свега (τὸν τεχνίτην καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων = тј. *Христа Логоса*),

Пс. 103, 9. Којим је (Он) створио небеса,
Којим је море затворио у сопствене границе,
Чије тајне верно чувају све стихије,
од Којега је [сунце] добило (закон) да чува меру дневних путева (својих),
Коме се покорава месец јер му Он заповеда да обасјава ноћ,
Коме се повинују звезде следујући месечевој путањи,
Којим је све распоређено и одређено и (Њему) подчињено:
небеса и што је на небесима,
земља и што је на земљи,
море и што је у мору,
огањ, ваздух, бездан,
висине, дубине
Мт. 3, 17; Еф. 3, 9. и оно што је између њих.
Јн. 1, 1–14. Њега је (дакле) људима послао.

3. Зар (Га посла), као што би неко од људи (могао) помислити, ради тиранисања или страха или застрашивања? 4. Не, наравно, него Га посла са благошћу и кротошћу,
1 Јн. 4, 9. као што Цар шаље Сина Цара;
посла Га као Бога,
посла Га као (својим) људима,
Јн. 1, 9–12. посла Га спасавајући,
убеђујући, не насилујући. Јер у Бога нема насиља. 5. Посла Га призивајући, не гонећи; посла Га љубећи, а не

судећи. 6. Јер ће Га послати и да суди, но тај Његов (други) долазак (τὴν παρουσίαν) ко ће (тада) поднети? .....[9] Јн. 3, 16–17.

7. [Зар не видиш] бацане пред зверове Хришћане да би се одрекли Господа, и како (ипак) не бивају побеђени? 8. Зар не видиш: колико већи број њих муче, толико се број других (Хришћана) више увећава? 9. Таква дела не изгледају човекова, то је сила Божија; то је истина (δόγματα) Његовог присуства (τῆς παρουσίας).

VIII. 1. Јер, ко је уопште од људи знао шта је Бог, пре но што је Он (= *Христос*) дошао? 2. Или, зар прихваташ Јн. 1, 18. празне и бесмислене речи оних важних философа? Од којих су једни рекли да је бог огањ — оно у шта сами имају отићи то називају богом! — други (веле) да је вода или нека друга од стихија које је Бог створио. 3. Према томе, ако је нека од ових (њихових) речи прихватљива, онда може и свако од осталих створења понаособ такође да се назове богом. 4. Али, то је лупетање и обмана шарлатанâ.

5. Од људи пак нити је ко видео[10] нити упознао (Бога), него је Он сâм Себе показао. 6. Показао Се кроз веру, Јн. 1, 18. којој је јединој допуштено да види Бога.

7. Јер Господар и Саздатељ свега Бог, Који је све створио и по поретку распоредио, постао је (ἐγένετο = *ïоказао се*) не само човекољубив, него и дуготрпељив. 8. Он је свагда био такав, и јесте, и биће: Благ и Добар и Негневљив и Истинит, и једини је Добар (μόνος ἀγαθός).

9. Замисливши, пак, велики и неизрециви план (ἔννοιαν = *замисао*), Он га је саопштио (ἐκοινώσατο) једино Сину (Своме). 10. А док је Он држао у тајности и скривао премудри

---

[9] Празнина у грчком рукопису са белешком на маргини: „тако сам нашао празнину у старијем предлошку“.

[10] Грчки рукопис има овде εἶπεν = *изрекао*, но сви издавачи исправљају у εἶδεν = *видео*, што тражи и следећа реченица у VIII, 6.

Ис. 9, 6 (LXX). савет (βουλὴν) Свој, чинило се да се не брине и не стара о нама. 11. А када кроз Љубљеног Сина (Свога) (τοῦ ἀγαπητοῦ παιδός) откри и објави оно што је од почетка припремио, (тада) нам је одмах све дао: и да имамо удела у доброчинствима Његовим, и да видимо и чинимо,[11] (а то) ко је од нас икада очекивао?

Мт. 3, 17; Еф. 3, 9.

2 Петр. 1, 3–4

IX. 1. Он је, дакле, све (већ) знао у Себи са Сином (Својим) по домостројy спасења (οἰκονομικῶς), (али) нас је до недавног времена пустио да (нас), како сами желесмо, вуку наша безакона стремљења, те смо (били) завођени страстима и похотама. (То је чинио) свакако не зато што је био задовољан нашим гресима, него трпећи то; нити Му је било угодно тадашње време неправде, него је спремао (δημιουργῶν = *сīтварао*) ово садашње (време) правде,[12] — да бисмо ми, јавно изобличени у тадашњем времену из (самих) дела својих да смо недостојни живота, сада добротом Божијом били удостојени (живота), и пројавивши (тада) сопствену немоћ да уђемо у Царство Божије, (сада) силом Божијом постали способни (за то).

Д. Ап. 14, 16.

Тит. 3, 3.

Јн. 3, 5.

2. Пошто се, дакле, испунила наша неправда, и потпуно се објавило да је плата за њу мучење, и да се (само) смрт очекивала, (тада) дође време које је Бог предодредио да Он даље открије Своју доброту и силу. О, превеликог човекољубља и љубави Божије! Није нас омрзнуо, нити одбацио, нити злопамтио, него је дуготрпео, подносио, милујући[13] (нас).

Гал. 4, 4.

---

[11] Грчки текст ποιῆσαι = *чинити* неки издавачи замењују са νοῆσαι = *схватити* = „да схватимо“. Ми задржавамо оригинал.

[12] У грчком тексту уместо садашње νῦν (како је Hefele кориговао, а што и ми усвајамо) стоји νοῦν (τὸν νοῦν τῆς δικαιοσύνης), па би уместо „*садашње време īправде*“ требало превести: „стварао је (= *сīремао*) смисао правде (= *īраведности*)“.

[13] Уместо *милујући*: ἐλεῶν (кор. изд.) у грчком стоји λέγων = *īоворећи*.

Сâм је грехе наше узео (на Себе),
Сâм је Сина Свога дао у откуп за нас: Ис. 53, 11; Рм. 8, 32; Рм. 5, 6–7; 1 Петр. 3, 18.
Светога за безаконике,
Безазленога за зле,
Праведнога за неправеднике,
Непропадљивога за пропадљиве,
Бесмртнога за смртнике.

3. Јер шта је друго могло покрити грехе наше осим Његова праведност? 4. У коме је другоме било могуће оправдати нас безаконике и безбожнике, осим једино у Сину Божијем? 5. О, слатке ли размене! О, несхватљивог ли (новог) стварања (δημιουργίας)! О, неочекиваних ли доброчинстава: да се безакоње многих у једноме Праведноме сакрије (κρυβῇ), а праведност Једнога многе безаконике оправда! Рм. 3, 25. Рм. 11, 33; Еф. 3, 8. Рм. 5, 17–19.

6. Показавши, дакле, у ранијем времену немоћ наше природе да задобије живот, а сада показавши (нам) Спаситеља моћнога да спасе и оно што је немоћно (τὰ ἀδύνατα), 1 Кор. 1, 27.
хтео је (Бог) да ми из обадвога верујемо Његовој доброти,
и Њега да сматрамо за (свога) Хранитеља (τροφέα), Оца,
Учитеља, Саветника (σύμβουλον), Лекара, Ум, Светлост,
Част, Славу, Моћ, Живот, те да се за одећу и храну не бринемо. Мт. 6, 31.

X. 1. Ову веру ако и ти жарко зажелиш, и примићеш (= *добићеш*) најпре познање Оца. 2. Јер је Бог заволео људе, 1 Јн. 3, 16.
ради којих је створио свет,
којима је подчинио све што је на земљи, 1 Мојс. 1, 26–30.
којима је дао реч (λόγον = *разум*) и ум,
којима је једино дао (ἐπέτρεψεν = *дозволио*) да гледају навише ка Њему,
које је по Својој слици саздао, 1 Мојс. 1, 27.
којима је послао Сина Свога Јединороднога, Јн. 3, 16.
којима је обећао Царство на небу,
и даће га онима који су Њега заволели.

3. А када (Га) познаш, знаш ли какве ћеш се радости испунити? Или како ли ћеш тек заволети Онога Који те је
1 Јн. 4, 19. претходно тако заволео? 4. А кад (Га) заволиш, постаћеш подражавалац (μιμητὴς) доброте Његове. А немој се
Еф. 5, 1. чудити како може човек бити подражавалац Бога. Може, кад Он то хоће. 5. Бити срећан не састоји се у владању над ближњима, нити у хтењу да се надмаше слабији, нити у богаћењу и чињењу насиља нижима (од себе), нити кроз све то може неко подражавати Богу, јер је све то изван Његовог величанства (τῆς μεγαλειότητος). 6. Него онај који
Гал. 6, 2. узима на себе бреме ближњега (свога), ко оним чиме је изобилнији жели да чини добро другоме који то нема, ко оно што је од Бога добио и (што) има, раздаје то потребитима, (чиме) постаје бог онима који добијају (од њега) — тај је подражавалац Бога. 7. Тада ћеш, иако се налазиш (τυγχάνων) на земљи, сагледати да Бог живи (πολιτεύεται)
1 Кор. 14, 2. на небесима; тада ћеш почети казивати тајне Божије; тада ћеш оне (= *Хришћане*) који бивају мучени зато што неће да се одрекну Бога и сâм заволети и дивити им се; тада ћеш презрети светску заблуду и обману, када познаш истински живот на небу, када презреш овдашњу привидну смрт, када
Мт. 25, 30. се устрашиш оне праве смрти која се чува за оне који ће
Откр. 20, 6. 10. бити осуђени у огањ вечни, (огањ) који ће бачене у њега мучити до краја. 8. Тада ћеш се тек дивити и прослављати оне (= *Хришћане*) који су за правду (Божију) поднели овај (овдашњи) огањ, када упознаш онај (тамошњи) огањ…[14]

XI. 1. Ја не говорим[15] нешто страно, нити тражим нешто неразумно, него поставши ученик Апостолâ, постајем
1 Тим. 2, 7; 6, 20. учитељ народâ (ἐθνῶν = *незнабожаца*), служим ономе што је

---

[14] На маргини грчког рукописа стоји белешка: „и овде предложак има празнину“.

[15] Одавде, у XI и XII глави, писац се обраћа већ крштеним хришћанима, и ово је можда део *Пасхалне* беседе.

предато (τὰ παραδοθέντα) достојнима који су постали ученици Истине. 2. Јер ко је тај који, правилно научен и (пре-по)рођен од благовољеног Логоса,[16] не тражи да јасно научи 1 Петр. 1, 23.
оно што је преко Логоса јавно показано ученицима? Њима је Логос јавивши се открио, јавно и слободно говорећи, (но) од неверникâ не схватан, док је ученицима казивао (= *објашњавао*), који будући признати од Њега за верне, познаше тајне Очеве.

3. Ради тога је (Бог) и послао Логоса да се јави свету,
Који од народа (Јудејског) би поруган,
од Апостолâ проповедан,
од народâ (= *незнабожаца*) вероваН. 1 Тим. 3, 16.

4. Он је Који је од почетка (ὁ ἀπ' ἀρχῆς), 1 Јн. 1, 1; 1 Јн. 2, 13–14.
Који се јави нови (καινὸς) Еф. 2, 15; 2 Кор. 5, 17.
и нађе се стари (παλαιὸς), Дан. 7, 9. 13.
и увек се рађа нов (νέος) у срцима светих (= *хришћана*). Кол. 3, 10.

5. Он је Вечни,
Који се данас признаје (λογισθεὶς) као Син, Пс. 2, 7.
Којим се Црква обогаћује,
и благодат распростирући се умножава се у светима,
дарујући ум,
објављујући тајне,
јављајући времена,
радујући се у вернима,
дајући се онима који (је) траже,
који не повређују границе (ὅρια = *услове*) вере,
нити преступају границе отаца. Приче 22, 28.

---

16 Сходно 1 Петр. 1, 23 израз λόγῳ προσφιλεῖ... може се превести и овако: „(Препо)рођени љубљеном (= *омиљеном*) речју (Божијом)", али даљи контекст потврђује наш превод.

6. Затим, хвали се страх (φόβος = *страхопоштовање*) Закона,
и обзнањује благодат Пророкâ,
и утврђује вера Јеванђељâ,
и чува предање Апостолâ,
и радује се благодат Цркве.

7. Ту благодат ако не ожалостиш, познаћеш шта Логос говори преко којих Он хоће, онда када то Он хтедне.

8. У свему, дакле, ономе на што смо вољом заповедајућег нам Логоса били покренути да (вам) трудољубиво кажемо, из љубави према ономе што нам је откривено, постајемо заједничари са вама.

XII. 1. Приањајући уз то и слушајући то са усрдношћу, познаћете шта све даје Бог онима који (Га) љубе ис-
1 Кор. 2, 9. тински (ὀρθῶς = *правилно*); и ви, поставши рај сладости, свеплодно дрво и разгранато, процветаћете у себи украшени
Пс. 1, 3. разноврсним плодовима. 2. Јер је у овом месту (= *у Цркви*)
1 Мојс. 3, 1–7. засађено дрво познања и дрво живота. Али није дрво познања оно које убија, него непослушност убија. 3. Јер није без значења оно што је написано како Бог у почетку посади
1 Мојс. 2, 8–9. [дрво познања и][17] дрво живота усред раја, показујући живот кроз познање. Њега људи у почетку нису чисто употребили,
1 Мојс. 3, 7. (и зато) преваром змијином били су обнажени. 4. Јер, нити има живота без знања, нити поузданог знања без истинског живота. Зато су оба (дрвета) посађена близу једно другога. 5. Увиђајући смисао (δύναμιν) овога (спајања) и осуђујући знање које се без заповести Истине спроводи у живот,
1 Кор. 8, 1. Апостол говори: „Знање надима, а љубав изграђује". 6. Јер ко мисли да зна нешто без знања истинског и посведоченог животом, тај не зна (ништа); он је преварен од змије, јер није заволео (прави) живот. Онај пак који је са страхом

---

[17] Додатак у заградама [...] испуштен је из грчког рукописа, вероватно омашком преписивача.

(Божијим) стекао познање и који (стварно) тражи живот,
тај засађује у нади и очекује плодове.

7. Нека ти срце буде знање,
а живот — истинити Логос усељен у тебе,
8. чије дрво носећи и плод налазећи,[18]
узбирањеш свагда жељено код Бога (= тј. *плодове*),
чега се змија не дотиче,
нити се обмана с њиме спаја;
нити Ева (= *Прамајка*) бива упропашћена,
него се Девојка (= *Богородица*) верује,[19]
9. и Спасење (= *Христос*) се показује,
и Апостоли постају мудри,
и Пасха Господња долази,
и восак се сабира
и с украсима у свеће спаја,[20]
и Логос учећи свете (= *хришћане*) радује се,
кроз Којега се прославља Отац,
Којему слава у векове. Амин.

1 Кор. 5, 7.

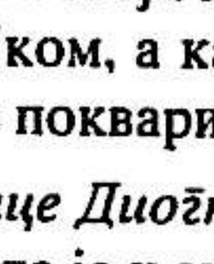

---

18 У грчком рукопису стоји само ῥῶν, а изнад тога је каснији додатак другом руком ευ, па неки издавачи зато пишу εὑρῶν = *налазећи*, док неки предлажу ὁρῶν = *гледајући*, у ком случају би превод гласио: „Чије (= *Логосово*) дрво носећи и плод гледајући", тј. хришћани носе Христово дрво крста и гледају његове плодове и узбирају их спасоносне за себе, насупрот Еви коју је змија преварила лажним плодом. Наш писац прави упоређење прамајке Еве и нове Еве Богородице.

19 На маргини грчког рукописа стоји коментар: „Еву, непокварену (= *неупропашћену*) назива девојком, а када се покварила непослушношћу примила је казну јер се покварила (= *упропастила*)".

20 Можда је овај део *Посланице Диогнету* писан у пролеће, у време Васкрса. Јер јасно показује да је њен песнички писац сав *пасхални*, ускршњи човек, као и сви прави хришћани, који су живели стално у атмосфери есхатолошког пролећа, вечне Христове и наше Пасхе.

СВЕТОГ ИПОЛИТА РИМСКОГ

АПОСТОЛСКО ПРЕДАЊЕ

1. Пролог (= *Предговор*)

Нај (део) говора (verba = *речи, списа*) који се односи на харизме (= *благодатне дарове*)[1] изложили смо како је доликовало: све (дарове) које је Бог од почетка давао људима по Својој вољи, враћајући Себи слику (imaginem) Своју која се била удаљила од Њега. 1 Мојс. 2, 26–27.

Сада пак, покренут љубављу према свима светима (= *вернима*), дошли смо до главнога (verticem) од оног Предања које припада Црквама, да би они који су добро научени чували Предање које постоји до сада, следујући излагање које ми доносимо, и да би, схвативши то, били утврђени — због отпада или заблуде која је недавно настала из незнања, и због игнораната —, јер Свети Дух даје онима који имају праву веру благодат савршену, да би знали како треба научавати (= *предавати*) и чувати све (ове) ствари они који су на челу Цркве (qui Ecclesiae praesunt = *председници Цркве*).

---

[1] Реч је о једном посебном списку Св. Иполита *De Charismes = О харизмама*, који је претходио овом списку *О Апостолском Предању*.

2. О Епископима

Нека се за Епископа поставља (ordinetur, χειροτονεῖν = *хиротонише*)[2] онај који је изабран од свега народа, (који је)
1 Тим. 3, 2. беспрекоран. Када његово име буде речено и кад буде од свих прихваћен, окупиће се народ са Презвитерима (= *свештеницима*) и присутни Епископи, у дан Недељни (die Dominica, κυριακὴ = *дан Господњи*). Пошто су сви сагласни, нека ови (Епископи) ставе руке на њега, а Презвитери нека стоје ћутећи. Нека, дакле, сви ћуте молећи у срцу свом за силазак Духа [Светога]. Између њих један од присутних Епископа, на молбу свих, полажући руку на онога који се поставља (ordinatur) за Епископа, моли се говорећи:

3. [Молитва за посвећење Епископа][3]

2 Кор. 1, 3. Боже и Оче Господа нашег Исуса Христа, Оче милосрђа и Боже сваке утехе, Који на висинама живиш и на смирене погледаш (ἐφορῶν = *надгледаш*), Који познајеш све и сва (τὰ πάντα) пре њиховог постанка; Ти Који си дао границе Цркве речју благодати Твоје, и Који си предодредио од почетка праведни род од Аврама, и начелнике и свештенике поставио, не остављајући Светињу Твоју небогослужену (τὸ ἁγίασμά σου ἀλειτούργητον); Који си од саздања света благоизволео да се прослављаш у онима које си изаПс. 50, 14. брао. И сада (Господе), излиј од Тебе силу Владалачког Духа (Твога)[4], Којега си кроз Љубљеног Сина Твога (παι-

---

[2] Грчки оригинал имао је реч *хиротонише* = *рукополаже*, јер су при постављању Епископа (и Презвитера и Ђакона) полагали руке на главу *рукополаганога*. (Раније значење глагола χειροτονέω било је: гласање *подизањем руке увис* — као у 2 Кор. 8, 19. Овде је то хиротонија већ у данашњем *литургијском* значењу те речи).

[3] Молитва је сачувана у грчком оригиналу, којим језиком је писано *Апостолско предање* (грчки текст у *Епифанија* Апостолских Установа).

δός σου) Исуса Христа даровао светим Твојим Апостолима, који су основали Цркву у сваком месту светиње Твоје (τοῦ ἁγιασματός σου) на славу и непрестану похвалу Имена Твога.

Срцезналче свију, Оче, дај овоме слузи Твоме, којега си изабрао за епископство (εἰς ἐπισκοπὴν), да пастирствује (= *буде пастир*) стаду Твоме светоме и првосвештенствује (ἀρχιερατεύειν) Теби беспрекорно, служећи (λειτουργοῦντα) даноноћно, и да непрестано умилостивљује Лице Твоје и приноси Ти дарове Твоје Свете Цркве (προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἁγίας σου Ἐκκλησίας), и да духом архијерејским има власт отпуштати грехе по заповести Твојој, да даје наслеђа (κλήρους = *удеонишшва*) по наредби Твојој, и разрешује сваку свезу по власти коју си дао Апостолима, и да Ти угађа у кротости и чистоме срцу, приносећи Ти мирис миомира кроз Сина Твога Исуса Христа, Господа нашег, са Којим Теби (приличи) слава, моћ, част, [Оцу и Сину][5] са Светим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

Јн. 20, 23.

Ис. 58, 6; Мт. 18, 18.

Еф. 5, 2.

4. (О Приносу = *Евхаристији = Литургији*)

Кад је он постао Епископ, нека му сви дају пољубац мира, поздрављајући га зато што је постао достојан.

Нека му (тада) Ђакони донесу принос (προσφορὰ) и он, стављајући на њега (= *на принос*) руке са свима Презвитерима, говори благодарећи (εὐχαριστεῖν):

---

[4] Како је правилно приметио B. Botte (p. 45), дар Св. Духа који се даје Епископу јесте „*Владалачки (= Управительни) Дух*“, док у молитви за хиротонију Презвитера (§ 7) тај се дар назива „*Дух благодати и савета*“, а за Ђакона (§ 8) „*Дух благодати и ревности*“.

[5] Овог додатка [*Оцу и Сину*] нема у грчком тексту, него само у старом латинском преводу. То нас иначе упућује ниже (у § 6) на доксологију заједничку свим молитвама: „*Слава Теби, Оче и Сине са Светим Духом, у Светој Цркви...*“

— Господ са свима вама!
И сав народ говори:
— И са духом твојим?
Говори Епископ:
— Горе (уздигните) ваша срца!
И народ говори:
— Имамо (их) ка Господу!
Говори (Епископ):
— Заблагодаримо (εὐχαριστήσωμεν) Господу!
И сав народ говори:
— Достојно је и праведно!

И он овако наставља (молитву Светог Приношења):

Благодаримо Ти, Боже, кроз Сина Твога Љубљеног Исуса Христа, Којега си нам Ти послао у последња времена — Спаситеља и Искупитеља и Ангела (= *Весника*) Твојега
Ис. 9, 6 (LXX). Савета, Који је Логос Твој неодвојиви (од Тебе), Којим је све створено и Кога си, у Твоме благовољењу, послао са
Гал. 4, 4. неба у утробу Дјеве, Који је зачет и оваплоћен и јавио се као Твој Син, рођен од Духа Светога и Дјеве (Марије).

Који је, извршујући Твоју вољу и стичући Теби народ
1 Петр. 2, 9. свет, раширио руке страдајући да би ослободио од страдања оне који се уздају у Тебе.

Који, пошто је предат Својом вољом (= *добровољно*)
Јевр. 2, 14. на страдање да би уништио смрт и раскинуо окове ђаволје, разорио ад, извео праведнике на светлост, установио границу и појавио васкрсење, узео је хлеб и заблагодаривши Теби, рекао:

Мт. 26, 26–27. — Узмите, једите, ово је тело моје које се ломи за вас.

Исто тако и чашу, говорећи:

— Ово је крв моја која се за вас излива. Када ви ово
Лк. 22, 19–20; 1 Кор. 11, 23–25. чините, чините то у мој спомен.

Сећајући се, дакле, Његове смрти и васкрсења, ми Ти приносимо овај хлеб и ову чашу, благодарећи Ти што си нас удостојио да стојимо пред Тобом и да Ти свештенослужимо (sacerdotium exhibere = ἱερατεύειν).

И молимо Те да пошаљеш Духа Твога Светога на принос Свете Цркве[6]. Сабирајући (све нас) дај свима који узимају удела (= *заједничаре*) у Твојим светињама (= *светим тајнама*) да буду испуњени Духом Светим, на утврђење вере (своје) у истини, да бисмо Те хвалили и славили кроз Сина Твога Исуса Христа, кроз Којега Теби (припада) слава и част, са Светим Духом, у Светој Цркви, сада и у векове векова. Амин.[7] Еф. 3, 21.

5. (О приносу уља)

Ако неко принесе (= *донесе*) уље, нека он (Епископ) благодари на исти начин као за приношење хлеба и вина; нека не каже истим речима, него у истом смислу, говорећи:

Као што си, Боже, освећујући ово уље Ти давао светост (= *освећење*) онима који су били (њиме) помазани и који су га примали, којим си (уљем) Ти помазао цареве, свештенике и пророке, тако нека оно даје оснажење (= *укрепљење*) онима који га окушају и светост (= *освећење*) онима који га употребљавају.

---

[6] Овде имамо јасан доказ о *епиклези* = *призивању* Светога Духа у Литургији древне Цркве и на Истоку и на Западу. Римска Црква је *епиклезу* почела изостављати од 9. века, управо онда када су Франци почели наметати Западној Цркви јеретичко учење о Св. Духу — Filioque.

[7] Цео овај § 4 о *Приносу—Евхаристији* скоро дословно је исти са средиштем данашње *Литургије*.

6. (О приносу сира и маслина)

Такође, ако се приноси сир и маслине, нека он (Епископ) говори овако:

Освети ово сједињено (= *усирено*) млеко, сједињујући нас љубави Твојој.

Учини да се не удаљује од твоје сладости овај плод маслине који је символ Твојег изобиља (= *богатства*), које си Ти учинио да потече из дрвета, да би дао живот онима који се у Тебе надају.

При сваком пак благосиљању нека се говори:

Слава Теби, Оче и Сине са Светим Духом, у Светој Цр-
Еф. 3, 21. кви, и сада и увек и у све векове векова. Амин.

7. О Презвитерима

Када се рукополаже Презвитер, ставља Епископ руку своју на главу његову, док сви Презвитери дотичу га се; и говори (Епископ) према напред реченоме, као што смо рекли за (хиротонију) Епископа, молећи се и говорећи:

Боже и Оче Господа нашег Исуса Христа, погледај на овога слугу Твога и дај му Духа благодати и савета презвитерства, да би штитио и руководио народ Твој чистим срцем, као што си погледао на народ Твој изабрани и запове-
4 Мојс. 11, 16. дио Мојсију да изабере старешине (= *презвитере*) које си испунио Духом, Којега си дао слузи Твоме.

И сада, Господе, чувајући Га (= *Духа*) неповређенога у нама, даруј (овоме) Духа благодати Твоје, и удостој нас да, испуњени (Духом), служимо Ти у простоти срца, узносећи хвалу Теби кроз Сина Твога Исуса Христа, кроз Којега Теби (припада) слава и моћ, [Оцу и Сину] са Светим Духом, у
Еф. 3, 21. Светој Цркви, сада и у векове векова. Амин.

8. О Ђаконима

Кад се поставља Ђакон, нека се изабере тако како је речено напред; (тада) Епископ сам полаже руке, као што смо горе написали. При рукоположењу Ђакона Епископ сам ставља руке на њега, јер он (Ђакон) није постављен за свештенство него за службу Епископу, да чини оно што му овај укаже. Јер он не спада у савет клира (concilii in clero), него служи и најављује Епископу оно што је неопходно. Он не добија заједнички Дух презвитеријума (= *свешт҃енст҃ва*) у којем учествују Презвитери, него онај који му је поверен влашћу Епископа. Зато Епископ сам рукополаже Ђакона, док над Свештеником нека Свештеници такође ставе руке, због Духа заједничког и сличног (њиховом) клиру (= *уделу*). Јер Свештеник нема власти осим да је прима, али нема власти да даје. Тако они не постављају клирике. Међутим, за рукоположење Свештеника, они чине знак (додиром руке), док (га) Епископ рукополаже.

[Молитва рукоположења Ђакона].

А над Ђаконом нека (Епископ) говори (молитву) овако:

Боже, Који си све створио и све уредио Речју (Својом), Оче Господа нашег Исуса Христа, Којега си послао да служи по вољи Твојој и нама открије савет Твој, даруј Духа благодати и ревности (овом) слузи Твоме, којега си изабрао да служи Цркви Твојој и предноси у Твом светилишту оно што Ти је принето кроз овога који је постављен за Твог Великог Свештеника (= *Архијереја*), на славу Имена Твога, да би, служећи у томе беспрекорно и чистога живота, задобио виши степен, и да Те хвали и слави кроз Сина Твога Исуса Христа, Господа нашег, кроз Којега Теби (припада) слава, моћ, похвала, са Духом Светим, сада и увек и у векове векова. Амин. 1 Тим. 3, 13.

9. О Исповедницима

Исповедник (ὁμολογητὴς) пак, ако буде затворен за Име Господње, не рукополаже се за ђаконство или за свештенство, јер он има част свештенства од свога исповедништва. Али ако се поставља за Епископа, онда се рукополаже.

А ако има неки Исповедник који није био изведен пред власт, који није био кажњен прогоном, ни стављен у затвор, нити осуђен неком другом казном, но који је том приликом изврнут порузи за Име Господа нашег и кажњен неком казном домаћом (= *у кући*), ако је исповедио веру (своју), нека се рукополаже за сваки чин којега је достојан.

Нека (тада) Епископ заблагодари (Богу) као што смо рекли напред. Није свакако неопходно да изговори исте речи које смо рекли, као што је (битно) да настоји (да говори) из срца, одајући благодарност Богу; али нека се сваки моли по својим могућностима. Ако је неко способан да се моли довољно дуго и (да каже) свечану молитву, то је добро. А ако неко кад се моли каже молитву осредњу (in mensura), не треба га спречавати. Само нека буде молитва здрава у православљу (ὀρθόδοξος).[8]

---

[8] И у *Дидахи* (9, 3) и код Св. Јустина (*Апологија*, I, 32) засведочено је да је молитва *Евхаристијског приноса* (ἀναφορά) бивала говорена по спонтаном надахнућу *литурга* (= свештенодејствујућег, свештенослужитеља). Касније су те централне молитве Св. Литургије постале устаљене, али су и раније и касније садржавале основне елементе Св. Евхаристије: доксологију (= *благодарење*), анамнезу, епиклезу и ходатајство (= *посредничке молитве* Цркве за све своје чланове). У сваком случају, услов *ортодоксије* (= правилне, *православне* вере) одувек је био основни. Тако је у старој Цркви *lex orandi* (= *правило молења*) постало одмах и *lex credendi* (= *правило вере*), и обратно.

11. О Удовицама

Када се пак поставља Удовица (= *ђакониса*), њу (Епископ) не рукополаже, но је она означена (тим) звањем. Ако јој је муж одавно умро, нека се постави. А ако јој је муж умро недавно, нека јој се не укаже поверење, него, ако је чак и старијег узраста, нека буде проверена за неко време. Јер страсти често старе са оним ко им даје места у себи.

Нека се Удовица поставља само речима (молитве) и нека се придружи другим (Удовицама). Руке не треба стављати на њу, јер она не врши принос (= *Евхаристију*) и нема службу литургијску. Јер, рукоположење се врши за клирике, за службу литургијску. А удовица се поставља за молитву, која је (служба) свију.

11. О Читачу (= *Чтецу* — ἀναγνώστης, lector)

Чтец се поставља кад му Епископ даје књигу (да чита), јер се он не рукополаже.

12. О Девственици

Не полажу се руке на Девственицу, јер њена одлука (προαίρεσις = *слободан избор* за девичанство) чини је Девственицом.

13. О Ипођакону

Не полажу се руке на Ипођакона, али се он именује да следује Ђакону.

14. О дару исцељивања

Ако неко каже: Добио сам дар исцељивања у откривењу, не треба на њега полагати руке. Саме ће ствари показати да ли говори истину.

15. О новообраћенима у веру

Они који се представљају (= *појављују*) први пут да би чули реч (= *хришћанску науку, катихизацију*) треба да буду доведени пред учитеље (вере) пре но што сав народ дође, и тада ће их питати за разлог њиховог приласка (хришћанској) вери. Који су их довели сведоче за њих (да их знају), да ли су способни да слушају (науку). Нека их питају за њихов живот какав је: да ли је (неко од њих) ожењен, да ли је роб? Ако је неко роб (= *слуга*) код верујућега и ако му његов господар дозвољава, онда тај да слуша реч (= *катихизацију*). Ако његов господар не даје за њега сведочење да је добар, онда се такав враћа (= *одбија*). Ако је његов господар незнабожац, онда га поучити да треба да угађа своме
1 Тим. 6, 1. господару, да не би (код тога) изазвао хуљење (= *клевету на хришћанску веру*).

Ако човек има жену, или жена има мужа, треба их поучити да се задовољавају муж својом женом и жена својим мужем. Ко не живи са женом треба га поучити да не чини блуд, него да узме жену по закону, или да остане како јесте (= *нежењен*).

Ако је неко поседнут ђаволом (= *ђавоиман*), њега не поучавати речи науке (doctrinae) док се не очисти (од ђавола).

16. О пословима и занимањима (обраћаних)

Треба питати који су послови и занимања (тих) доведених за катихизацију. Ако неко има јавну кућу (πορνοβοσκὸς) или држи блудницу, (такав) или нека престане, или нека буде враћен (= *одбијен*). Ако је вајар или сликар, треба га поучити да не прави идоле, па нека престане, или нека буде враћен (= *одбијен*). Ако је неко глумац (θεατρικὸς), или чини гестикулације (= *суфлирање*) у позоришту, или нека престане, или нека буде одбијен. Који учи децу у школи,

боље је да престане; а ако нема друго занимање, нека му се дозволи (катихизација).[9] И тркач на коњским колима (ἡνίοχος), као и онај који учествује у борбама (= *игрима у арени*), или нека престане, или га одбити. Гладијатор (μονομάχος), или који учи гладијаторе да се боре, или вођ животиња који учествује у лову (у арени), или јавни службеник који учествује у борбама гладијатора̂, или нека престане, или га одбити.

Војник потчињен власти нека не убија човека. Ако за то добије заповест нека је не изврши, и нека да̂ заклетву (за то); ако ли (то) не хтедне, нека буде одбијен. Који има власт мача, или је управитељ града, који носи пурпур (= *знак власти*), или нека престане, или нека се одбије. Катихумен (= *поучавани у вери*) или верник који хоће да буде војник, нека буду одбијени, јер они презиру Бога.

Проститутка, или човек настран (luxuriosus = *хомосексуалац?*), или који је себи секао вене (qui se absidit = *који се шкопио, обрезивао*), и сваки који чини ствари (стидне) о којима није допуштено говорити, нека буде одбијен, јер су такви нечисти (ако се не покају).

Не треба примати врачара (μάγος) на испитивање. Магичар, или астролог, или прорицатељ, или тумач снова, или преварант народа (= *шарлатан, демагог*), или фалсификатор (ψελλιστὴς) који одсеца крајеве одеће (или новца), или који прави амајлије (φυλακτήριον), или нека престане, или нека се одбије.

---

[9] Строгост ране Цркве према појединим, овде наведеним занимањима и пословима, била је зато таква што су све те службе или послови били повезани са паганизмом, са идолослужењем, па и учење у школама било је из текстова паганске религије и писаца који су следовали идолопоклонству у својим делима. (Нешто као што је било комунистичко и данашње идолопоклонство у америчком „*новом поретку* (= новопаганству)".

Нечија конкубина (παλακὴ), ако је његова робиња и своју децу је однеговала и привезана је само за њега, нека слуша (катихизацију); иначе, нека будє одбијена. Човек који има конкубину нека престане и нека узме жену по закону; ако пак не хтедне, нека буде одбијен.

Ако смо испустили неки други случај, сама ће вас дотична занимања поучити (како да поступите). Јер сви имамо Духа Божијег.

17. Време слушања речи (науке = *катихизације*), после (испитивања) послова и занимања

Катихумени (= *оглашени, поучавани у вери*) нека слушају реч (науке) током три године. Али, ако је неко ревностан и добро усрдан за ствар (Хришћанства), нека не пресуђује време, него судите само по начину живота (његовог).

18. О молитви оних који слушају науку

Када учитељ (= *катихета*) престане са катихизацијом, катихумени се (тада) моле посебно, одвојени од верника. Жене стоје молећи се на једном посебном месту у цркви, било да су жене вернице или жене оглашене. Кад заврше мољење, оне не дају пољубац мира, јер њихов пољубац још
Рм. 16, 16. није свет. Верници се поздрављају пољупцем узајамно, мушкарци са мушкарцима и жене са женама, али мушкарци не поздрављају пољупцем жене. Све жене покривају своју главу једном марамом, а не само једним парчетом од лана, јер то није покривач.

19. О полагању руке на катихумене

Када учитељ (= *катихета*), после молитве, стави руку на катихумене, моли се, и одашиље их. Било да је учитељ клирик или лаик (λαϊκὸς), нека чини тако.

Ако неки катихумен (= *оглашени, још некршћен*) буде ухваћен (= *затворен као хришћанин*) за Име Господње, нека се не колеба срцем за своје сведочанство. Јер ако му учине насиље, или га убију пре но што су му греси опроштени (у крштењу), биће оправдан (пред Богом), јер је примио крштење у својој крви (in sanguine suo).[10]

20. О онима који ће примити Крштење[11]

Кад се изаберу они који ће примити Крштење, онда се испитује њихов живот: да ли су живели честито док су били катихумени? Да ли су поштовали удовице; да ли су посећивали болеснике; да ли су чинили разноврсна добра дела? Они који су их довели дају сведочење о свакоме:

— Тако је поступао; слушали су Јеванђеље.

Од момента кад су издвојени, на њих се полажу руке сваког дана док им чине егзорцизме (= *заклињања = изгоњење нечистих духова*). Кад дође дан кад ће бити крштени, Епископ врши егзорцизам (= *заклињање*) сваког од њих да дозна да ли је чист. Ако неко није добар или није чист, издваја се насамо, јер није слушао реч (науке) са вером, јер је немогуће да се Туђинац (alienus, ὁ ἀντικείμενος = *ђаво*) увек скрива.

Поучава оне који ће бити крштени да се окупају и оперу у четвртак. Ако је нека жена у женском реду (= *циклусу*), њу издваја и она ће примити Крштење (неког) другог дана.

---

[10] Реч је о познатим догађајима у раној Цркви, кад су многи били гоњени од незнабожаца и мученички пострадали за Христа само зато што су се звали Хришћани, па су још некрштени постајали мученици, *крштени својом крвљу* проливеном за Христа (види *Мартирологије*).

[11] Цео овај одељак *Оглашења* и *Крштења* (§ 20 и 21) скоро да је и данас исти у *Требнику* и *пракси* Православне Цркве.

Они који ће се крстити посте у петак. У суботу који ће примити Крштење окупљају се на једно место по вољи Епископа. Свима им заповеда да се моле и да клекну, и стављајући руку на њих, он (Епископ) заклиње (= *врши егзорцизам*) сваког страног духа (= *ђавола*) и изгони из њих, (заклињући) да се не врате више у њих. Кад заврши заклињање, дува им у лице, и пошто им закрсти (σφραγίζειν) чело, уши и ноздрве, подиже их (на ноге). И они проводе целу ноћ бдијући (= *не спавајући*), и бивају поучавани читањем и катихизирањем. Крштавани не носе са собом ниједну ствар, осим само оно што сваки доноси за Евхаристију (= *Литургију*). Јер приличи да онај који је постао достојан, да истовремено донесе принос (προσφορὰ).[12]

21. Предање (παράδοσις) Светог Крштења

У време кад петао запева, тада прво бива молитва над водом. Било да је то вода која тече у фонтани (= *чесми*) или која тече са висине (= *извора*). Тако бива ако није нека друга нужда. А ако има нужде сталне или хитне, тада се употребљава вода која се нађе.

Они (новокрштени) се свлаче и крштавају се прво деца. Они који могу одговарати за себе, они говоре (= *одговарају*). А за оне који то не могу, њихови родитељи говоре за њих или неко од њиховог рода (= *фамилије*, тј. *кум*). Затим се крштавају мушкарци, а потом жене, пошто све расплету своје косе и пошто скину своје наките које имају на себи. Нико нека не узме туђу ствар силазећи у воду.

---

[12] И до данас је код православних народа на Истоку остао древни хришћански обичај да се за Св. Литургију носи у Цркву *хлеб* (= просфора) и *вино*, о чему говоре и *Апостолска правила* 3 и 72 (види та *Правила* даље у овој књизи).

У одређено време за Крштење, Епископ благодари (Богу) над уљем које стоји у једној вази, које се назива уље благодарења (εὐχαριστία). Он узима такође и друго уље над којим врши заклињање (= *егзорцизам*), које се назива уљем заклињања. Ђакон узима уље заклињања и стаје лево од Презвитера, а други Ђакон узима уље благодарења и стаје десно од Презвитера. И Презвитер, узимајући свакога од оних који примају Крштење, заповеда му да се одрекне (ђавола) говорећи:

— Одричем се, тебе, Сатано, и свих служитеља твојих и свих дела твојих.

Пошто се сваки одрекао (Сатане), он их помазује уљем, говорећи:

— Нека се удаљи од тебе сваки зли дух.

На тај начин предаје их обнажене Епископу или Презвитеру који стоји крај воде, ради крштавања.

Тад силази са њима [у воду] Ђакон на овај начин.[13]

Кад онај који се крштава сиђе у воду, онај који (га) крштава говори му, полажући руку на њега:

— **Верујеш ли у Бога Оца Сведржитеља?**

И крштавани одговара:

— Верујем.

И одмах (онај који крштава), пружајући руку стављену на његову главу, крштава га (= *погњурује*) једном.

---

[13] У старом коптском–сахидиском преводу (S) овде стоји уметнут краћи *Символ вере*: „И говори им (Ђакон) да и они говоре наглас: Верујем у Једнога Бога Оца Сведржитеља и у Јединороднога Сина Исуса Христа, Господа нашег, и у Духа Светога, Који све животвори, Тројицу Једносуштну, Једно Божанство, Једно Господство, Једно Царство, једну веру, једно крштење у Светој, Католичанској (Catholica = *Саборној*) и Апостолској Цркви, један живот вечни. Амин.“ — Очигледно је, међутим, да су неки изрази у овом *Симболу*, као „Тројицу *Једносуштну*“, унети касније (4. век).

И затим (други пут) говори (крштаваноме):

— Верујеш ли у Христа Исуса, Сина Божијега, Који је рођен од Духа Светога из Марије Дјеве, и био распет под Понтијем Пилатом, и умро [и погребен] и васкрсао у трећи дан жив из мртвих, и узишао на небо и седи с десне стране Оца; Који ће доћи да суди живима и мртвима?

И кад он каже:

— Верујем.

Тада бива крштен (= *īогњурен*) други пут.

Опет (му) овај говори:

— Верујеш ли у Светога [Доброга и Животворнога и Свеочишћујућега] Духа и Свету Цркву и васкрсење тела?[14]

Крштавани одговара:

— Верујем.

И тако бива крштен (= *īогњурен*) трећи пут.

И пошто изиђе из воде, бива помазан (уљем) од Презвитера тог освећеног уља, који благодари (Богу) овим речима:

— Помазујем те светим уљем у Име Исуса Христа.

И тако, пошто се сваки избрише и обуче, потом (= *одмах*) улазе у цркву.

Епископ пак полажући руку на њих, говори возглас (= *ī̄гласно*):

---

[14] Речи у заградама [...] има само коптски–сахидиски превод (S), док их латински превод нема, али зато само латински има додатак „и у васкрсење тела“ што B. Botte (стр. 87) сматра интерполацијом, а што по нашем мишљењу неће бити тачно. — Чудно је да учени Botte одбија да прихвати јасан израз латинског превода „*Credis ... et sanctam ecclesiam*“ = *и (у) Свету Цркву*“, него преводи: „Верујеш ли у Духа Светога *у Светој Цркви*“. По Б. Боту Црква, наводно, није неки чланак вере, тј. није предмет (= *објекат*) вере у *Симболу вере*. Предање древне Цркве сведочи управо супротно томе, а и горњи текст то потврђује.

— Господе Боже, Који си ове удостојио да добију отпуштење грехова бањом препорођења (= *крштењем*), удостој их испуњења Духом Светим и пошаљи им благодат Твоју, да би Ти служили по вољи Твојој. Јер Твоја је слава, Оца и Сина и Светога Духа, у Светој Цркви, и сада и у веке ве векова. Амин. Тит. 3, 5. Еф. 3, 21.

Затим (Епископ) раздајући уље благодарења својом руком, и стављајући је на главу (крштаванога), говори:

— Помазујем те уљем светим у (Име) Бога Оца Сведжитеља и Христа Исуса и Духа Светога.[15]

И пошто (му) је закрстио чело, даје му пољубац и говори:

— Господ је с тобом.

И онај који је закрштен, говори:

— И са духом твојим.

Тако чини (Епископ) са сваким.

И после (= *надаље*) они се моле заједно са свим народом, јер се нису молили пре тога са верујућима док нису примили све ово (= *ове свете тајне*). И кад се буду молили, они ће дати пољубац мира (осталим вернима).

Тада принос (Евхаристијски — προσφορά) бива представљен (= *донет*) од Ђакона Епископу, и он благодари над Хлебом да буде образац тела Христовог[16]; и над Путиром с

---

15 Ово ће бити света *Хризма= Миропомазање.*

16 У старом латинском преводу (L) овде стоји: exemplum, quod dicit graecum antitypum (ἀντίτυπον) corporis Christi (= *образац, што се грчки каже предобразац тела Христовог*), док у старом коптском преводу (B) стоји: forma (= *облик, обличје*). B. Botte преводи са le symbole = *символ.* — Реч је овде, по нашем мишљењу, о *приношењу* (= *доношењу*) Евхаристијских дарова (*проскомидији Литургијског Хлеба и Вина*), када се свети дарови још могу назвати *(пред)обрасцима* — ἀντίτυπα, као што се и данас називају у Литургији Св. Василија Великог (пре њиховог освећења и претварања). Наш писац говори овде о приносу за Св. Евхари-

вином помешаним (с водом), да буде обличје крви Христове,[17] изливене за све који верују у Њега; над млеком и медом помешанима, да укаже на испуњење обећања датога оцима (нашим), у којем (обећању) је говорио (Бог) о земљи у којој
2 Мојс. 3, 8. 17. тече мед и млеко, у којој (земљи) је Христос такође дао тело Своје, од којега се, као мала деца, хране верујући; Он (Христос) Који мекоћом (= *слаткошћу*) речи Своје чини меким тврдоћу срца (нашег); и над водом (донетом) као принос да означава бању (= *крстионицу*), да унутрашњи човек, то јест душа, добије исте (спасоносне) последице као тело.

О свим овим стварима Епископ даје реч (rationem, λόγος = *објашњење разлога и смисла*) онима који учествују (= *у науци и св. тајнама*). Када преломи Хлеб, пружајући сваки део (κλάσμα = *комадић*) он говори:

стију, чије савршавање је описао већ раније (§ 4), а сада говори о припреми Св. Литургије за новокрштене. Уколико баш и говори, мада сасвим укратко, о самој Литургији (јер при крају овог параграфа већ говори о причешћивању новокрштених), онда треба знати да и код неких Светих Отаца чак и касније (Кирило Јерусалимски, *Катихеза* 23, 20; Григорије Богослов, *Беседа* 8, 18) налазимо сличан израз: да се Св. Тело и Крв Христова у Евхаристији називају ἀντίτυπα, али тиме евхаристијски реализам, тј. стварност њиховог претварања није оспорена, као што каже већ споменути Св. Кирило („Јер верни се позивају не да окусе хлеба и вина, него обрасца — ἀντιτύπου — тела и крви Христове", *исто*) или Теодорит Кирски: „Ако је тело (Христово при оваплоћењу) претворило се у Божанство, онда зашто се причешћујемо *антитипима* (τῶν ἀντιτύπων) тела Христовог, јер је сувишан ὁ τύπος (= *обличје*) ако је укинута (= *уништена*) сама истина (тела)" (*Еранист*, 3). Код каснијих црквених писаца (*Отачник*, PG 65, 157; Анастасије Синаит, *Одигос* 23 и Седми Васељенски Сабор) израз ἀντίτυπα избегава се за већ освећене Св. Дарове и чак се сматра нетачним.

17 Овде латински (L) има: antitypum, quod dicit graecus similitudinem (= *предобразац, што се грчки каже обличје*), док коптски (B) има: vini quia est sanguis Christi (= *вино, које је крв Христова*). B. Botte преводи са l'image = *слика*.

— Хлеб небески у Христу Исусу. Јн. 6, 51. 58.

Онај који прима говори:

— Амин.

Ако нема довољно Презвитера, Ђакони такође држе Чаше (= *Путире*) и стоје благочино (= *складно*): први онај који држи воду, други који (држи) млеко, трећи који (држи) вино.

Они који примају (причешће) пију из сваког (Путира), док при (сваком од) три пута онај који даје говори (посебно):

— У (*Име*) Бога Оца Сведржитеља.

И онај који прима, одговара:

— Амин.

— И у Господа Исуса Христа.

[И он одговара: — Амин].

— И у Духа Светога и Свету Цркву.

И он одговара:

— Амин.

Тако чини за свакога (причасника). Када пак ово буде завршено, сваки се стара (σπουδάζειν = *марљиво труди*) да чини добра дела, да угоди Богу, да живи (πολιτεύεσθαι = *влада се*) правилно, да буде ревностан за Цркву, чинећи оно што је научио и напредујући у побожности.

Пренели смо вам укратко ово (предање) о светом Крштењу и светом Приносу (=*Литургији*), пошто сте већ научени о васкрсењу тела и о другоме, као што је написано. Али, ако је погодно да се напомену неке друге ствари, Епископ ће то рећи у тајности (in quiete) онима који су примили Крштење. Нека, дакле, неверници не знају (о томе) пре него што приме Крштење. То је камен бели о коме Јован говори: „Ново Име написано је на њему, које нико не зна осим онога који прими камен“. Откр. 2, 17.

22. (О Причешћу)

У први дан седмице (= *у Недељу*) Епископ, ако је могуће,
Д. Ап. 20, 7. раздаје [причешће у време Приноса] својом руком свему народу, док Ђакони ломе Хлеб; Презвитери такође разлажу Хлеб. Кад Ђакон донесе (Евхаристију) Презвитеру, подноси (му) дискос (= *тас, тањир*) и Презвитер узима (прво) сам, па својом руком раздаје народу. Осталих дана причешћују се по заповести Епископа.

23. О Посту

Удовице и девственице нека посте често и моле се за Цркву. Презвитери када хтедну, и лаици (= *обични верници*) такође нека посте. Епископ не може постити, осим ако не (у дане) када и сав народ. Јер бива кад неко жели да донесе (дар), и не може (му) одрећи; преломивши дакле (хлеб), свакако ће јести.[18]

24. О даровима (donis) болесницима

Ђакон, у нужди даће знамење (signum)[19] болесницима, са марљивошћу, ако нема Презвитера. И кад буде дао све оно што треба, пратећи да он (= *болесник*) прими оно што се даје, онда заблагодару (Богу) и они ту употребе (= *ūједу ūо*).

---

[18] Текст о посту сачуван је у грчком оригиналу (рукопис Vind. gr. 7; изд. Funk II, 112).

[19] Није јасно значење речи signum = *знак*. Старе верзије текста дају могућност да је реч о давању *благослова*, или чак *крштења*, али ово последње контекст не оправдава. (B. Botte, p. 99).

Да они који примају (дарове за болесне) служе марљиво.[20]

Ако је неко примио (дарове) да носи удовици, болеснику или некоме ко ради за Цркву, нека (их) однесе истог дана. Ако не однесе (тада), нека однесе сутрадан, додајући од својих (добара) ономе што је имао, зато што је хлеб сиромаха̂ остао код њега.

25. О уношењу лампе (= *свети̏љке*) на вечеру заједнице

Када је Епископ присутан, и вече дошло, Ђакон доноси лампу. И стојећи усред свих присутних верника, он (= *Епископ*) благодари (Богу). Он поздравља најпре говорећи:

— Господ са вама.

И народ одговара:

— (И) са духом твојим.

— Заблагодаримо Господу.

И говоре:

— Достојно је и праведно. Величанство и узношење (= *величање*) са славом Њему припада.

И говори: Го́ре имајмо срца, јер то се говори на Приносу (= *у Евхаристи̏ји = Литурги̏ји*). И моли се овако говорећи:

— Благодаримо Ти, Господе, кроз Сина Твога Исуса Христа, Господа нашег, кроз Којега си нас просветлио откривајући нам светлост непропадљиву. Пошто смо прешли ток дана и дошли на почетак ноћи, наситивши се светлости дана коју си Ти створио за наше задовољство, и пошто сада, благодаћу Твојом, не оскудевамо у светлости вечерњој, хвалимо Те и прослављамо кроз Сина Твога Исуса Христа,

---

[20] Ова реченица је вероватно наслов новог параграфа.

Господа нашег, кроз Којега Теби (припада) слава и моћ и част, са Светим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

И сви говоре:

— Амин.

И устају, дакле, после вечере молећи се; деца говоре Псалме, и девојке (такође).

Затим Ђакон узима чашу помешану с приносом,[21] говори један Псалам од оних у којима је написано Алилуја. Потом, ако Презвитер нареди, још (пева) од истих Псалама. Пошто је Епископ принео чашу, он говори један од Псалама који одговара чаши — сви (ови Псалми су) са Алилуја, што значи: Хвалимо Бога *Који Јесте*; слава и хвала Ономе Који је створио све векове Речју Својом. И када је Псалам завршен, (Епископ) благосиља чашу и даје парчиће (хлеба) свима вернима.

2 Мојс. 3, 4.
Јевр. 1, 2.

26. О заједничкој вечери

Током вечере верници примају из руке Епископа мало парче хлеба, пре но што разломе сопствени хлеб. Јер то је благослов (eulogia), а није Евхаристија (eucharistia), која је тело Господње.

---

[21] Како се види из даљег описа, реч је о општој *вечери* црквене заједнице, која се у раној Цркви називала *Аѓапа* (= ἀγάπη = *Вечера љубави* — ср. Д. Ап. 20, 7–11) и која је вршена по угледу на старозаветне заједничке вечере, када се благосиљао Бог и за хлеб, тј. јело, и за чашу, тј. пиће. Ове ранохришћанске *вечере љубави* задржале су се до данас у православном живом Предању у црквеним и манастирским славама и од њих потиче наша Српска *Слава*. Покушај наших западноманих „учених људи" да Српску Славу изведу из паганизма јесте покушај велике подвале и Светом Сави и Српском православном народу.

И сви тада, пре пијења, узимају чашу и благодаре (Богу) над њом, затим тако пију и једу у чистоти. Катихуменима (= *оглашенима*) даје се хлеб заклињања (panem exorcismi) и сваки приноси једну чашу.

27. Не треба катихумени да једу са верницима

Оглашени (= *катихумени*) не седе заједно (са верницима) за вечеру Господњу. Током читаве вечере нека се онај који се служи (= *који једе*) сећа онога који га је позвао (= *домаћина*), јер га је због тога он замолио да уђе под његов кров.[22]

28. Да треба јести с пристојношћу (cum disciplina = *васпитано*) и са довољношћу (= *скромно*)

Када једете и пијете, чините то честито, и не до пијанства, и не да се неко изругује, или да онај који вас је позвао буде ожалошћен вашим нередом; него тако да он пожели да буде достојан да свети (= *верујући*) улазе код њега (у дом). Јер ви сте, речено је, со земљи. 1 Кор. 11, 20-22. Мт. 5, 13.

Ако се принесе (= *понуди*) свима заједно поклон (oblatum, ἀποφόρητον = *дар за кућу*), узмите га. Ако је (вечера), дакле, да сви једу с довољношћу (= *скромношћу*), онда једи тако да остане још, да би онај који вас је позвао послао (преостало) коме хоће, као остатак од светих, и да буде задовољан с поверењем (у вас).

Током вечере позвани једу ћутећи, без препоречења (= *препирања*), него (говорећи) оно што Епископ дозвољава, и ако он постави неко питање, треба му одговорити.

---

22 Вечере љубави — *агапе* — држане су у првој Цркви у домовима појединих хришћана, као што се то види из *Апостолских Дела* и *Посланица*, јер хришћани још нису имали својих храмова.

Кад Епископ говори речи, нека их свако са скромношћу одобрава, ћутећи (иначе), док не буде запитан од њега.

И ако, у одсуству Епископа, верници учествују на вечери и у присуству Презвитера или Ђакона, нека једу са истом честитошћу. И нека сваки похита да прими благослов од руке Презвитера или Ђакона. Такође ће и катихумени примити хлеб заклињања. Ако су лаици окупљени (сами), нека поступају са скромношћу. Лаик не може давати благослов.

29. Да треба јести са благодарношћу

Свако нека једе у Име Господње, јер оно што је Богу угодно то је оно што нас показује ревнитељима пред незнабошцима; сви (да буду) сложни (similis = *уједињени*) и трезвени.

30. О вечери Удовица

Ако неко позове Удовице на вечеру, нека су (оне) у зрелом добу, и нека их врати (= *одашиље кући*) пре вечери. Ако пак не може (задржати их) због посла (црквеног) којим је заузет, нека им дадне хране и вина и врати их, а оне нека узму себи (од тога) колико им је угодно.

31. О плодовима које треба принети Епископу

Нека сви похитају да принесу Епископу, као првине плодова, прве сабране плодове. А он, приносећи их (Богу), благосиља их и спомињући по имену доносиоца, говори:

— Благодаримо Ти, Господе Боже, и приносимо (Ти) првине плодова које се нам дао за јело, плодоносећи их (τελεσφορῆσαι) Речју Твојом и заповедивши сваковрсне плодове на радост и храну људима и сваком животном (παντί

ζώῳ). За све то хвалимо Те, Боже, за све чиме си нам облаготворио сву творевину различитим плодовима, кроз Сина Твога Исуса Христа, Господа нашег, кроз Којега Теби (приличи) слава у векове векова. Амин.[23]

32. Благосиљање плодова

Благосиљају се (ови) плодови, то јест: грожђе, смокве, зрневље (= *жи҃то*), маслине, крушке, јабуке, бресквe, трешње, бадеми, шљиве; не (благосиљају се); диње, ни лубенице, ни пасуљ (= *гра҃шак*), ни гљиве, ни лук, нити неко друго поврће. Али понекад приносе и цвеће; доносе руже и љиљане, али не друго (цвеће). Примајући све ово, узноси се благодарност Богу Светоме и прима се (све) то на славу Његову.

33. Не треба на Пасху ништа узимати пре часа кад се може јести

Нико не узима ништа на Пасху пре но што се учини принос, јер ко учини тако то му се неће сматрати у пост. Ако је нека жена у другом стању, и(ли) је (неко) болестан, па не може постити два дана, нека по нужности пости у суботу.[24] Нека се задовољи хлебом и водом.

Ако неко, налазећи се на мору или у другој нужди, не зна дан (Пасхе), када га дозна (касније) нека пости после (пасхалне) Педесетнице. Јер Пасха коју ми празнујемо није праобраз (typus) — праобраз (= *јеврејска Пасха*) је заиста про-

---

23 Ова молитва сачувана је на грчком у најстаријем грчком *Евхологију* (рукопис Barberini 336). — Молитва је иначе слична данашњем благосиљању славског жита.

24 Свакако се овде мисли на Велику Суботу уочи Пасхе, која је и до данас једина субота у години када се строго пости (у све остале суботе у години једе се уље, макар то било и у току поста).

шао, зато је престао другог месеца[25] — и треба постити када се дозна истина.

34. Да Ђакони треба да су стално (προσκαρτερεῖν) уз Епископа

Сваки Ђакон, са Ипођаконом, треба да је (стално) уз Епископа. Он њему (Епископу) указује (= *обавештава*) који су болесни, да би, ако Епископ нађе за сходно, посетио их. Јер велико је олакшање за болесника да га се Архијерej (princeps sacerdotum, ἀρχιερεύς) сећа [и посећује].

35. О времену када се треба молити (*в. и § 41*)

Верници, чим се пробуде и устану, пре но што почну радити своје послове, моле се Богу, и тако после тога почињу послове. Ако пак има нека катихизација (= *поука*) речи (Божије), рађе изабирају то да иду и слушају реч Божију за оснажење душе своје. Пожуриће пак и у цркву, где цвета (floret) Дух (Свети).

36. Да треба примати Евхаристију (= *Причешће*), кадгод се врши Принос, пре узимања нечега другог

А сваки верник нека пожури, пре но што узме (да једе) нешто друго, да прими Евхаристију (= *Причешће*). Јер ако се причести (μεταλάβοι, percipit) са вером, ни ако му се после тога дадне нешто смртоносно (= *отровно*), неће му моћи
Мр. 16, 18. ништа (наудити).[26]

---

[25] Доказ да је прва Црква празновала Васкрс увек после Јеврејске Пасхе, која је, вели се овде, празнована другог месеца. (Увођењем Пасхалије по новом календару 1582. г. папа Григорије XIII је Римску Цркву довео да често празнује Ускрс пре Јеврејске Пасхе).

37. Да треба пажљиво чувати Евхаристију

Нек, пак, сваки (верник) пази да (неки) неверник не окуси Евхаристију, нити миш, ни (нека) друга животиња, и да ништа од ње не падне и изгуби се. Јер то је тело Христово које верници треба да једу, и не треба бити презрено.

38. Да не треба ништа да падне из Путира (= *Чаше*)

Јер Чашу благословену примио си у Име Божије као образац (antitypum)[27] крви Христове. Тако немој просути ништа, да не би неки туђи дух (= *ђаво*), ако (је) ти презреш, дотакао је се. Бићеш одговоран крви (Господњој), као онај који је презрео цену којом је купљен. 1 Кор. 11, 27; 1 Кор. 7, 23.

39. (О Ђаконима и Презвитерима)

Ђакони и Презвитери се окупљају сваки дан у месту где им је Епископ прописао. Ђакони неће немарити да се окупљају у свако време, осим ако су болешћу спречени. Када се сви окупе, они поучавају све који се налазе у цркви, и тако, после молитве, враћа се сваки своме послу који му припада.

---

[26] Грчки текст овог параграфа сачуван је у грчком рукопису Ochrid 86. — У овом и следећем параграфу реч је о Св. Причешћу које верници односе из цркве у своје домове, какав је обичај трајао низ векова и на Истоку и на Западу. Следећи § 37 то потврђује. (Данас се Свето Причешће чува само у храмовима и њиме се верник, по потреби, може причестити, нарочито ако је болестан).

[27] Види напред *напомену* 14. уз § 21.

40. О местима гробља

Не треба наметати човеку тешки трошак да се сахрањује у гробљима, јер је то ствар (= *случај*) и свих сиромаха. Али се плаћа надница раднику који сахрањује (= *укопава*) и цена керамике (= *цигала*). Они који су у овом месту (= *Риму*) и о којима се води брига, Епископ ће их снабдети средствима која су дата Цркви, да се не би оптерећивали они који долазе у ова места.

41. О времену када се треба молити
(*види и напред § 35*)

Сви верници, људи и жене, кад устају ујутро од сна, пре но што предузму неки посао, перу руке и моле се Богу, и тако се прихватају посла. Ако има нека поука (= *катихеза — у храму*) речи Божије, свако нека пре изабере да иде тамо, процењујући у себи да је то Бог Којега слушају у ономе који их поучава.

Јер онај који се моли у цркви (= *храму*) може избећи злобу дана. Онај ко је побожан сматраће да је велико зло не ићи тамо где се даје поука, поготову ако зна читати[28] или ако долази (неки) учитељ. Нека нико од вас не касни у цркву, место где бива поука (= *хришћанска наука*). Тада нека буде дато говорнику да каже оно што је корисно за сваког, и чућеш ствари које не знаш, и имаћеш користи од онога што ће ти Дух Свети дати преко онога који поучава. Тако ће се вера твоја учвршћивати на ономе што будеш чуо. Тамо ће ти такође рећи оно што треба да чиниш у дому твоме. Зато нека свако похита да уђе у цркву, место где Свети Дух цвета (floret).

---

[28] B. Botte (p. 125) примећује да је текст овде нејасан и да би, можда, било јасније кад би стајало: „ако он *не зна* читати".

Ако је дан у који нема катихезе (= *поуке*), сваки кад буде код своје куће нека узме Свету Књигу и чита довољно колико му се чини корисним.

И ако си у своме дому, моли се у трећи час (= *у 9 сати ујутро*) и хвали (benedic = *благосиљај*) Бога. А ако си у том часу на неком другом месту, моли се Богу у своме срцу. Јер у тај час Христос је виђен прикован на Крсту. Због тога је такође у Старом Завету Закон прописао да се принесе хлеб предложења у трећи час, као праобраз (τύπος) тела и крви Христове; и приношење (= *клање*) јагњета бесловесног праобраз је Јагњета Савршеног. Јер је Христос Пастир, и такође је Хлеб који силази с неба.

Мр. 15, 25.

2 Мојс. 25, 30.

Јн. 10, 11; Јн. 6, 51.

Моли се такође (и) у шести час (= *у подне*). Јер кад је Христос био прикован на дрво крста, дан је тај био прекинут и настала је велика тама. Тако се моли у тај час снажном (= *усрдном*) молитвом, подражавајући глас Онога Који се молио (= *Христа*) и сву творевину помрачио за неверујуће Јудеје.

Мт. 27, 45–46.

Чините такође велику молитву и велику похвалу (benedictionem = *благосиљање*) у девети час (= *у три поподне*) да би подражавали начин којим је душа праведника хвалила Бога нелажнога (= *Истинитога*), Који се сећао Својих светих и послао Своју Реч (Verbum = *Логоса*) да их просветли.[29] У овај час Христос, прободен у ребро, излио је воду и крв, и осветљујући остало време дана доводи га до вечери. Зато, почињући заспивати, чинећи започињање следећег дана, пружа се (= *daje се*) слика васкрсења.

Мт. 27, 49.

Моли се такође пре но што телом починеш. А и око поноћи устани, опери руке и моли се. Ако је пак присутна

---

[29] Сличну алузију на једно овакво сведочанство (ср. 1 Петр. 3, 19) има и Св. Иринеј Лионски (*Против јереси* IV, 22. PG 7, 1046), на кога се Св. Иполит умногоме угледао.

жена твоја, молите се обоје заједно; а ако још није верујућа (= тј. *хришћанка*), ти се повуци у другу одају, помоли се и врати се у постељу. Немој, дакле, бити лењ да се молиш. Онај који је у свези брака (= *који је ожењен*) није нечист (за молитву).[30]

Јер они који су опрани, немају потребе поново да се
Јн. 13, 10. перу, јер су чисти. Када се обележиш (= *закрстиш*) својим влажним дахом узимајући руком своју пљувачку, твоје тело је освећено (= *очишћено*) све до ногу. Јер дар Духа и вода крштења, када се приносе из срца верујућег као из извора, освећују онога који верује. Зато се треба молити у овај час.

Јер стари, који су нам то предали, научили су нас тако да у тај час (= *у поноћ*) сва творевина почине, да би хвалила Господа: звезде, дрвеће, воде — заустављају се један моменат и сва војска Анђела која Му служи, хвали Бога у овај час (заједно) са душама праведних. У тај, дакле, час неопходно је (вернику) молити се.

Дајући, пак, сведочанство о овоме Господ рече: „Гле, глас се чу усред ноћи, који каже: Ево жених долази, уста-
Мт. 25, 6. 13. ните (= *изађите*) му у сусрет". И Он наставља говорећи: „Зато, бдите, јер не знате у који ће час Он доћи".

И у пој петла (= *пред зору*) уставши, такође (моли се). Јер у тај час, на пој петла, синови Израиљеви одрекли су се
Мт. 26, 74. Христа,[31] што ми знамо кроз веру, у нади светлости вечне за васкрсење мртвих, очију окренутих ка томе дану.

Тако, дакле, сви (ви) верујући, чинећи ово и памтећи, поучавајући се међусобно, дајући пример катихуменима,

---

30 У коптском–сахидиском преводу (S) овде стоји: „Ти који си везан у брак не буди лењ молити се, јер нисте (због брака) нечисти".

31 Мисли се на Апостола Петра, који се одрекао Христа „кад је петао запевао" (Мт. 26, 74), али наш писац из Рима вероватно није желео да својим римским, а и другим, хришћанима то овде понови.

нећете бити искушани нити изгубљени, имајући свагда Христа у памћењу (= *сећајући се свагда Христа*).[32]

42. (О знаку крста)

Ако си у искушењу, закрсти с побожношћу своје чело, јер је то знак Страдања (signum passionis), познат и опробан против ђавола, ако га чиниш са вером, а не да те виде људи, него га носиш са знањем као штит. Јер непријатељ (= *ђаво*), када види снагу која долази из срца, када унутрашњи човек, то јест онај одушевљавани Логосом, излази показујући споља унутрашњи лик Логоса, (тада ће ђаво) бити отеран Духом (који је) у теби. Јер, да би предизобразио (= *симболизовао*) ово, Мојсије је закланим пасхалним јагњетом попрскао праг крвљу и помазао надвратнице. Он је (тако) означио веру која је сада у нама, која је (вера) Савршено Јагње (= *Христос*). 2 Мојс. 12, 7.

Закрштавајући, дакле, своје чело и очи руком, прогонимо онога који покушава да нас уништи.

43. (Закључак)

Ако се, дакле, приме (ове) ствари са благодарношћу и правом вером, оне обезбеђују изграђивање Цркве и вечни живот вернима.

Саветујем да ово чувају сви који су мудри. Јер ако сви они који слушају **апостолско предање** (traditiones apostolorum,

---

[32] Интересантно је да ово скоро дословно понавља Св. Григорије Богослов у IV веку: „Μνημονευτέον γάρ Θεοῦ μᾶλλον ἤ ἀναπνευστέον = *Бога се треба сећати у молитви већма него ли дисати*“ (*Теол.* I, 4. PG 36, 16). Касније је ово наследило и практиковало православно монаштво, али овде Свети Иполит, као и Св. Григорије, мисле на све хришћане, дакле и лаике вернике: да треба да се стално у молитви сећају Христа и моле се Христу.

παράδοσις ἀποστόλων) следују за њим и чувају га, ниједан јеретик не може вас одвести у заблуду, нити иједан човек уопште. Јер на тај начин се умножавају бројне јереси што предстојатељи (praesidentes) (Цркве) нису хтели да уче (народ) апостолској вољи (sententiam, προαίρεσις), него чине оно што хоће по својој угодности, а не оно што треба.

Ако смо, љубљени наши, изоставили неку ствар, Бог ће открити онима који су достојни, јер они управљају (dirigit, κυβερνᾶν) Цркву да би достигла у мирно пристаниште (ad portum quietis).

ЦРКВЕНА ПРАВИЛА СВЕТИХ АПОСТОЛА

Правило 1.

Епископа нека постављају два или три епископа.

Правило 2.

Презвитера и ђакона и остале клирике (нека поставља) један епископ.

Правило 3.

Ако неки епископ, или презвитер, противу установе (παρὰ τὴν διάταξιν) Господње о жртви, принесе на олтару (= *жр̄твенику*) [Божијем] друго нешто, као мед или млеко, или уместо вина приправљени сикер (= *оп̄ојни сок, п̄иће*), или птице, или какве животиње, или воћа, противно установи, осим у своје време новог жита, или грожђа, нека се свргне (καθαιρείσθω); није дозвољено доносити к жртвенику ишта друго, осим уља за свећњаке и тамјана, у време божанскога приноса (= *Евхарис̄тије, Лит̄ург̄ије*).

Правило 4.

Сваког другог плода првине нека се шаљу епископу и презвитерима, али не к жртвенику. А јасно је да ће епископ и презвитери (то) поделити и ђаконима и осталим клирицима.

Правило 5.

Епископ, или презвитер, или ђакон нека не изгони своју жену под изговором побожности (εὐλαβείας). Ако је изагна, нека буде одлучен (од Цркве) (ἀφοριζέσθω), а ако остане упоран (у томе) нека се свргне (καθαιρείσθω).

Правило 6.

Епископ, или презвитер, или ђакон, нека не узима на себе световне послове; иначе нека се свргне.

Правило 7.

Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон буде светковао (ἐπιτελέσῃ = *савршавао*) свети дан Пасхе пре пролећне равнодневице, заједно са Јудејима, нека се свргне.

Правило 8.

Ако који епископ, или презвитер, или ђакон, или други из свештеничког именика (τοῦ καταλόγου), кад бива [свети] принос (προσφορᾶς γενομένης = *на Св. Литургији*) не причести се, нека каже узрок, па ако је разложит (εὔλογος), нека му буде опроштено; а ако не каже (узрок) нека буде одлучен, јер је нанео штету народу и навео сумњу (= *зазор*, превод Св. Саве) на онога који је принос извршио, као да није правилно (ὑγιῶς = *здраво*) принео.

Правило 9.

Све верне који долазе (у цркву) и слушају (Свето) Писмо, а не остају за време молитве и светога Причешћа (τῆ ἁγὶᾳ μεταλήψει), као такве који неред у Цркви узрокују, треба одлучити.

Правило 10.

Ако се неко са одлученим (τῷ ἀκοινωνήτῳ), макар и у кући, буде заједно молио, такав нека буде одлучен.

Правило 11.

Ако се неко, будући клирик, буде заједно молио са свргнутим као са клириком, нека се и он свргне.

Правило 12.

Ако који клирик, или лаик (= *обичан верник, световњак*), који је одлучен (од Цркве) или је непријемљив (ἄδεκτος = *недостојан да буде примљен у клир*), пошавши у други град буде примљен без препоручнога писма, нека буде одлучен и примаоц и примљени.

Правило 13.

Ако ли је (већ) био одлучен, нека му се продужи одлучење (ἀφαρισμός), као ономе који је слагао и обманuo (ἀπατήσαντι = *преварио*) Цркву Божију.

Правило 14.

Епископ не сме, оставивши своју епархију (παροικίαν), прелазити (ἐπιπηδᾶν) у другу, макар био од многих на то наговаран (ἀναγκάζηται = *принуђиван*), осим ако нема неког оправданог разлога који га принуђује да то учини, као да може већу корист својом речју вере (εὐσεβειὰς = *побожности*) допринети тамошњима; али и ово он не може да учини сам од себе, него судом (κρίσει = *одлуком*) многих епископа (= *сабора*) и после многог умољавања.

Правило 15.

Ако који презвитер, или ђакон, или други који из именика клирикâ, остави своју епархију (παροικίαν) и отиде у другу, те преместивши се сасвим се настани (διατρίβοι = *борави*) у другој епархији без одобрења свога епископа, заповедамо да такав више не сме литургисати (λειτουργεῖν = *вршити свету службу*); нарочито ако буде позиван од (свога) епископа да се врати, па не послуша, остајући упоран у (том) нереду (τῇ ἀταξίᾳ), нека тамо (= *у тој епархији*) општи (κοινωνεὶτῳ) само као лаик.

Правило 16.

А ако епископ, код кога се такви налазе, не узимајући у обзир одређену против њих забрану свештенодејствовања, прими их као клирике, нека (такав) буде одлучен као учитељ нереда (ἀταξιάς).

Правило 17.

Који је после крштења склапао два брака, или је наложницу имао, не може бити епископ или презвитер или ђакон, нити уопште у свештеничком именику.

Правило 18.

Који је узео удовицу, или распуштеницу, или блудницу (ἑταίραν), или робкињу, или глумицу, не може бити епископ или презвитер или ђакон, или уопште у свештеничком имeнику.

Правило 19.

Који је узео две сестре (једну после друге), или (узео) братаницу (или сестричину), не може бити клирик.

Правило 20.

Клирик који (из користи) даје јемствo за некога, нека се свргне.

Правило 21.

Евнух, ако је по насиљу (ἐξ ἐπηρείας) људи такав постао, или су му за време гоњења одсечени мушки удови, или је такав рођен, а достојан је, нека буде епископ.

Правило 22.

Који је сам себе обезу́дио (ἀκρωτηριάσας = *ушкопио*), нека не буде клирик; јер је самоубица и непријатељ Божије творевине.

Правило 23.

Ако је неко, будући већ клирик, себе обезу́дио, нека се свргне; јер је убица себе самог.

Правило 24.

Лаик, који је сам себе обезу́дио, нека се одлучи за три године; јер је зло замислио на свој живот.

Правило 25.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који је затечен у блудочинству, или у гажењу заклетве, или у крађи, нека се свргне, али нека се не одлучи (од Цркве), јер (Свето) Писмо каже: „Не свети се два пута за исту ствар“. Тако исто и остали клирици. Наум 1, 9.

Правило 26.

Од оних који су нежењени ступили у клир, заповедамо, да се могу женити, ако хоће, само чтеци и појци.

Правило 27.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који бије верне када сагреше, или неверне када чине неправду, и кроз то хоће да (их) застраши, заповедамо да се свргне. Јер нас није нигде Господ томе научио; напротив, када су Њега били, није узвраћао бијењем; када су Га ружили, није узвраћао ружењем;
1 Петр. 2, 23. када је страдао, није претио.

Правило 28.

Ако се епископ, или презвитер, или ђакон, који је правично свргнут због јавних преступа, усуди преузети службу (λειτουργίας), која му је некада била поверена, такав нека се сасвим искључи из Цркве.

Правило 29.

Ако који епископ, или презвитер, или ђакон, новцем задобије ово достојанство (ἀξίας), нека се свргне, и он и онај који га је поставио (= *хиротонисао*), и нека се сасвим одлучи од заједнице (τῆς κοινωνιὰς = *од општења*), као Симон
Д. Ап. 8, 21. врачар од мене Петра.

Правило 30.

Ако се који епископ послужи световним властима, да преко њих задобије Цркву, нека се свргне и одлучи; и сви они који с њиме опште.

Правило 31.

Ако неки презвитер, презревши свога епископа, посебни збор сабере (χωρὶς συναγάγῃ) и други жртвеник подигне, а ништа не окривљује епископа у благочешћу (ἐν εὐσεβείᾳ = *у правој вери*) и праведности, нека се свргне као властољубив, јер је самосилник (τύραννος = *насилник*); исто тако и остали клирици колико их уз њега пристане; а лаици нека

буду одлучени. А све ово нека буде после прве и друге и треће опомене (παράκλησιν) од стране епископа.

Правило 32.

Ако је неки презвитер или ђакон одлучен од (свог) епископа, таквога не сме примати други (епископ) него само онај који га је одлучио, осим у случају кад умре епископ који га је одлучио.

Правило 33.

Нека се не прима ниједан од страних епископа, или презвитера, или ђакона, без препоручнога листа; а кад такав лист поднесу, нека се просуди (добро) о њима, те ако су проповедници благочешћа (εὐσεβίας = *ūправославља*), нека се приме, ако ли пак нису, пошто им се даде колико им је нужно, не треба их примати у општење; јер много шта бива по заносу (κατὰ συναρπαγὴν = *ūо обмани*).

Правило 34.

Епископи свакога народа (ἑκάστου ἔθνους) треба да знају првога између њих и да га сматрају као главу, и ништа сувишно (περιττὸν = *више од надлежногā*) да не чине (= *не ūредузимају*) без његовог мишљења, него сваки нека чини само оно што се тиче његове епархије (τῇ ἐκείνου παροικίᾳ) и њој подручних места. Али ни онај (први епископ) нека не чини ништа без знања свију (осталих епископа). Јер тако ће бити једнодушност (ὁμόνοια = *слоūа*) и прославиће се Бог, кроз Господа, у Светоме Духу, Отац и Син и Свети Дух.[1]

Правило 35.

Епископ нека се не усуди ван својих граница рукополагати у градовима и селима која му нису подчињена; а ако

---

[1] Ово је један од кључних *светих Канона* ране Цркве, који организацију Цркве повезује са тајном Свете Тројице.

се докаже да је то учинио без знања (γνώμην = *воље*) оних којима припадају ти градови и села, нека се свргне и он и они које је рукоположио.

Правило 36.

Ако неки епископ, кад је већ постављен (χειροτονηθείς) неће да се прими поверене му службе и старања о народу, нека буде одлучен док то не прихвати; исто тако и презвитер, и ђакон. Ако пак он пође (на службу), а не буде примљен, не по својој вољи, него по злоби народа; (тада) он нека остане епископ, а клир дотичнога града нека буде одлучен зато што нису били (добри) васпитачи таквом непокорном народу.

Правило 37.

Два пута у години нека бива сабор епископâ, и нека међу собом испитују догмате благочешћа (τῆς εὐσεβείας = *ῑправе вере*) и решавају црквене спорове који настану: први пут четврте недеље Педесетнице, а други пут дванаестог дана месеца октобра.

Правило 38.

Епископ нека се стара о свима црквеним стварима (πραγμάτων = *сῑтварима и ῑпословима*) и нека њима управља, тако као да га Бог надзирава (ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος = *јер ῑга Богˉ надгледа*); не сме нешто од тих ствари да себи присваја, или да поклања својим рођацима оно што је Божије; а ако су (рођаци) сиромашни, нека им даје као сиромасима; али под тим изговором нека не растура оно што је црквено.

Правило 39.

Презвитери и ђакони без знања (γνώμης = *одобрења*) епископа нека ништа не предузимају (ἐπιτελείτωσαν), јер је он онај коме је поверен народ Господњи и који ће дати рачуна (τὸν λόγον = *одговор*) за њихове душе.

Правило 40.

Нека су јавне (= *йознаше*) сопствене ствари епископове (ако својих ствари има) и јавне ствари Господње, како би епископ имао власт, умирући, оставити своје ствари коме хоће и како хоће, и да се под изговором црквених ствари не оштете епископове, који може бити да има жену и деце,[2] или рођаке, или служитеље. Јер је и пред Богом и пред људима право да ни Црква не претрпи какву штету, кад се не знају ствари епископове, нити да епископу или његовим рођацима под изговором Цркве буде одузет иметак, или да западну у невоље они који се за њега интересују, те да (тако) смрт његова буде изврнута ругли (δυσφημίᾳ = *клевешању*).

Правило 41.

Заповедамо да епископ има власт над црквеним стварима (τῶν πραγμάτων). Јер ако му треба поверити драгоцене душе људске, далеко више му треба заповедати о стварима (τῶν χραμάτων = *о новцима*), тако да се по његовој власти све управља, те преко презвитерâ и ђаконâ раздаје потребитима, са страхом Божијим и сваком побожношћу. Исто тако, ако треба, нека и сам узима за своје неопходне потребе, и за браћу странце (τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν = *за дочек гостију*), тако да ни у чему не трпе оскудицу. Јер је и Божији Закон заповедио, да који олтару служе од олтара нека се хране; 5 Мојс. 18, 1–3.
а ни војник никад о своме трошку не подиже оружје про- 1 Кор. 9, 7.13.
тиву непријатеља.

Правило 42.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се одаје хазардним играма (κύβοις = *коцкању*) и пијанству, или нека престане, или нека буде свргнут.

---

[2] У првим вековима Цркве за епископе су бирани и жењени угледни хришћани (види 1 Тим. 3, 2).

Правило 43.

Ипођакон, или чтец (= *читашч*), или појац, који то исто чини, или нека престане, или нека буде одлучен; тако исто и лаик (= *обичан верник, свешовњак*).

Правило 44.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који тражи камате од дужникâ, или нека престане, или нека буде свргнут.

Правило 45.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који се с јеретиком буде само и молио, нека се одлучи; а ако им је допустио као клирицима да нешто чине (= *да чинодејсшвују*), нека се свргне.

Правило 46.

Епископ, или презвитер, који призна крштење или жртву јеретикâ, наређујемо да се свргне. Јер, како се слаже Христос с Велијаром? или какав удео има верни са невер-
2 Кор. 6, 15. ником?

Правило 47.

Епископ, или презвитер, ако изнова крсти онога који у истини има крштење, или ако не крсти онога који је од нечастивих (τῶν ἀσεβῶν = *јерешикâ*) био оскврњен (μεμολυσμένον), нека се свргне; јер исмејава крст и смрт Господњу и не разликује свештенике од псевдо-свештеникâ.

Правило 48.

Ако неки лаик (= *обичан верник, свешовњак*) прогна жену своју, па узме другу, или (узме) од другога отпуштену, нека буде одлучен.

Правило 49.

Ако неки епископ, или презвитер, сходно установи (κατὰ τὴν διάταξιν) Господњој, не крсти у име Оца и Сина и Светога Духа, него у три безначална, или у три сина, или у три утешитеља, нека буде свргнут.

Правило 50.

Ако неки епископ, или презвитер, не изврши у једној тајни (крштења) три погњурења (βαπτίσματα), него једно погњурење које се даје (= *врши*) у смрт Господњу, нека буде свргнут. Јер Господ није рекао: „У моју смрт крстите", него: „Идите и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа". Мт. 28, 19.

Правило 51.

Ако се неки епископ, или презвитер, или ђакон, или уопште (неко) из свештеничког именика (= *катαлога*), уздржава од брака и меса и вина, не ради подвижништва (δι' ἄσκησις = *ради вежбања у добру*), него из гнушања, заборављајући да је све „врло добро" и да је Бог „створио човека мушко и женско", него хулећи осуђују творевину (Божију) — такав или нека се исправи, или нека буде свргнут и искључен из Цркве. Исто тако и лаик (= *световњак*). 1 Мојс. 1, 27. 31.

Правило 52.

Ако неки епископ, или презвитер, не прими онога који се обраћа од греха, него га одбије, нека буде свргнут; јер тиме жалости Христа, Који је рекао: „Радост бива на небу за једнога грешника који се каје". Лк. 15, 7.

Правило 53.

Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон, не узима меса и вина у празничне дане, јер се гнуша, а не ради под-

вижништва (δι' ἄσκησιν = *због вежбања у добру*), нека буде свргнут, јер је жигосан у својој савести и постао је узрок
1 Тим. 4, 2. саблазни за многе.

Правило 54.

Ако се који клирик затече да у крчми (ἐν καπηλείῳ = *у месту нечистих работа*) једе, нека се одлучи; осим ако се на путу из потребе заустави у гостионици (ἐν πανδοχείῳ).

Правило 55.

Ако неки клирик увреди епископа, нека буде свргнут;
Д. Ап. 23, 5. јер „старешини народа свога не говори ружно".

Правило 56.

Ако неки (нижи) клирик увреди презвитера, или ђакона, нека буде одлучен.

Правило 57.

Ако неки клирик исмева хромога, или глувога, или слепога, или шепавога (= *кривоногог*), нека буде одлучен. Тако
3 Мојс. 19, 14. исто и лаик (= *световњак*).

Правило 58.

Епископ, или презвитер, који занемарује клир или народ и не поучава их благочешћу (τὴν εὐσέβειαν = *правој вери и побожности*), нека буде одлучен; ако и даље остане у немару и лењости, нека буде свргнут.

Правило 59.

Ако неки епископ, или презвитер, кад је неко од клирикâ у нужди, не пружи (му) што је потребно, нека буде одлучен; а ако и даље настави тако, нека буде свргнут, као убица брата свога.

Правило 60.

Ако неко износи јавно у цркви као свете (ὡς ἅγια) лажно наслovљене књиге (τὰ ψευδεπίγραφα) безверникâ на штету народа и клира, нека буде свргнут.

Правило 61.

Ако буде каква тужба противу (неког) верника за блудочинство, или прељубу, или за друго какво забрањено дело, и ако се то докаже, нека се (такав) у клир не прима.

Правило 62.

Ако се неки клирик из људског страха од Јудејâ, или Јелинâ, или јеретикâ, одрече Христова имена, нека се искључи (из Цркве); ако ли се одрече имена клирика, нека буде свргнут; покаје ли се, нека се прими као лаик (= *свешшовњак*).

Правило 63.

Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон, или уопште (неко) из свештеничког именика (= *каталога*), буде „јео меса у крви душе његове“[3], или „задављено од (других) зверова“, или „мрцину“, нека буде свргнут, јер је ово Закон (Божији) забранио; а ако је лаик (= *свешшовњак*) нека буде одлучен.

1 Мојс. 9, 4. 2 Мојс. 22, 31. 5 Мојс. 14, 21.

Правило 64.

Ако који клирик, или лаик (= *свешшовњак*) пођe у синагогу јудејску или јеретичку да се моли, нека буде и свргнут и одлучен.

---

[3] Превод Ђ. Даничића (МТ текст): „Не једите меса с душом његовом, а то му је крв“ (1 Мојс. 9, 4). У оба превода (са јеврејског МТ и LXX) реч *душа* значи: *живош*.

Правило 65.

Ако који клирик удари некога у свађи и једним га ударцем убије, нека буде свргнут због своје напрасности (προπέτειαν = *наглости*); а ако је лаик (= *световњак*), нека буде одлучен.

Правило 66.

Ако се неки клирик затече да пости у дан Господњи (= *недељу*) или у суботу, осим једне једине (= *Велике Суботе*), нека буде свргнут; а ако је лаик (= *световњак*), нека буде одлучен.

Правило 67.

Ако ко насилује незаручену девојку, нека буде одлучен; нити му је допуштено да узме другу (за супругу), него да држи ону коју је (тако) изабрао, макар да је и сиромашна.

Правило 68.

Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон, прими од кога друго рукоположење, нека буде свргнут и он и онај који га је рукоположио; осим ако докаже да је (први пут) био од јеретика рукоположен. Јер који су од таквих (= *јеретика*) крштени или рукоположени, не могу бити ни верни(ци) ни клирици.

Правило 69.

Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон, или ипођакон, или чтец, или појац, не буде постио у свету Четрдесетницу пред Пасхом, или среду, или петак, нека буде свргнут; осим ако није био спречен телесном немоћи; а ако је лаик (= *световњак*), нека буде одлучен.

Правило 70.

Ако неки епископ, или презвитер, или ђакон, или уопште (неко) из именика (= *каталога*) клирика, буде постио

заједно са Јудејима, или празновао са њима (њихове празнике), или примао од њих празничне дарове (ξένια = *празнична јела*), као пресне хлебове или нешто слично, нека буде свргнут; а ако то буде лаик (= *свештовњак*), нека буде одлучен.

Правило 71.

Ако неки хришћанин принесе уља у светилиште незнабожачко, или у јудејску синагогу, или свеће пали, кад су празници њихови, нека буде одлучен.

Правило 72.

Ако неки клирик, или лаик (= *свештовњак*), однесе из свете Цркве восак или уље, нека буде одлучен, и нека петоструко поврати од тога што је узео.

Правило 73.

Посвећени сасуд златни или сребрни, или тканину (из Цркве), нека нико не узима за домаћу употребу, јер је то безаконо. А који се у томе затече, нека се казни одлучењем.

Правило 74.

Епископ, који је за нешто оптужен од људи који заслужују да им се верује, треба да од (околних) епископа буде позван; па ако се одазове и призна (ὁμολογήσῃ), или буде изобличен (= *буде доказано*), нека се одреди епитимија (= *казна*). Ако ли позван не послуша, нека се позове и други пут, шаљући по њега два (друга) епископа. Ако ни тако не послуша, нека се позове и трећи пут, пославши по њега опет (друга) два епископа. А ако и то презре и не одазове се, нека сабор изрече противу њега оно што сматра да заслужује, да не би (такав) помислио да ће избегавајући (суд) нешто добити.

Правило 75.

Нека се не прима јеретик да сведочи противу епископа, али ни само један верник. Јер треба „на устима два или три сведока да остане свака реч".

Мт. 18, 16; 5 Мојс. 19, 15.

Правило 76.

Епископ не треба, ради угађања брату, или сину, или другоме рођаку, да поставља на епископско достојанство кога хоће, јер није праведно да поставља наследнике епископства, и оно што је Божије да уступа човечијој угодности, нити треба Цркву Божију стављати под власт наследникâ. А ако неко то учини, постављење нека буде ништавно, а он нека буде кажњен одлучењем.

Правило 77.

Ако је неко инвалид (ἀνάπηρος) у око, или с повређеном ногом, а достојан је епископства, нека буде (постављен); јер га телесна мана не погани, него душевни порок.

Правило 78.

А глуви и слепи нека не постаје епископ, не као да је опогањен, него да не буде сметње у црквеним пословима.

Правило 79.

Ако је неко бесомучан (δαίμονα ἔχῃ = *ђавоиман*), нека не буде клирик, нити да се са вернима моли; а ако се очисти (= *оздрави*), нека буде примљен, и ако је достојан, нека буде (клирик).

Правило 80.

Онај који је из незнабожачког живота пришао (Цркви) и крстио се, или се пак из невољалог (φαύλης = *покваре-*

ног̄) начина живота тек обратио, није праведно да одмах буде произведен за епископа; јер је неправедно да онај који још није искушан (= *оп̄робан, п̄роверен*) постане учитељем других, осим ако се негде то догоди по Божијој благодати.

Правило 81.

Рекли смо, да епископ или презвитер не треба да се упушта у јавне службе (διοικήσεις = *уп̄рављање, руковођење*), него само да се бави (προσευκαιρεῖν) црквеним потребама. Нека се, дакле, убеди или да то (више) не чини, или нека буде свргнут. Јер по заповести Господњој: „Нико не може Мт. 6, 24. два господара служити".

Правило 82.

Не одобравамо да се робови постављају у клир без приволе господарâ (својих) и на огорчење оних који их посе-дују, јер то ствара преврате у домовима. Али, ако се нађе неки роб да је достојан за рукоположење на степен (јерар-хијски), као што се и наш Онисим показао, и господари Флм. 10–18. дају приволу и ослободе га и из куће отпусте, нека буде (рукоположен).

Правило 83.

Епископ, или презвитер, или ђакон, који је у војној слу-жби, и хоће да задржи и једно и друго, то јест, и римску власт (ἀρχήν) и свештеничку управу (διοίκησιν), нека буде свргнут. Јер, „што је царево — цару, а што је Божије — Мт. 22, 21. Богу".

Правило 84.

Ако неко, противно правичности, увреди цара, или (на-роднога) старешину, нека подлегне казни; и ако је клирик,

нека буде свргнут, ако ли је лаик (= *свѣтовњак*) нека буде одлучен.

Правило 85.

Нека вам свима, клирицима и лаицима (= *свѣтовњацима*), буду у поштовању и као свете књиге (ове), Старога Завета: Мојсијевих пет: Постанак, Излазак, Левитска, Бројеви, Поновљени закони; Исуса Навина једна; Судијâ једна; о Рути једна; Царства четири; Паралипоменâ (тј.) књиге Дневникâ две; Јездре две; Јестире једна; Макавејâ три; о Јову једна; Псалтира једна; Соломонове три: Приче, Еклисијаст (= *Пропѣоведник*), Песма над песмама; Пророкâ дванаест (малих); Исаије једна; Јеремије једна; Језекиља једна; Данила једна. Ван овога пак, нека вам буде још казано да ваши млађи изучавају Премудрост многоученога Сираха. А наше (књиге), то јест Новога Завета: Јеванђеља четири: Матеја, Марка, Луке и Јована; Павлових Посланица четрнаест; Петрове Посланице две; Јованове три; Јаковљева једна; Јудина једна; Климентове Посланице две; и Установе (Апостолске) које су мноме Климентом за вас епископе у осам књига издане (προσπεφωνημέναι = *пр҃оглашене*), које не треба свима објављивати (δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων = *међу свима расп҃рављаѣти*), јер у њима има тајанственога;[4] и Дела наша Апостолска.

❄

„И ово вам је, о епископи, од нас заповеђено о канонима (= *пр҃авилима*). А ви, ако будете остајали у њима, бићете спасени и имаћете мир. Ако ли не послушате, бићете кажњени и имаћете непрестани рат међу вама, подносећи казну (δίκην) каква одговара непослушности. А Бог, Једини Вечни (ἀΐδιος = *свагдасущ҃и*) и Створитељ свега, да вас све сједини свезом мира у Духу Светоме, и утврди вас у сваком добром делу непоколебиве, беспрекорне, непорочне (ἀμέμ-

Еф. 4, 3; 2 Сол. 2, 17.

πτους, ἀνεγκλήτους), и удостоји за вечни живот са нама, посредништвом Љубљеног Сина Његовог (παιδὸς αὐτοῦ) Исуса Христа, Бога и Спаситеља нашега, са Којим Њему Самоме над свима Богу Оцу слава, са Светим Духом Утешитељем, сада и увек и у векове векова. Амин."

---

4 Текст на крају овог *85. правила*: од „*и Установе (Апостолске) које су мноме Климентом...*" па до „*јер у њима има тајанственога*" сигурно је касније интерпретиран (= *убачен*) руком некога за кога Оци Трулског Петошестог Васељенског сабора (одржаног у Цариграду 692. г.) у свом *2. правилу* кажу да је „неправославан" и фалсификатор, јер тзв. *Апостолске Установе* нису дело Св. Климента Римског (из 1. века) него каснија компилација од ранохришћанских текстова, са елементима унетим из неправославне средине у другој половини 4. века. На крају тих *Апостолских Установа* била су придодавана и ова *Правила* Светих Апостола (85 на броју).

РАНОХРИШЋАНСКИ СИМВОЛИ ВЕРЕ

Исповедања вере при Светом Крштењу

1. НОВОЗАВЕТНИ ПРЕДОБРАСЦИ

Христова заповест Апостолима (Мт. 28, 19–20):

„Идите и научите све народе,
крстећи их у Име Оца и Сина и Светога Духа,
учећи их да држе све што сам вам заповедио.
И ево, ја сам с вама у све дане до свршетка века. Амин".

[Дословно поновљено у *Дидахи*-у — *Учење Дванаесторице Апостола*, списи насталом око 80. године, гл. 7: „А односно крштења, овако крштавајте: Пошто претходно све ово кажете, *крштавајте у име Оца и Сина и Светога Духа*, у текућој води".]

Апостола Павла, Посланица Римљанима (1, 1–4):

„Јеванђеље Божије које *Бог* унапред обећа преко пророка Својих у Светим Писмима:

о *Сину Своме*, Који је по телу рођен од семена Давидова, Исусу Христу Господу нашем,

Који је објављен у сили по *Духу Светоме* за Сина Божијега васкрсењем из мртвих,

кроз Којега примисмо благодат и апостолство..." (тј. примисмо *Цркву*).

Апостол Павле, Посланица Прва Тимотеју (3, 16):

„И општепризната је велика тајна побожности (= *тајна вере*):

Бог се јави у телу,
оправда се у Духу,
показа се Анђелима,
проповеда се народима,
верова се у свету,
узнесе се у слави".

Апостол Павле, Посланица Друга Коринћанима (13, 13):

„Благодат Господа Исуса Христа,
и љубав Бога Оца
и заједница Светога Духа
са свима вама (= *са Црквом*). Амин".

[Дословно поновљено (ако не и позајмљено) у Светој Литургији наше Цркве:

„Благодат Господа нашег Исуса Христа,
и љубав Бога Оца,
и заједница Светога Духа,
да буде са свима вама".]

2. ПРЕДОБРАСЦИ ПРАВИЛА ВЕРЕ КОД АПОСТОЛСКИХ НАСЛЕДНИКА

Свети Игњатије Антиохијски (почетак 2. века), Посланица Ефесцима (7, 2):

„Један је Лекар (= *Христос*)
и телесни и духовни (= *и Човек и Бог*),
и рођени и нерођени,
Бог јављени у телу (1 Тим. 3, 16),

у смрти Живот истинити,
и од Марије и од Бога,
најпре страдалан а онда нестрадалан,
Исус Христос — Господ наш".

Свети Игњатије Антиохијски (почетак 2. века), Посланица Тралијанцима (9):

„Зачепите уши кад вам неко говори мимо Исуса Христа,
Који је из рода Давидова, од Марије (Дјеве),
Који се истински родио и јео и пио истински,
прогоњен за време Понтија Пилата,
истински разапет и пострадао,
док су то посматрале небеске и земаљске
и подземне (твари);
Који је и истински васкрсао из мртвих,
јер Га је подигао Отац Његов,
Који ће Отац Његов на сличан начин и нас,
који Му верујемо, тако подићи (= *васкрснути*)
у Исусу Христу,
без Којег немамо истинског живота".

Свети Јустин Мученик (почетак 2. века), Апологија (I, 61):

„Јер у име Оца свих,
и Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа
и Духа Светога
чине тада купање (= *крштење*) у води…
У води се призива…
име Оца свих
и Господа Бога име…
и у име Исуса Христа, распетога за време Понтија Пилата,
и у име Духа Светога, Који је кроз пророке прорекао све о Исусу,
просвећени (катихумен) се крштава".*

Свети Иринеј Лионски (крај 2. века), Против јереси (I, 9, 4 и 10, 1–2):

„Тако и онај који правило истине (τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας) непоколебиво у себи држи, које је кроз крштење примио...

Јер Црква, мада је расејана по целој васељени до крајева земље, примила је од Апостола и њихових ученика веру

у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Створитеља неба и земље и мора и свега што је у њима,

и једнога Христа Исуса, Сина Божијег, оваплоћеног за наше спасење,

и у Духа Светога, Који је кроз пророке проповедао домостроје (τὰς οἰκονομίας = *ūланове сūасења*) и доласке,

и рођење од Дјеве и страдање и васкрсење из мртвих и телесно на небо вазнесење Љубљеног Христа Исуса Господа нашег, и Његову с небеса у слави Очевој парусију (= *друīи долазак*), ради возглављења свега (ἐπὶ τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα — Еф. 1, 10) и (ради) васкрсења сваког тела и свецелог човечанства, да Христу Исусу Господу нашем и Богу и Спаситељу и Цару, по благоволењу Оца Невидљивога, приклони се свако колено наднебесних и земаљских и подземних (бића) и сваки се језик исповеди Њему; и да... Суд праведан у свему учини... дарујући живот, и подари непропадљивост, и славу вечну обезбеди.

---

* Римокатолички *Enchiridion Symbolorum* Denzinger–Schönmetzer (1, p. 17) доноси за 2. век и кратак текст Символа вере (у латинском преводу), настао око 160–170. г., узет из тзв. *Epistola Apostolorum* (Recensio aethiopica), тј: из апокрифног „Тестамента у Галилеји Г. н. И. Христа". Реч је о алегоријском тумачењу Христовог чуда са пет хлебова (Мр. 6, 39), који значе пет чланова Символа вере:

(Верујем) „у Оца Госūода[ра] свеīа,
и у Исуса Христа (Сūасиūеља нешеī),
и у Светоīа Духа [Уūешиūеља],
и у Свеūу Цркву,
и у оūроштеље īрехова".

Ову проповед и ову веру примивши, како рекосмо, Црква, мада је по целом свету расејана, брижљиво чува, као живећи у једном дому, и истоветно овако верује, имајући једну душу и исто срце, и сагласно (= *једногласно*) ово проповеда и учи и предаје имајући једна уста".

Свети Григорије Епископ Неокесаријски Чудотворац (240–270. г.)

— ИЗЛОЖЕЊЕ ВЕРЕ (= *Символ вере*)

које је добио откривењем од Блаженог Јована Јеванђелиста, посредништвом Богородитељке Дјеве Марије (PG 10, 983–8):

„Један је Бог,
Отац живога Логоса,
битијнопостојеће Мудрости (σοφίας ὑφεστώσης)
и Силе, и вечнога Обличја (Очевог).
Савршени Родитељ Савршенога;
Отац Сина Јединороднога.

Један је Господ, Једини од Јединога,
Бог од Бога, Обличје и Слика (= *Лик*) Божанства;
Логос делатни, Премудрост која садржи састав свега,
и Сила која ствара сву творевину.
Истинити Син Истинитог Оца,
Невидљиви од Невидљивога,
Непропадљиви од Непропадљивога,
Бесмртни од Бесмртнога
и Вечни од Вечнога.

И Један је Дух Свети,
који од Бога биће има (τήν ὕπαρξιν),
и кроз Сина је јављен људима;
Слика Сина, Савршена Савршенога;
Живот — Узрочник живих;
Извор свети, Светост — Давалац светости.
У Којем се објављује Бог Отац,

Који је изнад свега и у свему;
и Бог Син, Који је кроза све.

Тројица Савршена,
Која се славом и вечношћу (ἀϊδιότητι) и царством не дели, нити отуђује.

Нема, дакле, ништа створено или ропско (δοῦλον = *слу-жањско*) у Тројици, нити накнадно уведено, као раније непостојеће па касније ушло.

Јер нити је икада недостајао Син Оцу,
нити Сину Дух,
него је непроменљива иста Тројица вечно (ἡ αὐτὴ Τριὰς ἀεὶ)".

Свети Александар, Епископ Александријски (са Сабора око 321. године), у *Посланици Александру Цариградском* (тачније: *Солунском*), сачуваној код Теодорита (ЦИ I, 4, 46. 53. 54):

„Верујемо, као што Апостолска Црква мисли:
у једнога Нерођенога Оца, Који никога (другога) нема за узрок Свога бића, Непроменљивога и Неизменљивога, Који је увек исти и истоветан...

И у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божијег Јединородног, рођенога не из несуштога (= *из небића*), него из суштога (= *постојећега*) Оца...

А уз то благочестиво (= *православно*) о Оцу и Сину схватање, као што нас уче Божанска Писма,

исповедамо и једнога Духа Светога, Који је обновио и свете људе Старог Завета и божанске учитеље Новог Завета;

(у) једну и јединy Католичанску (= *Саборну*) Апостолску Цркву, непобедиву свагда макар је и цео свет хтео нападати...

После овога, знамо васкрсење мртвих, чега је првина постао Господ наш Исус Христос,

Који је истински а не привидно обукао тело од Богородице Марије, Који је на крају векова ради уништења грехова (Јевр. 9, 26) дошао роду људском, и распет био, и умро, но није због тога постао мањи по Своме Божанству, (и) васкрсао је из мртвих, узнео се на небеса и седи с десне стране Величанства на небесима (Јевр. 1, 3)."

3. ПРВИ САЧУВАНИ СВЕТОКРШТЕЊСКИ СИМВОЛИ ВЕРЕ

Крштењски Символ Александријске Цркве (крај 2. почетак 3. века), пронађен 1907. г. на папирусу Dêr Balyzeh у Г. Египту:

„Исповеда веру (= *новокрштавани*), говорећи:
Верујем у Бога Оца, Сведржитеља,
и у Јединородног Сина Његовог,
Господа нашег Исуса Христа
и у Духа Светога,
и у васкрсење тела,
и Свету Католичанску (= *Саборну*) Цркву."

Крштењски Символ вере код Св. Ипполита Римског (с почетка 3. века), *Апостолско предање*, 21 (види напред цело дело):

„Верујеш ли у Бога Оца Сведржитеља? — Верујем.
Верујеш ли у Христа Исуса, Сина Божијега, Који је рођен од Духа Светога из Марије Дјеве, и био распет под Понтијем Пилатом, и умро [и погребен] и васкрсао у трећи дан жив из мртвих, и узишао на небо, и седи с десне стране Оца; Који ће доћи да суди живима и мртвима? — Верујем.
Верујеш ли у Светога [Доброга и Животворнога и Свеочишћујућега] Духа,
и Свету Цркву
и васкрсење тела? — Верујем.
И тако бива крштен".

Крштењски Символ вере Римске Цркве (3. век), сачуван грчки текст у *Psalterium Aethelstani regis* (+941), сада у Британском музеју, и латински текст у Руфина Аквилејског (Commentario in Symbolum Apostolorum, око 404. г.):

„Верујем у Бога Оца, Свемогућитеља;
и у Христа Исуса, Сина Његовог Јединородног, Господа нашег,
рођенога од Духа Светога и Марије Дјеве,
Који је за време Понтија Пилата распет и погребен, и трећи дан васкрсао из мртвих, узишао на небеса, и седи с десне стране Оца, одакле ће доћи да суди живима и мртвима;
и у Духа Светога,
Свету Цркву,
опроштај грехова,
васкрсење мртвих,
живот вечни. Амин".

[Поновљен са малим разликама код Св. Никите Ремезијанског (= *Бела Паланка у Србији*), почетком 5. века и, са додацима касније, у 6.–7. веку, такав Символ усвојен је на Западу као тзв. *„Апостолски Символ"* (*Symbolum Apostolicum*):

„Верујем у Бога Оца Свемогућитеља,
Творца неба и земље.
И у Исуса Христа, Сина Његовог Јединородног, Господа нашег,
зачетога од Духа Светога,
рођенога из Марије Дјеве,
пострадалог у време Понтија Пилата, распетог, умрлог и погребеног,
сишавши у дубину (ада),
трећи дан васкрслога из мртвих,
узишавшег на небеса,
седећега с десне стране Бога Оца Свемогућитеља,
одакле ће доћи да суди живима и мртвима.
Верујем и у Духа Светога,
Свету Католичанску (= *Саборну*) Цркву,
заједницу светих (sanctorum communionem),

отпуштање грехова,
васкрсење тела,
и живот вечни. Амин.“]

4. СИМВОЛИ ВЕРЕ ТРИЈУ ЦРКАВА НА ИСТОКУ

који су коришћени у прва три века и узети у обзир од Светих Отаца на Никејском Првом Васељенском Сабору 325. године при састављању тада општеусвојеног од свих Цркава *Никејског Символа* вере:

Крштењски Символ Јерусалимске Цркве (засведочен код Св. Кирила Јерусалимског, *Катихезе* 6–18, из 348. г.):

„Верујемо у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог.

[И] у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божијег Јединородног, од Оца рођеног Бога Истинитог пре свих векова, кроз Којега је све постало; [оваплоћеног и] очовеченог, распетог [и погребеног и] васкрслог [из мртвих] у трећи дан, и узишавшег на небеса, и седећег с десне стране Оца, и долазећег у слави да суди живима и мртвима, Којега царству неће бити краја,

[И] у једнога Светога Духа Утешитеља, Који је
говорио кроз пророке,
и у једно крштење покајања за отпуштење грехова,
и у Једну Свету Саборну (= *Католичанску*) Цркву,
и у васкрсење тела,
и у живот вечни“.

Крштењски Символ Кесаријске Цркве (у Палестини) (из 3. века), засведочен код Јевсевија Кесаријског (у *Посланици* својој Цркви са Првог Васељенског Сабора 325. године):

„Верујемо у једнога Бога Оца, Сведржитеља, свега видљивог и невидљивог Творца.

И у једнога Господа Исуса Христа, Логоса Божијег, Бога од Бога, Светлост од Светлости, Живот од Живота,

Сина Јединородног, Прворођенога све твари, пре свих векова од Оца рођеног, кроз Кога је и постало све; оваплоћенога ради нашега спасења, и међу људима поживевшега, и пострадалога, и васкрслога у трећи дан, и узишавшега ка Оцу, и Који ће опет доћи у слави да суди живима и мртвима.

Верујемо и у једнога Духа Светога.

Њих свакога (од Тројице) верујемо да јесте и да постоји:

Оца истински Оца, и Сина истински Сина, и Духа Светога истински Духа Светога, као што је и Господ наш, шаљући Своје ученике на проповед рекао: „Идите и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа“ (Мт. 28, 19).“

Крштењски Символ Антиохијске Цркве
(из 4. века, али по старијем тексту, засведочен на Саборима Антиохијским и код Антиохијских писаца 4. века):

„Верујемо у једнога и јединога Истинитога Бога Оца, Сведржитеља, Творца свега видљивог и невидљивог.

И у Господа нашег Исуса Христа, Сина Његовог Јединородног и Прворођенога сваке ствари, из Њега (Оца) рођенога пре свих векова, не створенога, Бога Истинитог од Бога Истинитог, Једносуштног Оцу, кроз Којег су и векови створени и све је постало. Који је ради нас сишао и родио се од Марије Свете Дјеве [Свете Вечнодјеве], и распетога за време Понтија Пилата, (и) погребенога и васкрслога у трећи дан по Писму, и узишавшег на небеса, и опет Долазећег да суди живима и мртвима.

… И у опроштење грехова,
и (у) васкрсење мртвих,
и у живот вечни.“

Благословљењем Оца и садејством Сина и савршењем Светога Духа, преведена бише ова ДЕЛА АПОСТОЛСКИХ УЧЕНИКА на српски језик, први пут у оваквом саборнику, и печаташе се трудом и трошком Светих Манастира Хиландара и Тврдоша и Браће Симеоноваца и Станишића.

У време штампања ове књиге Светих АПОСТОЛСКИХ ОТАЦА Цркве наше, навалише у ноћи 24. марта 1999. године на Србију апокалиптичке звероподобне силе сумрачног Запада и Велике Недеље и Великог Петка и Ускрса, и даље пуна два месеца, све до Спасовдана, кад ова књига изиђе на свет, свакодневно и свакоНоћно злокобним авионима и ракетама сејаху „смрт, и разарање, и отров, и пропаст, и пушење дима", по Светој Српској Земљи Косова и Метохије и по свим српским градовима, селима, црквама, манастирима, школама, домовима, болницама, мостовима, путевима, рекама, изворима, дечијим вртовима... И сав свет, осим малог броја Православних, рукопљескаху и одобраваху адском злодејству Звери и њене алијансе смрти. И опет злодеји не успеше да сломе и оборе стојећи Српски Крстоваскрсни народ, опстајући једино Правдом Царства Небеског, као Народ Божијег завета Истине, Правде и Слободе.

Жив је Бог, и жива ће бити душа наша. Амин.

+ Епископ Атанасије Херцеговачки